

17952

SZIKRA

Márta aki
Máriának
született

N. M.

SZIKRA
MÁRTA, AKI
MÁRIÁNAK
SZÜLETETT

MARTA,
AKI MARIÁNAK
SZÜLT ÉRTÉK
Évtizedek óta változatlan barátságuk melegét
szívből viszonzva, ajánlom e könyvet

Berzeviczy Albertnek,

Pekár Gyulának,

ifj. Wlassich Gyulának,

Radó Antalnak,

Vándor Ivánnak.

MÁRTA,
AKI MÁRIÁNAK
SZÜLETETT

IRTA

MÁSODIK KIADÁS

PALLAS RT. KIADÁSA, BUDAPEST

MÁRTA
AKI MÁRIÁNAK
SZÜLETETT

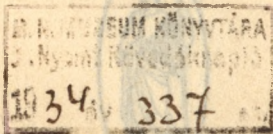
ALSOBIRI KÖNYVTÁRA

Poehung.

~~35,645~~

17952

ÖNÉLETRAJZ.

Levél a Szerkesztőhöz.

Igazában mi kell? Adatok? Vallomás?
Hogy hegytetőn a Cél? s völgyben az állomás?
Hogy uzsora módján — nekem is, mint másnak —
A ma örömére jött a fájó másnap?
Minek ezt? Ki várja? — Nőnek már az árnyak.
Akiket érdekelt, mind — odaát várnak...
Mégis, ha kívánja, — végigvezethetem
Egy álmokkal teli csendes kis életen.
Ifjú fülnek talán nem lesz arany hárfa
(Inkább feleslegbe zizegő vén nyárfa)
Dehát, — ez már úgy van: ők engemet unnak,
Engem meg szívemből rémítnek az újak.
Rémítnek, mert sajna! más nyelven beszélünk,
Alig hihető, hogy egy csillagon élünk.
Csillag? ez az éppen! Nem tudom mit vártak,
De a Mindenségben ők: Világürt látnak
S ezt hirdetik fennen, mintha áldás lenne,
Pedig mennyi átok őrzöng, lázít benne.
De kezdjem messziről az éltém kezdetét,
Mert jólesik hinni a rámszállott mesét,
Amely azt tanítja, hogy Ond vezér volt az,
Akinek nem kellett mérőszalag, compass,
Hanem, a kengyelben egyenesen állva,
Sasszemmel a tájat köröskörül járva,
Azt mondta: «Az enyém, mert én így akarom!
Az enyém, mert erős a vágyam — s a karom.

Itt kékelődő hegyek, — ott a Szamos medre,
Ami közbe terül legyen kénye-kedve
Fiaim fiának, ük-ükonokának,
Tisztos férőhelye izmos családfának.»
Az is lett. Ma is az, — több mint ezer éve.
Király sose adta. — Nem is volt elvéve.
Ezen az ős földön (ki hitte, hogy már van !)
Még alig, hogy léptem, bontogattam szárnyam.
— Persze a gyermekszárny mint a tejfog — válik,
S csak később nő az ki, mely eltart halálig —
De aki rátermett, úzhetik, szidhatják,
Sírjon bár vérkönyvet, — tündérek ringatják.

Igy teltek az évek. Nem is sok : tizenegy,
Amikor — vendégül — egy ifjú érkezett.
Karcsú a növése, büszke a járása,
Kárpáthy Zoltánnak eleven képmása.
Igy szólott «Szeretlek. E szót — vajh ! — megérted?
Rigószemű kislány, eljövök majd érted.»
— El is jött amikor pelyhes lett az álla . . .
Két boldog gyermeknek így teljesült álma.

Halkal, de kelepelt az idő vén malma.
Sok épet megőrölt. Ám nem volt hatalma
Az életörömöt kiölni belőlünk.
Szegénység? Küzdelem? Ejh, de kinevettük !
Vajtalan kenyerünk be' jóízűn ettük !
Valahogy : virágra, könyvre, — mindig tellett,
— A szív — meg gazdag volt : hát egyéb mi kellett?
Aztán megjött az is, beköszönt a jólét
S kiépült, kiszépült az imádott hajlék.
Tátra oldalára, hol napsugár járja,
Derűs Szikra-háznak földön nem volt párja.
Virágok ezrei pompáztak körültem.
Nem volt, ami bántson, mindennek örültem.
Fényes diadalút, amin léptem, jártam.
Minden megadatott, mit a Sorstól vártam.

S őrködve mindezen áldott kincsek felett
Boldogan, megértőn — az élő Szeretet...

Volt. Elmúlt. Vége van. — Romok se maradtak.
Az én virágaim nem csupán hervadtak.
Háború, Trianon, — gyökerestül tépte.
Amit én vesztettem — nincs kárpótlás érte.
Szikra-ház cseh kézen. Föld alatt a párom.
Föld felett nyugtomat sehol se találok...

Dalolgotok mégis. — A szárnyak, a szárnyak...
Vágynélküli szárnyak... a kébbe, a szépbe,
Csodás!... Mégis vágynak!

Szikra.

ELSŐ RÉSZ.

ELŐ RÉSZ

OSZK

OSZK

I. FEJEZET.

— Márta! Má-ár-ta?!... Nézzétek?!... Ide se hallgat. Csak fut, szalad... Azt is tánclépésben... Hát illik ez? Egy tizenkilencéves leánynak? Hát illik ez?

— Persze, hogy illik. Levelet vár a vőlegényétől. Most van a posta érkezésének ideje.

— Mégse szeretem, ha...

— Ugyan, kedves Tekla, hagyj fel az örökös gáncskodásoddal! Hagyd őt békén!

— Én nem hagyom őt békén?

— Kezed szívedre téve, kedves sógorasszony, mondd, miért állsz mindig perben vele? Miért ellenzed minden kívánságát, kérését?

— Hát ez már sok.

— Mondjak példát? Hát tegnap, amikor...

— amikor előleget kért a zsebpénzére, mert azt mondja: neki szüksége van...

— ... minden olyan könyvre, ami vőlegényét érdekli. Ez esetben a «Cultur der Renaissance»-ra Burckhardtól.

— Na!... Hát nincs igazam? Már hogy lehetne valakinek «szüksége» egy ilyen szörnyű nevű könyvre? Aztán meg: hátha nem is fiatal leánynak való olvasmány? Azt meg nem kívánhatja tőlem senki, hogy előbb én olvassam el, mi?

Hódréthy alig látható mosollyal az ajkán felállt és mélyen meghajolt sógornéja előtt, majd magas és feltűnően előkelő alakját kihúzva, zökkenős, biggyedt léptekkel indult le a lépcsőn.

Amikor pedig egészen leért a kertbe, onnan kiáltott fel nevetve:

— Én is nagyon várom a postát. Milyen rabja is az ember annak a haszontalan ujságnak!

Aki mindezideig szótlanul, de annál figyelmesebben követte a nyugalmazott tengernagy és özvegy Hódréthy Lórándné vitatkozását, most óriási pápaszeme mögül annyi gyűlölettel nézett a távozó után, mintha valami ősi ösztöntől sarkalva, minden vágya az lenne, hogy minden porci-káját összezúzza és — megegye. Csak azért, hogy nyomát se lássa többet.

— Ujság! Hallottad? — nevetgélt. — Ujság! O, a vén lator!

Tekla bárónő félig bosszankodva, félig érdeklődve nézett a fontoskodóra:

— Azt hiszed, levelet vár valami kis nőtől?...

— Nem tudom. De... — és ekkorára már Szokványi Szidónia — vagy ahogy hatvan esztendeje és száz kilója ellenére még mindig nevezték: Szokványi Picike — a túlszopora beszédétől meg-megbotló nyeldekklővel öntötte hallgatója fülébe a pletykát. Ha pedig ő valakit nyelvére vett, azt addig gyúrta, görgette, forgatta, míg a szerencsétlennek igazi énje úgy elmaradt, mint vedlő kígyótól a bőre. A pletyka tökéletes hajnoknőjévé trenírozta magát, mert ösztöne azt sugalta, hogy legalaposabban úgy befolyásolhatja Hódrét úrnőjének gondoskodását, ha mindenki iránt bizalmatlanná teszi. Ezért — az örökölt cselédséget kivéve — nem volt állandó szolgaszemélyzet a háznál. Ezért nem jutott a kis Márta sem rendszeres tanításhoz. Picike gondoskodott arról, hogy a fel-felfogadott nevelőnők valamelyes «skandalum» kilátásba helyezett bombájával megfélemlítve, igyekezzenek hanyatt-homlok menekülni. Picike mindezt úgy tudta beállítani, hogy Hódréthyne benne, az önfeláldozó, a neki teljesen alárendelt, sajátmagát — ellenben — örökké másodsorba helyeződő árnyéklényszegényrokont lássa.

Türelmesen szövögetett láthatatlan pókfonalai az évek folyamán lassan-lassan úgy körülfogták Tekla bárónőt, hogy abból a kicsiny és kicsinyes világból, amelyben élt, ki sem látott többé. Igaz, hogy azelőtt sem volt sok érint-

kező pontja a külvilággal, mert a háztartás gondjain, bosszúságain kívül, különben sem nagyon érdekelte a bárónőt Hódrét határain túl semmi. Egyetlen igazi szórakozás csakis a naponként órákig tartó «beziq» volt, amelynek tartalma alatt kedvére szidhatta, csúfolhatta, taníthatta Picikét, aki ilyenkor fel-fellázadt néha, de csak azért, hogy annál bünbánóbban igyekezzék zsarnokának kedvét keresni.

Egyszer, régen, amikor Márta még alig volt tizennégy-éves, Picike azt kérdezte tőle :

— Valld be, Mártuska, hogyha rajtad állna, úgy-e egészen másképpen rendeznéd be életedet, mint ahogy mi, akik téged szeretünk, azt neked berendeztük.

— Bizony, egészen másképpen ! — nevetett szemébe a nyurga, kamasz gyerekleány. Először is, ha azt tehetném, amire vágyom, ezt az egész házat megtölteném kedves emberekkel, víg emberekkel, bölcs emberekkel. Lenne itt táncmestertől csillagászig minden rendű és korú és mindenek az lenne a kötelessége, hogy velünk feledtessék az élet csúf oldalát és tanítsanak meg engem mindenre, ami napsugárral telíti a lelket. Érti, Picike néni? Nem pókhálóval, de napsugárral ! — És már futásnak is eredt, mert a virágpalántákat akarta megtekinteni, mielőtt nagybátyja visszaérkezik.

— Még csak ő hiányzott — mormolta Picike, szintén a nyugalmazott tengernagyra gondolva. Mennyire gyűlölte Hódréthyt ! Mennyire félt attól, hogy kis intrikáiba esetleg bele fog majd látni.

Pedig igazán nyugodtan várhatta volna, mert az óceánok végtelenjéhez szokott tengerész úgyszólván észre se vette a kicsinyes intrikákat, bár hazaérkezésének első percétől kezdve ellenszenvet érzett Picike iránt.

— És ennek a kiállhatatlan nőnek az áldozata legyen az én kedves, bájos kis húgom? — mormogta sokszor magában. — Nem ! Ezt én nem engedhetem ! Nekem addig nem szabad nyugodnom, míg a gyermeket ki nem szabadítom karmai közül.

Azzal természetesen tisztában volt, hogy ezt máról holnapra el nem érheti.

— De talán jobb is várnom, míg jobban kiismerem magam új környezetemben. Végre is, rövid látogatásaimat kivéve, évekig távoltartottam magam őseim fészketől. Alapjában, ijesztően unalmas kis világnak érzem ezt a fészket ma is. De mégis örülök, hogy visszajöttem, mert van egy csillaga: Márta.

Azt, hogy a kisleánynak csodásan fogékony esze van, rögtön tudta. De nagyon meglepte, vagy inkább aggasztotta, amikor arról győződött meg, hogy minden igaztalansággal, gyávasággal, de leginkább az árulással szemben, mennyire teljesen elveszti önuralmát. — Hová fog ez vezetni? — töprengett sokszor.

Visszatérésnek második hónapjában történt valami, ami csak megerősítette ezt az aggodalmát.

A három hölgy a reggelire várva, kinn foglalatzkodott az erkélyen. Körülöttük verebek, cinkék röpködtek, ugrándoztak, Hódréthyné kendermaggal, morzsával kényeztette naponként őket, Márta valami csipkefélén babrált, Szidónia ügyetlen kézzel epret válogatott befőzéshez, Hódréthyné ritkás szövésű vászonból szálát húzott.

— El akarnék ezzel készülni, — mondta —, mert Terka azt jelentette, hogy kifogytunk a gömolyekendőből.

Márta tudta, hogy most sok panasz fog következni a juhsajt alacsony ára miatt. Jó lesz menekülni.

— Megyek az agarakhoz — mondta hangosan, mialatt egy darab kenyeret igyekezett eltüntetni a köténye zsébében, de az anyja rajtakapta:

— Hogyisne! Add csak vissza rögtön? — és már morzsolta is és szórta szét az erkély kövezetére, ahonnan már rég elrepültek a jóllakott madarak. Majd Mártához fordult:

— Mintha azoknak az undok dögöknek nem lenne elég jó a moslák is.

— De úgy örülnek szegények valami jobb falatnak.

— Hagyd abba, Márta! Jól tudod, hogy gyűlölöm a fajtájukat... örülj, hogy még nem üttettem agyon valamennyit. Ezt is csak neked köszönhetik.

Márta lehorgasztott fejjel távozott. Az agarak apja ked-

vencei voltak: elég ok arra, hogy édesanyja látni sem kívánja őket.

— Ti szegények! — szólt hozzájuk, amikor az ólhoz ért. — Fecske! Szellő! Vándor! Ná-a-naa! Csak meg ne egyetek nagy örömötökben!

Egy csorba tálat húzott ki ballábával a szalma közül, de az teljesen száraz volt, úgyszintén a mellette álló vödör-féle is. Az agarak izgatottan forgolódtak, vinnyogtak, panaszkodtak. Márta látta, hogy a cselédek — ismerve úrnőjük ellenszenvét a kutyák iránt — megint éhen hagyták őket. Mártában forrt a méltatlankodás.

— Hát Sólyom hol van?

Az agarak mintha megértették volna: keserves vonításba kezdett mind a három. Márta rosszat sejtve sietett a konyhaépület felé. Éppen akkor ért oda, amikor a szakácsné, egy óriás husángot két kézre fogva, az éléskamrához igyekezett, a többi cseléd pedig ott szorongott nyomában és leste a történendőket.

— Terka? Mit csinál? — kérdezte a kisleány, de az asszony nem felelt, hanem egyre ezt motyogta:

— Megállj csak, megállj! Most jön a hadd el hadd! Megállj!

— Terka, hová szalad? Mit akar? — kiáltott rá Márta erélyesen.

Az oda sem hederítő szakácsné helyett az inas válaszolt:

— Az asszonyságnak csak most jutott eszébe, hogy tegnap este az agárra zárta a kamaraajtót és mivel egészen biztosra vehető, hogy azóta legalább egy gömlyét bekebelezett ökelme, hát most meg akarja mustrálni.

— Mit?! Az agarat?

Erre már nem emberi hang felelt, hanem a szerencsétlen Sólyomnak fájdalmas és rémült felordítása.

Mártát elfutotta a harag. Csak azt tudta, hogy a szakácsné saját hibájáért az ártatlan állaton áll bosszút. Egy ugrással ott termett, ahol Terka az első suhintás után a másodikra készült.

— Nem tűröm. Érti? Nem tűröm... — kiáltotta Márta az asszony karját megragadva, de a szakácsné durván taszította el:

— Még védelmezi? — sivította. — Agyon kell az ilyen pákász dögöt ütni... Agyon...

Vastag combjával elállta az agár útját, hogy ne szabadulhasson. De Márta felocsudott meglepetéséből. Látta, hogy a bot ismét ütésre emelkedik. Lihegve, mint a bosszúálló angyal, ragadta ki a husángot az ellenkező néember kezéből s mielőtt bárki is megakadályozhatta volna, kemény csapást mért a szakácsné kövér kezére. Majd Sólymot corkájánál fogva — futott, futott vele, — elbújni, menekülni, hogy ne halljon semmit, hogy a zokogását ne láthassa senki.

Önvádat, megbánást nem érzett. Pedig ennek az ügynök hónapok multán is megvolt a következménye. Anyja hosszú ideig nem beszélt vele, ellenben Picikével gyakran aggodalmaskodott leánya veszedelmesen «túlságos» hangulatai miatt. Na, hogy túlságos, az igaz! — toldította Picike mindannyiszor. Amikor Hódréthy Zoltán előtt is szóvá tették ezt, a tengernagy odaszólt sógornőjéhez:

— Emlékszel, Tekla? Még négyéves sem volt, amikor egyszer a levestosztó inas előtt hirtelen felállt a földről — egyikünk sem vette észre — és a tál egész tartalma azon forrón, egyenesen a fejére ömlött.

— Most, hogy mondod, emlékszem. Szinte látom is, hogyan indult Lóránd összeszorított ököllel a megrémült Pista inas felé!

— Úgy van. De remélem, arra is emlékszel, hogy amint ezt a kisleány meglátta, abban a pillanatban abbahagyta a sírást és azt kiáltotta apjának: — Én voltam a hibás, apa, nem a Pista... Én! — Mondd, Tekla, ti az ilyen cselekedetekre nem kerestek más meghatározást, mint azt, hogy «túlságos.»

Az a forrázási jelenet jutott ismét eszébe Hódréthynek, a Márta tizennegyedik születésnapjának reggelén, amikor a nagybácsi hűgával kora reggel a nagyerdő legtávolabb eső széléhez lovagolt. Gyönyörű júniusi reggel volt. Minden fűszálat külön-külön gyémántboglárral ékesítette volt a titkon érkező és titkon eltűnő harmat.

— Milyen szép ma itt körülöttünk minden — mondta

a tengernagy, de olyan halkán, hogy Márta meg sem hallotta. Ő pedig révedezve azokat a reggeleket vonultatta fel emlékezetében, melyeket eddig legszebbeknek tartott.

Körülnézett, de Mártát már jómessze látta maga előtt. — Szeretném tudni — gondolta —, hogy az ő okos kis fejében minő hangulatot ébreszt a szépnek ez a ragyogó megnyilatkozása. — Mivel «Fairy Queen»-t sohasem kellett arra nógatni, hogy gyorsan iramodjék, csakhamar utólérte a leánykát:

— Hallod-e, Mártikám, ezt az ezer meg ezer hangot? A madarak felelgetnek egymásnak, a bogarak zsongnak, ciripelnek, zümmögnek.

A leányka azonban dióbarna magyar szemével csak némán mosolygott. De annyi szomorúság volt e mosolyban, hogy nagybátyja ijedten kérdezte: — Mi az, kis leányom? És éppen ma? Születésnapodnak gyönyörű reggelén?

Márta elgondolkozva vont vállat:

— Talán éppen ez juttatott annyi régi dolgot eszembe. Ne törődj vele, bácsikám.

— Már hogyne törödném. Mondd, mi bánt angyalkám?

Márta elébb egészen közel vezette lovát és ezt a nem várt kérdést dobta át Hódréthynek:

— Zolti bácsi, vannak neked kedves emlékeid a gyermekkorodból?

— Hm — köhintett a tengerész. — Hát izé... már hogyne volnának. Persze, hogy vannak. Most, hogy kérde, egészen tisztán látom, hogy vannak. De miért kérde?

— Mert nekem nincsenek — felelte a leány keserűen.

Hódréthy idegesen rántott egyet lovának kantárán. Csaknem felállt a kengyelben, úgy nézett át hűgára, aki a szélben ide-oda lengő, kibontott hajával, kipirult arcocskájával inkább egy régi kép apródjára, mint a Hódréthyek családfájának egy most fakadó bimbájára emlékeztetett.

— Az esze is inkább fiúhoz illenék — jegyezte meg magában Hódréthy, ki tudná hányadszor. — Csak az a könny, amit annyira igyekszik elnyomni... az, egy gyötördő kis leányszív könnye... Szegény, szegény gyermek!

Hangos szigorúsággal szólt rá :

— Pedig mióta megszülettél, mindenki mindig csak imádott és kényeztetett. Ha neked volnék, nem hálátlan-sággal gondolnék gyermekkoromra, kis hűgám ! Én így tennék ! Így bizony ! . . .

Márta már egészen összeroskadva ült nyergében és kétségbeesetten igyekezett fel-feltörő zokogását megfékezni. Amikor végre szóhoz jutott, szégyenkezve, bocsá-natkérő alázattal nyujtotta át kezét nagybátyjának s csak annyit mondott halkán :

— Nem engem bántottak . . . de apa és mama egy-mást . . . és ez sokkal rosszabb.

— Hogyhogy ? — kérdezte a tengernagy s már meg is bánta, hogy ezt tette, mert íme rettentő mélységek égő sebéből fakadt a leányka válasza.

— Mindig azaz örökös egyenetlenség, azok a durva szavak ! . . . Azok a kiszámított sértegetések, kárörömök, amikkel egymást gyötörték. És előttem, mindig előttem ! . . .

— Miért nem futottál el ? Ki a kertbe, az erdőbe. Kicsi korod óta szereted a könyveket, vitted volna magaddal a legszebbet. És feledtél volna. A kis gyermek oly hamar felejt.

— Azt csak a nagyok hiszik, Zolti bácsi. Én tudom, mi az, amikor a képeskönyv kihull a pici kézből, mert a gyermek azon töpreng, hogy odabenn a civódók közül melyiknek van igaza.

— Apád elköltözött, amikor még alig voltál tízéves . . .

— Imádtam . . . Visszavártam . . . Nem jött.

— Itthon halt meg.

— Még nincs két esztendeje. Szörnyű emlék. Anyám orvost sem akart hivatni, mert azt mondta . . . Meghal-lottam, amikor Picike nénivel egyszer összesúgtak . . . Hal-lottam, hogy : « aki olyan gyalázatos betegséggel mert haza-jönni, mint « Lóránd », az csak kínlódják, annyit, ameny-nyit megérdemel ». Mondd, Zolti bácsi ? Mit értsek az alatt, hogy : « gyalázatos betegség ? » Annyit gondolkoztam már rajta, de sehogysem találtam ki . . .

Most már Hódréthyn volt a sor, hogy a muslincákat vádolva kezdje a szemét dörzsölni.

Pár órával később, anélkül, hogy egy szót elárult volna Márta vallomásából, nagy tanácskozást tartott sógornőjével. Érvelt, magyarázott neki, hogy milyen jól tenné, ha az iskolaév beálltával leányát egy külföldi nevelőintézetbe adná.

— Neked is jobb volna, kedves Tekla, mert tudom, hogy ki nem állhatod a «gubrisokat» a házban, már pedig a mai világban egy 15 éves úrileányt nem lehet csak úgy nőni hagyni, mint a sóskarengőt!

— Ugyan kérlek! Márta ma is többet tud, mint kellene. Hiszen folyton a könyveket bujja.

— Rendszer nélkül, mert nincs aki irányítsa. Összevissza, jót és rosszat. Ahogy jön.

— Ezt már ne mondd, hogy jót és rosszat. Kérem, honnan is jutna rosszhoz ebben a házban? Mondd inkább: jót és unalmasat. De ez az ő dolga.

— Tegnap a Kaméliás hölgy-et láttam a kezében.

— Azt éppen én adtam neki. Ami abban a könyvben «olyan» . . . azt úgysem érti meg. Ellenben szüksége van arra, hogy a franciában gyakorolja magát.

— Francia fordításban itt vannak Plutarch életrajzai is, miért zártad el azokat előle?

— Egyszerűen azért, mert semmi kedvem arra, hogy a leányomból nevetséges figura váljék. Életrajzok!? És még hozzá Plutarchtól! Hallatlan, legközelebb még majd azzal áll elő, hogy Cicerót akarja olvasni. Na, még csak az hiányzik. Sosem kap férjet, ha híre megy az ilyesminek . . . Sosem!

Hódréthy meggyőződés nélkül bölintott, majd cirógatni kezdte azt a kis puha kezét:

— Úgy tudom, hogy a svájci iskolák októberben kezdődnek. Megengeded, hogy Mártát én vigyem ki?

Hódréthy né arc felderült:

— A magad költségén?

— Természetesen.

— Nem, nem, mégsem . . . De tudod mit? A Márta vasúti jegyét megmutyizzuk, jó?

— Persze, hogy jó. Sőt neveltetésének költségeit is.

Hódréthyt, a világszerte utazót, Montecarló jól ismert vivőjét e pillanatban nagyon mulattatta sógornője kicsinyes fukarkodási öröme. Boldog volt, hogy megnyerte a csatát. Hát még, amikor húga szemében megpillantotta az örömkönnyek felragyogását.

— Most pedig előtted a nyár, használd ki — biztatta Mártát Hódréthy.

— Hogy értsem ezt, Zolti bácsi?

— Úgy, hogy tanulj önfegyelmet.

— Tudom, hogy én vagyok a hibás, de mondjak valamit? Az a bajom, hogy bennem motoszkál valami... valami örök sóvárgás, ami felfelé vonz, nagy, széles látókörök szintjére. Bácsi, segíts! Hogyan fejezzem azt ki magyarul, hogy harmónia, de nem zenei értelemben?

— Kiegyenlítettség?

— Igen, igen. Tehát bennem van egy örök sóvárgás a lelki békesség, napsugaras, de még milyen napsugaras! kiegyenlítettsége után.

— Szóval, kislányom, a Sors azzal tréfált meg, hogy nemcsak kezet és lábat adott neked, mint más halandónak, hanem szárnykat is. Még szerencse, hogy láthatatlanok ezek a szárnyak.

— Mit ér, ha olyan rettenetesen érzékenyek? Egy szó, egy tekintet, valami igazságtalanság elég, hogy csattogjon az olló — és vérezzék a sebhely.

— Sebaj! Fiatal vagy. Izmosabb lesz a szárny, amely visszánő. Mert visszánő, ez már átkod vagy szerencséd — ám elkerülhetetlen!

— És ha a végzet úgy akarja, hogy az olló mindig nagyobb és élesebb legyen?

— Ne légy hálátlan, kislány! Csak hálátlan ne légy!

Oly szép volt a nyár. Oly sokat lehetett a nagy nyárfa hosszú, kiálló ágán ülni s ott zavartalanul olvasni. Márta egészen boldognak érezte magát. Különben is, mióta elhatározott dolog lett, hogy október elején Svájcba megy a «finishing school»-ba (ahogy Picike ujságolta, magyarázta mindenkinek, mindig az angol szót használva), mintha anyja is kedvéssé akarta volna tenni rövid itthonlétét.

Szó nélkül engedte, hogy akkor fogasson be a parádés hintóba, amikor kedve tartja: sőt egyszer-mászor még pénzt is adott neki bevásárlásokra.

Két hónappal a tervbevett indulás előtt a főispán hivatalos levélben tudatta, hogy a püspök bérmaútját Hódrét érintésével tervezik. Mikor is «özvegy Hódréthy Lórándné, született báró Kelecsényi Tekla úrnő vendégszeretetét bátorkodnak igénybe venni».

A főispánné ugyanekkor azt írta: «Kedves, egyetlen Teklájának», hogy az egyházfejedelem kíséretében nemcsak a főispán és alispán érkezésére számíton, «de még legalább 8—10 vendégre. Meg is fogom őket később nevezni, de most érdd be, angyalom azzal, hogy a vármegye színe-java fogja hetedhét országban híres konyhád dícséretét zengeni».

Nosza, lett erre nagy készülődés. A jégverem csak úgy nyelte a sok frissen fogott halat, rákot, leterített vadat, szelíd csirkét és a pástétommá nemesített libamáját. Márta pedig minden posta érkezése után újra és újra faggatta anyját, nénjét, bátyját, megtudták-e már végre, kik lesznek azok az előkelőségek?

— Dehogy tudjuk — türelmetlenkedett a bárónő. — Ne kínozz még te is!

— Megnyugtatlak, édes Tekla — mondta egy nappal a nagy vendégjárás előtt a tengernagy. — Itt van Kápolnássy Kázmér levele, amelyben az ő vendégjárását írja le és felsorolja mindazokat, akik a püspököt kísérik. Ebből úgy látom, hogy asszonyok érkezésétől nincs ok rémüldözni, ellenben nekem legalább nagyon kellemes hír, hogy az öreg gróf Bárdffy Antal is útban van Hódrét felé.

— Bárdffy Antal? — kérdezte Picike — Hortáról?

— Onnan.

— Úgy tudom, fia is van.

— Igen, sőt az is jön.

— Igazán? Hány éves? — érdeklődött Márta.

— Tizenhat... tizenhét. Ilyesmi — sietett a felelettel, (nehogy valahogy megelőzze) a mindentudó Picike. — Mert mikor én... — és itt végnélküli visszaemlékezés

következett (amire különben senki se volt kíváncsi, de azért ő csak mondta, mondta).

Márta türelmetlensége végre is gátat vetett a szóáradatnak s most már ő kérdezett fáradhatatlanul :

— Milyen az a fiatal Bárdffy? Van-e már bajusza? Hányadik osztályba jár? Vajjon víg és őszinte pajtás? Fiú még, vagy ő is olyan útálatosan «felnőtt», mint amilyen Telekes Péter, amióta leérettségizett?

Olyan boldognak érezte magát arra a gondolatra, hogyha csak egy pár órára is, de végre lesz egy nálánál csak egy pár évvel idősebb valaki, akivel szíve szerint kibeszélheti magát : lóról, kutyáról, úszásról, tenniszről, a csillagokról, a hazáról, a régmúlt hősokról és a Kugler-csokoládéről és versekről és újra versekről. Mert Márta nagy titokban három nyelven is verselt. Szóval száz és egy végtelen fontos témáról, melyek mind oly színesen, forrongón, lüktetőn torlódnak az ő gondolatvilágában s melyekről még sohasem beszélt senkivel. Mert hiszen az öregekkel lehetetlen ilyenekről beszélni!

Tulajdonképpen az, hogy a fiatal gróf Bárdffy fiú és nem leány, nagyon közömbösen érintette. Nem mindegy az? Az a fő, hogy megértő, jó pajtásra leljen benne.

Egyelőre azonban nem sok alkalom nyílt a beszélgetésre, mert az a kékszemű, szőkehajú gyermekember, aki apja után szófogadóan cipelte a kézitáskát, azonfelül a sapkát, felöltőt, fényképezőgépet, látcsövet, minden kétséget kizáróan erős rosszulléttel küzdött. Látszott rajta, hogy nagyfokú láz gyötri s csakis a legnagyobb önfegyelem menti meg attól, hogy össze ne roskadjon.

A hangos és örömteli üdvözetek árjában — Mártát kivéve — senki se vette ezt észre. Márta annál szomorúbban látta kedves álmait veszélyeztetve. Nekibátorodva nyujtotta ki a kezét :

— Adja csak ide azt a rettenetes «Feldstecher»-t! Akkora, mint egy távcső és biztosan cseppet sem könnyebb. Adja csak, adja! Meg a fényképezőgépet is. Nem? Miért nem? Hiszen látom, hogy alig áll a lábán.

— Kérem, hallgasson! — suttogta Bárdffy ijedten. — Nem szabad, hogy az apám észrevegye.

— Akkor meg jöjjön. Levezetem a kertbe. Ott most senki sem jár. Pihennie kell ebéd előtt . . . Lásza be, hogy muszáj. — S kézenfogva máris vontá, vezette, a rózsalugaszon túl álló kényelmes kerti székekhez.

— Üljön le szépen, szófogadóan. Igy ni.

— Mondja, lázas? — kérdezte, amikor látta, hogy jókedvű csacsogása nem lel valami nagy visszhangra. — És ha lázas, mióta lázas?

— Azt hiszem, csak reggel óta. De ne törődjék vele kérem. Majd elmúlik, ha megúnja.

— Aztán fáj valami?

— Hát, ha már kérdi, bevallom, hogy igen. A torkom. De nagyon.

— Miért nem mondja meg atyjának, hogy beteg?

— Mert nem vagyok beteg. Különbben is még ma alig láttam. Más kocsin jöttem. Ő a püspökkel, én a Kápolnássy Kázmér kocsisa mellett.

— A bakon?

— Csakis. Ismer annál jobb helyet?

— Nem én! De tekintve fájós torkát, ez mégsem volt okos dolog.

— «Okos dolog?» Ki bánja? Csakhogy jöhöttem!

Márta meglepetve hagyta abba a rózsaszedést:

— Ezt úgy mondja, mintha már rég tudna Hódrétről.

— Tudok is. Emlékszik Adeline kisasszonyra?

— Hogyne. Nagyon szerettem. Csaknem egy évig kihúzta itt a kedvemért, mert nagyon szeretett ő is engem. Ismeri?

— Persze. Amikor innen elment, nálunk volt Hortán.

— De hiszen akkor . . . akkor maga rég ismer valamennyiünket. Igaz?

— Különösen Picikét — adta meg a választ Sándor csendesén mosolyogva.

Márta most már, hogy elkészült bokrétája, elhallgatott s minden figyelmét virágainak adta. Gyönyörködve nézgette azokat sorra, majd meg nagy lendülettel tette más

és más helyzetbe a csokrot. Egyszer egészen le, csaknem a földre, aztán fel magasan a feje fölé, hogy az ég kékje képezze a háttért, majd meg karját kifeszítve messze tartotta magától, mint egy kelyhet, végre két kézzel átfogva magához vonta s arcát egészen beletemetve, szívta be a bódító illatot. De egyszerre lelkifurdalást érzett, hogy vendégéről közben teljesen megfeledkezett. Hibáját kiköszörülendő, sietett a virágokat neki ajándékozni.

— Nézze — magyarázta. — Látott már valaha szebb sötét bársonyt? — és egy «Menotti Garibaldi»-ra mutatott, melynek oltványát még a nagyapja kapta nagytitokban, valamikor a hatvanas évek legelején Itáliából.

Most már a fiatal Bárdffyn volt a sor, hogy a rózsákat rendre megcsodálja, szagolgassa. Neki egy «Maréchal Niel» tetszett legjobban s miután kellőleg kiélvezte illatát, Mártának nyujtotta :

— Szagolja csak. Úgy-e isteni?!

— Remek, felelt a kisleány, mialatt újra betemette arcát a rózsák közé, hogy minden egyes szirmát külön érintse simogató ajkával.

— Szent Isten! Vigyázzon! — kiáltotta Sándor ijedten — még megkapja a torokfájásomat ezektől a rózsáktól!

Jókedvű kacagás volt a felelet. Csengő kacagás, amely azonban egyszeriben rémült segélykiáltássá változott. Mert a fiatalember felállt, hogy a ház felé induljanak, de ájultan terült el a pázsiton.

A lóhalálban előkerített orvos hamarosan meg is állapította: Itt kérem, a vörheny iskolapéldájával állunk szemben, miért is kérem a fiatal gróft mindenkitől elkülöníteni. — Ha ugyan már nem késő — súgta Hódréthynek.

A leggondosabb ápolás sem óvhatta meg a fiatal Bárdffyt attól, hogy az életnek és halálnak mesgyéjére ne kerüljön. Voltak napok, amelyek csak annyiban különböztek egymástól, hogy a kétséget a kétségbeesésig fokozták. Voltak napok, amikor sürgető táviratok hívták a pesti orvosok legkiválóbbjait a beteg ágyához. S jött egy nap, amikor ők is csak azt suttogták: — Itt már csak a csoda segíthet.

És mialatt a Hódréthy tengernagy kis házában a fiatal-

ember ágya körül bánattól roskadozó szülei imádkoztak azért a csodáért, a nagy kert túlsó végén, a Hódréthynemzetség ósdi kastélyában szintén lábujjhegyen járt mindenki s könnyeket törülgetett köténye csücskébe a legutolsó kis konyhaleány is. Mindenkinek szemefénye, a kis Mártuska is — láztól gyötörten, kínzó fájdalmak kárpadjára feszítve — küzdött, viaskodott a rettenetes kórsággal.

De nem hiába küzdött sem ő, sem a fiatal gróf. Mindkettőjüknél győzött a fiatalság makacs élniakarása.

Négy hét sem mult el, amikor az orvos megengedte, hogy kivihessék őket a szabadba.

— Te természetesen még legalább húsz napig a vendégem maradsz — jelentette ki a tengernagy, mire egy feltűnően megnyurgult, sápadt, nagyon lefogyott, remegőlábú, de az életörömtől sugárzó fiatal fiú csak annyit felelt:

— Jó az Isten, Zoltán bátyám!

Hogy Márta mit felelt volna hasonló rendelkezésre, nincsen feljegyezve. Amikor legelőször Mártát a kertbe vitték s megpillantotta a párnákkal telerakott, hosszúra nyitott két hajószéket, amelyek egyikén már ott feküdt Bárdffy Sándor boldogan hunyorgatva a nap felé, bizony, az ő szeme is felragyogott az örömtől.

Micsoda kedves, békességes, ezerszeres kárpótlást adó, gyönyörű napok következtek az elszenvedett testi kínok után!

Márta akkor tanulta meg, hogy ami után kisgyermek kora óta ösztönszerűleg sóvárgott, a lelki kiegyenlítettség bársony simogatása, nem tévelygő elképzelés, de igenis létezik, sőt — elérhető...

— Most rátaláltam erre a boldogságra. Tartom. Az enyém! — ujjongott magában, mialatt ő és társa lassan-lassan és fokról-fokra újra birtokukba vették mindazt, amit a betegség elrabolt tőlük: fiatalságuk tudatát s a velejáró lelkesedést minden iránt, ami szép és nemes. És visszajött az életbe vettett bizalommal önbizalmuk is, ami viszont nagy titokban elsuttogott nagy terveikben jutott kifejezésre. Vig kacagásuk néha még Hódréthynét is ki-

békítette sorsával. Nagy szó volt ez, amikor örökké hadilábon állt vele.

Picike néni nem árulta el senkinek, hogy már kétszer volt fültanuja a gyermekek beszélgetésének. Nem is véletlen fültanuja. Annál méltánylandóbb, sőt meghatóbb az, hogy nem árulkodott. Pedig csak az Úristen tudhatja, hogy milyen önfeláldozásába került a hallottakat *nem* felcicomázni és leadni. De ez egyszer győzött talán nem is annyira a jóság, mint inkább a multnak aranyporából, még több könnyéből, émelygősen, kesernyésen édes emlékcukrából leszűrődött érzelgősség, ami a nyolcvanas évek idősebb asszonya és hajadona lelkivilágának olyan dédelgetett, olyan parádés holtsúlya volt.

Igazában, amikor Szokványi Szidónia elsőízben lopakodott a fagyalbokrok sűrűjébe, hogy onnan lesse meg és közvetlen közletről hallhassa a fiatalok beszélgetését, a leghamisítatlanabb rosszakarat vezette. De, ahogy meglátta a fiúnak szőke fejét a lány sötétszőke fürtjei mellett egy füzetkére hajolva, hirtelen támadt meghatottságtól nagyot dobbant a szíve. Kéretlen, váratlan egy kép bontakozott ki negyven évvel ezelőtt elraktározott emlékeiből. Egy kép... A legszebb, a legféltőbb kegyelettel őrzött. Az, amelyet minden esztendő, amely azóta eltelt, újabb és újabb szépségekkel festett át és tökéletesített.

— Ugyanígy ültünk mi is... Én és Tamás... Szorosan egymás mellett... — sóhajtott fel és úgy érezte, hogy nem tudja visszatartani hangos zokogását. Mégis a kíváncsiság, hogy azt a verset, amit Sándor éppen olvasni kezdett, elejétől végéig meghallgassa, erőt adott neki. Csak néma könnyei peregtek fonnyadt arcán végig feltartóztathatlanul...

Amit Bárdffy Sándor, a leány egyik kezét a kezében tartva, félig olvasott, félig elszavalt, ekként hangzott:

Jó éjt! Az akácfák sűrű lombja alatt,
Már minden álmodik, már minden hallgatag.
Az alvó madarat ne költse fel szavunk,
Lépjünk halkan, amint az úton haladunk.

A virágkehelyben picinyke tündérek,
Szerelmet rabolva szerelmet ígérnek,
Illattól mámoros a csapodár lepke,
Keblet piros rózsza tartja átölelve,
Gyönyörtől boldogan álmodik itt minden,
Ne zavarjuk őket, távozzunk el innen!

Jó éjt! A csillag nem ragyog úgy, mint szemed,
A tündérkirályné nálad szebb nem lehet,
Lepkék, esti szellők, virágillatárja,
Nem mámorít úgy, mint engem csókod lángja.
Jer közel egészen. Csókolj meg még egyszer,
Mondd, hogy nem feledsz el, ó, mondd százezerszer.
Aztán, Isten veled, lelkem követ téged,
Legszebb álmaidnál szebb legyen az élet,
Örök szerelemről álmodozzál szépen,
S felébredve örök hűséget adj nékem!

Amikor Sándor a vers végéhez ért, kissé szepegve,
kissé bizonytalanul s mégis boldog előérzettel kérdezte
Mártától:

— Tetszik? . . . Szereti? . . .

A leány feleletképpen gyöngéden kivette a fiú kezéből a
versekkel teleírt füzetet és ráhajolva ajkával érintette azt.
Olyan meggyőződéssel, áhítattal, mintha imádságos köny-
vet csókolta volna meg . . . Ám sem neki, sem Sándornak
nem jutott eszébe, hogy a versbéli csókot meg is lehetne adni.

Picike néni, aki rejtekéből mindent látott, mindent
hallott, álló helyében megfogadta, hogy ezután ennek a
két szép gyermeknek a pártján lesz — mindig, mindig.

— Ó, mert nincs is szebb a fiatalságnál . . .

Sajnos, ez a lelkes elhatározása nagyon lehiggadt estére,
mert azok az «íjesztőn modern» gyermekek újra csupa hát-
borzongató dolgokról beszéltek . . . Ahogy ott üldögéltek
a rózsák közelében, csak úgy rajzott körülöttük az, hogy:
«limes», meg «rython», meg «tanagra», meg «hyalith», meg
«Aci Reale» . . .

— Szörnyűség! . . .

— Csak azt szégyelem — hallotta Mártát Picike —, hogy még mindig nem tudok latinul.

— Annyi baj legyen — nevetett Sándor. — Sokkal fontosabb az, hogy bírna-e már versenyt futni velem? Csak addig a nagy platánfáig, ni.

S mielőtt a bámuló nagynéni megtilthatta volna, már neki is iramodtak. Igaz, hogy fele úton már mind a kettő kénytelen volt nagy hirtelen fűbe, fába kapaszkodni, hogy el ne essék. De másnap azért mégis újra úgy kergetőztek a gyepen, mint két kiszabadult kölyökagár. Amikor pedig ebbe is beleúntak, kiválasztották maguknak a legmagasabb szénaboglyát s annak tetején ülve olvasták egymásnak Klopstock Messiás-át. Sőt — elhitték magukról és egymásról, — hogy szeretik ezt az öreg époszt. Hogy nagyon, nagyon szeretik. Pedig igazában — csak egymás hangját szerették hallgatni.

Hódréthy Zoltán örömmel, de némi aggodalommal figyelte húga átváltozását. A túlérzékenységre, szárnyaszegett elmélyedésre hajló gyermek íme, most derűs jókedvvel védte ki anyja vagy nénje oktalan gáncsoskodásait. Látszott rajta, hogy lénye egészen más gondolatvilág felé figyel és ami nem onnan jó, az nem is érdekli.

— Mi lesz ebből? — töprengett a megértő nagybácsi. — Az idő múlik. Napok kérdése, hogy Sándornak el kell innen menni... És azután?... Lehet, hogy sohasem látják többé egymást... Vagy ha igen... Ki tudja milyen más szemmel látják meg egymást?!...

A fiataloknak dehogy jutott ilyesmi eszébe!

— Tudja a régi székely mesét? — kérdezte a fiú egy nappal elutazása előtt. — Hallgasson ide, Márta: Az Úr-isten szereti a mogyorót. Gyémántkéssel feszegeti ketté a héját s megeszi a gyümölcsét. A kétfelé vágott üres héjakat aztán ledobálja a földre. Egyik félből lesznek a lányok, másik félből a fiúk. S ezek mind-mind elindulnak, mennek, mendegélnek, valamennyi csak azért, hogy keressék, megtalálják azt az egy mogogyoróhéjat, amely az ő énjüknek a másik fele.

— S ha megtalálják?

— Akkor a jó Istenke egymást megértő szeretettel tölti ki az üres héjat...

— S ha rájönnek, hogy ők ketten mégsem ugyanegy mogyorónak a részei?

— Az bizony nagy sorstragédia!... De Márta?!... Úgy-e? mi olyan két kis mogyoróhéj vagyunk, akik a nagy mindenségben máris egészen, de egészen bizonyosan — egymásra találtunk?...

A kislány rábólintott, nagyon lassan, nagyon komolyan egy vallomásnak beillő igent, de szólni nem szólott egy szót sem. Érezte, hogy úgysem tudná kifejezni azt a határtalan boldogságot, mely Sándor kérdésére egész valóját betöltötte.

Még a válasz sem hatott rájuk leverőleg, annyira biztosak voltak, hogy az ő jövőjük csak jót hozhat.

Azonban az idő, a nagy távolságokat véve munkatársul, elkezdte szűrkitő, tompító munkáját.

Bárdffy Sándor évekre külföldre került, ahová szülei is követték. Előbb Oxfordban tanult. Mikor pedig kivívta magának a «tripos» dicsőségét, apja biztatására egy tudományos expedícióhoz csatlakozott, amely Sziciliában ásatásokat végzett. Hódréthy Márta is elkerült hazulról, hogy egy svájci nevelőintézetben csiszolgassa sokoldalú tehetségét. A komoly tanulás mellett, soha nem álmodott gyönyörűségét lelte a különböző sportokban. Rövid időn belül elérte, hogy elismert első lett, nyáron a tennisznél, télen a korcsolyapályán. De ami lelki fejlődésére legjótékonyabban hatott: az a sokféle nemzethez tartozó társainak örökös jókedve, gondtalansága és főként az övétől egészen elütő észjárása volt. Hazulról hozott hangulatából hamarosan kigyógyították a malíciánélküli vidám kacagások. Látóköre kiszélesedett. Bárdffy Sándorról ezt írta volt imádságos könyvébe:

Lelkes a nézése, büszke a járása,

Kárpáthy Zoltánnak eleven képmása.

Azt azonban, hogy ott a gleccserekre néző, zúgó patakot hallgató, a fenyők friss illatát belélegző stílszerű fa-

házban mennyi titkos könny vegyült mégis a sok szívből jött kacagásba, sohasem árulta el senkinek.

Mert az történt, hogy míg az elválásukat követő első hónapokban úgyszólván naponként érkeztek a végnélküli, kedves, várva-várt levelek, addig a második évben csak rövid tudósítások jöttek, két-három hétben egyszer. A harmadik esztendő utolsó felében már hónapok teltek el, mialatt egy-egy szűkszavú levelezőlap megtalálta az utat az Etna aljáról a Matterhorn oldaláig.

Márta nem tudta mire vélni ezt. De inkább meghalt volna, semhogy megkérdezze. Akárcsak Sándor, aki fiatalos dachból, önkínzásól tartózkodott attól, hogy magyarázatot kérjen. Mert ő is szenvedett, ő is keserű vádakkal illetve gondolatban egykori játszótársát, mert szíve vérével írt leveleire soha, de soha nem kapott egy igazi levelet, egy igazi választ.

— Végre is, ami sok, az sok! — lázongott és elkeseredett meggyőződéssel bizta a tűzhányóhegy visszhangjára azt a magyar nótát, amely fennen fogadkozik, hogy — «nem leszek asszony bolondja»... Arra persze sohasem gondolt, hogy a mult század nyolcvanas éveinek hajdonjait arra oktatták legszigorúban, hogy: fiatalemberekkel soha, semmi körülmények között, nem illik levelezni. Aki pedig e parancs ellen vét: jellembe vágó, nagy hibát követ el!

Ha Sándor ezt tudta volna, sok-sok szomorúságtól menthette volna meg mindkettőjüket. Hiszen Mártának a nyílt levelezőlapokon írt rövid mondatai annyi édes üzenettel voltak telisteli annak számára, aki tud olvasni a betűk között.

Az egyikén ez állt: «Gondolok a hódréti rózsákra!» A másikon: «De jó volna, ha itt lehetne — velünk!» A többszám biztosan nem volt egyéb, mint a saját lelkiismeretének a megnyugtatása.

Egyszer pedig Márta, még tovább ment. Egy kép alá, két bekötözött fejű beteg cica alá azt merte írni — igen azt —, hogy: «Talán vörhenyesek — a boldogok!»

Ha Sándor látta volna a leány lángoló arcát, amikor

ezt leírta. Ha sejtette volna lelki tusáját, főként : ha ez a vallomásnak beillő kis felsírás nem négyévi távollét után jut kezéhez, — be másképpen fogadta volna ! De így csupán azt látta, hogy megint csak egy levelezőlap, ismét csak másfél sor írással.

II. FEJEZET.

Négy év nagy idő, — kivált, ha lepergése közben a gyermekből férfi, a kisleányból hajadon lesz.

Hódréthy Márta sem gondolt már a fiatal Bárdffyra a régi, sajtó ábrándozással. Már neki sem fájt, ha nem kap hírt felőle, már megszokta azt, hogy ne várja és ne remélje a viszontlátást. De azért átmentette, mégpedig azon hamvasan, azon szívetmelegítőn mentette át nagyleányságának gazdag lelkivilágába gyermekkorának azt a ragyogó emlékét. Alighogy átlépte újra a szülői ház küszöbét, mintha csak kapuk és ablakok zárultak volna be mögötte, körülötte és ő ismét abban a szűkös börtönben érezte magát, amiből Hódréthy Zoltán négy év előtt kimentette. Sőt, talán a valóságnál is sivárabban látott maga körül mindent, a kedves emlékü nevelőintézetre gondolva. Egy meglepetésért mégis őszintén hálás volt anyjának. Újonnan, szépen berendezett kis szoba várt reá a ház nyugati szárnyában.

— Köszönöm, édes jó mamikám — örvendezett, miatt Hódréthyné kezét újra és újra csókokkal borította . . . — Jaj be gyönyörű ! Te nem is tudhatod, mamám, hogy milyen nagy jót tettél velem.

Aztán, miután minden zsölljét és pamlagot kipróbált, minden szekrényt és fiókot kinyitott, becsukott, minden tükör előtt megállva, mélyen bókkolt és mosolygott, végül az íróasztalhoz lépett.

— Mit szólna ehhez a szobához, öregem? Vetted észre, hogy éppen a hosszú hársfa-alléera nyílnak ablakaim? Minden nyáron idehallom majd a méhek zümmögését. Kilehetjük a madarak legtitkosabb családi ügyeit. És még valami ! Amikor írni akarok . . .

— Márta? Miket beszélsz össze-vissza? — csattant fel Hódréthyné hangja rosszaló szigorúsággal. Tudod, hogy ki nem állhatom a túláradó rajongást! Már az apádnál sem állhattam ki. Aztán meg, hogyan értsem azt, hogy írni akarok? Mi? . . .

— Egy cikkre, amit a «Journal de Genève» szerkesztőjének ígértem.

— Elég rosszul tetted, mert . . .

— De hogyan is juthatott ilyesmi eszedbe? — kontrá-zott unokanővérének az éppen belépő tisztos vénkisasszony. — Aztán hadd hallom, mi lenne abban a híres cikkben, mi?

Márta kezdte önuralmát veszteni.

— Ha tudni kívánja, kedves Picike néni, ezúttal Mikszáthról . . .

— Kinek kell az?

— Mivel Jókairól írf kis tárcám nagyon tetszett a svájciaknak . . .

— Mi-it? Te cikket írtál, ami meg is jelent? — kiáltotta a két hölgy rémüldözve. Legalább névtelenül?

— Sőt ellenkezőleg — nevetett Márta — és most . . .

De nem folytathatta tovább, mert nagynénje kezét összecsapva, hadarta:

— El vagyok szörnyedve! És csak azt mondhatom — úgy-e, Teklám? hogy nekem ebben a korban — úgy-e, Teklám? kisült volna a szemem, ha a saját nevemet nyomtatásban megpillantom. Kivéve a báli tudósítások rovatában. Úgy-e, Teklám?

— Elvárom, hogy az estéket velünk töltöd a szalonban — szólalt meg újból anyja — s nem holmi haszontalan firkálással.

— Csak legalább Zoltán bácsi jönne már haza! — gyötrődött Márta titkon. — Pedig hinni akarom, mindennek dacára, hinni akarom, hogy szép az élet. De . . . Hátha a Végzet nálam úgy intézte, hogy az én életem sem szép, sem jó ne legyen? . . . De úgy-e nem? . . . Én jó Istenem! Úgy-e nem?

A késő este vetette haza és azzal a kifogással, hogy a feje fáj, egyenesen szobájába vonult.

A cikk azonban örökre megiratlan maradt.

Másnap, alighogy megreggelizett, a Badallóhoz sétált és ott gyönyörűséggel nézte a nap ezer és ezer szilánkra aprózódó sugarait. Ott csillantak, villantak, siklottak, tűntek, visszajöttek a sugarak az örvénylő víz forgatagában.

— Mik vagytok? — kérdezte tőlük. — Danae aranyesője? Sellők tépett hálója? Ti persze azt nem tudjátok, hogy legutóbb a Róne-ban gyönyörködtem bennetek. Lehet, hogy az öreg Metterhornnak e percben a homlokán van még sűrű felhőkből szőtt éjjeli sapkája, de rögtön le fogják azt onnan venni az égbeli angyalkák, hogy napsugárdiademmel koronázzák fehér kopaszkját.

— Ejh! Mire való magamat odaképzelnem? Most itt vagyok... Itt kell maradnom, tehát itt kell megtalálnom, ami érdekeljen... Nehéz lesz... Nagyon nehéz...

Ekkor már ott ült a nagy körtefa tövében, ahol magasranőtt vadvirágok hajladoztak körülötte. Egy pici piros pont vonta magára figyelmét. — Nini? Katibogár!

— Várj, Katicám! Látom, hogy mennyire igyekszel. Hát mondok neked valamit: mire fel fogsz jutni ennek a hosszú-hosszú fűszálnak a tetejére, legalább három perc fog eltelni. Gondold meg, milyen jó tudni, hogy három perc elmúlik abból a rettenetesen lassan telő időből, amit morzsolgatnom kell életem céltalan, céltalan, céltalan taposómalmában.

Most már tisztában volt azzal, hogy nappal az ócska fehéreneműek foltozására fogják, este meggátolják a tanulásban. Mindez miért? Véletlenségből? Nem. Elvből! Mert anyja úgy véli jónak, hogy egyrészt leányhoz illő férjvárási tétlenségben töltsse napjait, másrészt, hogy edzve találja a majdan egészen biztosan elkövetkezendő rossz sors, balsors.

— De, Istenem! Ha ez csakugyan így van rendjén, akkor fiatalságomat miért adtad nekem?

— Lehet jó kertész az, aki mesterséges deret csinál

almafanyiláskor? Nem. Itt valami nagy-nagy hibának kell lenni. Szegény jó mama a legjobbat akarja, tudom, de így valami szörnyű megrablásnak leszek az áldozata hovatovább.

Nem három, de tíz perc múlt el, mire a kis katicabogár, küzdelmes újra- és újrakezdés után végre feljutott a rezgő fű gyémánt koronájára. Pár pillanatig csaknem alétlan pihent ott nagy fáradsága után, de aztán egyszerre valószínűleg eszébe juthatott, hogy szárnyai vannak, mert íme bontogatni kezdte azokat.

— Milyen butus vagy, kis öregem — korholta Márta. — Mért nem ezen kezdted? Mennyi fáradságtól kimélhetted volna meg magadat... Aztán meg: nem venni tudomást arról, hogy repülhetsz, szállhatsz!... Hol volnék én, ha szárnyaim lennének!...

— Halljam, hol volnál?... — s Márta kitörő örömmel vetette magát nagybátyja karjába...

— Te édes, édes Zoli bácsi! Csakhogy megjöttél. Úgye, most már itt maradsz velem?

— Dehogyan maradok! De te sem...

— Hogyan? Hogy én sem?

— Mert viszlek.

— Hova? Mondd már hová?!... De különben minek mondanád... Mama úgysem fog elengedni.

— Ide pillants, húgom — súgta hamiskás hunyorgatással Hódréthy, mialatt oldalzsebéből egész csomó ezresbankónak a csücskét huzigálta elő, de csak egy pillanatra.

— Mit szólni ehhez, mi?

— Nem értem, bácsi...

— Ejnye, no, csókolom az eszecskeket... Hát hallgass ide, butuskám: nyertem... Sok, nagyon sok pénzt nyertem.

Márta ijedten nézett rá:

— Kitől?

De nagybátyja jóízűen nevetett:

— Kitől? Hát senkitől. Soha életemben nem játszottam nagy pénzben egyes emberekkel. Arravaló Montecarlo, meg Baden-Baden, meg Ostende. Ezek mind nem

zsebek, de zsákok. Amelyekből, ha a Szerencse azt sítja, hogy «markolj», hát lelkiismeret nélkül markolok. Most is azt cselekedtem. Most aztán azért jöttem haza, hogy magammal vigyelek.

— El? Engem? Hova?

— Válassz.

— És a mama?

— Bizd rám. Válassz. Párizs? London? Madrid? Hová vágyol? Csak valamelyik világrészbe? Vagy : körül a világban? Nos? Egy-kettő! Halljam...

Márta visszaült a fűbe s hirtelen elhatározással odanyújtotta kezefejét a katibogárhoz. Az nagy bizalommal egyszerűen ott motoszkált, botorkált, a ragyogó gyűrűk útvesztőjében.

— Mondd meg te! — biztatta, felemelve karját. — Amerre repülni fogsz, oda megyünk... — Igaz, bácsi?

S mintha megértette volna a kérést a kis bogár, íme — feketén pettyezett karniol vértje alól, két icinkó-picinkó sötét selyemfátyolt vonogatott elő, két hátsó lábával végigtapogatta, hogy rendben vannak-e, aztán kifeszítette azokat simára és máris csöppnyi ragyogó piros pont úszott, emelkedett s tűnt el a levegőég végtelen kékségében.

— Északnak tart! Egyenesen északnak — örvendezett Márta.

— Én úgy látom nyugatnak.

— Nem, nem, északnak.

— Ám legyen. És mit parancsol nagysád? Annak az északnak mi legyen a neve? Szentpétervár? Moszkva?

— Bácsi!... Higgyük el, hogy ez a kis szerencsebogár meg sem áll Tátrafüredig.

— Csak? — A tenger nagy hangjában nagy csalódás mordult, de húga már újra ott csüggött a nyakán s úgy sügta, magyarázta:

— Most lesz ott az Anna-bál... Érted?

— Nem én... Azt hittem, valami elérhetetlen messzeséget varázsoltak eléd szavaim s te kapva kapsz majd utána...

— Hát nem volt nekem elérhetetlen még csak egy fél

órával ezelőtt is minden, ami koromhoz illő vígságot, gondtalanságot jelent? . . . Bácsi, ne haragudj, de . . . de . . . kezdjük Tátrafüreddel. — Mint látod, lehet velem alkudni. . .

— Velem is, te kis boszorkány, velem is . . . Most pedig eredj és kérj tanácsot a ruhaszekrényedtől, hogy mire van szükséged? . . .

— De majd a mama . . .

— Bizd rám . . . Picikét is . . . Te pedig egyet ne feledd: Ne szólj szám . . .

Márta sohasem jött rá, hogy milyen érvekkkel nyerte meg csatáját a tengernagy. Picike ugyan olyan ügyetlenül rejtegetett egy vég finom vásznat és két ruhára való nehéz «gros grain» selymet, hogy húga még aznap megpillantotta azokat. De hogy anyja mosolygós beleegyezését hogyan magyarázza meg magának, azon igazán hiába törte a fejét. Csak egyszer ébredt benne némi gyanú — mint mikor napsugaras réten végigsiklik a repülő madárnak árnyéka —, akkor az egyszer, amikor a mellékszobából véletlenül meghallotta, hogy az «öregéi», anyja, nénje és bátyja legalább tíz olyan fiatalember nevét emlegették egymás előtt, akikről az országban mindenki tudja, hogy a legelőkelőbb és leggazdagabb házasulandók!

De repült az idő, ezért ki ért volna rá közönyös dolgokra gondolni? . . . Márta biztosan nem.

Búcsú. Útrakelés. Budapest. Boltból ki, boltba be . . . Szép ruhák próbálása. Kalapválasztások . . . Egy útibőrönd ezüstkupakos üvegcsékkal, dobozakkal, s mind-ezeken, ó soha el sem képzelit gyönyörűség! Összefonódó szép-szép *H* és *M* betű! . . .

— Bácsi, láttál már valaha tökéletesen boldog valakit? . . . Nem? Hát nézz húgodra. De várj! Ide állok a hármastükör elé, kinyitom a két szárnyát. Így ni . . . Mit látsz most?

— Hogy mit látok? Sok-sok Mártát. A Hódréthy Márták nagy sorát . . . És mind mosolyog, mindnek ragyog a szeme . . . mind mintha madarat fogott volna, ahogy mi felénk mondják.

— Ezt akartam. Ez az igazi. Mártát egyszeresen látni,

az most semmi. De száz boldog Mártát, ezer boldog Mártát! A végtelenségbe vesző Márták boldog nyüzsgő sokaságát!... A te nagyon boldog kis húgodat!...

— Kislány, kislány! Szinte megijeszt, hogy mennyire tudsz te örülni.

— Mit akarsz ezzel mondani?

— Hogy az Isten óvjon meg téged gyermekem az ellenkezőjétől...

Márta szótlanul ráhajolt nagybátyja kezére s mielőtt az elkaphatta volna, hálás csókot nyomott rá.

— Bácsikám, te jóban, rosszban mindig mellettem leszel és ezt olyan jó tudni...

— Szegény kislány! hadd higgye — gondolta magában Hódréthy. Mert ő tisztában volt azzal, hogy nagyfokú érlemzesedése máris építi azt a kaput, aminek felirata az, hogy: Nincs tovább.

— Négy vagy öt, legfeljebb hat év, de lehet, hogy sokkal kevesebb s akkorára, feltétlen készen fog az a kapu állni, az életem útjának a kellős közepén. Tiltón. Elzárón. Könyörtelenül — keresztben. Csak azt érném még meg, hogy ez a gyermek akkorára meglelje a hozzá méltó életársát!

Ez a vágy sugalta neki azt az ötletet is, hogy hűgát pár hónapra újra kimentse Hódrét szürke magányából. Pedig jólesett volna szép virágai és szeretett könyvei között csendben üldögelni s visszaemlékezni azokra a régmúlt időkre, mikor még a Sors olyan kedvteléssel hánytavetette az ő könnyelműségekkel telesallangozott, érdekes, mulatságos, kalandos fiatalságát.

— De persze erre nekem most gondolni sem szabad — határozta el. — Márta mindenekelőtt?

— Legalább utunk céljának Bombayt vagy Riót vagy Melbournet választotta volna az én szeszélyes kis húgom — szomorkodott titkon, — De: Tátrafüred? Hisz ez a tengernek az innenső partjától is olyan nevetségesen messze esik! Na, de ha erre vágyik, legyen Tátrafüred...

Csak akkor vigasztalódott némileg, amikor a Pozsonyba induló hajóra érve — Márta Pozsonyon át óhajtott Poprád-

felkára jutni — gróf Kápolnássy Kázmért pillantotta meg.

— Hová, háová, öregem? — kérdezte érdeklődéssel, mire az is örvendezve nyujtotta kezét:

— Párizsba, a régészeti kongresszusra.

— Mióta vagy te régész?

— Amióta kezdtem a katedrálisokat kortársaimnak tekinteni.

— Ami azt illeti, én is — felelte a tengernagy. — Sőt örökös reparatúra alatt is állok, a nagyobb hasonlatosság kedvéért.

Kápolnássy egyetértően hunyorított, aztán azt kérdezte:

— És te? Hová igyekszel?

— Sose találnád ki, barátom! Tátrafüredre! Na, úgy-e, abszurdum? De a kishúgom így rendelte és én szót fogadtam.

— A kishúgod? A kis Hódréthy-lány? Itt van ő is? Ennek igazán örvendek. Szép lett? Gyermekkorában sokat ígért.

Hódréthy felelet helyett a gőzhajó legelejére mutatott, ahol Márta a korlát rúdjaiban fogódzva nézte a gőzös indulását.

Könnyű nyári útikabátja redőit kapkodta, csapkodta, lobogtatta a szél. Még inkább sötétszöke haját, melyet mialatt az áramlás lengette, borzotla, táncoltatta, a lemenő nap arannyal, bíborral itatta át meg át, úgyhogy minden egyes szála lángolni látszott.

Kápolnássy egy darabig néma kedvteléssel gyönyörködött benne, aztán sűgva szólt Hódréthyhez:

— Nem gondolod, hogy bűn lenne őt elmerülésében háborgatni? De nézd, ott jönnek az útitársak. — Csupa régészettel foglalkozó nő, úr. És Sándor? — kérdezte tőlük Kápolnássy.

— Mingyárt jön, — felelte dr. Parády Béla. — Csak valamelyes iratokat kértem. Azokat keresi.

— Szabad tudnom ki az a Sándor? — kérdezte Hódréthy, valami öreg tudóst képzelve. Annál jobban lepte meg Ortvyay egyetemi tanár válasza:

— Ki más, mint a mi legifjabb kollégánk, gróf Bárdffy Sándor. Őszintén mondom, nagyon, de nagyon sokat várnunk tőle. De jön is már.

— Gyere csak, öcskös — kiáltott reá Kápolnássy Kázmér. — Kérlek — fordult a tengernagyhoz —, engedd meg, hogy az öreg Bárdffy Tóni fiát neked bemutassam... De most jut eszembe, hisz rég ismered...

— De még mennyire! Nagyon örülök, hogy újra látlak, fiam — örvendezett a tengernagy, kezet nyujtva a feltűnően szép, magas, szőke fiatalembernek. — Mondd csak, te írtad azt a cikket az Archeológiai Közlönybe, amely a népvándorlási kor asszonyainak karpereceiről szól?

— Gyűrűiről, bátyám!

— Bocsánat! Gyűrűiről, persze, hogy gyűrűiről...

A következő pillanatban elragadtatással kiáltott fel Sándor:

— Nike!...

És a hajó másik oldalán álló Mártára mutatott.

— Nike? — csodálkozott a tengernagy. Eddig Mártának hívták... Márta... Igen, aki ott áll, nem más, mint egykori játszótársad. Ezért, egyszerűen menj hozzá és újítsátok fel a régi barátságot. Aztán — énmiattam akár Pozsonyig — beszélhettek fibulákról, csatokról, gyűrűkről és hasonló izgató témákról, mert hogy miért, azt az Isten tudja, de tény, hogy Mártát is módfelett érdeklik az ilyesmik.

Mindezt már csak Kápolnássy gróf és az öreg profeszszorok hallották, mert Bárdffy Sándor rohanvást futott ahhoz, aki eleven szoborként állt és mitsem sejtve nézett a távolodó messzeségbe. A fiatalembert már alig pár lépés választotta el tőle, amikor rettentő kérdések polipkarjai fogták át a szívét. Nemcsak az, hogy hátha Márta nem ismer reá, de ezerszerte aggasztóbban az, hogy hátha nem óhajt reáismerni?

Hogy átkozta e pillanatban magát, amiért csaknem két év óta még csak egy rövidke üdvözetet sem küldött neki.

— Mivel békíthetném meg... Rögtön, de rögtön?...
— tépelődött növekvő izgalommal.

A láthatár legalján izzó nap utolsó sugárkévei aranybíbor szőnyegekkel teregették tele a széles, nagy Dunát. Finom, rózsaszín felhők selymesen úsztak, nagy lassan, békességesen a hajó felett. Sándor már olyan közel jutott a leányhoz, hogy annak lobogó, röpködő hosszú csipkefátyola egy pillanatra az ő haját érintette, arcát simogatta. Mintha varázslat lett volna ebben az érintésben! Sándor egyszerre feledte tépelődését és a leány vállához hajolva, halk szóval lehelletszerűen súgta a bíbor alkotatba:

«Jó éjt. Az akácfák sötét lombja alatt.

Már minden álmodik, már...»

De tovább nem mondhatta, mert Márta — e percben igazán sokkal inkább Nike, mint Márta — fehérre sápadtan fordult vissza és nézett vele szembe.

— Márta — súgta Sándor, míg mindkét kezét kérőn, vágyakozással, bocsánatkérően nyújtotta feléje.

— Márta?!...

És a következő pillanatban két jéghideg kezecske remegett az övében.

A leány még mindig szótlan csodálkozással állt mellette. Mialatt arca kezdte visszakapni színét, ajkára az első perc fájdalmas komolysága után, elmélázó, megbocsátó mosoly rajzolódott.

— Jöjjön — mondta végre, miközben két egymás mellé állított hajószékre mutatott. Emlékszik?

Sándor szíve nagyot dobbant örömeiben.

— Még kérhető?

— Bizony kérhetem a tapasztalatok után... — És tréfásan s mégis szemrehányóan fenyegette meg.

— Mea culpa! Mea maxima culpa! — könyörgött Sándor. És Márta megbocsátott.

Most már úgyszólván üres volt a fedélzet, csupán egy-egy utas feje bukkant fel nagy néha a lépcső nyílásában. De rögtön el is tűntek újra.

Hűvös, erős szél söprögette a fedélzetet. A leszállott

szürkületben a hajó kürtőjéhez húzták a két hajószéket. Szorosan egymás mellé, úgy mint régen és feledve, hogy mások is vannak a világon, néha suttogva, olykor hangosan legtöbbszörre boldog nevetéssel röpködtek a kérdések, válaszok és újra kérdések és újra válaszok kettőjük között. Hódréthy Zoltán felelőssége teljes tudatában többször elindult keresésükre, de ég tudja miért, mindig talált valami ürügyet, hogy ne zavarja a fiatalokat. De azért a lépcső korlátja mellől egy kicsit, bizony hallgatódzott. Természetesen nem úgy, ahogy Picike néni tette volna. Ó, dehogya! Hallgatódzás és hallgatódzás között is van annyi különbség, mint a tökrészegség és nobel spicc között.

— Van — felelte Kápolnássy, akivel közölte is ezt az aforizmát. — És mi volt diszkrét hallgatódzásodnak az eredménye?

— Egy érdekes tapasztalat. Az, hogy míg folyton nevető, magyarázó ajkukról csak az hallatszik, hogy «fibula», «násfa», «rython», Zách Klára és Nike, sőt még az is, hogy Szent Simon árkája, addig az egymást kereső tekintetük, egy szót, egyetlenegy, a titkok titkának hitt, a világért ki nem mondott szót fejez ki, azt, hogy: szeretlek.

Talán mégsem egészen jól hallgatódzott a lelkiismeretes tengernagy, mert lám, mire tíz óra tájban Márta mégis csak elindult, hogy nagybátyját felkeresse, balkezének negyedik ujján egy új ékszer ragyogott, Bárdffy Sándor elhunyt édesanyjának jegygyűrűje.

— De gyermekem! Mi jut eszedbe? — zsörtölődött az öreg Hódréthy... — Mikor lehet köztetek egybekelésről szó? Te tizenkilencéves vagy, ő mennyi is, huszonkettő? Na látod!... Ráadásul tudhatod, hogy Hódrétet sok adósság terheli. Szegény anyádnak csak éppen hogy annyi a jövedelme, amennyivel a háztartása költségeit úgy, ahogy fedezheti. Sándornak pedig él az apja. Nem hinném, hogy a fia kedvéért bármiről is lemondana.

— Ó, ezt nagyon jól tudjuk, Zoli bácsi, de Sándor reméli, hogy egy éven belül állása lesz a Nemzeti Múzeumban.

— Boldog ember! Spirituszban fog hálhatni! Mi lesz, ha anyád megtudja, hogy olyan vőt szánsz neki, aki úr létere, tudományos pályán akar működni?... Igazán nem merek rágondolni, hogy milyen rettenetes állapotba sírja bele magát.

— De, hátha azzal állok elő, hogy Sándor hetedhét országon túl is híres kuglizó.

— Kuglizó? Még csak ez hiányzott! Ezt valahogy meg ne említsd Hódréten. Ha Sándornak valamilyen úri-passziójával tudnál előállni: különösen olyannal, amit nem maga végez, hanem a lova végez helyette!

— Tavalý díjat nyert a bécsi lovasmérkőzésen.

— Látod, ez már beszéd! Ő mondta?

— Dehogy! Csak nem képzeled, hogy dicsekedjék. Mindezt Rombay Pucitól tudom, aki Vácon szállt a hajóra.

— Rombay Puci? Ki az?

— Sándor egykori iskolatársa. Ő mutatta be.

— Ha odaült mellétek, képzelem mennyire örült Sándor a viszontlátásnak.

Márta elnevette magát.

— Szerencsére csak rövid ideig maradt a fedélzeten. Fázott.

— Fázott? Hát persze, ha valakit huszonkétéves korában még mindig Pucinak hívnak, arról minden nyámságot eleve elhiszek.

— Úgy hiszem, tévedsz. Az a zömök, szélesvállú, villogószemű ember éppen nem úgy fest, mintha bármi-ként is nyám-nyám lenne.

— Az ám, kezdem hinni, hogy a fázás csak ürügy volt nála.

— Ürügy?

— Igen, mert most, hogy mondod, jutott eszembe, hogy mikor Siklóssy Aurél a vacsoránál azokról beszélt, akik a kapitány fülkéjén túl szorongnak és nagy tételekben kártyáznak, mintha a Rombay nevet is említette volna. De akár Puci, akár Kuci, Muci, vagy Cuci is az az ipse, engem csak annyiban érdekel, hogy szeretném tudni al-

kalmatlankodása előtt vagy után történt-e meg Sándor és közted a szerelmi vallomás?

— Bácsi!

— Jó. Ha szentségtörés erről beszélni, beszéljünk másról. Például Tátrafüredről.

— Persze! Igaz! — csodálkozott Márta. — Tátrafüred is van a világon.

— Most azt kérdem: odamegyünk?

— Ha muszáj...

— Úgy?... És ha nem muszáj?...

Márta az öregúr dús, hullámos ezüsthaját kedveskedő bizalmaskodással simogatta:

— Őszinte legyenek?

— Noná! Tehát ha nem muszáj?...

— Akkor menjünk másfelé. Mert lásd, olyan sok léha fiatalság van ott biztosan.

— Ne mondd?! Igazán? Sok léha fiatalember?

— ...és örökös bál.

— Csodálatos! Az is?

— ...és örökös tennisz... kirándulás...

— Megannyi kényszermunka, mi?

— Ne csúfolódj Zolti bácsi. Én nem tehetek róla...

— ...hogy gróf Bárdffy Sándorba újra fülig szerelmes lettem — fejezte be a mondatot a tengernagy.

Hamiskás, egyetértő mosollyal néztek össze.

Hódréthy magához ölelte hűgát:

— Most pedig jó éjszakát, Mártikám. Intézkedtem, hogy hálóhelyed az ablaknál legyen. Úgy tudom, csak ketten vagy hárman lesztek a női teremben.

Sándor már korán reggel a fedélzeten volt. Márta nem soká késett.

— Mondok egy jó újságot — kiáltotta üdvözet helyett. — Nem szállunk ki Pozsonyban.

— Hanem?

— Bécsben. Onnan pedig — találja ki, hogy hová megyünk?

— Párizsba! Úgy-e, hogy Párizsba?! — ujjongott a fiatalember. Mikor pedig azt látta, hogy a lány igent bó-

lintott, hirtelen körülnézett és azokat a napbarnította szép kezeket elkapva, elkezdte minden ujját külön-külön csókolni, csókolni íztől-ízíg.

És mégis volt tanuja e rajongó jelenetnek. Mégpedig egy, ha nem is egészen rosszakarátú, de őszintén irigy tanuja: Rombay Puci.

Ott állt a zakatoló gépezet szomszédságában, látszólag teljesen elmerülve annak nézésében. Pedig — tulajdonképpen — ügyet sem vetett rá. Őt e percben senki és semmi sem érdekelt, csak Hódréthy Márta. De ez annál jobban. Mióta tegnap először meglátta, még a ferbli szédületes tétjei sem tudták gondolatait lekötni. Mégis — csodálatos véletlen — éppen tegnap, sőt tovább, hiszen a játszma hajnalig tartott — folyton csak nyert és nyert... És ez most nagy keserűséggel töltötte el. «Aki szerencsés a játékban, szerencsétlen a szerelemben» — zümmögött, dongott a fülébe szünös-szüntelen. És hiába mondogatta magában azt, hogy ez csak ostoba babona... Valahányszor arrafelé nézett, ahol Márta és Sándor csak egymást vették tudomásul, mintha minden mosolyuk, nézésük, suttogásuk, megannyi bizonyosága lenne e szállóige nagy igazságának.

— Ejh! Miért ne fordulhatna javamra a kocka — bízta magát. — Lám, ezek az ezresbankók itt a zsebemben tegnap ilyenkor még milyen elvitázhatatlanul a Pondrósy Gyula tulajdonát képezték. És ma?... Ez a tény is megtaníthatna — ha már a kártyaasztal meg nem tanított volna régen —, hogy hinni kell a szerencsében. Bizva bízni — ahogy a költő olyan bölcsen mondja. Csak ne forszirozná Juci néném azt az átkozott berlini egyetememet... De, hopp! Annak a leánynak, úgy látom, az imponál Bárdffynál, hogy a jámbor — kicsi kora óta — nagykanállal szedegeti magába a tudományt. Na hát, én megmutatom a világnak, hogy mire viheti egy Rombay Pál, ha valaminek nekifog. De — futott végig a hátán egy nagy ijedség — hátha megelőz az a tejfelszájú? Hogy utáltam mindig s mire visszakerülök Németországból, már el is vette azt a nekem született gyönyörű teremtetést?!

— Ejh, dehogy is veszi — biztatta magát a hétre bevágó híres hazardőr. — Dehogy is veszi. Amíg nincs biztos kenyér a kezében, nem gondolhat házasságra, már pedig: él az öreg Bárdffy. Az Isten tartsa sokáig! Él és uralkodik s amilyen önző a lelkem — még ha a Dárius kincsét kapná is a kezébe, nyugodt lehetek, hogy egy fityingről sem mondana le a fia boldogsága miatt.

Igy füzte gondolatait, mialatt lopva át-átsandított a fedélzet túlsó végére, ahol Sándor és Márta jövőjükéről beszéltek.

— Tudja, úgy-e, hogy legjobb esetben is csak egy év múlva lehet meg az esküvőnk — mondta Bárdffy.^E

— Tudom . . .

— Nem fél annyi tenger időtől?

— Miért félnék?

— Hogy megcsalja a saját szíve.

— Másszóval, hogy másvalakibe szeretek?

— Ne nevéssen, Márta! Én . . . én ennek a puszta gondolatára is úgy érzem, hogy megőrülök.

— De, Sándor?! . . .

— Imádom . . . Imádlak . . . Érted? Nekem csak te vagy az egész világon és csak addig akarok élni, amíg tudom, hogy engem szeretsz!

— Akkor Filemon és Baucis megirigyelhetik majd a korunkat!

— Te édes, te jó! Hogy meg tudsz nyugtatni! . . . Egy szavadra kisüt a nap a lelkemben!

— Remélem, soha sincsen ott ború?

— Nem lesz ezután! Igérem, hogy nem lesz! De azért úgy-e, a napsugár . . .

— Örökké rád fog sütni, te irigylésreméltó ember, te! — hallatszott Rombay hangja a Mártáé helyett.

Sándor alig palástolt bosszankodással tekintett a tőle távolodóra.

— Azt hittem, még alszol — vágta feléje fölényesen —, mert úgy hallom, csak nagyon későn jutottál ágyba.

— Mondd inkább, hogy korán . . . Reggel ötkor . . . — nevetett a fiatalember hangos, recsegő nevetéssel. Majd

hirtelenül elkomolyodva Mártához fordult: — Mert tudja ugyebár, hogy vannak olyan szerencsések, akiknek szívéen egyetlen egy igaz istennő uralkodik . . . És vannak olyan elátkozottak, akik ugyanegyszerre négy, mindenképpen hamis királynét kénytelenek istennőként tömjénezni . . .

— Kénytelenek? Ugyan, ugyan! Ki lehetne «kénytelen» az ilyen életrontó balgaságokat elkövetni? — kérdezte Márta némi türelmetlenséggel.

Rombay a szemébe nézett és ugyanolyan komolyan, feltörő fájdalommal válaszolt:

— Tudja ki? Az, akit becéző anyakéz nem vezetett a jó útra soha, mert mielőtt a gyermek első lépését megtehetette volna, az a kéz a sírban porladt régen . . .

Márta mélyen megsajnálta, mert hangjában őszinteség csengett, de mivel zavarában nem talált szavakat ennek kifejezésére, elpirulva hallgatott. Sándor pedig — bár a beálló csendet kellemetlenül nyomasztónak találta —, mégsem vágyott azt egy Rombayval folytatott beszélgetés kedvéért megszakítani. Így akarta megbüntetni, amiért a hátuk mögé lopózkodott és tolakodott.

— Igen, tolakodott, — gondolta dühösen, mialatt idegesen feszengett helyén és elfordulva a vidéket nézegette és gyufák prédálásával gyujtogatta egyik cigarettát a másik után, észre sem véve, hogy hányat dobott máris a Dunába.

Rombay mindezt nem akarta észrevenni. Biztos ösztönnel érezte, hogy előbbi őszintesége mély benyomást tett Mártára, most tehát arra várt, hogy alkalom nyiljék magát még kedvezőbb világításba helyezni. De erre nem került sor, mert kirobbanó idegességgel mégis csak Sándor szakította meg a csendet.

— Tulajdonképpen — bökte Rombay felé a szót, jóllehet kényszeredett mosollyal igyekezett ennek élet venni —, tulajdonképpen ki adta neked a Puci nevet?

A cigányosan sötétbőrű, feketehajú, villogófogú, villogószemű fiatalember kelletlenül érintve kapta fel a fejét:

— Apámnak a . . .

De ekkor tekintete Mártára esett, mire szemét lesütve zavart tétovázás után — halkán vallotta :

— Apámnak a . . .

És még halkabban folytatta : — Az az asszony, akivel apám a halálos ágyán megesküdt . . .

Márta megérezte, hogy a szavak veszedelmes talajra kerültek, azért az öreg urakat megpillantva, nagy megkönnyebbüléssel ugrott fel helyéről.

— Halló ! Halló ! — kiáltott ugyanakkor Hódréthy. Márta és Sándor siettek a hívásnak eleget tenni. Rombay kissé hátrább maradt. Mikor végre ő is a beszélgető csoporthoz ért, minden egyes tagja előtt megállt. Gyerekes, szögletes mozdulattal meghajtotta fejét és ugyanakkor katonásan ütötte össze bokáját és gépiesen ismételte nevét.

— Rombay . . . Rombay . . . Rombay . . . — hallatszott újra és újra. Ám éppen ilyen gépiesen és nagy közöny-nyel hangzottak a válaszok :

— Örvendek . . . Örvendek . . . Közben ráncos, öreg kezek lanyhán viszonozták a csodálatosan acélos és mégis ideges ujjak szorítását.

— Örvendek, örvendek — mondta egy óra múlva Sándor is, aki kicsapongó jókedvvel figyelte a Pozsonyban kiszálló tömeget.

— Nézzék, hogy dolgozik a két könyökével a Puci.

— Puci? — türelmetlenkedett a tengernagy. — Puci?! Az nem név, de minősítés . . . Erre azután Sándor mint a forgószél, egy pillanat alatt az öregúrnál termett, hogy lelkesedve ölelje meg.

— Köszönöm, bátyám. Ez jólesett ! — ujjongott.

Kárörvendően nevetett vissza Hódréthy.

— Remélem, soha-soha nem látom többet. — mondta Bárdffy, aztán csak Mártának súgta : — Úgy-e, soha, soha, soha?

— Ne gyerekeskedjék, — felelte fejcsóválva és tette-tett szigorral a leány. — Tudja nagyon jól, hogy nekem sem rokonszenves szegény, de azért megvallom, hogy — őszintén sajnálom ! Hiszen gyermekora olyan szomorú

lehetett. — «Neki is» — szaladt a nyelvére, de mégsem mondta ki.

Sándor a keze után nyúlt :

— Te jószág — súgta szerelmesen. — Milyen jó azt tudni, hogy az egész életemnek egyedüli célja, hogy téged boldoggá tegyelek . . .

III. FEJEZET.

Hat hét a nyárból, a gyönyörűségből.

Párizs után keresztül-kasul Franciaországon egy kényezettő nagybácsi védőszárnya alatt, a nagytudású gróf Kápolnássy társaságában és Sándorral, aki minden szépre azonnal felhívta Márta figyelmét, mégpedig olyan módon, hogy a leány azt olvashatta ki minden szavából : Mégis te vagy nekem a legszebb a világon !

Ősz kezdetére egy kis csendes tengeri fürdőhelyen telepedtek meg pár hétre. Jólesett a pihenés a sok vándorlás után.

A két öregúr hamarosan megbarátkozott néhány jól whistező angollal (akkor még a bridgezés ősfarmája járta az előkelő társaságokban) és gyakran ültek a szálloda erkélyére hozatott kártyaasztalnál, ahonnét mérföldekre leláthattak a tengerre és partjára.

Hódréthy gyakran feledte a kezében levő kártyát, annyira érdekelte két icinykó-picinykó kis pont :

— Nézzék ! — mutatott utánuk. — Alig néhány perc előtt még utánuk kiálthattunk volna és már milyen messze járnak.

Az a két kis icinykó-picinykó kis pont természetesen Márta és Sándor volt, akik ilyenkor mindig nagy sétákra mentek, végig a hullámoktól keményre sulykolt fövényen.

— Nem lehet ezt megúnni soha ! — mondták egymásnak.

— Kivált amikor vihar után telve van a homok mulatságos lelnivalóval.

De legszívesebben mégis egy ócska halászbárkán üldögéltek, amelyet valaha régen aljával az égnek fordítottak.

Milyen szép volt a világ erről a bárkáról ! Hátuk mögött

a fehér mézszikla, melynek zöld hátáról egykedvű birkák és békességet kedvelő tarka tehenek bámultak le rájuk. Előttük pedig a mindig más és más s mégis mindig változatlan tenger. Egy délután, mikor ismét ott ültek, a rozoga bárka felfelé züllött fenekén, Márta a körülöttük sikongó szálldogáló sirályokra mutatva élénken kiáltott:

— Nézd, nézd őket! Úgy-e, mintha nem is madarak lennének, hanem darabokra tépett hullámfoszványok, melyeket ide-oda dobál, freccsenget örömeiben a szél!...

Sándor gyönyörködve nézett rá.

— Úgy látom, hogy az én egyetlen örömöm, kincsem, madaram, nagyon-nagyon boldognak érzi magát. Eltaláltam?

— Amit most érzek — felelte Márta szerelmese vállára hajtva fejét — az még a boldogságnál is több!...

— Hogy értsem azt, hogy több? Hisz az nem is lehetséges...

— Nekem megadatott — hangzott a válasz álmodozva, meggyőződéssel.

Aztán Márta ismét a tenger felé nézett és elragadtatással folytatta:

— Úgy szeretném neked megmagyarázni... De hogyan?... Különben mit töröm ezen a fejemet? Hiszen azért szeretlek a világ kezdete óta, biztosan azért, mert a te lelked is egészen úgy van megalkotva, mint az enyém.

— Mert a kis mogyoróhéj meglelte párját, aminek nagyon, de nagyon örül az Istenke. Ugyebár? — nézett Sándor mélyen a leány szemébe.

— Bizony azért!... Maga édes, édes egyetlenem — súgta Márta tréfás titkolózással. — Ezért hittem én — folytatta elkomolyodva —, ezért reméltem, tudtam, hogy te is ismered azt a nagy érzést, amikor (leginkább tenger partján vagy hegyóriások közelében, ritkábban emberi művészet alkotásai előtt, bármily tökéletesek legyenek is azok), amikor az ember annak tudatára jut, hogy egész valója éppen úgy kiegészítő részét képezi a világ nap-rendszerének, mint a szobája ablakán beszűrődött fény-sugárban táncoló legkisebb paránynak.

— Igazad van! — kiáltott Sándor meglepetve. — Igazad van! Ilyenkor idő, távolság megszűnik létezni... És mintha valami nagy, összekötő áramlás ringatna bennünket és vinne-vinne a kékbe, a szépbe, el messze mindentől, ami bántó, ami kicsinyes, ami röghöz kötött. El messze, talán saját magunktól is, az életnek ezekben a legintenzívebben élt perceiben...

— De jó, hogy tudod ezt te is! Nem gondolod, hogy asszisi Szent Ferenc is ismerte ezt az érzést és erre gondolva szólította «szeretett kis testvérkéimnek a holdat, a csillagokat?» Hanem keresek egy szót...

— Ami mindezt kifejezze? Egyetemes?

— Talán. De várj csak... Inkább mindenséges...

— Még sohasem hallottam ugyan, de ha Minerva mondja...

— Csacsi! — hangosan felnevettek. Sándor leugrott magas ülőhelyükről, de akkor Márta élénk kiáltása halatszott:

— Nézz csak jobbra. Egészen, de egészen a föveny szélére. Valamit kidobott a tenger. Ha jól látom egy óriás meduzát — és már futásnak is eredt. De vőlegénye ügyesen elkapta:

— Hohó! Még egy magyarázattal tartozol! Miért mondod, hogy az általad mindenségesnek nevezett érzés szerinted még a boldogságnál is több?

— Mily egyszer a felelet! — nevetett a leány. — A boldogságot az én kapja, embertől vagy körülményektől. Mondjuk, — de jó, hogy mondhatjuk! — mondjuk, hogy én kapom tőled. Ám azt a képességet, hogy annak a másik érzésnek áramlását olyan tökéletesen átérezhetem, azt az én énem, mint az istenek ajándékát, hozta már magával, amikor megszülettem.

— Tudod-e én gyönyörűségem — nézett imádattal Sándor a leányra —, tudod-e, hogy neked nem jól választották a nevedet, mert téged nem Mártának, de Máriának kellene hívunk. Hogyan nem érezték ezt meg szüleid? Hogyan nem olvasták ki a te ragyogó szemedből azt, hogy te nem egy csipri-csupri bajoskodásokkal bibelődő Mártá-

nak, de magasba szárnyalásra, elmélyülésre, nagy megértésekre teremtett Máriának születétel?!

— Ühüm — bólított rá Márta meghatva vőlegénye szerelmes szavaitól s mégis jóízűen felkacagva, mert saját magáról nem ez volt a véleménye . . . Sőt! . . .

— De most gyere! Siess! — nógatta a leány Bárdffyt —, mert ha egy nagyobb hullám talál jönni, sohasem nézhetjük meg azt az érdekes kocsonya is, üveg is, tengeri furcsaságot.

Ha e pillanatban Hódréthy tengernagy arrafelé nézett, biztosan szeretettel kísérte szemével azt a gyorsan haladó világoskék pontocskát, amelyet egy sötétkék pont olyan nagy igyekezettel sietett utólérni.

Szeptember vége nemcsak az ősz hozta meg, de a szerelmeseknek az első nagyon-nagyon fájó válást is. Ez annál keservesebb volt, mert éppen az utolsó estén érkezett meg az öreg Bárdffy gróf levele, amelyben tudatta fiával, «bár semmi kifogásom nincs szép és kedves választottja ellen, akit sok szeretettel fogadtam máris apai szívembe, de mégis, kénytelen vagyok kijelenteni, hogy semmi szín alatt sem engedhetem meg a házasságot három év letelte előtt, vagyis a maga nagykorúságáig, édes fiam. Akkor, természetesen, nem fogom azt ellenezni, sőt én örülnék annak legőszintébben, ha hamarabb találna valamelyes fizetéssel járó állást, amiből megélhetnek. De ne feledje, hogy a jó anyjától maradt örökségnek magát illető része, melyet most én kezelek, még a legmesszebbmenő takarékoság mellett sem fedezhetné kettőjük költségeit. Nem is szólva hármójukról vagy négyükről, aminek elkövetkezése valószínű. Pedig, kedves fiam, remélem maga is belátja, hogy én a magaméból, amíg élek, nem adhatok, de még egy fillért se! . . . Elhiheti, hogy ennek a kijelentésnek kényszere semmi esetre sem fájhat úgy magának, aki előtt ott áll egy szép, hosszú élet, mint nekem, a sír szélén álló aggnak» . . .

Sándor és Márta megsemmisülve olvasták e sorokat.

— Még három év! . . . — mondták egymásnak, nehezen küzdve könnyeikkel. De ennél többet egyikük sem szólt jó darabig. Érezték, tudták, hogy csakis panaszok

és vádak hagynák el ajkukat, ezt pedig mindenáron kerülni igyekeztek.

— Lázongó gondolataik annál fegyelmezetlenebbül huzkodták elő azt a sok-sok bántó képet, hangulatot, jelenetet, amelyek annyi titkos gyötrelmet okoztak nekik már eddig is.

Márta gyermekkorára emlékezett vissza, melyet előbb szülei örökös cívódása tett ijesztően sívárrá, bántóvá, kietlenné, később pedig anyja örökös idegessége, makacs gáncsoskodása.

Sándor viszont nagy keserőséggel gondolt atyjára, aki nek érthetetlen önzése nemcsak a befolyó és a reménybeli jövedelmeket, de még a messze földön híres családi ékszereket is rendre-rendre drága borra, cigányra, mulatozásra, de főként asszonyszerelmére váltogatta át.

Ezalatt a másik szobában egy-egy kényelmes karosszékben ülve, csibukozva, békésen vitatkozott a két öregúr.

A fiatalok eleinte nem hallgattak oda. Szomorúan, mint két viharvert madár, üldögéltek egymás mellett s vették elő néha-néha zsebkendőjüket.

— Nem értek veled egyet, barátom — hallatszott át a Kápolnássy hangja. — Tőlem, tőle, meg a többi velünk egyivású uraktól, nem is lehet elvárni, hogy dolgozzunk, takarékoskodjunk! Gondold csak el. Mi még mindannyian a jobbagytartó, adótnemfizető negyvennyolc előtti fel fogásban nevelkedtünk. Elejétől fogva badarság lett volna tehát azt hinni, hogy a mi generációnk úgyszólván átmenet nélkül fog átvedleni kuporgató, vagyongyűjtésért szorgalmas, pénzért lóto-futó, körmölő, mérnökösködő, ügyvédeskedő nyárspolgárra... Nem. Erre a legjobb igyekezet mellett is képtelenek lettünk volna és vagyunk...

— Az én őseimnek is csakúgy pallosjoga volt, mint a tieidnek — nevetett Hódréthy. — És én mégis negyven évig dolgoztam.

— Katonai pályán, barátom! Katonai pályán! Vagyis még mindig apáink hősi életfelfogásának keretén belül.

— És te? Szeretném tudni volt-e valaha Kápolnássy gróf a világon, aki — hogy egyebet ne említsek — tudo-

mányos ásatásokat vezetett volna, az egész világ régészeinek elismerése mellett?

— De mindig csak mint műkedvelő, a saját költségemen! Látod, itt van a különbség. Itt az óriási különbség, mert mi szégyeljük tudásunkat pénzért kimérni. Mi még ott tartunk — nem vitatom, hogy okosan vagy balgán —, de ott tartunk, hogy karddal vagy szóval, de szünös-szüntelen mentjük a hazát, ám földjéből azt a darabkát, amely évszázadok óta a miénk volt s amelyről ma már érezzük, hogy ebben az átalakulásban lévő új világrendben, ha nem vigyázunk, lassan-lassan széthullik és elpereg a lábunk alól, mégsem tudjuk megmenteni magunknak. Nem tudjuk! Nem bírjuk! Ahhoz, hogy ez sikerüljön, kevesebb előítélet, más gyermekkori emlékek, főleg pedig alkalmazkodóbb világnézet lenne szükséges, mint amilyen mibennünk van.

— Ugyan kérlek!

— De igen — bizonykodott gróf Kázmér olyan hangosan, hogy a másik szobában is muszáj volt meghallani. — Gondolj csak a mi generációnk legmarkánsabb egyéniségére: a mi pompás öreg Bárdffy Tóninkra.

Ekkor már Sándor és Márta lélegzetüket visszafojtva figyeltek át a nyitott ajtón.

— Ismersz nála zseniálisabb embert? No ládd! Én sem. Voltam vele sok véres ütközetben. Isaszegen. Solferinónál, az ég tudja még hol mindenütt. Hallottam őt a felolvasó asztalnál. Sőt, egyszer láttam hordó tetején is kortesbeszédet mondani, persze nem a maga érdekében. Hogy mindenütt megállta a helyét, úgy hiszem, mondanom sem kell... És mégis...

— Halt! — kiáltott Hódréthy jókedvvel. — Halt!... Miért nem sorolod fel azt is, amikor művésztanyákon és még gyakrabban kulisszák árnyékában találkoztatok?

— Ha óhajtod... De ez most nem tartozik ide. Amit én mondani akarok, az, hogy annyi tudós és annyi becses talentuma mellett Tóni mégis elprédálja önmagát, mint ahogy elprédálja a vagyonát. Tudod miért? Megmondom. Egyedül azért, mert nem tud lemondani.

— De most már éppen nem adhatok neked igazat! Hogyne tudna lemondani az, aki — magad bizonyítod — önfeláldozásra mindig kész?

— Hagyd el, barátom! Rég rájöttem, hogy csakis asszony tud titokban önfeláldozó lenni. Mi férfiak? Soha! A mi kedves, hízelkedéshez, tömjénezéshez szokott öreg cimboránk meg éppen soha!... Ezért nem is várhatsz tőle lemondást!... Nem, nem! Ne várj Bárdffy Antaltól lemondást... De tőlem se várj, öregem! Mert lásd, mi még abból a korból valók vagyunk, amikor — fogadom — a gólya sem mert volna velünk elindulni, mielőtt fel nem csengetyűzte, sallangozta, parádézta magát...

A két fiatal egymásra nézett.

— Gyere te is... — súgta Sándor Mártának s kézenfogva indultak az öregekhez.

— Köszönöm, Kázmér bácsi... Nem is tudja milyen nagy jót tett velem!... — mondta a fiatalember csaknem ünnepélyesen. — Egész lelkemből köszönöm.

Kápolnássy meglepetve nézett rá:

— Köszönöd? Nekem? Mit köszönsz, édes fiam?...

— Hogy... hogy... megértette velem az apámat és ezzel a megértetéssel visszahelyezte őt a szívembe!...

A kérdő tekintetre válaszképpen Márta szó nélkül nyújtotta át az öreg gróf Bárdffy levelét Hódréthynek, de már azt nem várta be, hogy kivegye borítékjából, hanem felzokogva futott ki a szobából...

Sándor is kiosont az öregek mellől és a szálloda lépcsőit kettesével véve, egyszerre az utcán találta magát. Céltalan bolyongásra indult s folytonosan ismételte magában:

— Három év... Még három év...

Lassanként mégis enyhült azoknak a rettenetes első óráknak a keserősége, amikor apját lázadozva vádolta, ítélte és gyűlölte. Mert gyűlölte. Legbensőbb énjének mélységéből gyűlölte azt a szép fehérhajú embert...

— Lehetséges? — és kezét végigsimította forró homlokán. — Lehetséges? Én? Az apámat?... Lehetséges?...

Most már hála Kápolnássynak, először életében látta meg apját olyannak, amilyen. Nem egy olimpuszi Istennek, mint amilyennek anyja, háznépük és a tányérnyalók hada gyermekképzületébe plántálta, de nem is szívtelen zsarnoknak, mint ahogy az ő fejlődő, egyéni életre ösztönyszerűen vágyó fiatalsága magának kiszínezte. Legkevésbé pedig olyannak, amilyennek a mai levelet olvasva, hirtelen támadt haragjában bélyegezte.

Mindezekkel az érzésekkel és gondolatokkal szemben lám, Kápolnássy szavai mintha csak kiemelték volna Bárdffy Antalt az «én, meg te, meg ő» szűk keretei közül, hogy a hozzáillő nagy, széles, történelmi háttér közép-pontjába illesszék.

— De jól tette... áldja meg az Isten Kázmér bácsit, amiért ezt tette — sóhajtott fel Sándor, amikor éjfélután végre visszament a szállodába. A nála oly jellemző kedélyváltozással most már remélte, hogy apja le fogja szállítani a kényszervárákozás idejét legalább is a felére.

Ezzel a reménységgel szívében integetett búcsút másnap a Magyarország felé induló Mártának és nagybátyjának. Ő maga pedig Brüsszelbe váltott jegyet, ha ugyan nem tévedt, mert egy alvajáró többet látott, hallott volna maga körül, mint ő, akit szószerint fejbevert az a gondolat, hogy Mártát hónapokig nem fogja látni.

Már messzi száguldott a vonat, mikor ráeszmélt, hogy Kápolnássytól elfelejtett búcsút venni.

— Három év... Még három év! — ismételték fáradt feje alatt a kerekek. Azt is, hogy: Megérteni, mindent, mindenkit... Csak megérteni, megérteni, az a fő!... Az a nagy jó... A jutalom... De azt is, hogy: Örömkincsem, Csicsergő fecském... Kis feleségem. És még sok ehhez hasonló jóleső, visszahivogató, becéző megszólítást, amelyek lassanként kiszorítottak minden más gondolatot...

Aztán elhalkultak, fátyolozódtak, mert a gondtól, aggodástól elcsigázott fiatal szervezetre mindent megsemmisítő álom borult.

IV. FEJEZET.

Márta hazaérkezését türelmetlen örömmel várta egész Hódrét. Azt, hogy menyasszony lett, a legutolsó kis libapásztor is tudta már a faluban. Azt, hogy a Tekla bárónő íróasztalának fiókjából, ahol leánya leveleit tartogatta, milyen utakon szivárgott ki az a titok, senki sem sejtette (Szokványi Szidónia mélyen hallgatott, sőt annál is többet tett, amennyiben felháborodva tagadta le és kegyelmet nem ismerő méltatlankodással árulkodott mindazokra, akik a nagy hírt újságotlani merték). Hogy mennyire hiába buzgólkodott, mutatta az az általános mozgolódás, kalaplengetés, keszkenőlobogtatás, amely minden oldalról körülvette a hazaérkezőket.

Márta eleinte nem tudta ezt mire vélni.

— Mit adtál te a falunak, Zolti bácsi? Harangot? Le-gelőt? Kocsmajogot? Vagy mit, hogy így ünnepelnek? ...
— de Hódréthy mosolyogva védekezett:

— Én? Micsoda gondolat! Honnét adhatnék én? ... Nem vagyok én képviselőjelölt, — különben is, ha az len-nék, akkor is legfeljebb ígérnék ... De adni? ...

— Nézd, nézd, Peterdy Andrásné is kitolatta magát ... Na, ez aztán a megtiszteltetés! Borostás Lidi, az a sár-kány, az az emberevő, még az is ott áll és integet! Nekem integet? ...

— Ha már ő is így kifordult a sarkából ... akkor va-lami csoda történhetett valóban! — nevetett Hódréthy egyszerre megértve mindent, még Picike művét is az egész dologban.

— Dehogy is csoda ... Dehogy is csoda! Neked szól ez, babám, neked, a szép kis menyasszonynak ...

Igen, így kellett, hogy legyen, hiszen olyan ölelgetések anyjától, annyi cuppanó csók Picikétől, annyi kézcsók és félénken gyöngéd simogatás karján, ruháján az öreg cselédektől még sohasem fogadta a szülői házban.

— Hogy fog Sándor örülni, ha mindezt megírom neki ... volt Márta első gondolata. Másodikra nem is igen jutott

ideje, annyi temérdek kérdéssel, helyi pletykával ostromolták és fogadták.

Életében talán először most, igazán otthon érezte magát Hódréten . . . A házat kitatarozták. Szobájában virágok várták, de különösen gyönyörű volt a kert őszi pompájában. Márta órákig el tudott barangolni az óriás fák között. Néha azon tűnődött, hogy a tölgyek barnazöld árnyalata Rembrandt színskálájába illenek-e jobban, vagy Van Dickéba? Máskor meg odavitt egy táboriszéket a juharfák lángolása elé és Turner naplementjeire gondolt. De mindeniknél jobban szerette a platánok ragyogását. Sokszor némelyiknek egészen a törzséhez lapult és onnan, annak az olvadt arannyal telt kohónak aljáról nézett fel az ég messze-messze kékségeibe, a csipkének szövődő levelek millióihoz. Mint megannyi arany kéz, titkos ütemeket pedztek, pengettek napsugárhúrokon azok. Mit pengettek? Ábrándot? Nocturnet? Ki tudhatja? Az biztos, hogy valami nagyon-nagyon fájónszépet.

— Vajjon Sándor ott künn, Londonban láthat-e néha ilyen gyönyörűségeket? — tűnődött, míg szíve össze-összeszorult arra a gondolatra, hogy mily rettenetes távolságok választják el őket egymástól.

— Mikor lesz vége ennek a kegyetlenségnek? — lázongott.

A napok mégis csak fogytak, peregtek, ha a szerelmes leány lassúsággal vádolta is azokat. November meghozta az esőt, a ködöt, a sarat. A szobákban, melyeknek ablakait szigorú parancs tartotta zárva, az újonnan befűtött kályhák fullasztó szaga terjengett. Este még kellemetlenebb volt a Hódréthy-ház, mert csak egyetlenegy helyen volt szabad egy petróleumlámpának égni. Ott, ahol a család éppen tartózkodott. Ezt az egy lámpát az inas — miután a vacsorát bejelentette — minden este egyforma komolysággal vette fel az asztról és magasan tartva, mint egy fáklyát, világította meg vele azt a hosszú utat, amely a nem fűtött szobákon, folyosókon át vezette a hölgyeket az ebédlőbe. S mintha az a lámpa féltette volna őket, hogy a sötétségen át nem találják majd vissza a nappa-

liba. Hüvelyk Matyi módján gondoskodott útjelzőről, amennyiben kormozó, fullasztó füstjével végigkődölte az áthaladt helyiségek valamennyiét.

Mártának egyedüli mentsvára az a kedves kis vadász-kastély maradt, ahol nagybátyja az évnek azokban a hónapjaiban éledgélt, melyeket a kényszertakarékosság jegyében kellett eltöltenie.

Ide menekült, amikor csak tehetette. Annál is inkább, mert tudta, hogy számára mindig készen áll ott a hordozható kis íróasztal, amelynél senki sem fogja zavarni, még ha órákig írja is «sokminden»-nek elnevezett naplóját és a Londonba szánt végnélküli leveleit.

— Zolti bácsi — mondotta egyszer. — Ma egy olyan kedves, jóságos, okos, levélre fogok válaszolni. Ezért nagyon hálás vagyok valakinek. Annak, aki úgy rendezte, hogy teljes nyugalomban írhattam. Különben is — képzeld — rájöttem egy nagy igazságra. Arra, hogy amiképpen vannak olyan sugarak, melyeket bár emberszem nem láthat, de mégis tudjuk, hogy léteznek, azonképpen van olyan ember — nagyon kevés, de van —, aki láthatatlan őrangyalszárnyakkal jár-kél közöttünk. Én legalább ismerek egy nagyon szeretett, drága valakit, akiről egészen biztosan tudom, hogy ilyen láthatatlan szárnyakkal örökösödik felettem.

Hódréthy szeretettel ölelte Mártát magához. Tekintete e percben nem húga sötétszőke, hullámos haját látta, hanem azt az elképzelhetetlen messzeségbe vezető utat, melynek mérföldkövei sírkertek fejfái.

— Szeretnék melletted maradni, kisleányom, legalább addig, amíg szükséged van reám, — hallotta Márta magasan a feje felett.

— Zolti bácsi, miért mondd ezt? Hogyan értsem ezt?

— Úgy, hogy ne törődj vele. Öreg ember motyogása volt. De hogy egészen megnyugtassalak... — és hűgát az ablakhoz intette. — Nézz oda — mutatott mindenkori büszkeségére, nagy gonddal ápolt kertjének legtávolabbi részére. Nos? Mit látsz ott?

— Sok-sok új ültetést, — örvendezett Márta.

— Amelyeknek mindnek évek kellenek, míg árnyékot adó, terebélyes fák lesznek belőlük. Mit gondolsz, kinek ültettem? Bizony, önzőn, a saját magam örömére! No látod?

Órájára nézett. — Nemsokára itt lesz a postaérkezés ideje — súgta titokzatosan, mint egy új örömhírt és úgy történt, ahogy remélte, mert íme, Márta csakugyan elmosolyodott.

— Tudtam — kiáltott diadalmasan. — Tudtam. A posta érkezése! Van-e ennél szebb perce a napnak? Mi?

— Van — nevetett vissza Márta, máris a nagy kertbe vezető kiskapu zárával viaskodva. — Van... Illetőleg: lehetne, ha már nem kellene a posta érkezésére várnom. De mikor lesz az? Mikor jöhet meg a levelek helyett a levelek írója?...

Mivel Jóska előbb a nagyházhoz szokta a leveleket vinni, ők is odasiettek. Hódréthyne már künn ült a verandán.

— Gyere csak, Márta, segíts ezt a pamutot legombolyítani... — De Márta nem fogadott szót, hanem táncolva igyekezett a nagy kapuhoz. Nemsokára levelét fenn lobogtatva, ismét visszatért a verandára és annyi boldogság ragyogott szemében, annyi örömet fejezett ki egész valója, hogy anyja feddő szó helyett mindkét kezét feléje nyujtva sietett elébe:

— Kisleányom, mi történt?

Márta pedig meghatott örömtől túlaradóan vetette magát anyja karjába.

Mama!... Nem három év — csak másfél!... Az öregúr csak azt köti ki, hogy Sándor mégegyszer kísérje el gróf Kápolnássyt görögországi expedíciójára...

— Mit? — kiáltott közbe Picike, aki perzselő kíváncsiságában feledve a hüléstől való örökös félelmét, kabát nélkül merészkedett a szabadba kijönni. — Mit?... Az öreg gróf meglágyul?

— Igen, igen! — kiáltott Márta s máris ölelte, csókolta, táncolva forgatta a sokkilós és sokesztendős, de annál rövidebb lélegzetű nénikét.

— Igen, igen! Hallgassátok csak, mit ír Sándor.

És tízszer is újra elolvasták, megtárgyalták a nagy örömhírt, hogy az öreg Bárdffy meg fog elégedni azzal, ha fia egyelőre fizetés nélküli állást foglal is el. Ha tehát ez meglesz, egy év múlva «megüljük a lakzit, kedves fiam, jó magyar szokás szerint . . . Úgy legyen . . .» — írta.

— Persze, hogy úgy lesz — örvendett Márta és legott besiettek a szobába, kizárták a csodálatosan meleg délutánt és leültek a kandalló tüzéhez tervezgetni . . .

Előbb a hivatalos eljegyzés, aztán a «stafirung» részletei. Hódréthyné egészen belemelegedett a nagy tervezgetésbe. Szeme ragyogott, kezei meg remegtek, mikor azt a temérdek képzeletbeli kamuka-abroszt, így meg úgy hímzendő párnahuzatot, paplant tervezgette.

— A szépanyád menyasszonyi ruhájából is paplant csináltatunk . . . Gyönyörű lesz!

Uzsonnaközben, vacsoraközben, órákig, éjfélig, sőt jóval azon túl is folyt a tervezgetés, mert ki gondolt volna lefekvésre, amikor a lakodalmi menünek megbeszéléséhez mindeddig hozzá sem kezdtek?!

E menü megállapítása alatt azonban Tekla bárónő és Picike — sajnos — komolyan összezördültek. A dolog úgy történt, hogy Hódréthyné gyors fejszámítással összeadva a kétlábúak állományát, ennek eredményeként hangosan azt jelentette ki, hogy a pecsenye, természetesen, kacsasült lesz. Mire Picike, aki a kacsasültet ki nem állhatta, megborzadva csapta össze kezét:

— Jézus, Mária! Hát nem pujka? Tekla?! . . . Csak nem mondogd ezt komolyan?

— Miért ne?! . . . — csattant fel a bárónő.

— Édesem, éppen te . . . Te ne tudnád, hogy úri lakodalmi ebéden a sült csak pulyka lehet?! — rémüldözött Szidónia, aki a spanyol trónról sem nézhetett volna több lekicsinyléssel egy rossz kuktára, mint ahogy most Hódrét úrnőjére nézett.

Hódréthyné rögtön kiérezte, hogy Picike most nem őhöz vágdossa a szavakat, hanem régenboldogult apai nagyanyjához, aki mint szakácsné kezdte földi pályáját s

mint Kelecsényi Kristóf báró felesége fejezte azt be. Erre a támadásra ő is kihúzta magát és kimért előkelőséggel ejtegette nagy lassan a szót:

— Csodálom, édesem, hogy egyáltalán beleszólsz olyan dolgokba, amikhez nem érthetsz. Mert, hisz igazán nem tudom, hogy valaha is lett volna neked lakodalmad... Vagy volt?...

De ekkorára Márta már alig győzte vigasztalni a szerencsétlen aggszűzet, aki hangos siránkozás, orrfúvás és szipogás közben kiabálta a másik sértett félnek:

— Milyen kegyetlen vagy!... Jól tudod, hogy Tamást az a bestia halászta el tőlem... És te ezt felhánytorga... ga... ga... tood... ne-eke-em?!

Tekla bárónő hajthatatlan maradt. Picike erre — bosszúvágytól sápadozva — kezdett előhuzakodni mindazzal, ami negyven mostoha esztendőn át gyűlt, gyülekezett a lelkében. Mint egy papirkosárból, mint egy szemetesládából, úgy döntötte, ontotta, forgatta ki, teregette szerte, vájkálta elő mindazt a teméntelen, rég elferdült, kopott, felismerhetetlen emlékhulladékot, ami annyi idő óta folyton mérgezte, savanyította, keserítette gondolkodását. Vádolt. Panaszkodott. Csúfolkodott. Sértett. Sirt. Hisztériás dührohama átragadt unokanővérére is, aki erre szintén vádolt, panaszkodott, sértett, sirt. Márta végül is kénytelen volt cselhez folyamodni. Odarohant a két — szemközt álló — ablakhoz és gyorsan felpattantotta azokat. Erre aztán Krimhilda és Brunhilda egyszeriben egyformán kapott fejéhez, fogta be füleit és menekült a biztos halált hozó «cúg» elől...

Az a boldogító levél mintha még az ólomlábon csoszogó időt is meggyorsította volna!... Igaz, hogy az egész hódréti házat felrázta álmából. Csomagok érkeztek, varrónők dolgoztak. Mesteremberek adták egymásnak a kilincset. Tekla bárónő is, a tengernagy is, sőt még a teljesen megbékélt és kíváncsisággal mindig csordultig tele Picike is megegyeztek abban, hogyha egy hódréti Hódrethy-leány gróf Bárdffy Antal fiához megy feleségül, kelengyjének kifogástalannak kell lenni.

— De miért ennyire sietni vele? — kérdezte Hódréthy. — Másfél év? Dehogyan kell ahhoz másfél esztendő! Ha hat hónap múlva kezdenétek ehhez a munkához, az is éppen elég idő lenne...

De hamar letorkolták... — «Az idő mindenben bosszút áll, ami nélküle készül» — idézte ünnepélyesen Picike.

Abban az évben korán jött a tavasz. Márta majdnem minden nap kilovagolt bátyjával, kivált a repce virágzása idején. Mind a ketten szerették a «napsugár-kuporgatókat», ahogyan Márta a sárga lombot és a sárga virágokat nevezte. Hát még az aranszínbe borult repcetáblák...

— Emlékszel, tavaly a napraforgók — mondotta a bácsi — milyen szépek voltak?

— Mintha díszes arany gallérjával, zöldselyem zekéjével hetykén, kackiásan, mindannyi lakodalomba lett volna indulóban — nevetett Márta.

— Zolti bácsi, tudod úgy-e, hogy a nyár végére megjelen Sándor?...

Hódréthy tettetett meglepetéssel válaszolt:

— Ne mondd!? Igazán?... Augusztusra?

— Reménylem, még előbb.

Június elején azonban meglepetést hozott a posta. Rombay Pál képeslevelezőlapon kérdezte, hogy mivel jövő hét szombatján Csókára megy rokonlátogatásra, megengedik-e neki Hódrét istennői, hogy átutazóban egy kis félóra betérhessen legőszintébb hódolatát bemutatni?

— Persze, hogy megengedjük — mondta Tekla bárónő... — Anyját, apját ismertem... csak jöjjön... Felelj neki, hogy szívesen látjuk.

— Feleljek neki én? — kérdezte a tengernagy Mártától.

— Megteszed? De jó is vagy, Zoltán bácsi!...

Nagyon örült e könnyítésnek, mert úgy érezte, hogy Sándor nem szívesen hallaná, hogy írt Rombaynak.

Azon a szombat reggelen szokatlanul rekkenő melege ébredtek Hódréten. Az ólomszínű ég alatt csöpp szellő sem járt. Ember, állat menekült a szabadból a fák alá vagy fedél alá, bár legfeljebb a pincék adhattak volna vala-

melyes enyhülést. Márta különösen szenvedett az ilyen hőségben.

— Egy előbbi létben — fogadni mernék — jégmadár voltam . . . — mondta néha magyarázatképpen.

Éppen fürödni indult a Badallóhoz, amikor ijedve megszelt fel. Mi ez? Már dél lenne? De nem . . . Szörnyűség . . . félreverik a harangot . . . Tűz van? . . . Hol? . . . Kinél? . . .

Az utcán már nagy zűrzavart talált.

— Hol ég? — kérdezte a futó sokaságtól.

— A cinterem mellett . . . A község szalmája . . . — hangzott a visszakiabált válasz. Ő is arrafelé sodródott, amerre a többiek. Legközelebbi szomszédja ki-kimaradó szóval jajveszékelt:

— Ha megfordul a szél, mindenünk odaég! . . . Nem menthetünk meg semmit.

— Ugyan ne mondjon ilyent. Már mért nem?

— Mert nincs víz. Kiszáradtak a kutak.

— Mind? Egytől-egyig?

— Bizony mind. Ha csak a Borostás Lidi udvarán nincs még valamennyi . . .

— Borostás Lidi? De hiszen, ha van, az lesz legközelebb a tűzhöz . . .

— Igen ám, de van-e? . . . És ha van, ad-e?

Márta hirtelen megállt, úgy nézett a beszélőre.

— Ad-e? . . . — nézett az asszonyra Márta. — Micsoda kérdés? Hát persze, hogy ad . . .

— Na, meg tetszik látni, hogy egy cseppet sem . . .

Még ezután is mondott valamit, de azt már elnyelte a tűz rettentő lármája.

A lángok olykor olyan magasra csaptak, hogy a torony barnult aranykeresztjét égő pirosra csillantották. Néha pedig vadul kavargó, felszabadult szikrarájak jelezték, hogy ismét leszakadt valami.

Márta most már odaért, ahol az óriás kazlak sora izzott. Némelyik magas lángoszlopokat dobott ki magából, mások gomolygó füsttömböket, de mind azt a látszatot keltette, mintha egész milliónyi millió tűzhernyóból állának. Magukat emésztő, ijesztő tűzhernyókból, amelyek most a

megsemmisüléstől való őrijító félelmükben egymás hegyén-hátán másznak, kúsznak, csavarodnak, kínlódnak... Lankadnak és enyésznek...

A falubeliek pedig mindenfelől jöttek, szaladtak, gyűltek. Volt közöttük zaklatott képű férfi, jajveszékélő asszony, riadt és mégis kíváncsian nézdelődő gyermek. Ezek minduntalan más és más csoportba verődtek és mind mutogatott, szörnyűködött, panaszkodott, imádkozott vagy átkozódott...

— Nincs víz... Nincs víz — ezt hangoztatta, kiáltotta, sírta mindenki. Ez a két szó ismétlődött szüntelenül minden csoportban. Ezt mondta egymásnak percről-percre növekvő kétségbeeséssel a szomszéd a szomszédnak, ellenség az ellenségnek.

Márta mégsem akarta elhinni.

— Tisztelendő uram — kiáltotta a lihegve érkező plébános felé —, miért nem olt senki?

— Mert nincs mivel — hangzott a válasz. — A fecskendők beroszdásodott. Tikfalváról még nem érkezhettek meg a tűzoltók. De különben sem tudom, vehetjük-e hasznukat, mert úgy hallom, hogy itt nincs víz sehol.

— Dehogy nincs! — És a Hódréthy-lány máris futott oda, ahol a legtöbb fehérnép állt egy rakáson.

— Hé asszonyok! — kiáltotta erélyesen. — Egy-kettő fussanak dézsáért, vedrekért. Nem látják, hogy a szél a falu felé kezd fújni? Ha a Tótiék fedele tüzet fog, akkor egyik háznak a másik után vége... Mit ténferegnek itt maguk, emberek? — förmedt egy másik csoportra. — Jöjjenek maguk is, csináljunk láncot... Úgy adjuk egymás kezére a vizet... Nem lehet? Ki mondja, hogy nem lehet? De igenis, hogy lehet!... Majd meglátják, hogy...

— Jaj, jaj, jaj!... — némitott meg mindenkit egy éles felsírás. Valaki arrafelé intett, ahol a Tótiék szalmafedeles házának végéből, vékony füst, majd meg lidérces fényként ide-oda táncoló lángocskák törtek fel.

Most már nem kellett Mártának tovább biztatni a tömeget. Szaladt az hanyatt-homlok, amerre vezette. Míg gyorsan szedegette lábait, haditervet csinált: Igaz, min-

denekelőtt arról kell meggyőződni, van-e csakugyan víz a Borostás Lidi kútjában? Egyenesen oda igyekezett tehát...

Alighogy a kanyarodón befordult, különös kép tárult eléje: Az egész sikátor csakúgy hemzsegett az asszonynéptől, akik minden oldalról futottak, jöttek, de mégis üres térség tátongott a Borostás Lidi ütött-kopott háztája körül, mert a ház asszonya ott állt kapuja előtt, arcához emelt puskával. Haragtól eltorzult szájából ezalatt ólomgolyóknál cseppet se könnyöretesebb szók röpködtek, hogy sebezzenek közelben, távolban, akit csak érnek.

Márta egyenesen feléje tartott:

— Lidi! — szólította. — Nem tudja, hogy tűz van?

— Mi közöm hozzá? Holnap mosni akarok...

— Mosni? Értse meg: Veszedelemben a falu!

Veszedelemben? Hát legyen... Mikor az én szép, nagy tornácos házam égett, nem bánta azt senki. Azért lakom ma ebben a düledező kunyhóban... Ha ég... hát égjen!...

Ekkorra már több asszony vízhordó edényeket lóbálva közelükbe merészkedett.

— Tudod jól, hogy csak a te kutadban van víz... — kezdte az egyik, de Lidi hirtelen feléje fordult.

— Aki be mer lépni a kapun, azt lelövöm! Mint egy kutyát!...

— Lidi?!... — kiáltott rá Márta parancsolón, vádlón. Az asszony, feleketképpen egészen a küszöbéig hátrált és onnan tartotta puskáját lövésre készen.

— Asszonyok! — kiáltotta Márta. — Asszonyok! Utánam! S már át is ugrotta azt a kis árkot, mely a Borostás-házat a szekérúttól elválasztotta. De nem követte senki, mert mintha ígézet szállta volna meg az asszonyokat, egy sem mozdult. Ekkor kondult meg újra a félrevert harang... E pillanatban a faluban mindenki tudta, hogy újabb segítségért kiált az mindnyájuk nevében...

— Hallja?!... Lidi?!... Hallja?! — kiáltotta magából kikelve Márta, de amikor látta, hogy csak egy csökönyös, durva vállvonogatás a felelet, egyszerre elöntötte a harag. — Az ő ezerszer megátkozott, soha meg nem fékez-

hetett ijesztő haragja. És minden további gondolkozás nélkül a konok asszony puskájához kapott. A puskát kezéből kicsavarni egy fél pillanat műve volt. Még annyiba sem tellett a kapu zárját felpattantani és Lidit, mint egy zsákot belökni rajta. Most már ott térdepelt a mellén s tenyerét az asszony lihegő torkára szorította. — Most már én mondom azt, ha csak egy szót szól, halál fia! . . . Megértette?

Olyan tekintettel és olyan hangon mondta ezt, hogy bár csakis Lidi hallhatta, mégis megértették azt valamennyien.

Majd erélyesen rendelkezett :

— Előre, asszonyok! Kezdjétek a vizet húzni . . . Hé! Jöjjön ide négy . . . Kötözzétek meg ezt az izgága nénit . . . Mivel? . . . Hát azokkal a fejtős kendőkkel, amik ott lógnak a tornácon . . . Így . . . Így . . . Meg így . . . Keményen . . . Most pedig vigyétek be a szobájába és fektessétek az ágyába! Te, Kondor Julis, meg te Tódor Ági, őrt álltok és nekem feleltek róla! Ha idő előtt kieresztitek, velem gyülik meg a bajotok. Megértettétek?

Alighogy Lidit ártalmatlanná tették, kész volt a kettős lánc is és a rocskák, dézsák, kannák kézről-kézre adva gyors egymásutánban jöttek-mentek, jöttek-mentek, ki a vész színhelyére és onnan vissza. Márta mindenütt ott volt. Parancsolt, rendelkezett, vigasztalt, bátorított. Közben módját ejtette még annak is, hogy Lidihez be-benézzen. Nemcsak azért, hogy őt jó őrizetben lássa, de hogy az őrzőit is szemmel tartsa.

Ezalatt a tüzet, hála a Tikfalváról érkezett segítségnek, egy órán belül eloltották. Sajnos, egyetlen kazlat sem sikerült megmenteni, a Tóthék házát sem. Pár őrt kivéve, mindenki hazaszállingózott. Márta is éppen arra gondolt, hogy talán eljuthat a Badollóig, mielőtt Rombay megérkezik.

— Hogy elfelejtettem, hogy ma jön! — vallotta magának.

— Lidi — szólt be mégegyszer foglyához —, ha megígéri, hogy nem bánt senkit . . .

— Szabadon ereszt?

— Ha megkér . . .

— Mintha bizony lehetne a kisasszonyra haragudni.

Márta rögtön kiérezte Lidi szavából, nézéséből, hogy igazán, őszintén szent a béke közöttük. Ezért gyors elhatározással intett a leányoknak, hogy elmehetnek, ő pedig sajátkezüleg oldotta meg a köteléket.

— Úgy-e, megígéri . . . — kezdte. Ebben a pillanatban két dologra lettek figyelmesek : egy gyorsan szaladó kocsijára és a harmadszor félrevert vészharang rémes kongására.

Most már Márta és Lidi együtt szaladtak a vész helyére, de nem ott volt a baj, hanem a Tóthék rombadőlt házán túl.

— A Sápoki Pistáéknál ég ! — döbönt meg Márta — akinek . . .

— Akinek három gyermeke fekszik torokgyíkban . . . — vette át a szót Lidi.

Mire odaértek, már végtől-végig lángokban állt a szalmafedelű, paticsból összerótt, apróablakos házikó. Emberek tolongtak, emberek nyüzsögtek a szegényes udvaron és megint vízért kiabált férfi, asszony, gyerek. A lármánál is hangosabb volt Sápokiné jajveszékélése, aki csoporttól csoporthoz férközve, félőrülten magyarázott, kért könyörgött :

— A gyermekeim ! . . . Mentsék meg a gyermekeimet !

Márta utat tört magának, odaforult az egyik hatalmas, erős tűzoltóhoz :

— Ment be értük valaki?

— Lehetetlen — jött a válasz tízfelől is — lehetetlen . . .

— Nincs lehetetlen ! — vetett oda felháborodással. — Máris összekapta magán ruháját és indult az égő ház felé. Ekkor háta mögül iszonyú káromkodás ütötte meg a felét és egy erélyes kar durván toltá őt félre az útból.

Mire a lány a kettős sérelem meglepetéséből feleszmélt, az a valaki már eltűnt az égő ház szörnyű poklában.

Márta egy pillanatig értelmetlenül bámult utána, aztán a fejéhez kapott :

— Rombay? ! . . .

De nem soká időzött a gondolatnál, hanem a tűzoltókhoz intézte parancsait.

— Az ajtó már úgy látom, tüzet fogott . . . Üssenek

hát nagyobb rést az ablakon! Ne tanakodjanak! Itt... Igen... Itt... A fecskendő meg ide dolgozzon!... Ide a küszöb és ablak közti részre... Nem látják, hogy már ez is füstölög?...

Közben azon gyötrődött, hogy hátha hiába minden? Hátha már nem is élnek azok a szegény gyerekek...

Egyszerre két kart látott kinyúlni az ablakon. Odaugrott és átvette terhüket: egy teljesen elalélt fiúcskát... Mire az örömeiben felsíró anyának átadta, azok a karok íme, máris kinyúltak újra, hogy egy sivítő, rémült gyermeket adjanak ki az égő házból.

— Hát a harmadik? — hallotta Sápokinét és ugyanakkor az egyik tűzoltó hangját is, aki torkaszakadtából ordította: — Vigyázz!

Márta riadtan nézett rá.

— Enged a gerendázat... — mutatott a tűzoltó a ház felé.

Márta annyira megdöbbsent, hogy elfelejtette kínzó fájdalmát. Az előbb alaposan megégette a kezét. Pedig fájt... Nagyon fájt. Mindegy, majd ráér azután törődni magával. Most minden figyelme az égő házban életveszedelemben lévőket illette. Miért késnek? Hol maradnak? Végre! Óráknak tetsző percek után íme harmadszor is látható lett Rombay két karja, amint egy támolygó sápadt gyermeket vezet a most már földig lebontott ablakon át ki a szabadba. Márta még egy pillanatra egy kifogástalan fehér fogsor mosolygós villanását látta. És a következő pillanatban... A lezuhanó tüzes gerenda éppen akkor temette maga alá Rombayt, amikor a kimentett gyermeknek nyomába lépett.

— Szent Isten! Porrá ég! Oda van! — sikoltott Márta. — De máris ott volt a lelkes segítség, mely egykettőre kiszabadította Rombayt szorongatott helyzetéből.

— Él! — örvendezett Márta.

— Éljen! Éljen! — harsogta a tömeg...

— Nemcsak él, de ép csontokkal él... — hangzott a válasz, különösen tompa hangon, de azért vígan.

— Igazán? Nem történt semmi baja?

— Ugyan? — nevetett a fiatalember erőltetett könnyedséggel és Márta keze után nyúlt, hogy megcsókolja. De az önkénytelenül felszisszent a fájdalomtól.

— Fáj? — kérdezte Rombay, akinek sápadtságát a korom sem tudta eltakarni.

— Semmi, semmi — felelte Márta, aztán odaszólt egy bámészkodóhoz :

— Hamar ! Rohanj az udvarba és mondd meg a Jóskának : fogjon be és jöjjön . . . De rögtön, rögtön ! . . .

— Jól fog esni a mosakodás és az ebéd, ügyebár? — fordult vendégéhez. De az mintha álomból ébredne, látható erőfeszítéssel felelte :

— Kérem, ne zavartassa magát. Nekem mennem kell... Én is úgy mondom, hogy rögtön, de rögtön . . .

— Menni? Hová? Hát nem hozzánk jött?

— Őszintén szólva, nem . . . Ma csak át akartam hajtatni Hódréten és holnap jelentkezni . . . ma . . . Most várnak . . . Csókán . . .

És Rombay az egyik bokor ágaiba kapaszkodott, hogy el ne essék. De azért folyton mosolygott és felelgetett, amíg csak fogata elő nem állt. Hiába volt minden marasztalás, kissé bizonytalan léptekkel, de mégis kocsijába szállt és elhajtattott.

Márta sebesült kezét ép kezén nyugtatva, megütődéssel nézett utána.

— Milyen különös volt — tünődött. — Miért ez az értelmetlen hajszolás? Miért nem akart maradni? Előbb összeégett, aztán csuronvizesre locsolták . . . És milyen sápadt volt . . . Pedig szerettem volna megmutatni neki, hogy mennyire méltányolom elszánt bátorságát, hősiességét. Igen . . . Valamiképpen ünnepeltem volna az egész falu népével . . . Mert meg kell hagyni, hogy remekül viselkedett . . . Úgy hiszem, ezt Sándor is el fogja róla ismerni . . .

Márta örült ennek a gondolatnak, mert szerinte ennél nagyobb jutalom nem is érhetne földi halandót. Vajjon mit szólt volna Sándor, de még inkább Márta, ha annak a tovarobogó kocsinak a titkát megsejtik? Ha láthatják,

hogyan kényszeríti a kocsis az ügyis gyors lábú lovakat még gyorsabb vágatásra s hogyan állítja meg őket egész testükben remegve, izzadva, a legközelebbi városka orvosánál és hogyan emelnek a kocsiból, egy ájult, törtkarú embert . . .

V. FEJEZET.

Mártának minderről sejtelve sem volt. Keze egy hét alatt teljesen meggyógyult, most már szorgalmasan himezte kelengyéje monogramjait. Levelezett az iparosokkal. Egyszer Pestre is felrándult vásárlásokra. Minden percét jövedője töltötte ki. Csoda-e, ha gondolatai messze jártak mindentől, ami boldogságának érzetét csökkenthette volna.

— Téged látva, kislányom — nevetett reá Hódréthy, aki Szent István-napján érkezett vissza Norvégiából — megértem azt a kifejezést, hogy «örömtől sugárzik» . . . Nem csodálkoznám azon sem, ha majd talákoztatok, fény sugarak öveznék homlokodat . . . Hát igazán olyan nagyon szereted azt a fiút? . . .

Márta csendesesen, komolyan igent bólintott.

Hódréthy a húga kezében fehérlő levélre mutatott :

— Ma is írt? — kérdezte. — Ha én teneked volnék, már el se olvasnám. Minek? Hisz itt lesz nemsokára. Úgy-e, mára várod őt?

— Igen — mosolygott vissza Márta s bátyja felé nyújtotta a kezében tartott fehér papírlapot.

— Na nézzék! . . . Michel Angelo egyik szonettje? Olvasd el nekem . . .

— Olvasni? Minek? Hisz könyv nélkül tudom — válaszolta Márta és fejét bátyja vállára hajtva, sűgva, mégis minden egyes szó szépségét felcsillantva mondta el a legnagyobb művész legszebb költeményét :

Ha ketten hú szerelmet esküvének,
És jámborul egyenlő sors között,
Egyformán tűnnek bajt és örömet;
Ha két kebelben egy csupán a lélek

S egy szellem ád két ifjú testnek életet,
S a szellem fent repül a föld fölött,
Ha két sebet ugyanegy nyíl ütött,
Ha egy a tűz, amely két lelket éget,

S egymást imádják, egyik sem magát,
Szerelmet kérnek csak szerelmükért,
Előtalálják egymás vágyait,

Parancsnak nézik egymás óhaját,
Soha hűséget köztük egy se sért,
Vajh! Ily kapocs is felbomolhatik?

— Tagadhatatlan, jó ízlése van a gyerekeknek — próbálta Hódréthy tréfával palástolni megihatottságát, mert valahogyan önkénytelenül, folyton arra gondolt, hogy mi lenne, ha Márta bármily okból is, elszakadna szerelmesétől. — És aztán, mondd csak? Ha ő mindennap ilyesmit küld neked, te mivel viszonzod? Például mit küldtél neki legutóbb?

— Sose találnád ki, azért máris bevallom: egy jeruzsálemi rózsát.

— Mi a csudát? . . .

— Ne tedd magad, Zolti bácsi, hiszen az igazat megvallva a te gyűjteményedből csentem el . . .

— Mit hallok?

— Persze. Egyszer azt mondtad arról a növényről, hogy lim-lom és egy fiókba dobtad. De engem nagyon érdekelt. Emlékszel? Úgy nézett ki éppen, mintha aszott, száraz mohából lenne kicsinyke gombóccá göngyölitve. De amint vízbe tettem, egyszeriben megeledt, kizöldült.

— Azt hiszed Sándor tudja a titkát? — nézett Hódréthy Mártára.

— Megírtam neki azt is . . . Azt is, hogy ez a jeruzsálemi rózsza hasonló énhozzám. Amikor távol vagyok tőle, aszott, száraz mohához vagyok hasonló.

— Így érzed? Csak nem?

— De igen! Mert úgy van az, hogy igazán csakis akkor élek, amikor őt magam mellett tudom.

A tengernagy megsimogatta húga sötétszőke haját, de nem felelt semmit. Hogy mondja meg ennek az életigenlő, boldog, bizalommal teli fiatal leánynak, hogy félti... Hogy valami megmagyarázhatatlan sejtelemtől űzve nagyon félti. Csalódástól? Bánattól? Mitől?... Maga sem tudja, de szíve összeszorult most is, hogy szeme ragyogását, álmodozó mosolyát látta.

— Ejh, agyrémek! — próbálta gondolatait elűzni. Hiszen amennyire embersors biztosítottnak vehető, azt, aki a fiatal Bárdffy Sándor élettársa lesz, nem kell félteni!

Ennél a jóleső megállapításnál időzött a szerető rokon gondolata, amikor egy rémült sikoly hallatszott közvetlen közelükben.

— Márta! — kiáltott fel Hódréthy, amint meglátta a lány elsápadását, majd rémült iramodását. Alig száz lépésnyire a vendégváró nyitott kapun nem az öreg Bárdffy gróf híres ötöse fordult be vígan csilingelő ezüst csengetyűkkel, hanem: lassú lépésben, nagy vigyázattal előrecsozogó néma csoport... Kit hoznak rögtönzött tragacson? Kit...

A Márta már nem is emberi, szörnyű, feljajdulása adta meg a választ...

A szerencsétlenség részleteit csak napok mulva tudták kibogozni. Mi történt? Hogyan történt? A szemtanuk szerint az úthenger furcsa zakatolásától megvadulva, az öt tarka ló eszeveszetten nekivágott egy ideiglenes hídnak. Ez pedig összeroppant a teher alatt. A békésen szántó emberek csak azt látták, hogy a lovak, a kocsi, a kocsis és az, aki a gyeplőt fogta, mind-mind a mélységbe zuhant. Többen szaladtak segítségre, de a megáradt folyó máris messze sodorta áldozatait.

— Mire közelükbe érhetek — újságolták —, csakis a kocsis élt még, de a nagyságos kisasszony vőlegénye, az a szép, derék fiatal gróf már... Istenem, micsoda bánat!... Csak a szőke hajáról volt felismerhető.

Az égi hatalmak irgalma azonban, mielőtt Márta ezt a borzalmat láthatta volna, az önkívület jégujjaival fogta be szemét, altatta el eszét, tompította le szíve vergődését.

— Mire magához tért hosszú, hosszú idegbajából, már az öreg Bárdffy Antalt is régen elföldelték — a fia mellé. A kert fái is lehullatták lombjaikat, sőt már egyik-másik rügyezni is kezdett. De még tűz pattogott a fehér leányszoba kandallójában. Márta pedig kérdőn nézett mindenkire, mert sehogy sem értette, hogy miért szomorúak körülötte, sőt szomorú ő maga is. Neki most boldognak kellene lenni, hiszen ma fog megérkezni Sándor . . .

Sajnos, lassan-lassan visszatért az emlékezés kínzó képessége és attól kezdve mintha legbensőbb énjében kettévált volna a lelke. Az egyik rész vergődött, szenvedett és úgy érezte, hogy messze minden fénytől, hangtól, céltalanul didereg a világűr mérhetetlen magányában. A másik azonban mintha mindezt — úgyszólván — páholyból nézné és figyelné és bírálná, néha még mosolygott is.

Szörnyű volt !

Hova tűnt az a boldogító, egyetemes érzés, amelyet ők ketten túlradó hálával mindenségesnek neveztek?

— Lehet így élni? . . . És ha lehet, érdemes? — kérdezte Márta magától, mialatt szinte kéjelegve vonultatta fel gondolatában az öngyilkosság különböző nemeit.

Vissza-visszariadt valamennyitől. Ennek magyarázata pedig abban rejlik, hogy lelkének csakis egyik fele sóvárgott a teljes megsemmisülésért, a másik fele, elpusztíthatatlan ösztönnel ragaszkodott az élethez.

Hódréthy Zoltán volt az egyetlen, aki húga kettős énjének ezt az élet-halálküzdelmét megsejtette, de legokosabbnak vélte, ha nem szól róla senkinek. Mártának legkevésbé.

Tekla és Picike őszintén aggódtak és tele voltak jó tanáccsal, kényeztetéssel. Az ő belátásuk azonban nem terjedt tovább, a legjobb csirkebecsinálnál, a legpuhább párnánál, a leghízalóbb cukros süteménynél. Az ő szemük nem látott semmi különbséget mosoly és mosoly közt. Egyformán örvendeztek annak, ha szomorú, ha víg, csak legyen mosoly és nem az a kifejezéstelen semmibenzés, ami hónapok óta márványba véste a leánynak a felismerhetetlenségig lesoványodott fehér arcát . . .

VI. FEJEZET.

Mikor a tengernagy először látta azt, hogy a csókák párosával és nem tömegben üldögélnek a jegenyefák tetején, odatelepedett húga mellé, aki most már szokott módján írt, rajzolt vagy csipkét vert nyíló virágokkal telidesteli szobájában.

— Kis Mártám, nem tesz nekem jót ez a nedves, barátságatlan, magát a télből tavaszba átpityergő idő. Másrészt nem szeretnék téged itt hagyni, azért rávettem anyádat, hogy menjünk mind a hárman vagy Mentonba vagy Nizzába, vagy Cannesba. Vagy talán Portofino vidékére? Alapjában véve mindegy. Ahogyan te akard...

Márta némán nézett fel, de megeredő könnyei szónál érthetőbben fejezték ki azt, hogy bánatához még az is új fájdalom, ha abból a környezetből kívánják távozását, melynek minden zezuga, bútora, tárgyai keretét képezik az ő nagy gyászának. De Hódréthy határozott és nem engedte magát meglágyítani.

— Gondold meg, kicsikém, mennyire önző lennél, ha kívánságunknak útját állnád... Szegény anyád is éppen eleget szenvedett és aggódott, hogy kiérdemeljen egy kis változást. Magamról ne is beszéljek. Az egészségem meg lehetőségen gyenge lábon áll.

— És Picike? — kérdezte Márta, keresve a kibúvót.

— Picike? — visszhangozta a tengernagy. — Légy egészen nyugodt, ő Pestre megy. Gondoskodtunk arról, hogy fűtött szoba várja és mindennap valamelyik színházban elsőrendű zsöllye... Nos, meg vagy elégedve?

Az első igazán derűs mosoly szépítette meg Márta fáradt vonásait:

— Milyen boldog lesz szegény!... Hiszen mindig Budapestre vágyik... — és a nagybátyja keze után kapott, hogy megszorítsa.

— Na látod! Most pedig hagyd abba azt az örökös «klömpölyözést», ahogy a szobalány a csipkeverésedet

nevezi és kezdj csomagoláshoz. Kár lenne akár egy napot is mulasztani! Holnap este indulhatunk.

Ha Bárdffy Sándor valaha Hódréten járt volna tél-idején, Mártát nem vehették volna rá, hogy elutazzék. De így sem hóembernek, sem hócsatának, sem a «titinyó»-t ismétlő kismadárnak emléke nem állta útját, ezért egy ragyogó március elejének reggelén arra ébredt, hogy valószínűleg már el is hagyták Genuát, hiszen a tenger, mint óriás aquamarinkő, csillog, tündöklök a hálókocsi jobb oldalán. Útjuk a Riviera di Ponente irányában szaladt előttük.

Hirtelen felrántotta az ablakot.

— Márta — riadt fel Hódréthyné. — Meghülünk. Az Istenért, ereszd vissza azt az ablakot! . . .

— Dehogyan hülünk, mamikám. Gyere csak . . . Nézd, nézd, milyen ragyogás van itt körülöttünk . . . És ez az illat! Érzed . . .

Tekla bárónő most már teljesen felébredt. Ott állt Márta mellett és tele tüdővel szívta magába a beáradó tavaszt és egyszerre úgy érezte, hogy évek és évek súlya hullott le vállairól. — Még tegnap este milyen hideg volt! És hó . . . zuzmara . . . A hegyeken és a vasutasok baju szán. Úgy-e? . . . És most? Látod ott kissé balra . . . ott . . . ott! azt a sárga lepkét? Tavasz van! Én mondom neked, hogy tavasz! . . . Jaj, be jó! . . .

Márta örült, hogy édesanyját ennyire felfrissülve, ennyire gondnélkülinek látta.

Mégis, mikor az ég és víz ölelkező kékségében nem egy, de két egymással kergetőző pillangót látott, melyek halványsárga virágsziromvitorlákon hol rebbenve szálldogáltak, hol kéjelegve bízták magukat a rezgő, hömpölygő levegő áramlására, akkor mégis megújuló nagy bánatával behúnyta szemét.

Hódréthy Zoltán, amikor hűgát a Rivierára csalogatta, mégis jól számított. A Márta lényében és ifjúságában rejlő derű hovatovább mind gyakrabban felcsillant, bár a visszaesések még mindig kegyetlenül megkínózták.

— Zoli bácsi — mondta egyszer az előttük elterülő Portofinóra és kikötőjére mutatva —, ha én az a mesebeli

óriás királykisasszony lennék, aki játékszernek gyűjtötte kötényébe az embert, ökrét, ekéjét, bizony kiemelném ezt a kikötőt, ki én és mint egy kagylót, elvinném!

— És hova vinnéd? — kérdezte Hódréthy vidáman, mert örült huga élénkségének. Ám mintha ez a kérdés hirtelen fekete fátyolt hullatott volna az egész napsugaras tájra. Márta ijedt szemekkel nézett fel reá:

— Igazad van, Zoltán bácsi... Hová?... S miért vinném én?... Éppen én, amikor sehol sem lelhetném meg azt az egyet, aki ezerszerte jobban azért gyönyörködnekk mind e szépségben, mert én vittem azt hozzá!...

Igy volt ez még sokszor. Jöttek percek, sőt néha órák is, amikor a folyton változó és újnál újabb benyomások hatása alatt Márta feledni látszott, de elég volt egy szó, egy név, egy hang, hogy öröme, érdeklődése legott úgy megsemmisüljön, mint ahogy egy gyertya lángja kialszik, ha szélroham éri.

— Meddig lesz ez még így? — töprengett Hódréthy.

Egy más alkalommal kis vitorláscsónakot figyelt, mely a parttól jó távolságra libbengetett, hajbókolt.

— Nézd, nézd! — szólt oda Mártának, aki hallgatóan lépkedett mellette. — Nézd, milyen messze kalandozik az a kis dióhéj.

— Nem dióhéj, de mogyoróhéj, bácsikám... Egy árva kis félmogyoróhéj — szegény... — felelte Márta. elmélázva.

A tengernagy már azon kezdett gondolkozni, hogy milyen ürüggyel vigye el Mártát Portofinóból, amely minden szépsége mellett mégis csak túlon túl magányos kis fészek. Hátha valahol a francia partokon jobban szórakoznék?

— Mondd csak — kérdezte vacsora után a cigaretta mellett Tekla bárónőtől —, mit szólnál hozzá, ha néhány napra átrándulnánk a Cote d'Azura-ra?

— Ha Mártát ráveheted...

— F'ja, ha rávehetném — töprengett az öregúr, amikor lefekvés előtt még kiült az erkélyre. — Hja, ha rávehetném...

Gyönyörű éjszaka volt. A tenger olyan csendes, mint késő nyáron. A telehold pedig hosszan elnyúló ezüsthálót vetetett ki rajta. Nyilván azokra a nagy, elmosódott és mégis fényes könnyecseppcsillagokra halászott velük, amelyek itt is, ott is fel-felcsillantak a mélyben.

A kis városka férfinépe még ott nyüzsgött a főtéren. Vig beszéd, nevetés hallatszott mindenünnen, mégis kevesebb volt a dalolás, mint amikor melegebbek az éjszakák. Sőt ahogy Hódréthy az erkély korlátján kihajolva figyelte őket, azt látta, hogy térdigérő posztógallérok széle orrot, száját takargat gondosan a legtöbbnél.

— Fázik a talián — jegyezte meg magában, aztán öreguras kíváncsiskodással nézelődött tovább. — Asszonyféle meg egy sincs az utcán . . . Azért tán, mert ők is fáznak . . . Vagy mert . . . Az erkélyt tartó oszlop tövétől kellemes férfihang szált fel hozzá.

— Jól látnak szemeim? Te vagy az, Zoltán bátyám? — hangzott a sötétségből, nagyon ismerősen és mégis idegenül.

A tengernagy felállt, kihajolt és úgy kémkedett jobbra is, balra is. De mivel az utcai lámpás éppen a szemébe világított, nem látott semmit. A hang tulajdonosa mindezt rögtön megértvén, sietett a bővebb magyarázattal:

— Szeretném remélni, hogy emlékszel még rám Nizzából. Szentendrey vagyok . . . Szentendrey Ádám.

— Ádám? . . . Persze, persze . . . Már hogyan emlékez-ném! Régen láttalak, öcsém. Gyere csak fel . . . Gyere . . . Vagy nem. Várj, majd lemegyek én.

Alacsony emelet, alig néhány lépcső, de mégis elég hosszú út arra, hogy Hódréthy Zoltán tengernagy egy egész kész haditervvel érkezzék a földszintre.

— Szentendrey . . . — mormolta menetközben, mintha annak a névnek a hangzása kellemes lenne fülének. — Szentendrey . . . Kitűnő család . . . Jó összeköttetés . . . Számbavehető vagyon . . . Ha jól emlékszem, tetszetős külső, ami most nagyon, nagyon fontos. Ha Isten is úgy akarja, mint én . . .

Az istenhozott, amivel Szentendreyt üdvözölte, ezek-

után természetes, hogy őszintén, igazán a szíve legmélyéből jött.

Ott sétálgattak fel s alá, fáradhatatlanul mérve a kis terecske szélét, hosszát. Hódréthy elmondta utazásuk okát és célját. Majd a domboldalon világoskodó nagy szállóra mutatva magyarázta :

— Ott lakik a sógornóm és húgom, de én jobban szeretek itt lenni, ebben a kis igazi olasz osteriában. Szeretem ezt a népet látni, hallgatni. Különösen hallgatni, mert hiába, aki negyven éven át hadihajón élt, annak úgy hazajár az olasz nyelv a fülébe, mint kaptárba a méh . . . De beszélj magadról.

— Nem sok mondanivalóm van erről az unalmas valakiről, bátyám. Öt év óta — mert már öt éve, hogy nem találkoztunk — nos, öt év óta bolyongok, hogy otthon ne legyek és hazamenekülök, hogy az úti port leverjem, aztán kezdem elülről.

Amikor megint éppen az utcalámpa elé kerültek, Hódréthy mindkét kezével vállon fogta fiatal barátját és úgy nézett a szemébe. Aztán, félig évődve, félig őszinte érdeklődéssel kérdezte :

— Mi a neve?

Szentendrey erőltetett nevetéssel fordította el tekintetét s csaknem durván lökte ki a szót :

— Mi a neve? Megmondom : Átok ! . . . Elég ez?

Hódréthy hirtelen elkomolyodva bólintott. Bántotta, hogy indiszkrét volt, még jobban bántotta a gondolat, hogy az az «átok», bármi legyen is, akadály lehet szép tervének. — De hátha nem? Hátha éppen az fogja őket összehozni, hogy mindkettejük hajótöröttnek érzi magát. Aztán meg . . .

Az öregúr érdeklődéssel, csaknem irigykedve pillantott át fiatal barátjára, de nem kérdezett tőle többet semmit. Minek is? Hiszen biztosan az az igazság, hogy ez a csinos, huszonhatéves fiú valamely idegen ország szépséges leányába gabalyodott bele s a baj valószínűleg az, hogy időleges fészket véletlenül éppen a pokol pitvarának a gerendájára hordta össze rossz sorsa s most nem tudja,

hogyan evickéljen ki a «slamasztikából». — Bár az én Mártuskám szép kezéből kaphatná segítségül az Ariadne-fonalat . . .

Ennek az elgondolásnak az lett a következménye, hogy búcsúzaskor könnyedén — mintha csak lényegtelen udvariasságból mondaná — vetette oda Szentendreynek :

— Holnap délután Santa Margheritába készülünk kirándulásra . . . Ha kedved van, tarts velünk. Szervusz !

VII. FEJEZET.

Még alig lehetett reggeli hat óra — Olaszországban gazdagnak, szegénynek egyaránt «hajnalok hajnala» —, mikor az Excelsior Hotel vastag és puha szőnyegén lábujjhegyen lépkedve Hódréthy Márta osont le a lépcsőn, hóna alatt rajztömbbel. Egyik kezében napernyőt és összehajtható állványt, a másikban festékes dobozt vitt.

Ahogy kilépett a szabadba, mosolyában, friss lélegzetvételében benne volt öröme is, hálája is az üde, ragyogó tavaszi reggel iránt.

Útívázlatainak sorozatát kívánta új képpel gazdagítani.

A távolba csalogató országút vonala fehéren ékelődött a lejtő zöldjébe, a tenger azurjába. Seholy élőlény, kivéve a magasban sikongató füstifecsskéket és egy hangtalanul, kitartón, csak nagy ritkán rebbenőszárnyakon kerengő halászsast.

Egy kanyarodásnál egyszerre csak előtűnt a páratlan fekvésű Castello Parragi sűrű lomb közül kimagasló hatalmas ősi tömbje, kőpártás tetőzete. Láttára Márta lelkén is legott úrrá lett az az álmokkal telített vágy, amely egy-egy ilyen gyönyörű ház előtt még a cseppet sem irigynek is azt sugdossa : ha ez a tied lehetne ! . . . És e felsóvárgás nyomában az a sok-sok fájón édes, csábos elképzelés — puha fészekről, minden nappal megújuló életszépségekről, életörömről.

«E tanto bello, che fa male» — jutott eszébe ismét, mint

régen, mikor volt lelkének társa, volt, aki halk szóval kérdezze : Tudod-e, hogy a föld s felette az égboltozat a Teremtés óriás kagylója? És tudod-e te, édes, hogy mik benne a gyöngyök?

— Tudom. Tudom. Az égen a napok, csillagok, viharfelhők, madárvonulások. Itt a földön erdő, mező, tenger, hegyóriás, patakzúgás és mindaz, amit alkotó emberi agy szoborban, képbén, zenében, kertben, épületben, szóval, bármilyen művészi formában fejezett ki, fejez ki... És fog kifejezni ezután... Jól mondom?

— Nagyon... Csak egyet felejtettél ki... A legfontosabbat... Tenmagadat... Pedig te vagy a legszebb gyöngye a nagy mindenségnek... Igenis! Te... Te... Te!... Egyetlebem! Mindenem! Te!...

— Be régen volt, Istenem be rég!

Márta könnyes szemmel kezdi festőállványát kinyitni, helybeállítani. Rövidesen egészen belemerül munkájába. Nem is veszi észre, hogy az országút kezd megelevenedni. Előbb csak gyalogjáró munkások jönnek, aztán terhek súlya alatt botorkáló lovacskák, ökrök, szamarak, melyeket hangos danolással kísér, még hangosabb káromkodással nógat a máris tetőtől-talpig porlepte hajcsár... De egyszerre megakad Márta szeme egy kis kétkerekű talyigán, amelyet finomlábú kis csacsi húz. A járműben vásárra szánt virágok garmadája. Kévékbe kötött rózsaszín szegfűk, vörös szegfűk, szürkéslila szegfűk. Mellettük illatos fréziakötegek és a törékeny ixyának üveggyöngyként csillogó színes, hímes fürtje. A gyönyörű tearózsák garmadája meg éppen mint megannyi kíváncsi fejceskék bólogatnak, nézelődnek szerte.

— Ferma! — kiált Márta felragyogó szemmel.

— Perche? — kérdi a hajcsár s jó üzletet sejtve, sietve lép le a talyigáról.

— Akar egy félórán belül két lirát keresni?

— Due lire? ... No! ... Cinque ... — válaszol megbotránkozást színelve a talián.

Márta három ragyogó új ezüstpénzt tart elébe.

— Na jó, legyen három — sóhajt az ember vállat

vonva. — De csak azért, mert látom, hogy a signorina nagy művésznő!

A hajnalban megkezdett képet Márta pillanat alatt letépi a tömbről. Minden figyelme az új fehér lapé, ahová Castel Parragit szánja a virágokkal teli kordé hátterének.

Ezalatt a leszakított papírdarab vándorlásra indul. Előbb csak a kis csacsi lábához csúszik és ott panaszos zizegéssel egyet-kettőt fordul. De aztán, amikor a jókedvű forgósél táncra invitálja, saját maga körül kezd göngyölgögni. Majd meg cigánykereket veteget erre is, arra is. De, egy újabb szélroham egyenesre nyitja és mint egy nagy pillangót emeli a földről, tanítja repülni, ez, a kivitelben még vázaltszerű, de kompozícióban már teljesen kész képecske valakinek a szemébe ötlük.

— Hohó! Kár volna érted — gondolta az a valaki és már utána is iramodott, sőt magasat ugorva, abban a pillanatban kapott két kézzel utána, amikor a papírlap ég és föld között lebegve, egyenesen a tenger felé sodródott. Egyelőre mindezt csakis a szemfüles talián vette észre s figyelte sunyi mosolygással. Márta mitsem sejtve, festgetett tovább. Csak akkor rezzent össze, amikor közéje és a napsugárban álló kis csacsi közé, a fehér országútra sötét árnyék vetődött. A következő pillanatban látta, hogy egy úriember a kis kocsihoz lép és miután megegyeszer jól megnézte a kezében tartott vázlatot, az árusnak adja azt és kalapját megemelintve, tovább akar menni. Csakhogy ekkor — mindkettejük nagy meglepetésére — méltatlankodó kiáltás harsan a csendbe: — E! Signore?! E la buona mana? Che?

Márta odasietett az olaszhoz s míg a képet türelmetlen mozdulattal ragadta magához, szigorúan kérdé:

— Borravalót kér? Miért?

— Neki van igaza, kérem... — állt a talián pártjára az ismeretlen. — Szolgálatot bíztam rá s bizony hiba volt tőlem, hogy ezért nem jutalmaztam! — Mialatt ezt mondta, néhány pénzdarabot csúsztatott a talián érdes tenyerébe. Márta bizalmatlanul nézett az idegenre:

— Honnan tudja, hogy magyar vagyok? — fordult az

idegenhez. Bántotta, hogy ez a magashomlokú, még mosolyában is komolyságot eláruló ember, az ő elismerten jó olasz kiejtésében mégis csak megsejtette az idegent.

— Nevem Szentendrey Ádám — mondta feleletképpen a jövevény. — És úgyebár, Hódréthy tengernagynak hűgát van szerencsém üdvözölni? . . .

Könnyű kis biccentés, mely csak arra való volt, hogy a büszke leányfejet annál megközelíthetlenebb magaságba emelje, adta meg a választ. Aztán tünetőleg kezdett ecsetgyűjteménye között válogatni. Szentendrey gyönyörködve figyelt minden mozdulatára. Nem távozott, hanem azt tette, amire Márta legkevésbé volt elkészülve, szó nélkül melléje telepedett egy kőrakásra. Látszólag nem Márta érdekelte, hanem a vízfestmény. Azt nézte némán, nagy figyelemmel, műértő komolysággal.

Végre is a leány sokalta meg hallgatását.

— Mi a kifogása? — kérdezte.

— Nekem? Semmi . . . — riadt fel Szentendrey.

— Bocsásson meg. Némasága mást mond.

— Mást mond? Már mint a némaságom? Nos, hát szabad tudnom, mi mást mond az én szószátyár némaságom?

— Csúfolódik? Kérem, mintha itt se volnék — hangzott sértődötten.

Szentendrey éppen akkor állt fel, hogy még közelebb-ről láthassa a képet. Odamutatott, ahol ég és tenger a láthatár szélén egybeolvadt.

— Nem gondolja, kérem, hogy itt a kép jobbsarkán mélyebb kékre lenne szükség?

Márta rögtön látta, hogy igaza van. Ezért szótlanul érintette ecsetével a berlinikék kicsinyke tégláját s egy finom vonalat húzott a megjelölt helyre.

— Jobb így? — kérdezte, mintha csak rajztanárhoz szólna.

— Sokkal — jött a válasz, ami tagadhatatlanul nagyon jólesett. Rövid pár perc alatt a «carozza» virágai mind üdőbbre, színesebbre éledtek ügyes keze alatt. Csak a kis csacsi két szomorú szeme okozott sok gondot. Sehogysem akart sikerülni az a két szép, szomorú csacsiszem.

— Nem értem, miért nem bírom eltalálni — sóhajtott fel Márta.

— Mert a jó kis csacsinak valamivel közelebb van a szeme az orrához, mint itt — mondta Szentendrey, egyben egy aranytokból elősrófoltt kis ceruzával hirtelen alig sejtethő pontot tett két milliméterrel odább, mint a megrajzolt csacsiszem.

Márta elpirult. Haragudjék? Megköszönje? Erre is, arra is rászólgált az idegen!... Mégis méltányossága győzött.

— Köszönöm, hogy rávezetett a hibára...

Ismét nagy lett közöttük a csend. Szentendrey visszaült a kőrákásra, az olasz boldog semmittevással kucorgott talyigája oldalülésén, a csacsi füleivel olykor-olykor bilentve szundikált. Márta most már áttért a Castello részleteinek kidolgozásához.

Ismét ő szólalt meg:

— Ami ezután jó, gyerekjáték...

— Hiszem...

Egy darabig megint csak hallgattak. Most már harmadszor ismét a Márta halk szava törte meg a csendet:

— Sohasem sikerült megtudnom, hogy ez a csoda-hajlék honnan kapta nevét: Castello Parragi.

— Nem tudom... Ha énrám bízták volna elkeresztelését, Tantalus vára lenne a neve.

— Igazán? Miért?

— Mert micsoda kín lehet ennek a szépségnek folyton csak azt tudni, hallani, hogy a tenger örökkön-örökké jön, jön, hogy hizelgő biztatással tükröt kínáljon feléje. De bárhogy eped is utána, mégsem láthatja meg benne gyönyörű képmását... Mert mire az a tükör a vár lábaihoz ér, már millió szilánkra törték a víz alatt lappangó szirtek otromba dárdái. Érti?

— Értem.

Mártának mintha valamivel gyorsabban vert volna a szíve, mint akkor, amikor a képet festeni kezdte. Miért?

Lopva nézett át Szentendreyre, aki most a festő-cókmókók összeszedésével foglalatoskodott.

— Tagadhatatlanul rokonszenves ember — határozta meg a leány. — Azt is milyen jó lenne tudni, persze csak titokban, hogy multjának milyen emlékei vannak. Azt szokták mondani, hogy minden titoknak a szem a kulcsa. Ha ez így van, akkor hitet mernék tenni rá — figyelte Szentendreyt Márta — hogy erre az emberre akárki rábízhatná az életét . . .

Még gondolatát sem úgy formálta, hogy «rábízhatnám az életemet». Ó, nem, hiszen el volt tökéelve arra, hogy csak egy halott emlékének fog élni ezután; de azért mégis megijedt e meghatározástól. Szerencsére a kertész éppen ekkor állt elébe követelőleg és szapora szóval magyarázta, hogy most már olyan hosszú ideje áll itt lankadó virágai-
val, éhes szamarával, hogy semmi esetre sem elégedhetik meg az öt lírával.

Márta nevetve vette elő tárcáját, de bizony abban csak pár szoldo szégyenkezett.

— Baj van? — lépett hozzá Szentendrey, aki rögtön tisztában volt a helyzettel.

— Dehogy — füllentett Márta és fölényesen kiáltott az olaszra :

— «Seguitemi . . .» — és sietve indult Portofino felé.

— Ugyan, kérem, mit hurcolnánk ezt a fickót a nyomunkban? — szólt Szentendrey s mielőtt Márta ellent mondhatott volna, «Ecco!» kiáltotta a taliánnak és egy tízlírás bankót lobogtatott feléje.

Olyan öröme lett erre a taliánnak, hogy a piszkos kis papírrongyot nemcsak a saját homlokán simította végig, de még a kis csacsinak a homlokát is azzal cirógatta meg.

A városka piacán Hódréthy jött elibük.

— Hol kószáltatok — kérdezte vidám köszöntéssel. Márta csak később eszmélt arra a meglepő tényre, hogy nagybátyja csöppet sem csodálkozott azon, hogy húga Szentendreyre bízta festőkészletét.

Még feltűnőbb volt a Hódréthy né viselkedése, aki szidás helyett szíves mosollyal fogadta leányát s még maga szorgoskodott, hogy későre maradt reggelije éhségéhez mértén bőséges legyen.

— Hála Istennek! — mondta Tekla bárónő. — Végre, végre kezdesz étvágyra kapni!...

Márta restelkedve tette le a villát.

— A tengeri levegő az oka... De azért...

— De azért? — nézett rá anyja.

— ...Ne hidd, anyám, hogy... hogy megfeledeztem a... multról.

Hódréthyné panaszos tekintettel nézett a padmaly felé, de aztán gyöngéd kézzel érintette leánya vállát.

— Értelek, kis angyalom, nagyon is értelek... De valahol azt olvastam, hogy: «az élet követelő zsarnok; meg kell hajolnunk előtte és követnünk kell az általa kijelölt utat». Mennyire igaz ez! Tudod, hogy én nem nagyon szoktam a könyveknek hinni, de ezt kiírtam magamnak, annyira megtetszett, mert annyira igaz.

VIII. FEJEZET.

Most már négyesben tették kirándulásukat Sancta Margueritába, Spezciába, vagy pedig a francia oldalra.

Egy ilyen kirándulás alkalmával találkoztak Montekarlóban Rombay Pucival. Azaz nem találkoztak, csak látták őt, amint két szép kis kokott társaságában a kaszinó belső termeibe igyekezett.

Márta némi érdeklődéssel nézett utána, mert most már tudta, hogy a hódréti tűzvésznél karját törte s ezt mindig hősiesen titkolta.

— Értem tette — támadt benne némi önvád is, de csak addig, amíg Szentendrey hangja el nem űzte gondolatát. Tetszett neki ennek a hangnak meleg baritonja és érdekelte minden, amit Szentendrey mondott. De...

— Sándor, az más volt... Olyan csak egy volt az egész világon. Ahhoz bárkit is hasonlítani bűn lenne... — ismételte magában sokszor, őszinte meggyőződéssel. És észre sem vette, hogy ez a nagytudású, póznélküli, sokszor nyomott kedélyű és mégsem komor ember napról-napra többet és többet halványít el az emlékeiből.

Később már kezdte maga előtt bevallani, hogy Szentendrey nem közönyös előtte.

— Vajjon vétkezem, ha egy új érzés elől nem zárkózom el? — töprengett átvirrasztott éjszakákon. De reggel, amikor ablaka alatt felcsendült az édes olasz dal, mikor reggelijével friss, lángoló rózsák garmadáit hozták szobájába, tudta, egész lénye tudta, hogy minden ötletét, gondolatát bátran kimondhatja, mert a válasz reá csak alátámasztja, csak magasabb színre emeli azokat... Ilyenkor elhalkultak a fájó visszaemlékezések, ilyenkor Márta egyedül a jelennek élt.

— Mert az újra napsugaras... — vallotta meg magának önváddal, de diadalmasan.

Az első sirokkó migrénje kiváltotta Hódréthyné kedélyében a honvágyat. Ráadásul, ahányszor csak el-elszunnyadt, félálmában száz meg száz frissen kikelt szürkepelyhes kis pujkát, pihés kis kacsát, sárga kis csirkét látott. Sőt hallotta is, amint éles, panaszos csipogással őt keresték. Majd meg azt érezte, hogy szomjúságtól tátogó kis csőrük mind-mind a tenyerét csiklandja. És ilyenkor rendszeren nagyot horkantva riadt fel.

— Megőrülök! — nyögte Hódrét úrnője, mikor már hatodszor ismétlődött a vízió. És újabb nyersburgonyakarikákkal rakta körül a homlokát.

— Mennünk kell haza, mennünk kell!... — És nagy felindulásában átvánszorgott leányához.

— Úgy-e, neked is fáj a fejed? — kezdte. Márta nevetve biztosította, hogy tökéletesen jól érzi magát.

E naptól kezdve Hódréthyné nagy dilemmában volt. A viláért sem vallotta be, hogy a déli széltől fél. Bár régtől fogva tudja, hogy akár a fűrés, úgy hasogatja, gyötri, ahányszor csak a foszlánnyá tépett füstös felhőket maga előtt taszigálva megérkezik a Côte d'Azur-re. Viszont gyötrődött, mi lesz, ha túlhamar viszi el Mártát Szentendrey közeléből, amikor ő lenne az igazi Mártának való férj... Ő... Nem is az a kis köpcös, recsegőnevetésű alak, az a Rombay Puci, akit a multkor láttunk Monteban...

— Úgy-e, sógor, te is hallottál egyetmást arról a Rombay-gyerekről? . . . — ijesztette ki ujságotvasásból a tengernagyot . . .

— Ühüm . . . Igen . . . Sok rosszat, de jót is . . .

Hódréthyiné közelebb hajolt.

— Te, Zoltán?! Megsúgom neked, hogy ez a Szentendrey nekem nagyon tetszik . . .

— Nem Rombayról beszéltél?

— Igen, bár magam sem tudom, miért . . . de most Szentendrey jár az eszemben. Te! . . . Úgy-e jó volna, ha . . .

— A ha miatt nincs okod aggódni . . . Úgy látom, máris tetszenek egymásnak . . .

— Hála Istennek! De, ha elutazunk?

— Attól ne félj . . . Majd utánunk jó . . . Az ilyenre nagyon jó «spurim» van, hidd el. Ezért, ha akarod, akár ma indulhatunk . . . Alig várom, hogy újonnan ültetett barackfáimat meglássam.

A beszélgetésnek a vége az lett, hogy a menetrendet átnézve megállapodtak az elutazás napjában. Mártát meg sem kérdezték, de Márta így sem tudott volna felelni. Udvarlásról szó sem volt Szentendrey részéről . . . Márta pedig meg volt győződve arról, hogy nem szerelmes belé. Csak akkor eszmélt rá, hogy önámítás volt az örökös «csakis barátság», «egyedül és kizárólag csak jóbarátság» emlegetése, amikor megtudta, hogy a hálókocsijegyeket már megrendelték.

Mikorra? — kérdezte el nem palástolható megdöbbenéssel. — Szombatra? . . . Hiszen ma már szerda van . . . Mondd, Zoli bácsi, nem lehetne legalább hétfőig kitolni az elutazást?

De ezúttal a tengernagy is hajthatatlan maradt. Az a titkos reménye volt ugyanis, hogy a közeli búcsú nyilatkozatra ösztönzi Ádámot.

Titokban reménykedve Márta is ilyesmit várt . . . Szerette volna életének ezt a három sorsdöntő napját szépnek, derűsnek, zavartalannak tudni. Éppen olyannak, amilyenek voltak azok az órák, mind-mind valamennyi melyeket Szentendrey közelségében töltött. Most, hogy összeszoruló

szívvel szedte elő útiböröndjeit és könnyein át tartott szemlét ruháin és más értékes holmiján, mint ahogy a fős-vény aranyait számolgatja, úgy vette sorra végnélküli beszélgetéseiknek boldog emlékeit.

Utoljára járták be kedvenc helyeiket. Először a domb tetején álló ősrégi Castel Braun környékét. Vonzotta őket az a tudat, hogy a bástya fokáról nézve, néha napján valószínűtlen jelenésként kék fátyolokba burkoltan Korzika szigete sejteti magát a nagy messzeségben. — Be jó is volna oda . . .

Aztán oda zarándokoltak, ahol legelőször találkoztak : a tengerbe nyúló, kicsiny félszigetre, amelyen a gyönyörű Castel Parragi áll.

Valahogy nem akartak erről az első találkozásról beszélni. Talán, mert tudták, hogy mindketten arra gondolnak most is. Hosszabb hallgatás után Márta mégis elárulta magát :

— Különös, hogy sem azt az olaszt, sem a kis ciucio-t nem láttuk azóta viszont. Pedig sokszor kerestem . . .

— Kereste? Miért?

— Mert úgy érzem, hogy tartozom neki . . . Sokkal, sokkal tartozom neki . . .

Ádám nem kérdezte, hogy miért . . . Megelégedett azzal, hogy a leány kezét ajkához emelje. Hogy tovább is néma maradt. Márta önkénytelen kérdéssel nézett rá. Nem volt abban a nézésben semmi kihívó, semmi követelő, de annál több várakozás. S válasz helyett mégis kétségbeesett szenvedés tükröződött a férfi szemében.

Márta megrendülve, értelmetlenül bámult rá, aztán alig érthetően kérdezte :

— Ádám, miért hallgat? Miért néz úgy rám?

— Mert . . . — és egy pillanatnyi tétovázás, küzdés, aztán Szentendrey erőt vett felindulásán — Mert . . . Ejh, igen . . . Jobb, ha tőlem hallja meg a valót, mint otthon másoktól — mondta, kerülve a leány tekintetét. — Lássá, Márta. Azért nem szólhatok úgy magához, mint ahogy minden idegszálam, minden szívverésem kiáltani szeretné... Azért, mert én nem vagyok szabad . . .

Márta a rémülettől tágranyílt szemekkel állt meg :

— Mit mondott? nem szabad? . . .

Felelet helyett Ádám szomorú bevallással némán bólintott.

— De . . . Hiszen akkor . . .

— Ne ! . . . Márta, az Istenre kérem, ne ítélkezzék felettem, amíg nem ismeri a tényeket — szakadt fel Szentendrey lelkéből a kétségbeesett könyörgés. — Igen. Bevallom : házas vagyok. Négy év óta . . . Ha ugyan házaságnak nevezhető az olyan helyzet, mint az enyém.

— Miért nem mondta ezt mindgyárt? . . . — kérdezte szomorú szemrehányással Márta.

— Mert . . . Mert azt reméltem, hogy változtathatok a dolgokon. Ügyvédem biztatott ezzel. A jelek kedvező elintézésére engedtek következtetni. Hogy vártam én mindig ügyvédem híradását . . . Tegnap este végre megérkezett . . .

— És?

— Ismét elutasították válókeresetemet azon az alapon, hogy feleségem beszámíthatatlan.

— És ez igaz?

— Szakértők véleménye szerint . . .

— Az imént azt mondta, hogy ismét. Tehát már ezelőtt is? . . .

— Két év óta egyebet sem teszek, mint a bíráknak magyarázom, hogy adják vissza mindkettőnknek szabadságát.

— Annyira gyűlöli? . . .

— Annyira vágyom a kisleányt megmenteni tőle.

— Van kisleány?

— Van. Hároméves mult.

— Szegényke — röppent el önkénytelenül a szó Márta ajkáról.

Ádám ismét kezébe vette a leány kezét.

— Elhiheti, Márta, nincsen nála árvább ! Én a világot járom, az anyja egyik szanatóriumból a másikba dobódik, ő pedig, szegényke, hol itt van, hol ott. Hol a nagyanyámnál, hol valamelyik nagynénjénél . . .

Márta egy pillanatra feledve saját nagy fájdalmát, egyedül arra az elhagyott kis gyermekre gondolt, akinek sem apja, sem anyja, sem otthona nincs. Csaknem vádlóan nézett szembe Ádámmal:

— Miért hagyja úgy elárvulni?

— A lelkiismeretemmel küld párbajba, Márta... Milyen igaza van! Nekem nem öt világrész Palace-hoteljeiben van a helyem, hanem otthon, a kisfiam mellett. És mégis... Nem bírom megtenni. Kivált, mióta beleéltem magamat abba, hogy maga lesz annak a kis gyermeknek az igazi édesanyja...

Mártának emberfeletti küzdelmébe került el nem árulni lelki összeomlását. Elfordulva némán küzdött bánatával. Hátha még szóhoz engedné kétségbeesését... Hátha még tekintete a saját vergődését látná meg az Ádám szemében! Hallgatva indultak vissza a szállodához.

Odaérve Márta csak fejbólintással köszönt. Nem adott kezet. Félt, hogy keze reszketése még jobban elárulná.

Szentendrey a tengernagy felkeresésére indult. Ott lelte meg, ahol sejtette, Potrofino piacának egyik osztériájában, amelynek törzsvendékei halászok és kiszolgált tengerészek voltak.

— Szeretem őket — magyarázta egyszer Hódréthy —, mert olyan egyek a tengerrel! Meséik, legendáik, vágyaik, emlékeik és babonáik, kenyerük, örömük, félelmük mindmind a tengerhez kapcsolódik.

Most is ott ült az ereszalatti főasztalnál és annak a vén hajósnak az érkezését várta, akiről azt suttogták, hogy valamikor régen kalózhajón inaskodott. Hódréthy úgy örült az öreg hátborzongató hazugságainak, mint gyerekek a rémmeséknek. Sajnos, nem várhatta be az öreget, mert egy pillantás Szentendrey ólomszürke arcára elég volt ahhoz, hogy helyéről felugorva rohanjon elébe

— Mi történt?!

— Szeretnék veled tanuk nélkül beszélni, bátyám — mondta Ádám felelet helyett.

— De mi történt? — türelmetlenkedett a tengernagy.

— Megengeded, hogy elkísérjelek?

Lakására érve, Hódréthy egy rozoga karszékbe vetette magát. Szentendrey az asztalhoz támaszkodott, onnan nyújtotta át ügyvédjének tegnapi érkezett levelét.

Az öregúr először kérdően nézett rá, aztán izgatottan, ügyetlenül keresgélte elő csiptetőjét.

«Kedves barátom! — olvasta. — Sajnos, úgy alakultak ügyeid, hogy házasságra — belátható időn belül — nem szabad gondolnod. Mellékelve küldöm a Kúria ítéletét, melynek lényege az, hogy Szentendrey Ádámnét, született Colant Irene-t nem választják el tőled, mert a két alsóbb-fokú bíróság indokolását beigazoltnak találják, vagyis, Colant Irene beszámíthatatlan . . .»

Még sok betű feketéllett Hódréthy szemei előtt, de minek olvasta volna? Hiszen ez a néhány sor is elég volt már arra, hogy évekkal vénítse meg.

Megrokkanva, összeroppanva ült szótlan töprengéssel, míg újra rá tudta magát venni, hogy megkérdezze :

— Márta látta ezt a levelet?

— Ismeri a tartalmát.

Örökkévalóságnak tetsző némaság után Hódréthy indulatos, vádló kérdése következett :

— Mentséged mi lehet? . . .

— A bűnöm az, hogy találkozásunk első percétől fogva tudtam, hogy húgod az, akire oly régóta várok. Az az élet-társ, akivel boldog leszek, akivel együtt embert nevelhetek kisfiamból . . . A bűnöm az, hogy ezt tudva, nem siettem őt is, titeket is helyzetemmel megismertetni. Mentségem az, hogy egészen biztosra vettem a Kúria igazságos ítélezését és ezért napról-napra várva szabadulásom hírét, nem gondoltam szükségesnek láncaimat csörgetni.

— És most?

Szentendrey lassan, szótlan megadással vont vállat.

— Hogyan van az? — kérdezte Hódréthy. — Hogyan van az, hogy Magyarországon, ahol mindenki mindenkiről mindent tud, sohasem hallottam a feleséged létezéséről?

— Mert külföldön éltünk és mert . . . De engedd meg, Zoltán bátyám, hogy neked elmondjak mindent, amit

Mártának el nem mondhattam . . . És talán elég is lesz, ha azután is csak te tudod a valót.

Beleegyező fejbólintás volt a felelet. Ádám a legközelebbi székre dobta magát és ezeket mondta :

— Négy évvel ezelőtt, tehát alig huszonkétéves koromban vesztettem el az édesanyámat. Bánatom teljesen úrrá lett felettem. Naphosszat sírjánál ültem. Az öreg házi-orvosunk aggódva csóválta fejét s hosszú tanácskozásokat tartott atyai nagyanyámmal, aki legjobbnak vélte, ha egy Cook által összeállított füzetet ad a kezembe, melyben mindent megtaláltam, ami egy világművelő úthoz szükséges lehetett.

— Örültem-e vagy nem? Magam sem tudtam, mert az egész létet sivárnak, üresnek, feleslegesnek éreztem. Ilyen hangulatban szálltam Triesztben a hajóra, anélkül, hogy bármit is szépnek, érdekesnek, vagy csodálatra méltónak lássak magam körül . . . Így volt ez napokig. Eleinte sértette önérzetemet, hogy nagyanyám ezúttal is úgy bánik el velem, mint hajdan a gimnazistával. Annyi különbséggel, hogy akkor a Teréziánumba expedált, most meg a föld körül. Hát nem! Hát csak azért sem fogok felderülni! — fogadkoztam keserű daccal. Magam is elhittem, hogy mindent a lázongást, unalmat, csömört a velem született blazirtság és cinizmus (milyen büszke voltam e két «érfias» meghatározásra) okozza . . . Pedig mi volt az igazában? Egyesegyedül az életbe kilökött, az édesanyja köténytől elszakított, szeretetre vágyó gyermek keserves felsírása. Sokan voltak a hajón. Engem, a sovány, köhögős, nyurga gyerekekből, meg sem láttak. Hála Istennek, mondogattam magamban, de azért egy különösen szép, holdvilágos estén a fedélzeten, amikor minden kötélkoszorún és minden mentőcsónak árnyékában párocskák üldögéltek, suttogtak, csókolóztak, egyszer csak, az én két karom a korlátra hullott és a fejem visszatarthatatlan zokogással hanyatlott le rájuk.

— Ekkor érkezett: ő, nemde? — vetette közbe a tengernagy.

— Igen. Ekkor éreztem egy finom asszonykéz simítá-

sát a hajamon és hallottam egy kellemes női hangot, amint meleg részvétellel kérdezte: «Magának is fáj az élet, kisfiam?»

— Meglepetve, egyben meghatva, sőt megrendülve néztem oda, ahonnét ez a csodálatos szó a szívemhez szólt és előttem állt az, akit abban a percben és még azután is sokáig az egész világ legcsodásabb asszonyának láttam.

— Szép volt. Hűszévesnek látszott. Megható volt az a kedves, anyáskodó érdeklődése, ahogyan mellém ült, ahogyan engedte, hogy kezét megcsókoljam, ahogyan hajamat elsímítva homlokon csókolt. Boldog voltam, tökéletesen boldog. Azon az estén színültig megtelt a lelkem életörömmel.

— Ezt könnyű volt előre látni — dünnyögte Hódréthy.

— Igen . . . Neked . . . Most . . . — felelte Ádám keserűen felnevetve. — De akkor . . . Nekem. A tapasztalatlan húszesztendősnak, akit egy harmincéves asszony áldozatául szemelt ki. Port Saidnál az enyém lett. E feletti szegénységben Bombayban öngyilkossági jelenetet rögtönzött. Tókióban végre felhajszolt egy misszionáriust, aki összeadott bennünket.

— Még akkor se tértél magadhoz?

— Nem. Ő volt a legeslegelső nő az életemben. Megörjített. Imádtam.

— És aztán?

— Aztán . . . Nagybeteg nagyanyám átka és fenyegetése következett, hogy kitagad, ha nem válok el a «vampir-tól», ahogy iratta . . . Mi ketten, senkivel sem törődve, vándoroltunk tovább országról-országra, világrészről-világrészre, terv nélkül, cél nélkül . . .

— San Franciskóban meg kellett szakítani utunkat. Irene betegeskedni kezdett, az orvos azonban receptírás helyett sunyi mosollyal mindkettőnknek gratulált. Kisfiam születése egy időre meghozta a házi békét, amire már régóta nagy szükség lett volna.

— Mivel nagyanyám még kisfiam születése után is hajthatatlan maradt Irénnel szemben, akarva, nem akarva, munka után kellett néznem. Egy ranche-ot béreltem. Ott

éltünk egy darabig. Feleségem gyűlölte a magányt, az egyszerűséget, a háztartást, a gyermekkel való bajlódást. Pedig gyönyörű vidéken laktunk. De ő a városba vágyott. Sokat szenvedtem emiatt, de nem szóltam, bár tetézte rossz érzéseimet az, hogy az asszony most már csaknem minden nap bejárt Montreálba, mindig újabb és újabb ürüggyel magyarázva ennek szükségességét. Egyszer — ennek éppen két éve — alig hogy ismét odautazott, sürgönyt kaptam ügyvivőmtől. Nekem is haladéktalanul Montreálba kellett mennem.

— Miután sürgős ügyemet elintéztem, szokásom szerint siettem Francois Rolandot felkeresni. Kedves, örökké jókedvű s emellett nagytudású fiatal orvos volt. Ahányszor Montreálba vetődtem, mindig igyekeztem vele találkozni, mert ott künn, Portalon magányában, jól esett a tőle hallottakon elgondolkozni. Ezúttal is otthon találtam.

— Alig ültünk azonban pár percig háza verandáján, amikor barátom cselédje lelkendezve futott hozzánk s valamit gazdája fülébe súgott. Erre Francois helyéről felugorva szobájába szaladt. Onnan hallottam szaggatott beszédét... Különös eset!... Sietnem kell. Amikor kis bőrtáskával a kezében ismét ott állt az ajtóban: «Akar velem jönni? Lehet, hogy szükségem lesz az ön két erős karjára.» Szó nélkül kaptam kalapomért s a következő percben két gyorslábú ló röpített egy könnyű kocsit a város túlsó végére.

— Hová megyünk? — kérdeztem, amikor már kiértünk a nagy házak körzetéből s utunk két oldalán kertek és nyaralók kezdtek sorakozni.

— Természetesen Jaques Hornehoz — nevetett fel Francois mély megvetéssel —, mert ha arról van szó, hogy egy nő egy fiatal úr lakásán rosszul lett, az csak Jaques Horne szobájában történhetett.

— Mivel a nevezett urat nem ismertem, még a nevét sem hallottam soha, esete nem igen érdekelt.

— Kocsink a legszebb ház előtt állt meg.

— Réműltarcú feketék siettek elénk s vezettek a nagy fényűzéssel berendezett hallba. Egy ajtó nyílt s ott állt

Jaques Horne — láthatóan csak hevenyészve magára kapott hiányos öltözetben — s a rémülettől dadogva motyogott valamit. Francois félrelökte és rohant a megjelölt irányba. Ám mikor én követni akartam, Horne hirtelen megragadta karomat, hogy visszatartson. Meglepetve néztem rá, de nagyot rántottam magamon, hogy lerázzam remegő és mégis erősen belémkapaszkodó szorítását s aztán — rettentő gyanútól sarkalva — futottam én is két-három termen keresztül arra, amerre Francois megelőzött.

— Ahogy a betett ajtót felrántottam, megtorpanva álltam meg a küszöbön, mert abban a csaknem meztelen nőben, aki ott vonaglott eszméletlenül s rettentő görcsöktől kínozva, a feleségemet ismertem fel . . .

— Aztán?

— Aztán? Igazad van, az a fontos, ami ezután történt — felelte Szentendrey keserű nevetéssel. — Meglátod, mennyire igazad van! Tudd meg, hogy erre gondolhatott akkor rögtön Colant Irene is, mert amint aléltóságából magához tért, máris eszelős módon kezdett össze-vissza beszélni és azóta is . . .

— Hogy mondd?

— Úgy, hogy azóta is folytonfolyvást szimulál.

— Hátha . . .

— Nem, bátyám. Bizonyítékaim vannak. Sajnos, a bíróság nem veszi azokat figyelembe. Pedig . . . Szóval rengeteg nehézség árán Ausztriáig szállítottam. Ott egy szanatóriumba helyeztem. Azóta — gondolom — ötször cserélt helyet. Szegény jó nagyanyám nem várta meg hazatértemet s elköltözött az élők sorából. Egyedüli ura maradtam a boglárkői uradalomnak.

— Ott élsz?

— Nem. Gyermekeket küldöm egyik rokontól a másikhoz, magam meg folytatom az Ahasverkedést . . . Ő pedig, Irene folytatja, amit akkor önvédelemből tett, hogy ne érje részemről szemrehányás, vagy még rosszabb. Ma pedig, már csak azért tette az örültséget, hogy ne válhassak el tőle.

— És bezárva marad? A bolondok házában? Ugyan, ugyan?!

— Először csak szanatórium. Aztán sok szabad mozgást engednek meg neki az orvosok. Bejár Bécsbe... De, erről a részről kegyes engedelmeddel, nem beszélek tovább.

— Úgy? De akkor... Miért nem csukatod be a bolondok közé?

— Mert ezzel elismerném, hogy az.

— Értem. Nagy, nagy szerencsétlenség ez!... Szegény Mártám!... Ha tudtam volna... Ha tudtam volna...

Hódréthy mély szomorúsággal bámult maga elé. El sem tudta képzelni, milyen élete lesz ezután az ő imádott keresztlányának. Jöhet-e útjába kettő után még egy harmadik, aki méltó párja lehessen? Nem remélhető. De ha nem, akkor mi lesz vele?...

IX. FEJEZET.

Portofinóban elkezdett zuhogni az eső, amilyen csak a Rivierát tudja csúfítani, ha nekikezd.

Az alacsonyan kóválygó sötét felhők, piszkos törőrongyokként tüntettek el tengerről, égről, hegyről és völgyről minden aranyat, türkiszt, lapislazulit és smaragdot.

Az emberek mindezt személyes sértésnek véve, fagyoskodva panaszkodtak egymásnak és vádolták magukban a Mindenhatót.

Hódréthy né, mikor végre a hálókocsiba lépett, úgy érezte magát, mint egy kiszabadult rab. Ellenben a tengernagynak még a hazatérés gondolata sem tudta visszaadni lelki nyugalmát.

— Mi lesz az én szegény, szegény kisleánykám sorsa ezután? — járt még most is a fejében. — Legkivált most, mert hiszen tanuja volt annak a lelkük legmélyéről feltörő hosszú, néma pillantásnak, amellyel a fiatalok örökre lemondtak egymásról.

Márta most már ott állt hálófülkéjében és látszólag kizáróan útibőröndjeinek elrendezésével törődött. Hód-

réthy örült, hogy külön fülkét rendelhetett számára, hogy ott tanuk jelenléte nélkül kisírhassa magát szegényke.

Pedig nem így történt.

Márta egy könnyet sem ejtett. Bár ejtett volna. Mert sokkal mélyebb sebet ejtett kedélyvilágán az a hangtalan, mozdulatlan, szemet sem rebbentő elmélyedés, mely azon az éjszakán először gyötörte. Akkor először és azután sok-sok éven át. Az az elmélyedés, mely mintha kézen fogta volna, mintha elvezette volna vőlegénye sírjához, hogy még jobban hallhassa az onnan feltörő panaszt, szemrehányást, megtorlást, mely imigyen szólt hozzá :

— Igen. Én nem engedtem . . . Én nem türtem, hogy te egy másik által légy boldog. Én! Én! Én! Érted, Márta? Én! Mert csak az enyém az éned . . . Egyedül az enyém! Ám, ha nálamnál erősebb hatalom úgy rendeli, hogy valakivel mégis házasságra lépj, tedd azt azért, hogy támaszra szoruló gyengéknek mankója lehess . . . Tedd azt egyedül azért! . . .

— Jónak lenni? Magamat feláldozni? — kérdezte magától Márta vergődő szívének hallucinációira figyelve. — Igen. Ez legyen életcéloim ezután. Ezzel vezekeljem azt, hogy az Ő emlékéhez hűtlen mertem lenni.

— Ez legyen az én szüntelenül megújuló koszorúm az ő sírján. Ez . . .

És amit azon a gyötrelmes éjszakán átszenvedett és megérteni vélt, az ellen idő multával sem mert védekezni. Sőt . . . Önvádja a halott előtt elárvult lelkének felsírásai, vágyódásai a megtalált és oly hamar újra elvesztett élet-társ után, mind-mind arra készítették, hogy az önkínzás képével engedje át magát mindjobban és jobban e végzetes rögeszmének.

MÁSODIK RÉSZ.

MÁSODIK RÉSZ

OSZK

OSZK

I. FEJEZET.

Hódréthy Lénárdné és Szokványi Szidónia mindgyakrabban dugták össze fejüket, hogy Mártát egy kicsit hátmögött szapulni kezdjék.

— De mit tehetek ellene? — fakadt ki anyja egyszer különösen elkeseredett hangulatában. — Hiszen anyósom — legyen neki könnyű a föld — azzal a kikötéssel testált reá harmincezer forintot . . .

— Nagy pénz! — szólt közbe Picike néni nagy elismeréssel.

— Nagy — hangzott szigorú kurtán, mert a báróné nem szerette, ha valaki kedvenc panaszkodása közben megzavarja. — Mondom — folytatta fölényel —, ráhagyta azt a sok pénzt, hogy amikor a huszonegyedik évét betölti, teljesen szabadon rendelkezék vele.

— Na! Teszi is! — méltatlankodott a nagynéni. — Éppen most hallottam, megígérte, hogy százhusz forinttal emeli az új tanítónő fizetését, ha a legjobbat küldik ide. A legjobbat? Nevetséges. Hát ki hallott ilyet? Mintha kelene ide más szempont, mint az, hogy olyan jöjjön ide, aki ezt a sok dönnfördi parasztkölyköt szigorúan ráncbapofozgassa. Hát még mikor azt hallom, hogy «Márta nagysága» énekórákat ad a falu fiatalságának és Rákóczi-kesergők kántálására tanítja őket . . . Ijesztő! . . .

— Ezt mondom! Csak tudnám a módját, hogyan gyógyíthatnám ki ebből a sok vénleányos bolondériából. De egy év óta más sem érdekli, mint a parasztgyerekek kornyikálása, meg a cselédasszonyok kis kertje. Sőt, Uram bocsá! azt mondja a papné, hogy egy «honleányok varróiskolája» is tervbe van véve. Hát ne essék az ember két-ségbe?

— Hja, a mi Mártuskánk két hét híján huszonöt-
éves!

— És még mindig pártában! — világított rá Picike mind ennek a kiindulópontjára, mire Hódréthyne meg-
értően nyomta sovány kezét a párnaszerű kis tömzsi kézre
és így váltotta szóra a szívében támadt — ami igaz, az
igaz — elismerést:

— Te is voltál huszonötéves, úgy-e? És te is még min-
dig pártában vagy. De neked mégse jutott volna eszedbe
sohasem ilyen fantasztaságokra pazarolni az idődet, a
pénzről nem is szólva. Igazam van, vagy nincs igazam?

— De még mennyire! — Picikének a szeme is könnyes
lett a jóleső méltánylástól.

— Mégis azt mondom, Teklám, hogy adj egy bált.

Hódréthyne megdöbbenve nézett rá.

— Bált? . . . Megbolondultál?

— Hát ha nem akarsz, vidd el legalább Bodrogkeszire...

— Vidd el! Vidd el! . . . Könnyű ezt mondani, de jön-e?

— Beszéld meg Zoltánnal, ő talán ráveszi . . .

— Apropos, Zoltán. Nem találod, hogy rettenetesen
rossz bőrben van? . . .

— De még mennyire rosszul! Különben itt annak az
ideje. Hiszen jó pár esztendeje, hogy a közeli halálát jósol-
gatja ő maga is.

Egy őszintén felragyogó tekintet és egy sűgva kiejtett
izgató kérdés:

— Bánnád?

Hódréthyne vállat vont.

— Bánná a . . . — de hirtelen elhallgatott, majd újra
beszédbe kezdett, most már fegyelmezett előkelőséggel. —
De mégis bánnám vagy legalább is nem örülnék, mert aka-
rom, hogy a Márta lakodalmán, akármikor lesz is, ő legyen
a násznagy. Tudod . . . hiába! Jól fest az öreg, kivált
admirálisti uniformisban, azzal a rengeteg rendjelével.
Aztán meg ha ki-kimozdul az odujából, mindig úgy lép
fel, mint egy szerénykedő maharádja és ezért nagyvonalú
«Erbonkli» hírében áll. Ez sohasem árthat egy leánynak! . . .
De hogy a bál gondolatára visszatérjünk: mi lenne, ha

inkább egy szép kerti ünnepélyt rendeznénk? Például... Például... Na, mondj már egy elfogadható ürügyet.

— Például... Jaj!... Mi is lehetne?...

Kínos csend támadt. A különben is ráncos homlokok összeráncosodtak. Pihentek az ölbe ejtett kötések. Gondtól vonaglottak az összeszorított ajkak... Egyszerre diadalmas felkiáltás hallatszott:

— Megvan! — süvített végig a szobán Picike hangja. — Az új összekötő csatorna megnyitása. Miért nézel rám olyan megbotránkozással? Természetesen a Badallo csatornájára gondolok, nem is a... másokra.

— Vagy úgy? Van benne valami!

— Meghiszem azt. Esetleg egy férj.

— A csatornában?!...

— Ejh dehogy! A gáton... Persze! Egy derék, tisztességes férfiú Márta számára...

Erre aztán szapora, hangos közbeszólásokkal tarkított, halk zsongás keletkezett. A fonnyadt arcok felderültek, kipirultak, a kötötük villanva hadonásztak, koccongtak, pöccentek össze-össze.

Szidónia szorgalmát új aggály bénította:

— Biztos vagy benne, hogy Márta beleegyezik? — kérdezte.

— Egészen biztos. Meg is mondom, miért. Tudod, milyen lelkes honleány. Ebben is a nagyanyjára ütött! De az legalább 48-ban volt szép és fiatal, tehát akkor, amikor az ilyen rajongás jól állt a nőknek, de ma? Mire jó az? Szóval, miután lelkes honleány... — elégszer bosszant vele engem —, hallhattad tőle, hogy mennyire dicsőíti, azt a csatornát, jobban mondva azt az új védőgátat, amely állítólag — hiszi, aki hiszi — örök időkre megmenti az árvízveszedelmektől ezt a vidéket. Márta persze Zoltántól hallja az ilyesmit.

— Én meg csak azt mondom — irigyelte ki a szót unokanővére szájából Picike — én csak azt mondom, hogy könnyű Mártának kultúrvívmányt látni azokban a csatornáknak, gátakban.

— Na, úgy-e? Persze, hogy könnyű! Nem ő fizeti a

vizügyi adót miattunk, hanem én. De most ne arról beszéljünk, hogy az állam hogyan nyúz bennünket folyton folyvást, de arról, hogy Márta büszke lévén azokra a felesleges szamárságokra, kis ügyességgel könnyen beleugrathatjuk a garden-party gondolatába. Végy csak elő egy papirost és jegyezd a meghívandókat. Kiket is? Persze mindenekelőtt a püspököt, a főispánékat, aztán: tíz vármegye színe-javát. Mert ha már belekezdünk, annak az ünnepségnek impozánsnak kell lenni! . . . Impozánsnak! . . . A két éltés hölgy tervezetésekbe merülve, feledte az órák múlását.

Kevéssel vacsora előtt Márta nyitott be hozzájuk. Hódrethyné, a férjhez nem ment leányok anyjának ösztönével, aprólékos szemlét tartott nagyhirtelen rajta. Sok mindenfélét kérdezett, hogy aggályos pillantásai feltűnés nélkül vehessék sorra haját, orrát, száját, termetét, de legkivált a szemeknek halánték melletti szomszédságát, ahol az évek szoktak rovást vésegetni. Megnyugodott. Márta még ma is fiatalabbnak nézett ki, mint sok húszesztendős leány. Szépsége pedig csak nyert tekintetének mélységei által. Hogy tehát maga iránt hangolja, érdeklődve kérdezte:

— Hogy van ma Zoltán bátyád, kisleányom?

Mély sóhaj szakadt fel a Márta szívéből, amikor felelt:

— Ő azt mondja, hogy jól, de én úgy látom, hanyatlik.

— Ugyan, ugyan, Márta . . . Legyen eszed! . . . Bátyád még évekig élhet. Az érelmeszesedés nagyon türelmes betegség.

Hódrethyné másnap sógorához rándult. Természetesen kocsin, mert bár alig volt két kilométernyi út a két ház között, a báróné nem tartotta volna ildomosnak, hogy csak úgy nyisson be az agglagényhez. — Mindennek meg kell adni a módját — szokta mondogatni, magát kihúzva ilyenkor, úgy származását, mint közismert szigorú erkölcsét bele tudta vinni hangjába, tekintetébe, tartásába.

— Milyen ritka szerencse — mosolygott a tengernagys már állt is fel.

— Kérlek, kérlek, csak maradj ülve — sietett Hód-

réthyné és két karjával gyöngéden vissza akarta kényszeríteni karszékébe. De a beteg tiltakozott:

— Szó sincs róla. Aztán meg mióta ezt a jódot szedem, sokkal jobban vagyok.

Sógornője kapva kapott a jó híren.

— Igazán örvendek és most már megvallom, hogy lenne egy kis tervem, ha nem elleneznéd. Természetesen csakis, ha nem kifogásolnád...

— Halljuk...

A báróné közelebb gurított egy zsöllyét s miután berendezkedett hosszabb ülésre, gyorsan, egymás hegyénhátán a nyelvére tóduló szavakkal adta elő az ünnepély ötletét. Igazi célját sem hallgatta el. Sőt! Ebben az egy kérdésben előre tudta, hogy sógora vélekedése teljesen megegyezik az övével.

— Nahát, mit szólsz hozzá? — kérdezte végre.

— Kitűnő. Ott leszek... — nevetett felvidulva Hód-réthy. — És bízd rám! Márta nem fogja ellenezni.

— Tudtam, hogy számíthatok rád... Tudtam... Most pedig... Hová is tettem a listámat?

Elmaradhatatlan kulcsos kosarában kezdett keresgélni. Postájától gyűszűjéig mindenét abban hordozta.

— Itt van ni! — kiáltott végre.

— Igen... Igen... Helyes... Ezek is?... De igazad van, jobb így. Csobókuthy Elemérné?... Örülök... — kommentálta az admirális rendre-rendre, amit sorra kiböngészett, de amikor a hosszú felsorolás végéhez ért, kérdően nézett át vendégéhez:

— Hogyan? A Rombay-gyereket is meg akarod hívni? Úgy emlékszem, ki nem állhattad?

— Most sem imádom, de...

— Szóval, tekintettel leányod huszonötödik születésnapjára, engedményekre is hajlandó volnál...

— Ugyan, kérlek! Láthatod, hogy legalább tizenöt házasulandót írtam össze. Igazában Rombayra csak mint «strapa fiúra» gondolok. Na, igen! Akit ide-oda küldhetünk, szalaszthatunk, mert szolgálatkészsége páratlan. Ezt be kell ismerni, úgyebár?...

— Hogyne. Kalapot emelek . . . De, úgy tudom . . .

— Hogy amikor másfél év előtt itt volt, Márta ismét kikoszarozta? . . . Nos igen. De mit tesz az? Rombay mégis boldog lesz, ha újra látja, mert nála az a szerelem olyanféle valami, mint másnál a malária, mindig-mindig visszatér . . .

— Éppen ezért, ha neked volnék, nem hívnám meg. Nem Mártához való s mégis, ki tudhatja. Az a szívós kitartás, félek, előbb-utóbb megkötözi Mártát és végül is igent mond majd neki . . .

— Magad mondod, hogy előbb-utóbb. Nahát. Vedd úgy, hogy az «előbb» az a tizennégy más fiatalember, aki ünnepélyünkön ottlesz, csak az «utóbb» az a selejtes — Rombay Puci. Nos, megnyugodtál?

A tengernagy azonban nem felelt. Talán nem is hallotta, mert ismét azt a kellemetlen zsibbadást érezte, amely az utóbbi időben oly gyakran kínozza.

Hódréthyne csendes szóval búcsúzkodott. Nyugodtan hagyta őt magára, mert nem látott különösebb aggodásra okot. Már az ilyen átmeneti rosszullét úgyszólván beleilleszkedett sógora életrendjébe. Mégis őszintén örült, amikor Márta estére azzal jött nagybátyjától, hogy szokatlannul élénknek, jókedvűnek találta. Mert milyen alkalmatlan lenne, ha éppen most . . . De mért halna meg, éppen most? . . .

— Képzeld, Zoli bácsi azt üzeni neked, mamikám, hogy van egy nagyszerű ötlete. Szeretné, ha egy szép kerti ünnepélyt rendeznénk abból az alkalomból, hogy elkészült a Badalló védgátja.

— Azt mondta? Na hát ennél okosabbat, ennél szívem-szerintibbet nem is mondhatott volna.

— És te mit feleltél? — kérdezte Picike néni.

— Azt, hogy az ő kedvéért képes volnék még tánkra is perdülni.

— Nagyon helyes. Tedd is meg mihamarabb.

— Ha parancsolja, Picike néni, akár rögtön, de csak magával.

— Ó, te bolond kisleányocskám, mikor jön már meg az eszed! — kedveskedett nénje.

Úgy a nagy előrelátással megírt leveleket, mint a meghívókat szétvitte a posta. Hódréthyné valahogyan úgy rendezte, hogy Márta ne mindegyiket lássa. Ezért nagy volt meglepetése, amikor a kocsin vagy lóháton érkező vendégek sorában egyszerre csak a Rombay széles vállát, fényesre kefélt fekete haját, húsos, vörös ajka felett angolosra nyírott tömzsi bajuszkáját pillantotta meg. Kellemtelenül hatott rá e nem várt viszontlátás.

— Másfél év előtt megmagyaráztam a szerencsétlennek, — töprengett magában Márta — hogy gondolkozásunkban nincs és nem is lehet egy pont, amelyet összeegyeztethetnénk. Anélkül pedig örültség lenne összerakulni, úgy hittem, megértett s aszerint rendezni majd az életét. De nem . . . Most látom, hogy nem . . . Ejh, hátha valaki más kedvéért jött ide? De jó is volna! . . .

Rengeteg vendég sereglett össze, hiszen újszerű volt az ünnepély ürügye és délelőtti órája. Főleg azért jöttek sokan, mert mindenki kíváncsi volt a Hódréthy-leányra, aki még mindig a legszebb leány a megyében. — «Csak az a kár, hogy túlteng nála a nagy műveltség» — mint ahogy a kialakult közvéleményt a főispánné oly kellemesen tudta szavakba foglalni és fülből fülbe suttogni.

II. FEJEZET.

A Hódréthy-ház azon a nevezetes júniusi napon szó szerint kimozdult a sarkából. A fogadásra berendezett, máskor zárva tartott szobák ajtait kiemelték sarkaiból, miáltal tekintélyes teremson lehetett a könyvtárból az ebédlőig látni. Ez annál kellemesebben lepte meg az érkezőket, mert mind a két végső helyen büfé volt felállítva. Fogytak is itt a sűrűn kínált, kitűnő pogácsák, kalácsok, szendvicsek és más inyenccségek, nemkülönben a szeszfélek. Azután kocsikra ült az egész társaság, hogy a hatalmas új gáthoz érjen. Mert nem a csatorna volt a fő látványosság, ez csupán a rét öntözése céljából készült helyiérdekű újítás volt, hanem: a töltés.

— Ez aztán olyan erős — mondta a vállalkozó büsz-

kén —, hogy ennek a gátnak sohasem fognak az elemek parancsolni.

— Emberkéz sem? — kérdezte valaki közvetlen mellette.

Járossy úr meglepetve nézett arra a feltűnően szép leányra, aki ebben a gondtalanul össze-vissza fecsegő, nevető társaságban ilyen komolyat kérdezett.

— Emberkéz? . . . — visszhangozta elgondolkozva. — Talán . . . De csak ha az ördög vezeti.

Még többet szeretett volna alkotásáról beszélni, de a nagy mozsárágyú bömbölése jelezte éppen, hogy az ünnepség kezdetét veszi.

Márta sietett a vendégekhez. Örült, hogy a házikisaszronyi gondok ürügye alatt mindeddig távol tarthatta magától Rombayt.

— A mellőzést szegény nem is érdemelné — ismerte be titkon. — Hiszen mi a vétke? Az, hogy olyan javíthatatlanul hűséges?

Mindezekkel a gondolatokkal azonban Márta csakis addig bibelődött, míg a főispánné pár ünnepélyes szóval át nem adta neki a vármegye gyönyörű nemzetiszínű szalagját. Azután már egyedül elvállalt feladata érdekelte. Az pedig azzal vette kezdetét, hogy amint a két fehérruhás leány eléje tartotta azt az óriás koszorút, amelyet piros szegfűk, fehér violák és sötétzöld tölgyfalevelek százaiból fűzött még a hajnali órákban ő maga össze, most arra kötötte az imént átvett nehéz selyemszalagot. Majd pedig megvárta, míg Izsák Pista, Hódrét legizmosabb legénye vízszintesre hajtja a kétkézre fogott hosszú zászlórudat, amelyen magyar színekben ragyogó keskeny pántlikák sokasága színeskedett és a rúd legtetejére kötötte a szép koszorút. Aztán a menetbe rendezkedett fiatalság élén megindult a gát felé. Utánuk a püspök következett nagy segédlettel, majd a megyei előkelőségek a főispán vezetésével.

Földbevágott széles lépcsőzeten értek a gát tetején elhelyezett szónoki dobogóhoz. Az emelvényhez közel a hivatalos közegek díszmagyarban vagy ezüstgombos «mándli-

ban» öntudatoskodó ünnepélyes csoportja. Mindenütt vidámság, mosolygós arcok és színes tarkaság. De a püspök kezében megcsillant a kereszt és a magasztos mozdulatra egyszerre elnémult minden emberi hang. Csakis a túloldalról hallatszott át a Badalló selymesen síma, halk csobbangatása. Márta arra nézett.

— Micsoda sunyi szerénykedéssel suttoysz! — illette néma feddéssel. — Mintha azt akarnád velünk elhíttetni, hogy még az a keskeny szűk meder is, amelyben évezredek óta folydogálsz, még az is túl széles lenne már tehetetlen öregségednek... Csakhogy hiába hazudsz, öregem! Elégszer becsaptad már ezt a szegény vidéket, hogy végre is védőgátat emeljenek ellened. Igenis, ellened! Te vén, rakoncátlan, te alamuszi, te javíthatatlan, de mégis kedves és jó és szép és az én nagy, nagy gyönyörűségem! Te...

Most már javában folyt a szertartás. Rövid ima után a püspök megáldotta úgy az új gátat, mint a folyót. Ismét menetbe tömörült a sokaság és elindultak a víz partjára. Csak, amikor egészen közel értek ahhoz, bukkant elő az a virágokkal díszített csónak, amelybe legelőször is Márta ugrott bele. Majd utána négy fiatalember, akik siettek a feljükk nyugtott koszorút átvenni. Két-három erélyes evezőcsapás a folyó közepére vitte őket. Itt a koszorút még egyszer magasra emelték, majd pedig, adott jelre, az álmosan tovahúzódnó tükörsíma vízre eresztették. Lelkes taps felelt a partról. Sok kar nyúlt a visszatérő csónak felé, de Márta mégis úgy intézte, hogy csakis az evezősök segítsenek neki a kiszállásnál. Ezt azért, mert már messziről látta, hogy Rombay mennyire tolakszik, hogy ő legyen az, akinek karján Márta támaszt talál. Mikor a dobogóra értek, a főispán éppen befejezte beszédét. Márta azt hitte, hogy a kerület képviselője következik, de nagy ijedelmére azt látta, hogy nagybátyja, Hódréthy Zoltán indul a szónoki emelvény felé.

— Milyen sápadt és milyen nehezére esik a lépcső — aggódott. — Hogyan is jut eszébe egy ilyen elkerülhető izgalomnak kitenni magát!

Szeretett volna hozzá sietni, de minden oldalról feltartóztatták. Csak akkor ért az emelvény elé, amikor nagybátyja pompás tengernagyi formaruhájában, mellén csillogó érdemrendei háromsoros díszével beszédébe kezdett. Minden tekintet feléje fordult. Mindenki sietett közelebb húzódni, hogy egyetlen szavát se mulassza el.

Mártát jóleső érzés járta át, midőn ezt észrevette. Olyan szívet melegítő volt azt tudni és látni, hogy szeretett nagybátyját milyen általános tisztelet és elismerés környezi. Egyszerre ijedve figyelt arra, hogy az a máskor olyan messzehallatszó szép, mély hang most minden átmenet nélkül milyen szintelen lett s hogy csuklik el néha. Már azt is látta, hogy «krétafehér homlokán kiülnek a megerőltetés apró gyöngyei, melyeket a reszkető kézben összegyűrt zsebkendő milyen bizonytalan mozdulattal törülget — hiába.

Már mindenki titkos izgalommal figyelt fel, mert látni lehetett, hogy a szónok csakis megfeszített akarattal bírja percről-percre fokozódó rosszullétét legyőzni.

Márta kérő tekintettel igyekezett őt az emelvényről lehívni. Gyöngéd mosoly felelt vissza és Hódréthy Zoltán folytatta beszédét.

Beszélt, beszélt, mert úgy érezte, hogy még nagyon sok a mondanivalója. Országról... Életről. Munkáról... Megértésről és még sok mindenről, amit hosszú éveken át magában végiggondolt, tapasztalt, leszűrt.

— Igen, igen! — ennek a nagy sokaságnak kell, hogy a lelkére kösse, kell, hogy a szívébe írja mindazt, aminek megszívlelése egy boldogabb jövőt biztosíthat az egyénnek, a boldogabb magyar hazában!

— Hagyd már abba! — könyörögtek Márta könnyes szemei, de Hódréthy nem vette tudomásul a figyelmeztetést.

— Nézzétek ezt a folyót, kedves honfitársaim — folytatta csökönyös akarással. — Nemde ezer év óta tapasztaljátok, hogy éppen annyi áldást rejt magában minden egyes cseppje, mint amennyi veszedelmet. Tudjátok, miért? Mert mindmáig kedve szerint korlátlanul játszhatott

vésszel, áldással. Ám az emberi tudás mától kezdve megfékezte vad szeszélyeskedését. Ezzel a gáttal fékezte meg! Milyen hasonlatos az egyes népek összessége ehhez a folyóhoz, barátaim. Az is rakoncátlan, fegyelmezetlen. Oktalanul jó is, rossz is évszázadokon, évezredekén át. Mindaddig, amíg el nem éri civilizációjának azt a fokát, amely kalandvágynak útját állja a céltudatos fegyelmezetség gátjával. De csakis kalandvágynak útját! Mert előrehaladását semmiképpen sem veszélyezi... Sőt... Lássatok... — Itt egyszerre elakadt a hangja és megtántorodva két kézzel kapott az emelvény korlátjához. Márta senkivel sem törődve rohant fel hozzá, karolta át nagybátyját.

— Zolti bácsi! — súgta nagy szeretetének aggódásával. — Zolti bácsi!... Kérlek!... Gyere!... — És már vonta volna is, de ellenállást érezvén, gyöngéden alku-dozni kezdett:

— Pihenj meg legalább... Nézd, itt van egy karszék... Nem?... Hát akkor öleld át a vállamat s támaszkodj reám.

A tengernagy azonban csak a fejét rázta lassan, szomorúan, majd megakadozó s mégis kedvesen mosolygó tréfálkozással mondta:

— Nincs már erre időm, kicsi lányom... Hisz mindjárt... indulok.

— Bácsi! — sírt fel Márta kétségbeesetten. — Ne hagyj el engem.

A tengernagy már másfelé figyelt. Arra a nagy zsongásra, amely ezer szónak ijedező suttogásából összeolvadtan hömpölygött körülötte. Végső erőfeszítéssel kiegyenesedve, mindkét karját a zajongók felé tartva, csodálatosan messzehangzó szóval kiáltotta:

— Gyermekeim! Magyarok! Még szerettem volna nektek, ennek a folyónak áldásthozó hivatásáról beszélni, de érzem, nincs már erre időm.

Hirtelen elhallgatott. A körülállók szívébe markolt az izgalom. De ő még egyszer erőt vett magán s míg előrehajolt fejével a Badall felé hallgatódzott, halkan, suttogva hangzott szenvedő ajkáról a szó:

— Halljátok? Márta! Hallod? A tenger! Én hallom, mert engem hív... Hallod? Halljátok? Értem jö... a tenger... A tenger... A végtelen....

Tizen is kaptak az összeeső, élettelen test után. De senki olyan gyorsasággal, mint Rombay Pál. Ő volt az, aki az emelvény korlátjából és bársonydiszéből egy-kettőre hordágyat rögtönzött, hevedert szaggatott.

Ő volt az, aki Márta mély gyászát mentesítette a temetési előkészületek gondjától. Mindezt kissé hangosabban végezte, mint szükséges lett volna, de olyan odaadóan, annyi ügyességgel, hogy mindenünnen dicséretét hallhatta.

— Nem is tudom, hogyan estünk volna mi át ezeken a szörnyű muszájokon a maga segítsége nélkül! — hálálkodott Hódréthy Lórántné a gyászoló közönség füle hallátára, mialatt a titkos tervezetések furcsa összeviaskodása valóságos sok figurájú füzértáncot járt anyai szívében.

Csak Mártának nem volt egy szava sem hozzá. Igaz, hogy máshoz sem. Nagy bánata teljesen kikapcsolta környezetéből. Keserűséget kiváltó, sértett érzés távolította el anyjától, akinél tudta, hogy rejtett énjében nemhogy a bánatnak, de még a sajnálkozásnak sincs a legkisebb nyoma sem. Ami Picikét illeti, annak érzelmei tulajdonképpen nem is igen érdekelték. Mégis, bántódottan kerülte társaságát, mert éppen a gyászszertartás előtt azon kapta, hogy örömtől sugárzó, zsírosan sárgás arcát, jobb hiányában, rózsaszín fogporával kendőzgette.

— Zolti bácsi!... Jóságom! Megértő, egyetlen támaszom! Miért is hagytál magamra? — ismételte magában tehetetlen vergődéssel, míg minden egyes jelenvoltnak néma részvétkézszerítésére néma fejbólintással felelt.

A hosszú szertartás imái, éneke csak néha-néha férkőztek tudatáig. Ilyenkor még súlyosabban érezte bánatát, mert az a gondolat kínozza, hogy amit ez a sok pap és énekes és imát mormoló közönség most bátyja koporsója előtt cselekszik, az sem értelemben, sem mozdulatban, sem közönyében nem különbözik ezer és ezer más elsőosztályú temetés részleteitől. Éppen olyan banális, éppen olyan szokásszerű, éppen olyan idegen.

Mikor pedig Ó olyan más volt! Annyira különb, annyira több, mint bárki e világon! — ... sóhajtott szíve legmélyéből.

Estébe szürkült a ragyogó naplemente, mire elföldelték az ősrégi Hódréthy-nemzetség utolsó férfisarját. Mindenki ott maradt, amíg csak el nem hantolták a vármegye nagy halottját.

Sokan mindjárt a sírtól szálltak kocsiba és indultak a szélrózsa minden irányába. De néhányan visszakísérték a gyászoló családot a kastélyba. Ezek között volt Rombay Pál is. Mindenkinek feltűnt, hogy mennyire sietett Tekla bárónénak a karját felajánlani, hogy aztán egész úton vigyázzon minden lépésére, szavaira, fekete fátylának minden lengésére, nehogy ágba, bokorba akadjon, mint ahogy az anyját rajongással szerető egyetlen fiú szokott viselkedni — az ifjúsági regényekben.

Márta mindenkit megelőzve sietett előre. Mikor később szemrehányással illette anyja ezért, így védekezett:

— Meg akartalak kímélni attól, hogy a temetkezési vállalat emberével neked kellessen elszámolni.

Maga is elhitte, hogy ez volt az oka, pedig igazában azért cselekedett így, mert el akarta kerülni, hogy anyja betekintést nyerjen a temetés számláiba.

— Ó csak harmadosztályú temetést engedélyezett, miért tudja hát meg, hogy én elsőt rendeltem? — vallotta magának.

Rombay maradt legutolsónak a temetésről távozók közül. Minden ürügy jó volt neki, amely maradását igazolta. Mivel pedig ezt Tekla bárónő hamarosan észrevette, odaadón igyekezett segítségére lenni.

Márta mindezt nem vette észre. Nagy bánata elvonta őt a többiektől. Nem is érezte magát jól. Kimerült ideg-zete azzal állt bosszút a túlfeszítésért, hogy bármit is tett, akár ült, vagy járt, akár bútorokat taszigált helyükre, vagy íróasztalánál számolt, akár beszélt, akár hallgatott, azok a kegyetlen idegek percnyi pihenést sem adva, folyton-folyvást zenefoszlányokat zsongattak, keltegettek, kevergettek, hajsoltak fáradt agyában. Régfeledett víg

táncokat, nóták zagyvaságait ékelték zokogásába. Viszont, mialatt teáját keverte, vagy a szolgálónak adott parancsot, a «Quondam paupere» koporsózáró, döbbenetes ütemei lüktettek fülében.

Iszonyú volt.

Mégis, amikor Rombay felállt, hogy fogata után nézzen, elhatározta, hogy jelen lesz a távozásnál.

— Ennyit meg kell tenned! — ösztökélte lelkiismerete.

Ezért odaszólt a lehangoltan búcsúzkodó fiatalemberhez:

— Szeretném az új lovait megnézni. — Ezzel már nyúlt is az ozsonnaholmik között ragyogó ezüst cukor-szelence után, feledve, hogy annak kulcsa rég visszavándorolt anyja kulcsos kosarába. De Hódréthyné egyszeriben ráeszmélt e tényre és szigorú, tiltó szemtelegrafálása szónál kifejezőbben adta Márta tudtára, hogy nem hajlandó négy lábúakra prédálni egyetlen kockacukrot sem.

— Cukrot?! Lónak?! Na még csak az hiányzik! — vélte Márta hallani és az ajtó felé indult.

— Várjon reám a tornácon — szólt vissza Rombaynak és sietett ahhoz a szekrényéhez, amit altruista almáriumnak nevezett el valamikor régen. Milyen mélységbe zuhant régen! Bárdffy Sándor.

Ebben volt felhalmozva minden elképzelhető jó és hasznos. Embernek orvosság, gyermeknek, macskának, lónak, kutyának nyalánkság. Márta egy marék cukrot vett ki.

Rombayt az előszobában találta. Éppenséggel nem örült, amikor észrevette, hogy közeledtére Rombay arca, szeme, foga diadalmasan vigyori lett az örömtől.

— Ha tudná, milyen jót tesz velem? — hálálkodott Puci közelebb lépve.

Márta kedvesen mosolyogva felelt:

— Miért? Én csak azt tudom, hogy maga az, aki nagy jót tett mivelünk.

Kiléptek a tornácra. Az első pillanatban csak azt látták, hogy a holdat gyorsan szaladó foszlányos, sötét felhők hálóztatják, borítják, meg azt, hogy nyugaton szüntelenül villámlik.

— Nini, vihar készül — csodálkozott Rombay.

— Úgy látszik — hagyta rá Márta és körülnézett a tikkasztó meleg és levegőtelen éjszakában. Mennyi titokzatos hang zizzent, surrant körülötte. Fészükben meglapuló ijedt madárkák csipogása. Nagy éjibogár zúgó repülése, tücskök ciripelése, az «ősziféreg» szünetlen csökönyös «arassatok-kötözzetek» zakatolása. A kert felől viszont rezedák, rózsák, hársak és violák illata áramlott feléjük.

— Vajjon ki beszél mindezekből? Pán? Vagy Schwertlein Márta? — rebhent át Márta gondolatán... De már kergette is ki fejéből ezt a gondolatot.

A lovak felé indult, melyeket ott sejtett a lépcsőzet alján. Rombay kezét nyujtotta, hogy segítségére legyen, de mivel éppen kiragyogott a hold, úgy találta, hogy nincs szüksége támaszra. De hogy visszautasítása ne sértsen, megszólalt:

— Úgy-e érdekes, hogy így, egyszerre, csaknem napali világosság váltja fel a sötétséget.

— Ember sorsát példázzák odafent — nevetett Rombay, de nem folytatta, mert ekkor valahonnan a ház túlsó sarkának irányából durva káromkodás harsant fel.

Márta meglepődve nézett arrafelé és mintha kés szegezte volna a falhoz, olyan mozdulatlaná vált kínos meglepetésében. Ott messze, a telehold fényében valószínűtlenül fehér úton egy szekeret pillantott meg. Egy szokatlanul hosszú szekeret, amelyen hegyén-hátán összedobált fekete deszkák és állványok voltak egymásra rakva és meredtek magasba. A szekér mellett fekete alakok mozgódtak még náluknál is feketébbnek tetsző alakokhoz hajolva, görnyedve, hogy mindenféle, soha nem látott formájú tárgyakat emeljenek, huzkodjanak a saroglyába. De mindennél kísértetiesebb volt az a huszonnégy óriási ravatali gyertyatartó, mely ott állt hosszú egymásutánban a a fehér úton. Ezüstös száruk tompán csillant a holdfényben, de talpazatuktól kiinduló mély, fekete árnyékuk messze húzódó, nagy foltokban terjengtek, mind-mind egy irányba.

— Rémes! — lehelte Márta szemeit lehúnyva.

— Csak nem fél? Maga, éppen maga? — bátorította Rombay.

— Félni? Ugyan mitől? De olyan rosszul esik tudni, hogy azok a sivár borzalmak ott ni, mind, mind a Zolti bácsi ravatalához tartoztak.

— Inkább nézzen csak oda — szólta Rombay. — Fogadni mernék, hogy a lovaim már rég azon csodálkoznak, hogyha cukrot tartogat a számukra, mert ezt egészen biztosan tudják, hát akkor miért váratja őket olyan sokáig?

— Igaza van!... Szegények!

A szép állatok közelében kissé elcsitult Márta nagy nyugtalanúsága. Rombay annál nyugtalanabban babrálta angolbajuszát. Olyan gyönyörű volt ez a leány. Aztán meg: «csak azért is!» Ha egyszer Rombay Pál el akar érne valamit — ha törik, ha szakad — el is fogja érne, fogadkozott nagytitokban. A lovak most már, hogy az utolsó darab cukrot is összeropogtatták, türelmetlenkedni kezdtek, de gazdájuk ahelyett, hogy útrakelt volna, kurtán szólta oda kocsisának:

— Jártasd csak őket! Majd füttyentek, ha kellettek...

— Aztán Mártához fordult.

— Nincs kedve egyet-kettőt fordulni a gyepek körül? Úgy látszik, a vihar is elült.

Márta meghökkent. Első gondolata az volt, hogy nemet mond. De aztán Rombayhoz fordult:

— Nem fél, hogy elkésik?

— Honnan késnék el?

— A kártyapartijáról. Hallottam... Igazán nem tehetek róla, hogy hallottam, amikor Sókuthynak megígérte, hogy ma éjjel revánsot ad neki a szerdai nagy kifosztásért. Úgy-e, így mondta?

A szerelmes ember homlokán kiütött a verejték. Cipője hegyét nézegetve kénytelen volt beismerni, hogy így történt. De sietve igyekezett tréfára ütni a dolgot.

— Nem sietős — nevetett. — Délig se lenne sietős, hiszen, együtt találnám őket azon az ültőhelyükön még akkor is...

— Őket? Kiket?

— Sókuthy Gyurkát, Pézsma Bandit, meg Vitéz Undorkát.

— Alias Katona Andort? Szép társaság! Ha magának volnék, nem várakoztatnám őket.

— Gúnyolódik? — hangzott a panaszos keserűség Rombay hangjában. — Maga tudhatja a legjobban, hogy miért lettem olyan, amilyen vagyok.

— Én?

— Lássa, Márta, még azt is beismerem, hogy nem tehet róla. De azért, hej, de nagy szerencsétlenség reám nézve, hogy magába szerettem!

Márta részvétellel tette kezét Rombay karjára:

— Rombay, kérem! Ne kezdje előlről. Éppen ma ne. Nagyon kérem!

— Miért éppen ma ne. Hát nem mindegy ez? Mondok én magának valamit, Márta. Bizonyosan tudja azt a mesét, amire én csak azért emlékszem, mert az volt az utolsó, amit a nagyanyámtól halála előtt hallottam. Az elátkozott királyfiról szólt az, aki arra volt kárhoztatva, hogy förtelmes szörnyként tengesse életét mindaddig, amíg egy jóságos királykisasszony homlokon nem csókolja.

Márta erőltetett nyugalommal nézett Rombayra:

— Soha, de soha nem hittem volna, hogy maga mesét mondjon egy szép holdvilágos estén.

A fiatalember csaknem ünnepélyes komolysággal nézett szemtől-szembe a leánnyal:

— Nekem pedig hányezerszer jutott eszembe, hogy maga lenne az a szépséges királykisasszony Márta... Aki engem megszánna és legalább könyörületből, ha már nem egyébből, magához emelne... Hátha énbőlöm is válhatnék még jóra való ember.

— Rombay! Miért kínoz újra?

Pál kiérezte a hang őszinte esdekléséből, hogy ügye jó útra terelődik. Ezért a leány két kezét foglyul ejtve, egészen közlről suttopta:

— Márta, szépséges királykisasszonyom, kérem, váltson meg!... Váltson meg sajátmagamtól. Ne legyek többet én, ez a hitvány én! Lehessek a maga árnyéka.

Nem merem a sorstól azt várni, hogy e világra magammal hozott sok átoktól egyszerre szabadítson meg, de, ha maga nem ereszti el többé egy vízbefuló kezét . . .

A leány ellentétes gondolatok útvesztőjében vergődve, hallgatagon tűrte a szenvedélyes szavak ostromát. A szíve egyre arra ösztökelte, hogy meneküljön. Szíve jobbik csücske ugyanakkor száz ellenérvvel alkudozta tőle a maradást.

Észre se vették, hogy újra beborult az ég. Azt sem, hogy immár jó ideje járják a ház előtt a nagy gyept körül, körül, körül, körül. Csak akkor torpantak mozdulatlanságba, amikor a ravatal kellekeit vivő fekete szekér szembe került velük. Márta megrendülve nézett a kocsi után.

— Nincs többé, aki a lelkembe lásson! — sírt fel benne a kedves halott utáni nagy sóvárgása. Ennek nyomán pedig: jöttek, szálltak feléje mindazok a gondolatok, amelyeket egészséges életösztöne mindezideig játszva hesegetett el, de amelyeket most elcsigázott idegzete nem bírt féken tartani.

— Egyedül maradtál, egyedül . . . — sajnálta magát nagy vergődéssel. — Hát akkor mire vársz még? Hát akkor miért ne? Sándor nem jöhet vissza hozzád . . . És az a másik? Az, akit ugyanabból a fából faragtak, amiből téged, még messzebb maradt el. Hiszen, a legjáratlanabb vadon, az igazságtalan kényszerek vadona választja el tőled. Mindezzel szemben itt áll melletted egy vergődő emberi lélek, akit megmenthetsz. Talán?! De, aki nélküled — efelől is biztos vagy, úgy-e? — feltétlenül még mélyebbre, a végleges pusztulásba zuhan. Van-e jogod ahhoz, hogy meg se próbáld a megmentését? S ha van, érdemes a te céltalan, elárvult életed arra, hogy önzőn magadnak tartogasd? Órizgessed? Hát érdemes? Hát szabad ezt?

Rombay Márta érthetetlen némaságától megszégyenítve is, reményt vesztve is dacos hetykélkedéssel lázadozott:

— Rám se hallgat? De, jól van ez így is! . . . Lesz,

ami lesz. Márta utoljára mondom : vessen magára, ha a sors ugyancsak vargabetűkkel irkálva jelöli ki ezután a Rombay Pál életútját.

Most Hódréthy Márta gyors elhatározással tette kezét a mellette álló elkeseredett ember kezébe és felelet helyett azt mondta :

— Jöjjön.

S már vonszolta is a ház felé, ahol anyját éppen akkor látta meg, amint a tornácon állva hallgatódzik mindenfelé.

— Mama ! — kiáltotta Márta. Abban a pillanatban tudta, hogy nem azért siet annyira, mert alig várja, hogy szíve örömét tudassa, de azért, hogy szíve elhatározásához láncolja a kimondott szó :

— Mamám ! Mit szól ahhoz, hogy eljegyeztem magam? !

— Pucival? — hangzott az öröm mély sóhajtásával.

Márta két karjával ölelve magához örvendező anyját, csak a fejével intett. Félt megszólalni, nehogy kicsendüljön hangjából, mennyire fáj neki édesanyja lármás boldogsága.

— Hat év előtt még kiátkozott volna, ha Rombay Pált merészelem neki, mint vőlegényemet bemutatni — könyvelte el magában keserűen.

III. FEJEZET.

Igazán elemében csak Picike volt a Hódréthy-háznál. Izgult, kérdezett, kíváncsiságának csápjait kieregette, körültengette, mint teszik a tenger anemonái, ha nap süt a vizek mélyére.

Ő volt az, aki az eljegyzést minden valamirevaló hírlapnak beküldte és ő volt, aki azokat az ujságokat, amelyekben a nagy hír megjelent, titkon összevásárolta. Tudta, miért teszi. Először is, apró virágokat horgolt maradékpamutok tartakásából, majd miután ezeket szívalakra rendezve kemény papírra varrta, ennek közepére ragasztotta a meglepetések meglepetését : az eljegyzést világgá kürtölő lapkivágások keskeny szalagocskáit.

— Gyönyörű ! Igazán magam sem hittem, hogy ilyen

szépen fog sikerülni — örvendezett, mialatt ezt a műremekét egy ócska keretbe nyomkodta.

Amikor azután elkészült e művelettel, ismét turkálni kezdte azokat a lapokat, amelyekből a becses híreket dél előtt kivagdosta.

— De hiszem, ha már olyan sok pénzembe kerültek — magyarázta magának Picike néni — bizony kiolvasom én A-tól Z-ig. Ki én!

Természetesen, legelőször is a halálozás rovatát kerélgelte. Mert tudni kell, hogy nem létezett a világon olyan élőlény, akinek születése, eljegyzése, de legfőképpen elhalálozása, ne érdekelte volna az öreg dámát módfelett. Ám alig hogy az elsőt kiböngészte, legott táncra perdültek a betűk pápaszemének vastag üvegei előtt, mert íme, azt olvasta növekvő izgalommal: «Mint Mannheimból jelentik, egy ottani szanatóriumban Szentendrey Ádámné, született Colant Iréne, folyó hó 8-án, hosszas szenvedés után, de váratlanul elhunyt».

Ennyi.

De mi minden rejlett e pár sor mögött.

— Csak az ember tudná, hogy Márta gondol-e még arra a Szentendreyre. Mert ha nem gondol, érdekelni fogja ez a hír és ezzel vége... De, ha gondol?... Mi lehet akkor ebből?! Uram fia, mi lehet?!... Most aztán mit tegyek? Megmutassam neki?... Ne mutassam?...

Úgy érezte, hogy ez több, mint amit szívszorulás nélkül elbírna. Csak az nyugtatta meg némiképpen, hogy estig Hódréthy né sohasem szokott az ujságba nézni. Márta még akkor sem. Így tehát, nem kell attól tartani, hogy valaki megelőzi a hírharangozásban. Ellenben órák állnak rendelkezésére, melyek alatt a saját, kéjesen kínzó, lelki-tusáiban dőzsölhet.

Dőzsölt is. Olyannyira, hogy nem mert visszamenni a verandára, ahol unokanővérét tudta, mert nem bízott önfegyelmében.

— Hátha cserben hagy és én mégis idő előtt kottyantom el magam? — töprengett, akkorákat sóhajtva, mint egy koplalóművész.

Ennyi türtőztetés, ennyi megfeszített gondolkozás bizony jutalmat érdemelt volna. Például azt, hogy a hír hallatára, Hódréthyné ijedten keresztet vessen, vagy pedig kezét összecsapva felugorjék. Még inkább azonban, hogy a szívéhez kapjon nagy ijedelemmel, vagy titkos remények beteljesülése, hogy Márta ájultan vágódjék egész hosszában a hirtmondó lábai elé. De ezúttal is mostohán bánt Szokványi Szidóniával a végzet. Mert éppen, amikor a tányércsörömpölés hívó hangjainak vonzására az ajtóhoz indult, egyszerre csak nagy robajjal pattant fel annak a zára:

— Picike? . . . Itt vagy Picike? — kiáltással Tekla bárónő rontott a szobába. Kötését egy csomóra markolva még mindig kezében tartotta. A mérgeszöld pamutgombolyag is úgy gurult utána, mint egy hosszú pórázon húzkodott csámpás kis kutyus.

Az öregkisasszony rosszat sejtve állt eléje. Micsoda műszerfinomságú ösztön!

— Márta sürgönyt kapott Szentendreytől! . . .

Picike észbekapva hirtelen közbevágott:

— Amelyben felesége halálát tudatja?

Ennyivel mégis tartozott jólertesültsége géniuszának.

— Honnan tudod? — förmedt rá Hódréthyné, akinek szintén elsavanyodott szájában a jól előkészített hírprimőr.

— Mit nem tudok én, édesem? — egyenesedett ki Picike fölényesen. — De hallgatni is tudok, ha úgy gondolom jónak! — tette hozzá álszerénykedéssel.

— Most aztán mi lesz?

— Hja! Ezt csak Márta mondhatná meg nekünk.

Hódréthyné mélyen elgondolkozva, némán bólogatott.

Ezalatt Márta már messze járt a háztól. A tenger-nagytól örökölt kis birodalmába igyekezett, ahol egyedül akart lenni gondolataival. Mi mindent helyezett egészen új látószög alá az ekként hangzó rövidke sürgöny:

«Engedje tudatnom, hogy folyó hó 8-án feleségem egy németországi elmeógyógyintézetben egészen váratlanul elhunyt. Tegnap helyezték örök nyugalomra a boglárkői sírboltban.

Szentendrey.»

Öt év óta az első üzenet.

Száraz, tárgyilagos üzenet. De Márta mégis tudja, hogy ez a pár szó éppen annyi utat nyitott lelkében örömmek, reménynek, mint amennyi tért engedett a kétségeknek, a bizonytalanságnak és a többé soha, soha el nem csituló önvádnak.

— Hogy fogom tudtára adni Pálnak ezt a híradást? — faggatta önmagát őszinte szembenézéssel, hiszen mind mai napig még azt sem sejti, hogy van egy Szentendrey Ádám a világon.

— És ha megtudja? — engedte a mindig kínzóbb kérdések raját maga felé szállni. — És ha megtudja? Mit mondhatok neki arról a másikról? Hogy még mindig szeretem? Hogy még mindig szeret? Vagy ne szóljak egy szót sem senkinek, hanem szép csendesesen várjam be Szentendrey levelét? Lapuljak mindaddig, amíg meg nem tudom, hogy mi a véleménye eljegyzésemről? Lehetséges, hogy úgy viselkedjem, mintha alkudoznék a sorssal a bőrömrre? Én? Hódréthy Márta? Nem. Nem várok!

Igy követelődztek most egyszerre annyi év óta lenyűgözött érzelmei. Nem várni! Nem alkudozni! De becsülettel, még holnap, még ma, elébe állni Rombay Pálnak és bevallani, hogy réges-régtől fogva mást szeretsz. Egy valakit, aki eddig nem jöhetett érted és talán ezután sem jön. De mivel mostantól kezdve szabad ura cselekedeteinek jöhet és én várni fogom. Ezt Pálnak meg kell értenie. Ezért lehetetlen, hogy meg ne bocsásson. És ha nem érti meg? Ha...

És Márta már indult, ment, mendegélt boldogságra vágyó nagy reménykedéssel egy messze-messze fátyolos cél felé.

Mialatt mindez történt, valahol a szomszéd megyében Rombay Puci a nagyon szerelmes ember türelmetlenségével várta a posta érkezését. Megint Hódrétre készült, ahonnan két nap előtt tért haza. Mert az volt megállapodása menyasszonyával, hogy bevárja a végleges elhatározást: most mennek-e Budapestre bútorokat rendelni, vagy csak a jövő hét folyamán.

— Hát persze, hiszen a fehérség — ha még olyan kivételes őszinte is mint Márta — mindig fenntart valami «talán»-t, «ha»-t, «volná»-t, «esetleg»-et és «valószínű»-t. Most aztán itt állok és bár két óra múlva indulnom kellene, még most sem tudom, Pest felé veszem-e utamat, vagy Hódrepre?

Bosszankodása most már izgalomba csapott át. Amikor lovászát megpillantotta, eléje sietett és türelmetlenül kapta ki kezéből a feléje nyújtott vaskos bőrtáskát. Aztán a postaküldemények szétválogatásába kezdett. Az egész falu postáját — önkényes makacskodással — ő kezelte.

— A fene ette volna meg ezt a sok irka-firkát — zsörtölődött. — Na. Lássuk már, lássuk. Meg sem lelem a levelemet miattuk. Ejnye no, hogy annak a sok amerikai parasztnak sincs egyéb dolga, mint levelet irogatni. És hogy mégjobban bosszantson, fogadni mernék, hogy a legtöbb most is dollárba göngyölgette az érzelmeit. Hogy az Isten...

Végre elkészült az áttekintéssel, de nagy csalódására Mártától egy sor sem érkezett.

— Most aztán mit csináljak? — tünődött. Ingerült türelmetlenséggel dobálta vissza a leveleket a lovász által elébe tartott táskába.

— Vidd a bíróhoz — rendelkezett. — Az ujságokat majd később adom ki.

Mindennap ugyanezt mondta és soha senki nem mert panasszal élni emiatt. Pedig voltak, akik sehogy sem szerették, hogy mindig elkésve, felbontva, gyűrötten kapják csak lapjaikat. Rombay nagyon jól tudta ezt, de ügyet sem vetett rá. Most is egy csomó ujsággal fordult be a szobájába... Itt, nagyot nyújtózva, egy ócska, hepe-hupás ülésű bőrdivánra vetette magát nagy kényelembe és csak akkor kezdett az olvasáshoz. Előbb a neki címzett leveleibe nézett, aztán a legelső hírlapot, ami kezébe akadt, nyitotta fel. Futtában nézett csak a politikai híreken végig. Ezek majd ebéd után, pipaszó mellett, kerülnek igazában sorra. Most inkább a közgazdasági rovatot böngészte és a tőzsdét. Pedig sohasem

spekulált, de szerette figyelemmel kísérni. Mint tanulékony kibic a játékot. Most végre a napihírek következhetnek. Egy új cigarettára gyújtott ennek örömére.

Mindjárt az elején feléje nevetett két sor: Két szemet gyönyörködtető sor; az ő eljegyzésük hire. Hamar, hamar a többi ujságról is tépni, szaggatni kezdte egyik címszalagot a másik után, aztán bontotta, teregette a lapokat, hogy gyorsan futó szemlét tartson a hasábok hosszán.

— Megvan. Itt is megvan. Ez pláne hosszabban beszél rólunk.

Miután valamennyiben meglelte, amit keresett, örömben táncra rángatta lábait, keze pedig az egész ujsághalmazt felnyalábólta és a boldog ember diadalmas ujjongásával kezdte a nagy papírlapokat feje alá gyűrködni, oldalához nyomkodni, melléhez szoritgatni.

— Hadd hallom a hangotokat, a nyesztetéseket, a zizzenéseket. Kedvesebb ez most nékem a legszebb muzsikaszónál . . .

Nagy örömben észre sem vette, hogy nyílik az ajtó.

— Nagyságos úr! . . . — húzkodta vissza a hétköznapba a csöpöki távirathordó. — Nagyságos úr! . . . Sürgönyt hoztam — szólta be óvatosan.

De mivel Rombay éktelen dühvel káromkodta el magát, az elővigyázatos cigány se látva, se hallva a szoba közepére pottyantotta a táviratot, ő maga pedig olyan gyorsan hátrált vissza a láthatatlanságba, mint ahogy azt vész közeledtére a lyuk előtt ólalkodó ráktól tanulta.

— Rombay borzasan, gyűrötten állt a szoba közepén. Keze úgy remegett, hogy háromszor is nekikezdett. míg végre sikerült a leragasztott táviratot feltépnie.

— Mi a csuda lett egyszerre? — dörmögte. — Előérzet? . . . Ostobaság!

Most már olvashatta a betűket és olvasta is. De bár nem volt bennük semmi meglepő, semmi ijesztő, valahogyan nem tért vissza nyugodalma. Sőt. Ki is kiáltott az istállóajtóban álldogáló kocsisnak.

— Hé Pista! Fogjál be! . . .

És mialatt — a mostanság mindig készenlétben tar-

tott — útibőröndöt kezdte hevenyében telegyömöszölni, a sürgöny tartalmát forgatta agyában: «Kérem halassza el jövetelét. Levél megy». Hát lehet ezt érteni? Halassza el jövetelét?... Meddig? Miért nincs hozzá téve: a jövő hétig, vagy: holnapig... Valamit még... De így... És vajjon mi lappang e két szó mögött. «Levél megy?» Nem, nem! Itt valami asszonyi furfang, asszonyi szeszély, vagy asszonyi oktalanság bujkál és ennek végére kell járni. Mégpedig rögtön.

IV. FEJEZET.

Késő este lett, mire Rombay kocsija a Hódréthy-kert kapuján befordult. Még mindig nem sikerült neki azokat a kellemetlen, vertkutyaérzéseit leküzdeni.

Már sehol sem látott világosságot.

— Erigy csak az istállóhoz és zörgess fel valakit — szólt halkán kocsisának. — Ki hitte volna, hogy egy lelket se leljünk ébren?

Mintegy válaszképpen egy ablak nyikorgott és nagy elővigyázattal, csak éppen rést engedve, hogy a nyári éjszaka melege valahogy le ne hűtse a zárt szoba még fojtóbb melegét, óriás pápaszem villannását lehetett megsejteni. Rombay sietett odaugrani és suttogva felszólni:

— Picike néne?! Kezeit csókolom, itt volnék...

— Jesszusom! Maga az Puci?! — hangzott rémulten és ugyanabban a lélegzetben még az is:

— Várjon reám!... Rögtön beeresztem. Csak magamra kapok valamit...

Hogyan csinálta, ez az ő titka, de tény, hogy nem telt bele két perc és Szokványi Szidónia csoszogását már hallani is lehetett az előszobában. Nyaktól bokáig bundába burkolózott, azonfelül fejét hebehurgyán felbiggyesztett sárga parókája védte, meztelen lábait pedig szörnyen elnyútt téli papucs oltalmazta a meghűléstől.

Amint beeresztette a nem várt vendéget, rögtön rendelkezett:

— A szobája nyitva van, Pista, vigye csak oda a hum-

mit. (Mindig úgy mondta : hummi.) Na, mire vársz fiam? Tudod, merre kell menni? Ugyanoda, ahova eddig is mentél. De csak lábujjhegyen, mert az egész ház alszik. Hanem most nem erről van szó, de arról, hogy Márta . . .

Itt elhallgatott és hogy időt nyerjen, óvatosan körülkémlelt. A fiatalember azonban türelmetlenül szólt rá :

— Nos, mondja tovább : hanem arról, hogy Márta? . . .

Picike belátta, hogy minden gyönyör áldozatot kíván, ezért motyogó hadarással folytatta . . .

— Hogy Márta . . . (Na, te szegény, szerencsétlen, most zuhan a téglá a fejedre.) Hogy Márta vissza akarja magának adni a gyűrűt . . .

Picike néni az asztal sarkát markolta hirtelen, nehogy lerántsa lábáról a nagy izgalom. Szinte ürt érzett bensejében. De legalább ennél a kéjes bizsergető nagy ujság elmondásánál elsőbbségi jogát nem vette el tőle senki. És ez is ér valamit.

De, nini, mi lelte ezt a Pucit? Szinte félelmetes. Isten bizony, rögtön földhöz vágja a nagy vázát. De talán mégsem. Most meg, ilyet még nem látott ember . . . hogy rúgja az asztal lábát . . . Egy . . . Kettő . . . Három . . . Hallga?! Hogy recsen! . . . Nem hiszem, hogy egy ötödik rúgást kibírjon ez az ócska hummi. S végén még engem fog felelősségre vonni . . . Kitelik tőle . . .

Picike szeretett volna közbeszólni, de nem mert. Rombayra rossz volt ránézni. Ott járt a hallszerű előszobában le és fel, le és fel, némán összeszorított szájjal, homlokán kidagadt, láthatóan lüktető erekkel : szemeiben a téboly lobogásával és aminek közelébe ért, azt rúgta, taszította, lökte fel. Nem lehetett kétség afelől, hogy nem tudta tulajdonképpen, hol van. Csak azt tudta, hogy szenved. Csak egy vágya volt, összetörni mindent. Az asztal minden átmenet nélküli hangos felborulása rettentő elernyedést váltott ki nála. Az egyik székbe dobta magát és arcát két kezébe rejtve fáradtan és mégis reménykedve suttogetta :

— Hátha nem is igaz?

Picike rögtön úgy érezte, hogy elérkezett az a pillanat,

amikor veszedelem nélkül elhaladhat Rombay mellett. Ezért egérléptekkel indulva Rombay felé szomorú-jóságosan mosolygott:

— Adja Isten, kedves öcsém...

— De hát akkor miért mondta? — förmedt rá örült dühvel a szerencsétlen. — Nem tudta, hogy gyilkosságnál rosszabb az ilyen beszéd?!...

— Jót akartam — védekezett Picike. — Úgy véltem, ha jó előre tudod, jobban érvelhetsz... S most ez a köszönet?...

Megállt, hogy elötörő könnyeit, bundája ujjával letörölje. De ekkor egy durván eltaszított szék és egy hirtelen az orra elé került hadonászó ököl, de legkivált az a forró lehelletű, egészen az arca közepébe súgott: — Az Istenit magának, ne ríjjon! — fenyegetés teljesen össze-roppantotta. Még a beszélőképessége is felmondta a szolgálatot nagy rémületében. Csak éppen a lábai engedelmeskedtek annyira, hogy furcsa iszkolással kámforrá válhatott. A gyertyát azonban ott feledte. Rombaynak világított az, mialatt szobájába kullogott.

Alvásról szó sem lehetett nála. Mégis széthányta a meg nem vetett ágyat, hogy legalább fekvé gondolkozzék. Rettenetes összevisszaság kóválygott agyában. Emlékezések. Tervek. Feltörő érzelmek. Bosszúvágó. Kétségbeesés. Remény.

— Csak azt tudnám, hogy pusztá szeszélyből akar-e velem szakítani vagy azért, mert mást szeret? Ostoba feltevés? Ki lehetne az a más? Hisz annak híre járt volna régen. Tudtommal csak én vállalkoztam arra, hogy Hód-réthy Mártát kibőjtöljem. Ha pedig nincs senki a hát-térben, akkor csak szeszély az egész. Na, azzal majd csak szembenézek...

Ez a bizakodás el is altatta végre.

Mire felébredt, már az egész ház tudta, hogy megérkezett.

Hód-réthy né már órák hossza óta együtt ült Picikével, akinek néha-néha még ideges rángásokba torzultak ugyan arcizmai, de különben egy szóval sem árulta el, hogy minő

izgalmakon ment át az éj folyamán. Ki tudta volna nálánál jobban azt, hogy milyen motollás szárnyai vannak a pletykának! Jobb azokat meg nem indítani. Azt nem tartotta fontosnak, hogy Mártának Rombay fegyelmetlen viselkedését elárulja. Ég óvjon ettől! Egy vőlegény mégis csak egy vőlegény! Ritka madár és becses. Becses! Látott ő már szabadjára eresztett madarat újra visszacsalogatni. De látott ám! . . .

Csak éppen Márta nem tudott semmiről. Néhány nap előtt átköltözködött a «Zoltánház»-ba, ahol az öreg dajka is lakott. Most az főzött neki, az babusgatta, az igyekezett minden óhajtását ellesni, kitalálni. Ő és Cinke. A kis «futrinka». Az az apátlan-anyakatlan árva, akit Márta mentett ki a libapásztorságból, mégpedig abban a percben, amikor Borostás Lidi egy elveszett liba miatt éppen azt ígérte neki csattanós előlegezés közben: — Szíjat hasítok a hátadból, te senkié . . . Te senki! Aki azóta két kis kétfelé kunkorodó ostorvégvarkocsba préselt szösze hajjal, mezítlábosan mindig-mindig tesz-vesz. Mindig szolgálatkész. Mindig dúdolgat. Mindig szótfogad. Ám olyan nagyratörő, hogy titokban vágya, gondolata csak az, hogy mikor éri el a szobalányok magas rangját? . . .

Ennek a két hűséges léleknek a hangtalan és láthatatlan gondoskodása nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a Márta kedélye megint megnyugodott. Most már bele tudott merülni egy-egy könyvnek az olvasásába. Sőt, ma reggel, hosszú idő óta először, magához intette Cinkét és miután a nagy fenyő illatos árnyékába telepedtek, elkezdte neki az ábécé titkait magyarázni. A kisleány értelmes tanítványnak bizonyult. A lelkes oktatgatás közben Márta gondjait feledte; a kisleánynak pedig örökös hétköznapjai közé veresbetűs ünnep ékelődött. Csak az ablak közelében takarító öreg dadus vette közülük észre, hogy valaki a kerítéshez közelít. Fel is ismerte azonnal a közeledőt, mire ijedtében keresztet vetett magára. De azután feléje kiáltott hangosan, nagyon hangosan, szerencsés jóreggelt kívánva. Márta felfigyelt és a visszaköszönés egyszerre elűzte lelki nyugalmát. Az öregasszony mégis

elérte célját, mert aki Rombay Pál elé lépett, annak arca semmit sem árult el. Sem meglepetést, sem izgalmat, legkevésbé megbánást. Legfeljebb hangjában érződött némi csodálkozás, amikor azt mondta :

— Nem vártam magát Rombay, mert biztosra vettem, hogy sürgönyömet idejében megkapja.

— Meg is kaptam. Ezért vagyok itt — felelte a megszólított hetykén, amivel azt érte el, hogy Márta nem feleje, de Cinkéhez fordult :

— Eredj kislányom, készíts reggelit a nagyságos úrnak.

— Instállom, mit?

— Jégbehűtött tejet. De jó hideget !

Csak mikor egyedül maradt Rombayval, kérdezte :

— Remélem, eltaláltam, hogy ilyesmire vágyik.

— Kell a kutyának — fakadt ki Puci és az ugrándozva távolodó kis cseléd után köpött. Ebben a pillanatban, csak egy önsajnálattal telt, tehetetlen dühében fegyelmetlenül toporzékoló vásott gyerek volt ő maga is. Már a másik pillanatban a zsarnok kerekedett benne felül.

— Jöjjön — parancsolta s magához vonva a leány kezét, már húzta is a nyitott ajtóhoz. Márta arra sem méltatta, hogy ellenkezzék, hanem csak ránézett. De úgy, hogy rögtön szabadnak érezte újra, vörösre kínzott ujjait.

— Ha mondanivalója van — szólta fölényesen, előbbi helyére visszaülve — itt is elmondhatja.

Rombay állva maradt előtte :

— Kérdeznivalóm lenne, Márta.

— Hallom.

— Miért nem akarta, hogy idejöjjek? Mi az igaz mindabból, amit a vén Szokványi boszorkány nekem besúgott?

— Mit súgott be?

— Hogy vissza akarja adni a gyűrűmet . . . És hogy . . .

Márta szintén felállt és szelíden, kérően mondta :

— Ne folytassa kérem. Máris felelelek . . . Igen, én visszaadom a magától kapott gyűrűt, Pál, mert mindkettőnkre nézve ez az egyetlen becsületes megoldás.

— Én nem kívánok semmiféle megoldást. Én magáról

nem akarok és nem tudok lemondani soha! Értse meg Márta... Soha!...

Most már újra vérben forgó szemmel, ökölbe szorított kézzel hajlott feléje. Forró volt a lehellete. Márta elsápadva hallgatta, de félelem nélkül súgta, hogy a cselédek meg ne hallják:

— Értse meg Rombay, hogy nem lehetek a magáé, mert... Lássa be! Ne kínozzon engem is, magát is... mert én... másvalakit szeretek.

Amikor ezt kimondta, előre irtózott attól a szörnyű káromkodástól, talán még ráemelt ököltől is, amit biztosra vett. De csak egy alig hallható nyögés és a legközelebbi kerti székhez támolygó, asztalba, kiálló ágba kapaszkodó ember gyámoltalan csoszogása volt a felelet.

Ez a nem várt ellágyulás annyira meglepte, hogy ő is elrémült. Szótlan izgalommal várta a zokogó ember megszólalását. Sokáig késett az, Márta tízszer is azon a ponton volt, hogy odatérdeljen melléje és úgy vigasztalja és úgy magyarázkodjon, de nem mozdult mégsem, mert nagyon jól tudta, hogy csakis anyáskodó ösztöne készíti erre a cselekedetre. Ezt pedig hogyan érthetné ez a szenvedélyes ember? Nem közelített hozzá tehát, hanem a ház felé indult. Inkább megérezte, mint hallotta Pál könyörgő feljajdulását:

— Márta!... Mondja, hogy nem igaz! Hiszen nem is lehet igaz! Hiszen hónapok óta nem volt emberek között. Kit látott volna mostanság, akibe beleszeressen?

Márta pár lépéssel közelített a fiatalemberhez. Úgy mondta, nagy részvéttel, de elhatározásában rendíthetetlenül:

— Nem most... Évek óta... Csakhogy eddig az illető nem volt szabad. De most...

— Felszabadult? Várja?

— Várom.

E szóra Rombay hirtelen felugrott. Míg öklével az ég felé fenyegetőzött, rekedt hangon kiabálta:

— Az átkozott! Megölöm!

De ahogy látta, hogy Márta már távozik is, megint

visszahanyatlott a kerti székbe. Márta pedig még messzebről, elérhetetlen messzeségből szólt vissza szomorú búcsúzással.

— Bocsásson meg, Pál!... És nyugodjék bele. Ezt nem mi rendeztük így, de egy földöntúli hatalom.

A gyötrődő ember fátyolos szemmel nézett utána, aztán kezével lemondóan legyintve megszólalt, de olyan halkán, hogy csakis a saját lelke hallhatta:

— Most már ez is mindegy... Mert most már minden mindegy...

Aztán felállt és lassú, bizonytalan léptekkel indult a kert kijárata felé.

Márta megkönnyebbülve figyelte távozását. Telve volt hálával jósorsa iránt, amiért feloldotta az ő béklyóit.

Két nappal azután, hogy Rombay eltűnt a gesztenye-allé sűrűjében, a másik oldal fenyői közül Picike néni búboskemence alakja gurult a Zoltán-ház felé. Kihévílt volt a gyors járástól, ezért arca a pujkatoka lilaszínbe forduló vörösét mutatta. Mivel zsebkendőjét nagy sietésében otthon feledte, csak fekete kötött kesztyűjének piszkos, cafatos végével törülgette le orra mellől a csiklandós izzadságcseppeket. De azért ő is hálás volt a sors iránt, mert a postazsákból kicsenhetett egy levelet, a levelet! Szentendrey Ádám levelét, és most, azzal osont át Hódréthyné tudta nélkül Mártához.

— Nézd, mit hoztam... Bizony! — És nagyokat fújva, félig szétolvadtan mállott a pipáló legszélesebb karszékébe.

Márta mohón kapott a feléje kínált levél után és megismerve az írást, fordult látogatójához:

— Úgy-e megbocsát, Picike néni? — És máris kilebent a szobából. Vendége legott hallhatta, hogy a másik szoba ajtajának kulcsa kétszer csikordul a zárban.

— Na, ez megint «echt» Márta — állapította meg a kíváncsi hölgy lázongó csalódással. És ezúttal átizzadt kesztyűje nem orra körül, hanem a szeme sarkában motoszkált sűrű egymásutánban.

Márta ezalatt a kiéhezett mohóságával feledkezett leve-

lébe. Hosszú volt az nagyon. Szentendrey öt év kínos egyformaságát írta le benne. Újabb és újabb kísérleteit, hajótöréseit, a válást illetőleg. Aztán azt a napot, amelyben megkapta a hírt felesége elhunytáról. Halálát egy hirtelenül bekövetkezett agyvérzés okozta.

«Temetésén nem is lehetek jelen, mert még most is Wiesbadenből írok, ahol mozdulatlanságra kényszerít egy ostoba lábtörés. Anyja koporsóját kisfiam fogja követni. Nem én, de ő, akitől még senki sem vár szomorú arcot, komor bánatot. De azért remélem, hogy jó kis szíve ösztönyszerűleg felsajog majd, amikor arra eszmél, hogy édesanyja az, aki abban a koporsóban fekszik . . .

«És most, mától kezdve szabad vagyok . . .

«Tudja, mit jelent ez? Az én életemet. Az én újra-kezdhető életemet. Ha maga is akarja, a kettőnk életét. Végre!»

Márta izgatottan sietett visszalapozni a levelet.

— Gondoltam, — ijedezett, mikor keltezését megpillantotta. — 1890 július 8. Tehát két nappal előbb, mint az eljegyzésemet világgá kürtölő magyar lapok Wiesbadenbe érhettek. De most? . . . De ma?

— Nincs vesztegetnivaló időm — határozta el szokott erélyével. Gyorsan, gyorsan átöltözni és a postához vágatni, mielőtt a táviróhivatal vasárnapi szünetre bezárna.

A Picike létezését feledve rohant ki, hogy a nagy kastély udvarába jusson, ahol lovait tartotta. Nem a nagy kert tekervényes utait választotta, de egy sokkal rövidebb mesgyét.

— Mert minden perc drága — hallotta a bolondul lüktető szíve zakatoló dobbanásaiban.

Nem vágyott arra, hogy anyjával találkozzék, mert biztosra vette, hogy Rombay gyors eltávozását már hírül vitték neki. Ha pedig ez így van, akkor azóta egyebet sem tesz, mint szemrehányásokat és érveket gyűjtöget és sorakoztat a vele vivandó nagy szócsatára.

— Erre pedig most nem érünk rá, úgy-e, Csárdás? — súgta a lova fülébe kényeztetően.

Aztán hajrá. Árkon-bokron, friss tarlókon, legelőkön

át, egyenesen a láthatár kékjébe feketén rajzolódó torony-
nak irányába.

Ezt sürgönyözte :

«Én is szabad vagyok. Mai postával levél megy».

Amikor ezt leírta, mintha régóta gúzsbakötött szárnyak
emelték volna ismét a magasba, a végtelenbe.

Kisugárzott ez a boldogsága hosszú leveléből is, amelyet
Szentendreynek írt.

Csak két nap mulva gondolt arra, hogy híres barack-
fáinak legszebb gyümölcsét egy kosárkába rakja és régi
tapasztalatból tudva, hogy azokban engesztelő elixirek
rejlnek, elinduljon velük a «nagy házhoz». — Kibékitem
szegény öreg Picikét . . .

Eszébe jutott, hogy anyja és nénje ilyenkor még a
reggelinél ülnek. Ezért meglasztotta lépteit. Most már
ide-oda nézelődő sétálással haladt tovább. Oly jólesett
éreznie azt, hogy a szépséges kertben új szemmel gyö-
nyörködik.

Milyen derűsen jó érzés volt arra a két vadgerlicére
lesni, melyek a nagy hársfa ágai között bújkáltak, kerge-
tődtek. Bele-bele röppentek a kék égbe néha, de csak
azért, hogy a lombsátor alatt ismét egymásra leljenek.

Odébb, egy virágzó térségen négy sárgarigó kötötte le
érdeklődését. Mint szorgos takácsnak az ide-oda s újra
visszavetegetett csévéi, úgy röpködtek a napsugaras kék
égbolt alatt smaragd rengetegből smaragd rengetegbe.

— Úgy látom, jól látom? — mosolygott Márta felé-
jük — hogy szárnyatok, hangotok színarany szálából ti
szövegetitek ezt a szép nyarat? Igaz? De jó is tudni,
hogy jövő ilyenkor már nem egyedül nézlek benne-
teket . . .

Hangulatából közeledő kocsikerekek pergése zavarta ki.

— Lehetséges, hogy mama már ilyen korai órákban
hozzám igyekszik? — tündött nyugtalanító előérzettel. —
Erre, erre! — kiáltotta hangosan, nehogy a tisztos, vén
bátár másfelé kanyarodjék.

Hódréthy né szintén meglátta leányát és torkaszakad-
tából sivította feléje :

— Nagy újság van! — Aztán, mikor Márta a kocsihoz ért, szigorú volt a hangja a mamának :

— Szép história, mondhatom! Majd magadra vethetsz, ha még nagyobb baj lesz belőle.

— Vetek, vetek, de most mondd tovább — igyekezett tréfálkozni Márta. De a bárónő parancsoló mozdulattal mutatott a mellette lévő üres helyre s mivel nem állotta meg, hogy hazáig ne beszéljen, a bakon ülő öreg miatt franciára fordította a szót.

— Ma chère — kezdte szemrehányással. — Vegye tudomásul, hogy Rombay harmadnapja mulat Gergócon.

Márta közönyösen vállatvont.

Ez édesanyját annyira felingerelte, hogy csakis magyarul bírta folytatni :

— Csakhogy nem addig van az! Mert tudhatod, hogy nála a mulatás felér egy földrengéssel.

— Tudom. Az ő dolga...

— Ameddig a vőlegényed volt, egyetlen egyszer sem tette.

— Nem. Mert megígérte, hogy nem teszi.

— Megígérte? Kinek? Neked. Ebből láthatod, hogy te vagy az oka mindennek.

— Mi az a minden? Pár bezúzott ablak. Pár falhozvágott pohár...

— Sokkal, de sokkal több. Azért szaladt be hozzám egy órával előbb a papné, hogy elmondja a szörnyű skandalumot. Hát azon kezdődött, hogy Rombay a cigányok előtt táncolva éppen akkor ért a templomtérre, mikor a delet kezdték harangozni. Ahogy ezt meghallotta, egyszerre csak nagyot káromkodva, a pezsgős palackot, mert ekkorra úgylátszik már a palackból ivott, úgy vágta neki a templom bezárt ajtajának, hogy csakúgy porzott! De még ezzel sem érte be, hanem kihívó göggel nézett a toronyra és azt kiáltotta fel: — Hé! Ki meri magát muzsikáltatni, amikor ma én mulatok?!

— Az Úristen! Csak az Úristen, Nagyságos uram!...

— és Pupák cigány nagy szepegés között mutatott az égre.

— Vagy úgy? — felelte Puci, a részeg ember gyors

engesztelődésével. — No, ha igazán az Úristen, jó, nem bánom, annak megengedem.

— Mit szólsz ehhez? . . . De ilyet. Mi?!

— Mondtam már, hogy az ő dolga.

— Jó. De hallgass csak tovább! Mikor valahogy visszacsalogatták a vendégfogadóba, hogy legalább ország-világ szemeláttára ne dülöngéljen, az ördög éppen odaterelte Csorvay Bélát, meg Sóskuthyt, azt a híres két jómadarat. Azok aztán addig-addig itatták és biztatták, míg estére beugratták egy nagy kártyapartiba, ami tán még most is tart.

— Azt is megigérte, hogy sohase teszi ezután.

— Szép . . . De kinek ígérte? Neked. De minek tartsa be ő az ő ígérését, ha te sem tartottad be a tiédet? Ezt kérdem én is, minek? . . .

Márta fáradtan vont vállat.

Anyját végképpen dühbe hozta leánya némasága, ezért hirtelen közel hajolt és úgy vágta hozzá a sebző kétkedést:

— Pedig nem olyan biztos, hogy az a Szentendrey érted jön valaha.

Erre azonban Márta boldog meggyőződéssel mosolygott vissza.

— Dehogynem biztos, mamikám. Itt a levele. Egészen biztos.

Hódréthyne kicsi híja, hogy ki nem esett az éppen akkor kanyarodó kocsiból.

— *Biztos?* — kérdezte leánya karját megszorítva örömeiben. — Akkor . . . Akkor persze, egészen más! De — és itt ismét harcrakész szóval támadt Mártára. — De hát miért nem mondtad ezt meg mindjárt? Miért hagytál engem beszélni a semmibe?

Elhallgatott, mert félt, hogy kimondja gondolatának a másik felét is:

— Ha *úgy* van, mit bánom én azt a hétszilvafást az ő agyonterhelt kis ötszázköblös földjével, amikor a leányommal háromezerholdas kamarás fog gyászéve elteltével oltár elé lépni. De hisz az is lehet, hogy a gyászévet sem tartja be. Én legalább az ő helyzetében nem is gondolnék ilyen külsőségekre.

— Reményilem, ma velünk ebédelsz? — kérdezte Mártától parancsolóan, mikor a ház előtt kiszállt.

Leánya válaszát már be sem várta, annyira sietett Picikéhez, aki ilyenkor olyan szükséges volt, mint árvízkor a mentősjaka.

Márta az istállóhoz tartott, ahol Csárdás máris nagy örömmel lapítgatta füleit. Már éppen megoldotta a kötőféket, hogy szabadjára eressze. Szerette, amikor lépésről-lépésre követi őt a ló, olyan engedelmesen, olyan hűségesen, mint egy kiskutya. Ekkor vágatva fordult be az utcáról egy lovasember. Amint Mártát meglátta, sietett egy levelet átnyujtani.

— Ki írta? — szólt hozzá Márta rosszat sejtve.

— Az orvos úr, instállok... Üzenteti is, hogy tessék csak hozzájuk jönni, de rögtön!...

Az öreg parádéskocsis felfigyelt.

— Baj van nálatok? — kérdezte félig sűgva. De Márta halálos elsápadása és az a nagy izgalom, amellyel azt parancsolta, hogy fogjon, adta meg neki a választ. Márta növekvő türelmetlenséggel figyelte a lovak szerszámozását. De egyszerre túlassúnak vélte az országúton való kocogást, ezért hamar rendelkezett, hogy elő a nyeret, a kantárt. Pár perc múlva már indulhatott is. A kapuban hirtelen megállította vígan ficáncoló lovát.

— Boldizsár! — hívta az öreg kocsist. — Vigye ezt a levelet anyámnak, de csak neki. Kézből-kézbe adja. Megértette?

Ismét erdőn, mezőn át száguldott a Csárdás, de akit röpített, be másképpen ült ma nyergében! Két nappal ezelőtt csupa jókedv, acél. Most meg, nincs egy jó szava sem, csak a térde nógat szokatlan szigorral. Márta a nyári melegben is vacogva, rémült tekintettel méregette a távolságot, mely percről percre kevesbedett előtte s melynek elfogytával szemtől-szembe fogja magát találni egy hal-doklóval. Talán, már egy halottal.

Az orvos felesége házuk előtt kertjében babrált a rózsák között, de látszott rajta, hogy igazában őreá várdogál:

— Még él! . . . — hallotta és egy remekbe fésült borzas fej bólogatott feléje.

— Mi történt? — kérdezte Márta.

— Tessék csak a szobánkba besétálni .

— Nem lehetne egyenesen . . .

— Rombay úrhoz mennünk? Nem kérem. Éppen kezelés előtt van, de nem fog soká tartani.

— Mondja kérem, mondja! — könyörgött Márta, de a kövérke fiatalasszony, konokul hallgatva vezette vendégét egy teljesen besötétített szobába.

— Előbb egy kérdést — szólalt meg végre az óvatos háziasszony. — Rombay úr, ügyebár már nem vőlegénye?

— Nem — hangzott a válasz szárazon.

— Na, ennek igazán örvendek, mert kissé különös körülmények között . . .

— Tudom. Részeg volt, ezt akarja mondani?

— Ezt, de még mást is.

— Hogy kártyázott és valószínűleg vesztett?

— Vesztett? Ez nem is szó kérem. Egy vagyont! Mit mondjak?

— Egy nagy vagyont? Az lehetetlen, mert az neki nem is volt.

— Hát éppen ez az, hogy nem volt és mégis elvesztette. Tetszik . . . engem érteni? Mikor már a készpénzt elúsztotta, kölcsönt vett a Sóskuthy úrtól, mire tízezer forintot is: ripsz-ropsz elvesztett! Tetszik érteni? Az sincs . . . A Sóskuthy úr megmondta neki, hogy skandalumot csinál, ha ma reggelig meg nem fizeti. Erre szegény Rombay úr, tegnap egész nap fűhöz-fához szaladgált, aztán, mivel sem bank, sem uzsorás nem állt vele szóba, tetszik érteni? Fogta a pisztolyt és puff . . .

— Hol történt?

Doktor Berghofferné, vagy ahogy Gerlócon jóhiszemmel mondták: Bőrkufterné, nagyot nyelt, mielőtt rászánta magát a feleletre. Akkor is csak annyit mondott:

— Ott a Selyemsoron. Tetszik engem érteni?

— Tökéletesen. Künn az utcán?

— Nem. Bent egy házban . . .

Márta nem kérdezősködött tovább, a doktorné pedig nem mert részletekbe bocsátkozni. Kietlen csend nehezedett mindkettőjükre. Sokat adtak volna azért, hogy egyik ne tudja a másiknak a gondolatát, de tudta... Szerencsére nyílt a mellékszoba ajtaja és megjelent a doktor. Márta hozzáietett.

— Bemehetek már? — kérdezte.

— Parancsoljon.

Nem volt hosszú az út a ház túlsó szárnyáig, ahol Berghofferéknek egy kis szanatóriumféljük volt, de mégis jutott az önvádnak elég ideje arra, hogy Mártát meggyötörje.

— Igaza lenne anyámnak? — töprengett. — Én vagyok felelős? Nem, nem! utasította vissza a vádat. Ha én miattam lett volna öngyilkos, miért nem ott rögtön? Vagy ha nem ott, de huszonnégy órán belül, nem pedig három ilyen szégyenletes nap után?... Tulajdonképpen miért is jöttem ide?

Hirtelen megállt az orvos előtt:

— Említette Rombay a nevemet? Mondta, hogy látni óhajt?...

Berghoffer úr nagy pápaszeme mellől messze-messze nézett. Látszott rajta, hogy küzd a mondandókkal, mégis győzött benne igazságszeretete.

— Még egy pillanatra sem volt magánál — vallotta —, de én mint orvos, szeretném, ha első pillantása önre eshetnék. Sokat várnék ettől.

— Tehát ez is — villant át a leány gondolatán — ez is, akár csak az anyám. De miért nem akarnak hitelt adni azoknak a bizonyságoknak, amik napnál világosabbak. A kártyaadósságok! A Selyem-utca! Örömtanyák, mit tudom én?...

Undorodott és szeretett volna elmenekülni. Mégis, amikor a jodoformszagú kis szobába lépett, egyszerre messze maradt tőle minden más érzése és gondolata, hogy csakis megdöbbenésének és mélységes részvételének adjanak helyet. Hiszen aki ott feküdt, önkívületében is nagy fájdalomtól fel-feljajdulva, a napbarnitottságában halál-

sápadtan, nem az volt, akit eddig ismert. Nem a tökéletes egészség brutalitását magából öntudatlanul kisugárzó őserő, hanem egy tehetetlenül vonagló, legyőzött, sajnálatra méltó emberi roncs.

— A golyó itt ment be — magyarázta az orvos saját szíve felett egy pontra mutatva — és a hátán jött ki.

— Rettenetes! Persze tönkreszaggatva mindent, amit útjában talált?

— Csodálatosképpen nem. A golyó csodálatosan irányt tévesztett és csak a tüdőt ütötte át.

— Csak?

— Nos igen, ez nem mindig halálos.

A beteg megmozdult, mire Berghoffer mondatát félbeszakítva hajolt föléje. Márta tétován állt kissé távolabb. Várta, hogy az orvos odaintse, mert e bátorítás nélkül mozdulni sem mert. Egyszerre csak, szíve a torkába szaladt, hogy ott lüktessen, kalapáljon. A beteg ránézett. Csodálkozás, megnemértés és mégis öröm volt tekintetében, mint ahogy gyermekek néznek valakire, akit először látnak életükben, de ösztönszerű vonzalmat éreznek iránta. Mártának könnyekkel teltek meg szemei, amikor ezt látta.

— Milyen messze van még tőlünk. Ugy-e? — kérdezte az orvostól. — Gondolja, hogy van visszatérés abból a távolságból?

— Biztos, hogy igen — felelte a doktor némi dicsekéssel. — Csak az nem biztos, hogy hálás lesz-e nekem a visszavezetésért . . .

Márta nem folytatta. Volt valami a Berghoffer hanglejtésében, amit vádnak érzett és ez haragra ingerelte. Hosszan hallgattak. Az orvos csak akkor szólt hozzá újra, amikor már készen tartotta a pravaszt.

— Mivel az ápolónő éppen tízóraizni ment, kérem, segítsen.

— Kérem.

— Köszönöm. Nézze, ott a gyapot és az alkohol. Most aztán, tűrje fel a beteg jobbkarjáról az inget. Úgy, igen úgy. Most pedig emelje azt a kart felém. No? Miért remeg kérem?

— Ne törődjék velem, rögtön elmúlik — hebegte Márta, míg a legnagyobb erőlködéssel igyekezett hirtelen támadt rosszulletén uralkodni. Aránylag sok idő telhetett el, amíg ez sikerült neki, mert irtózattal töltötte el az a felfedezés, hogy a Rombay karja csupa fekete szőr.

— Ostobaság! Mi közöm hozzá? — korholta magát és ez a magát megnyugtatósa át is segítette a rossz pillanatokon. Most már ismét szokott kötelességtudásával járt az orvos kezére. Éppen azon volt, hogy a párnákat igazítsa meg, amikor mintha a nevét hallotta volna, halk hangon, sűgva. Nagy dobbanásokkal verő szívvel nézett a betegre. Ám az a tekintet, amellyel az ő csodálkozása találkozott, már nem volt fátyolos. Kétség sem fért hozzá; Rombay már tudja, ki van mellette. Sőt gyenge, alig-alig engedelmeskedő mozdulattal, titokzatos arckifejezéssel magához intette Mártát.

— Még közelebb — sűgta, ránézve az orvosra, ezzel jelezve, hogy amit mondani akar, az csak Mártának van szánva.

— Hall engem? Igen? Be jó! . . .

— Ne beszéljen Pál, ma még nem szabad . . .

— Muszáj, mert hátha? . . . Hátha holnapra meghalok? Tudom, hogy most nagyon közel ténfergek a másvilághoz. Lehet, hogy egyszer csak át találok szédülni. Olyan furcsa minden! Nagyon furcsa . . .

— Rombay úr, egy szót se többet, — parancsolt rá Berghoffer. De a fiatalember tréfásan legyintett, aztán a Márta fülébe sűgta, amit nagytitokban már félóra óta forgatott agyában. A csendes vallomást:

— Higgye el Márta, nem magáért követtem én azt el, amit elkövettem. Dehogy magáért! Hanem azért, mert megundorodtam magamtól . . .

— Mit beszél? Megundorodott magától? . . .

Lassú fejbólintás, jó darabig tartó hallgatás. Aztán sípoló tüdővel, nagy erőfeszítések árán suttogta magyarázatát:

— Mikor Hódrétről ideértem, maga ellen lázongtam, az igaz. De lássa, nem akkor sűtöttem magamra a piz-

tolyt, a viláért sem akkor. De száz szónak is egy a vége . . . Szebben hangzanék, ha azt mondanám, hogy magáért tettem. De nem volna igaz, mert nem igaz . . . Na ! . . .

Rombay a kimerüléstől félig elalélva hűnyta le szemét. Mártát azonban hidegrázásszerű remegés fogta el. Intett az orvosnak, hogy nem bírja tovább és kisetett a szobából.

— Hát mégis miattam tette ! — Ez a folytonos görcsös tagadása bizonyítja — sirt fel kétségbeeséssel, mialatt támolyogva lopódzott ki a doktorék házából. Lovára bízta, hogy a hazafelé vivő utat megtalálja.

Másnap, természetesen újra Gergőcra illett mennie és ismét órákat ülnie a beteg ágya mellett. Hosszú időn át ismétlődtek ezek a kínzó látogatások, annyi időn át, hogy szinte megszokta azokat. Főképpen, mert tudta, látta, hogy milyen megható gyerekes gyámoltalansággal, sőt oltalomkereséssel csügg rajta az a nagyon beteg ember. Lelkiismerete pedig újra érvelni kezdett. — Van-e jogod? — ez volt nála a bekezdés és — nincs más megoldás, ez volt a folytatás. Kivált mióta az orvos, utóbbi időkben, baljóslatú arcokkal kezdte fogadni.

Egyszer aztán a doktorné is azzal állta útját :

— Ki gondolhatta volna? A tüdő, tetszik engem érteni? A tüdő nem gyógyul és Rombay nagyságos úr türelmetlen, mert érzi, nemhogy gyógyulna, aber eine Komplikation ist zu befürchten. Tetszik engem érteni? . . .

— De hát Istenem, mit csináljunk? — aggódott Márta. — Nem gondolják, hogy egy orvosprofesszort kellene Budapestről hívni?

— Orvosprofesszort? — kiáltott fel sértődötten Berghofferné. De aztán hízkelkedve hajolt közelebb. — Nagysád, megmondom, hogy ki kellene ide? Tetszik tudni, ki kellene? . . . *Pap.*

— Pap? . . . — Márta nem akart hinni fülének. De a kis kövér asszonyság a megfontolt bölcsesség tempós lassúságával egyre csak igent bólogatott.

Mártának az agyában végre is derengeni kezdett és ekkor krétafehérre sápadt úgyis sápadt arca.

Kínzója ezt rögtön észrevette, rögtön kihasználta.

— Miért is ne tenné meg egy haldoklónak. — Hiszen tetszik engem érteni, csak pro forma lenne az egész házaság. Ceremónia. Csak pro forma! Kérdem, mit ártana ez önnek? Neki pedig?!... — És magyarázott, nógatott, beszélt, beszélt a doktorné.

Márta zúgó fejjel, rettenetes harcban állva magamagával nyitott a beteg szobájába. Amikor belépett, feltűnt neki, hogy az orvos és Rombay fejüket összedugva, mintha rendkívül élénken sugdolóztak volna. Ugyanekkor az is átvillant agyán, hogy tegnap vagy tegnapelőtt, mintha a vén Rosenwasser surrant volna el mellette a kapu alatt. Mire az ágyhoz ért, Puci már láthatólag súlyos fájdalmaktól gyötörve feküdt párnáin.

— Hogy vagyunk? — igyekezett Márta derűs hangon kedveskedni neki.

Rombay keserű lemondással legyintett és ziháló, fojtott hangon nyögte :

— Végem van !

Mártát gyanútlan részvét és aggodás fogta el. Vigasztalogni kezdte, mosolygott, biztatgatta.

— Ugyan, ugyan, ki lenne ilyen kishitű? — dorgálta. Buzgóságában észre sem vette, hogy amit eddig mindig került, kezét a beteg kezébe tette.

De Rombay máris mohón két forró tenyerébe zárva azt, könnyörögni kezdett :

— Adja nekem, Márta! Adja vissza. Tudja, úgy-e tudja, hogy nem sokáig tart már. Tegyen hát boldoggá... Végre... Utoljára... — És a foglyul ejtett kezét az ajkához vonta, az arcán végigsimította, a kötés felett pihentette, mint egy csodatalizmánt.

Márta megrémülve, meghatva, tanácskérőn kereste az orvos tekintetét. De az csak vállat vont, majd a szemébe nézett komoran, szomorúan, minden szónál érthetőbben fejezte ki : tegye meg a haldoklónak...

A szép kis kéz megrebbent fogságában, mire Rombay még behatóbban kezdett könnyörögni :

— Gondolja meg, mi az, amit kérek? Alamizsna. Semmi, de semmi más. Napok kérdése, aztán eltűnök az

életéből és . . . — Nagy erőfeszítéssel félkarjára könyökölt, úgy kapcsolódott sóvár tekintete a Mártáéba. — Igérem, hogy a síromból nem leszek féltékeny . . . Márta?! Kérem . . . Kérem . . .

És a Hódréthy-leány mélységes sajnálata, idegeinek halálos fáradtsága, lelkiismeretének soha el nem némult halk nógatása és talán a minden igazán nőies nőnek lelkéhez tapadó martirumnak ingere is mind, mind arra kényszerítették, hogy áldozza fel magát. Így történt, hogy még aznap délután ott, a betegágyánál ígerte meg Rombay Pálnak, hogy a felesége lesz.

— Nem tehettem másképpen — írta az esküvőjét megelőző estén Szentendreynek. S bár folyton ügyelnie kellett, nehogy könnyecseppek nyomai árulkodjanak a betűk között, híven beszámolt a történetek fátumszerű egymásutánjáról, nemkülönbön gyötrődéseiről.

Csupán azt nem említette egyetlenegy szóval sem — mert nem is tudta volna névvel nevezni —, hogy mióta Rombay a kórházba került, nem volt egy perce sem, amelyben ösztönös félelmek, vagy előérzetek ne nyugtalanítanak. Ám olyan mélyen beágyazva éltek azok lárvaszerű, halvány éltüket, hogy képtelen volna meghatározni, mik is ezek tulajdonképpen és honnan lopták be magukat lelkébe. Sőt valahányszor a gondolatát rájuk irányítja, legott nyomtalanul eltűnnek, nincsenek sehol. De, ha másfelé figyel vagy mással foglalkozik, rögtön újra érzi — minden idegszálával érzi —, hogy valami nagy szerencsétlenség van rászakadóban. Mennyire meglepte volna, ha valamelyes csoda folytán arra eszmél, hogy ez a tudatalatti félelem előhírnöke egy keserves válásnak. Mert íme, úgy akarják azt a sorsát intéző rejtelmes erők, hogy legbensőbb énjének kettős lelke a mai nappal egymástól szakadjon.

Pedig éppen ma, éppen ma, az utolsó estén, amit szép hófehér leányszobájában tölt, írta tréfásan annak, akit szeretett :

«Hogy miért kereszteltek engem Mártának, igazán nem értem. Ne nevéssen ki Ádám, de néha igazat kell adnom annak, aki nagyon szeretett s akit nagyon szerettem, hogy

lelkem egyik fele — nagyobbik fele — Mária, a másik fele — dehogyan is fele, csupán egy igen kis hányada pedig : Márta, a dolgos, a hétköznapi. Ám a mindig önfeláldozó, ezért örökké kiuzsorázott és szálnalmas, és tetszéltre kárhoztatott valódi énem : Mária.

Mindezt át is gondolta, le is írta, sejtelmes ösztönrel szenvedett is miatta, mégsem akarta elhinni, hogy holnap kötendő házasságával lelkének Mária-felét súlyos börtönre, fegyházra ítéli.

V. FEJEZET.

Másnap, még alig hajnalodott, máris felkeltették.

Nyugtalan álmából könnyen ébredt. Rögtön tudta, hogy esküvőjére kell sietnie. Siralomházban érezte magát. Rettenetesen józan, dérvérte hangulatban kezdett öltözködni, majd a tornác egyik oszlopához támaszkodva, mosollyal fogadta a cselédség jókívánatait. Ez a bénító kedélyállapot még akkor sem enyhült, amikor néhány órával később már ott ült anyja és nagynénje társaságában a Gergőcről visszatérő kiérdemesült vén csészában. Néma önkínzással idézte emlékébe az imént lefolyt jelenetet, amelyben egy halálra vált ember ágyánál térdepelve kimondta azt a szót, ami ellen egész valója lázadozott. De másnap belátta, hogy kötelessége újra visszamenni nagybetegéhez, akire a tegnapi izgalmak ki tudja, nem váltak-e végzetessé. Annál jobban meglepte az orvos sugárzó arckifejezése, amellyel máris elébe sietett.

— Meg van mentve! Nagyságos asszonyom! Ön csodát művelt! Gratulálok, szívből gratulálok! — kiabálta mialatt magasra nyújtott karral egy gonoszul villogó, igen nagy foghúzózt rázogatótt diadalmasan a saját feje felett.

Valóban csoda történhetett, mert lám, újabb három hét eltelte után, Mártát az a meglepetés érte, hogy mikor a betegszobához ért, egyszerre csak hegedűszó sírt fel a közelében.

— Ki játszik? — kérdezte Berghoffernétől, aki kísérlőjének szegődött.

— Hogy ki játszik? Hát Rombay úr . . . Persze, hogy... Hát nem tetszik tudni, hogy ő milyen nagy művész? Nem? Was Sie nicht sagen? Nem?

Márta meggyorsította lépteit. Az ajtó előtt mégis megállt és úgy figyelt arra a szerelmesen vágyakozó szép nótára, mely mintha magából a magyar föld talajából fakadna és szállna varázsló útjára.

— Sohasem tételeztem volna fel Pálról, hogy ilyet is tud — ismerte el szégyenkező önváddal.

Mosolyogva lépett a szobába :

— Maga nekem egy szóval sem említette, hogy ilyen nagy művész — mondta köszöntés helyett hangjában őszinte melegséggel. Rombay örömtől felragyogó szemmel nézett reá.

— Miért mondtam volna? — nevetett Rombay.

— De miért ne mondtam volna?

— Csak. De ha tudni akarja, azért, mert nem is érdemes ezzel dicsekedni.

— Nem dicsekvő — jegyezte meg magában hálával, aztán odaszólt Pálnak :

— Játsszék nekem még valamit.

— Mintha valaha is másnak játszanék, mint magának — súgta Rombay és feledve azt, hogy még alig tud két lépést tenni, szenvedélyesen tárta karjait Márta felé. De még mielőtt magához ölelhette volna, szívéhez kapva tántorodott vissza.

— A seb... — hörögte. — A seb. Úgy érzem, megint vérzik.

— Szó sincs róla — nyugtatta meg az elősiető orvos. — Ha szót fogad, tíz nap alatt lábraállítom újra.

— Tíz napot nyertél — villant át a Márta gondolatán és bár szégyelte, de örült ennek a halasztásnak. Csakhogy tíz nap nem sok. Nagyon hamar lepereg. Felvirradt az a reggel, amelyen Rombay beállított érte Hódrétre. Igaz, hogy egy még mindig reszketős lábon álló, alig hallható beszédű Rombay, de azért úgy Tekla báróné, mint Picike néni azt találták helyénvalónak, hogy Márta «ha már megtette ezt a nagy ostobaságot», most már haladéktalanul kövesse férjét messze otthonába.

— Természetesen — felelgette Márta gépiesen és sietett a csomagolással.

Csak amikor előállt Rombay négyesfogata, érezte át igazán, hogy mennyire neheze esik megkezdeni a búcsúzkodást.

Már kora hajnalban körüljárta a kertet és titkon megsimogatta a nagy platánnak fehérén ragyogó törzsét. Belekukkantott a csak általa ismert madárfészkekbe. A Zoltán-ház meg mintha nem eresztené. Minden kilincs a ruhájába akadt, minden bútor sarka elállta az útját. Búcsúzkodásnál még Picike nénit is hosszan ölelgette, csak hogy az indulás percét ezzel is kitolja. Legutoljára édesanyját karolta át. A báróné, aki az esztendőök hosszú sora alatt — elvből — nem igen anyáskodott vele, most soha nem halott zokogással csókolgatta leánya arcát, haját, vállát, folyton azt suttogva :

— Aztán ne feledd, leányom, hogy ez a te igazi otthonod! Ne feledd ezt soha.

Végre is Rombay türelmetlen hangja rebbentette őket széjjel. Erre aztán Márta olyan elszánt arckifejezéssel, mintha jeges vízbe készülne ugrani, a kocsira lépett. Mielőtt jelt adott volna az indulásra, gyors szemlét tartott a rengeteg táska, doboz és bőrönd felett, melyek a bakon és az elülső ülésen embermagasságig voltak halmozva, kötözve.

— Hát a nagy ládám? — kérdezte ijedten.

— Itt van, instálom — jelentette az inas a hátsó kerek felé mutatva.

Már rég kifordult a koci a Hódréthy-ház szép kertjéből, de Márta még mindig azon tűnődött, vajjon jó helyen van-e ládája legalján az a nagyocska doboz, melyben Bárdffy Sándor verseit, leveleit és kis emléktárgyait gyűjtötte egybe? Nem jutnak-e avatatlan kezekbe a kincsek a kicsomagolás zúrzavarában? Önkéntelen pillantást vetett Puci felé, de az a kocsirázástól mintha szunyókált volna.

Zökkent a koci és Rombay felriadt :

— Mit babusgatja maga azt a retikült olyan kitarással? — szólt Mártára félig tréfásan, félig türelmetlenül.

Márta szórakozott mosolygással felelt, mert hogyan is

magyarázhatná meg, hogy azért félti azt is olyan nagyon, mert a Szentendrey sürgönyét és levelét rejtegeti benne.

Szerencsére Rombay nem kérdezett tovább. Talán újra el is aludt. Mindenesetre behúnyt szemmel hallgatott, lehet mert sérült tüdejének még mindig fáj a beszéd.

Feleúton hosszabb pihenőt tartottak. Előkerült az elemózsiával megrakott kosár és Márta gyöngéd türelemmel rendezett mindent úgy, hogy Puci a lehető legkényelmesebben jusson a tízóraihoz.

— De jó maga hozzám — súgta Rombay s valahányszor tehette, forró csókokat lopott a szorgos kis kézre.

— Kötelességem — nevetett Márta vállat vonva.

— Kötelesség, mindig csak kötelesség!

— Ne legyen türelmetlen...

— Könnyű magának tréfálni, de nekem, aki...

— Akivel még úgy kell hogy bánjak, mint egy nagyon szigorú vén guvernant. Tudja, hogy Berghoffer is ezt parancsolta?...

— Tudom, tudom...

Márta leugrott a kocsiról, hogy az útszélen nyiló szép nagy margarétákból szakítson néhányat. Aztán levette Puci fejéről a kalapot és nagy csokort tűzött arra virágaiból.

— Igy ni! Meg van elégedve?

De a fiatalember mohó arcát látva, sietett sokat beszélni, beszélni, kérdezni.

— Mondjon nekem valamit Zekeréről! Mekkora falu? És milyen a maga háza? Maga sosem mond semmit! Egy óra mulva ott leszünk és fogalmam sincs semmiről. Tudom, hogy nyolc szoba van benne, hogy hosszú tornácán egy Burkus névre hallgató fenevad örködik, de mást semmit sem tudok. Mondja már, mekkora a kertje?

Rombay feszengetni kezdett. Most jutott eszébe először, hogy milyen sivár az ő házatája, amelynek egyáltalán nincs kertje, csupán fűvel bevetett rétje, amelynek egyik oldalán két kugliakác áll céltalanul, érdektelenül, bután. A ház előtt pedig egy hosszúkás kör, ahol, ha a tyúkok nem kapargatnák folyton, talán lehetne még valami az

oda ültetett pelargóniákból. De így? Szerencsére a ház háta megetti szérúskertben egy igazán gyönyörű öreg hársfa menti meg a helyzetet.

— Ne reméljen ott semmi szépet — mondta Rombay. De a maga tündérkeze majd csak csodát művel ott is.

A kocsi újra elindult és Rombay sietett szemlehnúnyással jelezni, hogy fáradt. Pedig nem is volt fáradt, hanem annak a gondolata gyötörte, hogy Mártának valószínűleg nagyon nehéz lesz megszokni egyszerű, minden szépséget nélkülöző új otthonát.

Lassan-lassan még másik aggodalom is ült vállára. Vajjon mi van a váltójával, amelyet sebesülése után csikartak ki tőle kártyacimborái?

— Ha jól emlékszem, csak az a baj, hogy semmire sem emlékszem jól, dátumokra meg éppen nem... Ha jól emlékszem, mintha Rosenwasser valamit sugdosott volna foglalásról, árverésről... De lehet az is, hogy mindezt csak álmodtam.

Milyen messze, messze úszkált mindez emlékezetének peremén. Ott is csak tűnve, hunyva, bukdácsolva, mint holttest az áradás vizében. Egyszerre felemelkedett az ülésről és izgatott örömmel mutatott egy templomtorony felé:

— Nézze, Márta! Látja? Az ott Zekere. Az én falum.

Ekkor hirtelen ellenállhatlan vágytól hajtva magához ölelte Mártát s míg tarkóját, vállát mohón, kíméletlenül csókolni kezdte, mint a részeg összevisszaságokat sugdosott a fülébe.

— Nem igaz, hogy beteg vagyok. Már rég nem igaz. A sebem? Csak eleinte volt aggasztó. De aztán — nevetett diadalmas, recsegő nevetéssel — becsaptalak, babám! Na?! Ne húzódj azért tőlem, kis macskám, hiszen csak azért tettem, mert bolondulásig szeretlek, vágyom reád. Nem érted? Majd megérted, még ma. Mert te az enyém vagy, Isten, világ előtt az enyém...

Márta legszívesebben kiugrott volna a kocsiból, kivált ha annak kerekei elé vethette volna magát.

Rombay végre is kijózanította az az érzés, hogy csak

ő csókol, a másik azonban egyedül azért tűri ezt, mert nincs módjában másként cselekedni.

— Szabadulnom kell — riadozott magában Márta. — Még holnap, még ma. — És csupa terv volt. Még akkor is, amikor látta, hogy amint a falu széléhez érnek, milyen gögös, komolysággal szedi össze magát Rombay, hogy illő ünnepélyességgel tartsa bevonulását feleségével. Még akkor is, amikor a lovak befordultak a kapun . . .

Megdöböntő látvány tárult eléjük. Tele volt az udvar ácsorgó asszonnyal, bámész gyerekekkel, hangosan kiabáló kaftános kufárokkal és hevenyében kihordott bútorok összevisszaságával.

— Mi ez? — üvöltött fel Rombay sebét feledve és máris könnyekkel, vállal dolgozva nyitott magának utat a sokaságban. Egy dobogó tetejéről Rosenwasser szólt le hozzá csitító kézrágatással :

— Csak csendesesen, nagyságos úr ! Warum sich so aufregen? — De torkán akadt a beszéd, mert Puci karjának egyetlen kanyarításával asztallal, kalapáccsal együtt úgy seperte le őt a magashól, mint a rongyot. Majd a szakállánál fogva ide-oda kezdte rángatni :

— Licitálsz? Te zsidó? Rombay Pállal mersz kikezdeni? Hogy az ördög mécselje fel a májadat! Majd megmutatom én neked ! . . .

Ekkor azonban egy fehér kéz nyult a büntető kéz után, hogy kiszabadítsa a halálra rémült öregember szakállát. Rombay lobogó haraggal nézett fel. De amikor látta, hogy Márta az, aki halotthalványan imbolyog mellette, hirtelen támadt szégyenkezéssel szólt oda a végrehajtó közegnek :

— Függesszék fel ezt a komédiát egy félórára ! — Majd hangosabban folytatta : — Akkorára az utolsó krajcárig kifizetek mindent.

Ezt mondva karját nyujtotta feleségének és gögös fejtartással vezette házába.

Márta körülnézett, egyedül vannak-e. Mikor erről meggyőződött, szó nélkül csúsztotta pénztárcáját férje kezébe. De mikor annak kézcsókolási szándékát észrevette, türelmetlenül kapta el kezét.

Csak mikor az ajtó becsapódott, nézett újra körül.

Szörnyű — csúszott ki száján, mert amit meglátott, minden lekicsinylő elképzelését is felülmulta.

Egy előszobaféle helyiségben állt, melynek bútorairól csak a pókhálósan maradt hátterek beszéltek. Itt egy kanapénak kellett lenni. Egy másik sötétebbnek maradt folt valami nagy szekrényre vagy pohárszékre engedett következtetni. Az egész fal különben aprómustrás szürke festékkel volt mázova. Görbén lógó keretekben szüette könyomatok feketéltettek itt is, ott is. Annyira értéktelenek, hogy még a becsús sem méltatta azokat kalapácsütésre. Ám a főhelyen, a hosszú fal kellős közepén széles aranykeretben egy nemesi címer. Kék paizsban kardot tartó vörös oroszlán. És nagy betűkkel alatta: «Zekerei és romtói Rombay János.» — A Pál nagyapjának neve — jegyezte meg Márta közönnyel, bár valósággal kinpardon érezte magát. Jobbnak vélte, hogy bennmaradjon, mint visszamenjen az udvarra, ahonnan fel-felharsant a Rombay hangja. Márta azon tűnődött, mi sértőbb a fülének, hangos káromkodása vagy harsogó nevetése? Azt tudta, hogy mára elhárította fejük felől a bajt. De holnap? Mit hoz a holnap és az utána következő holnapoknak beláthatatlan sora? Amiből most már el sem menekülhet. Szerencsére a jó öreg dadus jötté kissé elterelte figyelmét.

— Hogyan érkeztél ide, drága öregem? — szaladt elébe. — Jól? Csak itt tarthatnálak örökön-örökké, vagy veled mehetnék! Tudom, hogy nem lehet. Nem is azért mondom. De mutasd meg, hol van az én szobám.

Julis néni, aki egy nappal megelőzte úrnőjét Zekerén, most bevallotta, hogy az elmúlt huszonnégy órának mind-egyikében legalább egyszer elsírta magát.

— Mert, jaj Istenem, tudom előre, hogy sose tetszik ezt az itteni életet megszokni — jajveszékelt. Márta szeretettel ölelte őt magához:

— Ne sírj, dadus — súgta a fülébe. — Tanulj tőlem . . .

Két béres éppen nagyot rúgott az ajtóba, hogy egy nagy, háromfiókos «sublód»-ot behozzanak rajta. Márta idegesen, borzongva követte hűséges cselédjét.

— Levetkőztessem lelkem? — kérdezte amint a hálószobába érték.

— Köszönöm, még nem, hiszen még nincsen este.

— Ahogy jól esik. Mindent elkészítettem, Úgy, mint otthon. Nézze, minden bútort éppen úgy állítottam, ahogyan a Zoltán-házban. Csak éppen azt a faliszekrényt muszáj lesz itt megtúrni, mert kimozdíthatatlan. De azt meg nem lehet kinyitni.

— Angyal vagy, daduskám! De most hagyj magamra, édesem. Tudod — mosolygott szomorúan —, valahogyan elvesztettem magamat, most aztán meg kell próbálnom, hogy megtalálhatom-e? A régi ént úgy érzem, soha — tette hozzá magában.

Csendes órák következtek. Előbb kicsomagolt, rendezkedett, megnézte, hogy toalettasztalának zárát nem felejtették-e otthon megjavítani. Abban helyezte el az egyik fiók legmélyében becses irományait, emlékeit. Később bekopogtatott a dadus, tálcán vaját, friss cipót, gyümölcsöt hozott.

— Nem hiszem — mondta —, hogy a nagyságos úr egyhamar bejöhessen. Mert nemcsak a Rosenwasser van itt, de az ég tudja, ki mindenki. És mind veszekszik, követelőzik, kiabál. Jobb, ha nem látja, lelkem. De ne tesék aggódni, majd csak elintézik ők maguk között, ami bajuk van.

Este lett. Julis újra benézett.

— Már elmentek — jelentette. — Csakis a vén Rosenwasser maradt még itt, de az is készülődik. Hová terítünk a vacsorához? Az ebédlőbe, vagy a tornácra?

— Nekem sehová! — ijedezett Márta. — Mondd meg Rombay úrnak, hogy bocsánatot kérek, de fáradt vagyok. Mondd, hogy holnap én készítem a reggelijét, ahogy a kórházban tettem. Mondj, amit akarsz, ami eszedbe jut, csak tartsd őt távol tőlem.

A dadus megértően bólingatott, aztán hangtalan léptekkel, mint hajdan a bölcsője mellől, kiosont a szobából.

Márta gondosan bezárt minden ajtót, ablakot és vigyázva, hogy zajt ne üssön, életjelt se adjon, vetkőződni

kezde. Éppen cipőjét húzta le, mire erélyes kopogás kergette a vért szívébe. De Pál, anélkül, hogy megkísérlette volna a kilincset nyitni, nem remélt tárgyilagos hangon szólt be :

— Végre leráztam őket a nyakamról. — És csak úgy mellékesen mondta : — Most már, ha kedve van, kijöhet bátran.

Márta elsápadva sietett a válasszal :

— Ez a mai nap kimerített nagyon. Szeretnék lenyugodni.

— Nem is akar vacsorázni?

— Nem.

— Ahogy tetszik.

A távolodó léptek jelezték, hogy egyelőre nincs mitől félnie. Megnyugodva fésülködött, mosdott. Jól esett a vékony, finom batisztingecskeben zavartalanul jönni-menni. Ezt a kisasztalt másképp kell állítani. Azt a kölnivizes üvegcsét is máshová állította. A rendezés közben jutott eszébe, hogy levetett ruháját jobb, ha felakasztja. Ezért a faliszekrényhez lépett, hátha arra való mégis. Tömör tölgyfából volt az díszes faragással. A zárban azonban ő sem talált kulcsot. Nézte jobbról, nézte balról. De volt rajta kilincs is. Most azt rázogatta, próbálgatta. Régi, nagyon régi — állapította meg — és nőies kíváncsisággal sorra tapogatta a faragott virágbogyókat. Egyszerre csakugyan pattant egy zár, de nem ahol várta, hanem egészen másfelől. Ugyanekkor kurta, diadalmas kiáltás rikoltott a csöndbe s a feltáruló ajtóból két szőrös férfikar kapott a holtra való Márta után, hogy elszánt erőszakkal ragadja magához.

VI. FEJEZET.

Hódréthy Márta borús nyári hajnal bizonytalan homályában bútortól bútorhoz tapogatózva húzódott ahhoz az ajtóhoz, mely szobájába vezetett ugyan, de csakis a meggyűlölt faliszekrénynek hazugságán át.

Pipereasztalán a gyertyák csaknem a papírfodorig égtek le. Az egyik éppen fellángolt az ajtónyitás okozta hu-

zatban. Márta odasietett, de ahogy a nagy ezüsttükör előtt elhaladt, nyugtalan vörös fényektől megvilágítva a saját arcát pillantotta meg.

— Csak ezt nem! — lázadt fel hajatövéig elpirulva és teljes erejéből ráfújt az egyik, aztán a másik gyertyára. Az ágyára vetette magát. Aludni próbált. De mintha ébrenlét és álom egyaránt ellene esküdött volna. Hol az egyik kínozta, hol a másik, aszerint, hogy melyik volt kettejük közül adott pillanatban hatalmasabb. Az álom rémképekkel gyötörte. Az ébrenlét kétségbeejtő gondolatokkal és e két ködös véglet között folyton undorodott, folyton lázadozott és szóval ki sem fejezhető sívárság rágta a lelkét. Végre nem bírta ki tovább az ágyban. Világosságot eresztve a zsaluk közül, azt a kis könyvecskét kereste elő, amit nagybátyja iratai között talált nemrég s azóta mindig magával hordott: Hódréthy Zoltán feljegyzéseit. Ismét, mint már annyiszor, megdöbbenve ismerte el, hogy van összefüggés a találomra felnyitott aforizma és a kedélyén uralkodó hangulat között. Hisz íme, most is, mintha gyötrelmes érzésének pontos tükörképe lenne az, ami e sorokból feléje érkezik.

A másnap?! A másnap — olvasta kedves halottja kézírását:

Bemocskolt, tarka rongyfoszlányok, melyekből az életöröm kötelet igyekszik csavargatni, fonni, hogy felakassza vele magát — ez a másnap.

*

A biztosra vett virágok után kinyújtott kéz érzése, ha ezek helyett nyálkás, hideg varangyot markol, — ez a másnap.

*

Vannak ezüst tegnapok, lehetnek arany holnapok, lehet szívárványos máma, de a másnap súlyos és szürke és fénytelen, mint az ólom. Az ólom, mely arra való, hogy halált-hozó golyót és szennyvízcsatornát készítsenek belőle.

*

Ez a másnap, ez!... Felzaklatva dobta el magától a könyvet és ijedve futott az ablakhoz, mert az utca felől muzsikaszó és kurjantás közelített.

— Csak nem ide? — hüledezett, de egyszerre megkapta a választ. Rombay nagy garral rontott be hozzá:

— Csípd ki magad, asszonykám!... Jönnek a cimborák!...

— És mit akarnak? — kérdezte Márta fagyosan.

— Mit? Hát az új asszonyt meggratulálni. Persze, hogy azt...

Márta kérlelni kezdte férjét:

— Hagyjanak ki a játékból engem!...

De Pál felfortyant:

— No, még csak az kellene! Te fogod őket fogadni, ahogy ez szokás. Punktum...

— Csak egy esetben. Ha megígéri, hogy ma vannak itt életükben utoljára.

— Jut eszembe!...

— Vagy ők, vagy én! Válasszon...

Kimondta, pedig nem is akarta ilyen mereven kimondani. De jobb így. Annak meg éppen nagyon örült, hogy olyan nyugodtan tudott viselkedni, pedig csak úgy tombolt benne a felháborodás és undor.

Rombay őszinte meglepetéssel nézett reá:

— Na, na, na — szólt rá félig tréfásan. — Ne vegyen mingyárt mindent olyan rettentő komolyan!

S mivel megérezte, hogy Mártának eszébe sincs kimozdulni szobájából, vállat vonva hagyta őt magára.

A fiatalasszony mindig attól rettegett, hogy valamelyik fel találja nyitni a zsalut. Ezért sietve szedett magára cipőt, ruhát. A Rombay hangját hallotta, amint szíveskedve köszönti vendégeit.

— Isten hozott benneteket, kedves cimboráim! — kiáltotta. — Üljetek le. Mindjárt lesz itt bor is.

— Ki hozza? A Boris? — szellemeskedett egy elázott hang.

Márta bedugta füleit, de újra csak odafigyelt, mert hangozó tiltakozás zűrzavara hallatszott.

— Nékem olyan asszony kell . . . — üvöltötte valaki.

— Hát már nem ez a nótád, Puci? — kérdezte egy másik, általános nevetést keltve. Egy harmadik csodálkozást színlelt :

— Te adtad be a derekadat, Pucikám és nem ő ?

— A nő, a nő ! Hát ilyen a nő? — szörnyűködött az előbbi viccfaragó általános tetszést aratva. Valaki megírgyelhette babérjait, mert az asztallapot bicskájával ütögetve üvöltötte :

— Te, Puci? — Úgy-e, már el se mernéd dalolni azt, hogy : De hogy engem asszony execérozta. Hej, pedig be hasznos egy nóta ! . . . Úgy-e, fiúk?

Ekkorára már valamennyien szembefordultak Rombayval és úgy folytatták a nótát mind hangosabban.

Márta, aki eddig idegenkedve, utálkozva, gögös lenézéssel, úgyszólván páholyban állt a lezárt zsalun belül, most egyszerre arra eszmélt, hogy akivel ott künn csúfot üznek, mégpedig őmiatta, annak ő a nevét viseli, az az ő férje. Máris kivágta a zsalu két szárnyát és az ő hangjára lett figyelmes mindenki :

— Uraim, — kiáltotta fölényes eréllyel. — Úgy hiszem, önök mindannyian eltévesztették a kaput.

Bizonytalan kalapmegemelősek, bamba ráfigyelések, elnémult csodálkozások volt a felelet.

Rombay hozzásietett. Szeme haragtól lobogott, szája indulatos szóra nyílt, de mielőtt szólhatott volna, felesége máris elébe tárta ölelő karjait és vonta fejét magához. Puci annyira meglepődött, hogy nem ellenkezett, Márta pedig mindenki láttára néhányszor megcsókolta és úgy mondta kedves mosolygások között :

— Jóreggelt magának !

Aztán jókedvű, mindenkitől hallgatóan magyarázott. — Úgy hallottam ki a barátai hangjából, édes, hogy még több borra vágnak. Ezért azt gondolom, ízleni fog nekik, amit Hódrétről hoztunk. Üttese hát csapra a hordót, kérem és igyák meg az egészségemre jó urak. De csak a kocsmában !

— Miért tette ezt Márta? — kérdezte néhány perccel

később Rombay, akinek nem sok dolga akadt a búcsúzásal, mert vendégei elszontyolodott szégyenkezéssel szállingóztak ki a kapun. Nyomukban a tolvajléptekkel visszavisszapillantató muzsikus cigányok.

Nem haraggal kérdezte, inkább a megnemértés szemrehányásával. Márta mindkét kezét a kezébe adva jóságosan, becsülettel nézett reá :

— Azért, mert mától fogva össze kell tartanunk, Pál. Aki magát bántja, engem is sért. Aki magát nem tekinti magas színvonalon álló emberi lénynek, az az én emberi méltóságomat is alacsonyítja. Érti?

Rombay ráhajlott a felesége két kezére s míg forró csókokkal borította, bűnbánóan mondogatta :

— Igazad van, Márta ! Tégy velem, amit akarsz. Gyúrnj, nevelj, szidj.

És alázkodó hangjában hirtelen szenvedélyes könyörgés vegyült : Szeress, mert imádlak ! Tudod, úgy-e, hogy imádlak.

És ugyanazok a vágyteli lángok lobogtak szemében, melyeket Márta csak tegnap óta ismert és mialatt két kar szorosán ölelte, vont, kényszerítő csók tapadt hiába védekező szájára. A fiatalasszony most ijedt meg igazán. Mert bármennyire kínos volt minden, amit Hódrétről való elindulásuktól a részeg tolakodók távozásáig végigszenvedett, mégsem jutott eddig eszébe az, hogy mi történnék akkor, ha kénytelen lenne beismerni, hogy túlnehéz feladatot vállalt, amikor a Rombay feleségének ígérte magát. Még eddig sohasem jött felszínre e kérdés gondolatában, jöllehet, ott lappangott folyton ösztönös húzódozásában. De most egyszerre irtózkodva, megsemmisülten nézett a mellőle éppen feltápászkodó, rövidnyakú, szélesvállú férfi után, aki oly biztonsággal veszi természetesnek azt, hogyha a férj jogait érvényesíteni kívánja, azt rögtön megis teheti. Olyan természetesnek, hogy legmesszebből sem jut eszébe a feleség hajlandóságával vagy annak hiányával törődni.

— Hát így lesz ez ezután újra és újra, mindig? — kérdezte Márta magától. Hogy fogom ezt eltűrhetni egy életen át? Szerelem nélkül . . .

Ha nem szégyelte volna, e percben feltétlen térdreborulva könyörgött volna érzéki vágyakért, mert sokszor hallotta, hogy vannak házaselemek, amelyekben a szenvedélyes gerjedelmek egymáshoz láncoltak emberpárokat, sőt még a hiányzó rokonszenv érzéseiert is képesek kárpótolni.

VII. FEJEZET.

Nem erotikájának ébredése, hanem egészen más valami jött segítségére : az anyaság.

Úgy fogadta előjeleit, mint az égből küldött csodát. Sokáig nem árulta el titkát még édesanyjának sem, pedig az váltig kérdezgette minden levelében : «Nos, mi lesz már?»

Rombay nem volt ilyen kíváncsi. Igaz, hogy amióta megházasodott, nem is igen ért rá a jövővel törödni, anyyira lefoglalta a jelen gyönyöre és a jelen sok gondja, — mert jutott abból is bőven.

A búza rozsdás lett, az állatokat a vész tizedelte. Az adósság napról-napra szaporodott. Mégsem szólt minderről feleségének, mert bárhogy gondolkozott is házassága előtt asszonyhozományról, mióta Márta az övé lett, folyton azon iparkodott, hogy eltagadja előtte anyagi gondjait.

— Ejh ! ha nem ígértette volna velem — mondogatta magában — hogy nem kártyázom többet. De így? Honnan a csodából vegyem elő a szükségest? Kérjem tőle? — Ijedve utasította el magától ezt a gondolatot, hiszen most is látni vélte azt a jelenetet, amikor Márta alighogy új otthona küszöbét átlépte és anélkül, hogy kérését bevárta volna, máris feléje nyújtotta pénztárcáját. De milyen meggötört mosollyal ! Milyen halálos némasággal és milyen elérhetetlen messzeségből !

Rombayt ez a messzeség nyugtalanította a legjobban.

Ezt igyekezett valahogyan áthidalni. Ezért fékezte a nyelvét, nyelte le káromkodásait Márta jelenlétében. Ezért kérte kölcsön kedvenc könyveit és olvasta azokat, míg el nem nyomta az álom. Ezért minősítette tréfás hangon mulatságos epizódnak azt az árverést, amely haza-

érkeztük pillanatában olyan keservesen fejbevágta. Ezért képzelte, hogy mentől hamarabb sikerül majd a fiatalasszonynak még szunnyadó erotikáját felébresztenie, annál hamarabb fog lelkiviláguk is egymásra találni.

Egyelőre azonban pénzt, pénzt! A föld alól is — a poklok fenekéről is. Tehát: Rosenwasser.

Titokban írt neki, hogy találkozzanak a vármegye székhelyén itt és itt. Feleségének nem is hazudott, amikor a bizottsági ülésről beszélt. Amire illik, hogy bemenjen.

Márta derűsen bólintott. Csak aziránt érdeklődött, hogy mikor várhatja vissza? Rombayt nagyon megnyugtatta ez a teljes gyanútlanóság.

— Nagy kincs! Ezt ápolni kell — határozta el —, mert az ember sohasem tudhatja. Összeverődhet egy kedélyes kis kompánia... egy kaláber nem a világ...

Rossenwasser csupa szolgálatkész he-he-he volt.

— Hogy milyen jól tetszik kinézni! — örvendezett. — Meglátszik a szolid, rendes élet... Becsületemre mondom.

— Nézze, Jebikém!... — Ha Rombaynak szüksége volt az öregre, mindig ekként becézte. — Nekem ötezer forint kell...

— Ötezer?!... korona?

— Ejnye na! Ötezer forint, ha mondom! Ennyi kell nekem hat hónapon belül.

— Nagy pénz.

— Jó, jó. Tudom. Minden pénz nagy pénz, ameddig nincs meg.

— És a nagyságos úrnak a legnagyobb se...

— Ne papoljon nekem! Lesz vagy nem lesz ez az ötezer forint? Erre feleljen!...

Rosenwasser egészen közelhajolt:

— Hódréten már évek óta nincs egy krajcár adósság sem — súgta, miután körülmélelte a kis piszkos szobát, melyben a kávé jóvoltából tárgyaltak.

— Arról ne beszéljünk.

— Hát akkor miről beszéljünk?

— Zekeréről.

— Zekeréről? Van arról mit beszélni? Hisz tetszik

tudni, hogy azon már több a teher, mint a fűszál. Vagy nem?

— Már pedig a feleségem vagyonához nem nyúlok. Megértett?

Rosenwasser ismerte ezt a hangot: ezért sietett más irányt adni gondolatának. Ment, mendegélt az, tekervényes mesgyékban, sok gyanútlan ember életútján keresztül-kasul, míg egyszer csak egy híd pillérénél állt meg. Azt kezdte körüljárni, körülszimatolni. Nem is annyira a pillért, mint a közelében meglapuló sok kis hevenyészett kunyhót, barakkot. Végre megszólalt:

— Mikor járt a nagyságos Rombay úr arra mifelénk?

— Ne kerteljen. Mit akar tőlem?

— Hogy ott most — híd épül.

— Tudom, a Zsongóréten keresztül.

— Jó hosszú híd lesz az, érdemes arról beszélni.

— Csak röviden, mert ma este otthon akarok lenni.

— Nem fontos. Csak nyugodtan, Herr von Rombay, csak nyugodtan. Mert tetszik azt tudni, hogy ott kétszáz munkás dolgozik?

— Minek tudjam?

— Csak... És tetszik azt tudni, hogy a kantinost tegnap megütötte a guta? Hin is' er gefallen. So... und tod war er... Tod. Tessék csak engem végighallgatni. Ha én azt mondanám: tessék csak elmenni a főispánhoz és azt mondani: Te, Náci... én...

— Egy szót se, Rosenwasser! Hogy mer arra gondolni, hogy én...

— Tessék csak meghallgatni: Ön benyit a főispán szobájába és kezefognak és mondják egymásnak: Szervusz. Szervusz. Örvendek. Örvendek. Hogy van a feleség? Köszönöm, jól. Hát a tied? Hála Isten, az is jól. Már ahogy ez nagyurak között szokás. Aztán maga, Rombay úr, hirtelen, mintha csak akkor jutott volna eszébe, barátságosan, csak úgy, odavetve azt mondja: Te, Náci, úgy hallom, a Zsongórét hídjánál baj van. Meghalt a kantinos. Kétszáz munkás maradt étlen-szomjan. Na, úgy-e? Persze, hogy nagy baj! Nagyon nagy baj...

De én rögtön tudnék rajtatok segíteni, mert van egy ügyes emberem, aki szívesen beugrik, ha kívánjátok . . .

— Maga bolondokat beszél, öregem. Honnan venném azt az ügyes embert, csak úgy ni, egy-kettőre, ha a főispán igent találna mondani?

— Hol? Hát itt van ni! Tetszik engem érteni?

— Maga?!

— Meg maga, Rombay úr. Mit mondjak többet? A kantinos felesége olyan ügyes asszony, de olyan ügyes! Eddig is ő dolgozott. Nahát. Ezután is ő fog dolgozni. Az üzletet pedig lekötni nem ő, nem én, nem ön, hanem: Rákóczi Elemér.

— Rákóczi Elemér? Hát az ki?

— A fiam. — Rosenwasser ezt úgy mondta, hogy a Gracchusok anyja megpukkadt volna az irigységtől. — Persze, hogy a fiam. Ez tehát már kettő. Harmadik én. Negyedik meg a Rombay úr. Persze, mi ketten titokban, csak úgy a véka alatt, ahogy mondani szokták.

— Még nem mondtam igent, ezért kérdem, mi a fenének avatkoznék én ebbe a kétes ügybe?

— Ne tessék azt hinni! Különben is kérdem: igaz-e, hogy az öreg Rosenwasser eddig is sokszor segítette ki a bajból a nagyságos urat? Igaz vagy nem igaz?

— Igaz, igaz. De sohasem ingyen.

— Csakhogy most én leszek a galáns gavallér, én, aki rögtön leszámolok erre az asztalra nem öt, hanem tízezer pengő forintot.

— Hadd lám!

— Geduld! Nagyságos úr, Geduld! Előbb a kész üzlet, aztán — ami érette jár.

— És még mi jár érette?

— Az a tízezer forint és a bevétel után számítandó öt percent.

— Tizenöt.

— Nyolc.

— Micsoda beszéd?

— Kilenc.

Rombay nagy robajjal nyitotta ki az ajtót:

— Hé, galambom! Szóljon csak a kocsisomnak! — Ezt a pultnál piszmozgó pincérnőnek mondta. Rosenwasser azonban utána sompolygott s most a kurta bőrzekéjénél fogva óvatosan kezdte visszahuzigálni.

— Tönkretesz a nagyságos úr, de hát legyen tíz.

Rombay kiérezte hangjából, hogy ezúttal ő préselhet. Meg is tette. Mikor tíz perc multával a vármegyeház díszlépcsőjén felhaladt, tisztában volt azzal, hogy egy igen nagy üzletnek a tizennégy és fél percentjét nevezheti majd magáénak, ha a főispánt jókedvében találja!

Jó sorsa úgy akarta, hogy éppen abban a percben lépjen be az egyik ajtón, amikor öméltósága, a főispánné ezzel rohant be a másikon, hogy:

— Fiú! Fiú!...

Nagy lett az öröm erre, amit az öregedő házaspár, egymásba karolva, néhány bohókás perdüléssel, fordulással fejezett ki hitvesi csókok cuppanása, örömkönyvek törülgetése között.

— Fiú az első unokánk — magyarázta a küszöbről visszanézve a főispánné, férje pedig a Rombay két vállát rázogatta:

— Verebet tudnék fogni, olyan boldog vagyok. Verebet!

— Ha beéred egy gimplivel, itt vagyok — nevetett vissza Rosenwasser követe, aki sietett elmagyarázni, hogyha pártfogoltja kapná meg a hidépítők ellátása körüli üzletet, viszonzásul három falut nyerhet vissza az ellenzék-től a küszöbönálló képviselőválasztásra.

— Gemacht! — csapott tenyerébe öméltósága, széles jókedvében. Még meg is ölelgette, úgy örült az első fiú-unokának. Rombay pedig halkán fütyörészve sietett le a széles márványlépcsőkön.

Mártának természetesen fogalma sem lévén minderről, a férjén tapasztalt nagy változást a saját jó befolyásának tudta be. Mert, amióta Pál visszatért a megyegyűlésről, mintha kicserélték volna. Nemcsak beszédében, de öltözködésében is választékosabb lett. Haját nem csupán kefélte, borzolta, de oldalt fésülte, mint ahogyan hajdan

Berlinben tette. Finom fehérműt hozatott. Sáros lábbal nem ült vacsorához.

— Mi történt magával? — nevetett fel egyszer a fiatalasszony jókedvűen. Mire férje, két kezével vonva magához szép fejét, úgy nézett a szemébe, úgy súgta a szájához egészen odahajolva :

— Hát nem tudja? Rombay Puci nincs többé. Fuccs ! Meghalt ! Elföldeltem. Érti? Akit itt lát, az Rombay Pál, a berlini gazdasági egyetem egykori hallgatója, európai honpolgár és világfi.

Tréfásan mondta mindezt, de Márta mégis kiérezte beszédéből, hogy komoly elhatározást lepleznek szavai. Őszintén örült. Nem faggatta tovább.

Egy késő novemberi estén, amikor künn dühöngött a szélvihar és benn a kandallóban lobogva égett a tűz, Márta még soha nem érzett vonzódással tette fejét férje vállára.

— Megtesz valamit a kedvemért?

— Melyik csillagra vágyik? Lehozom még azt is ! Tudhatja . . .

— Nem is olyan nehezen elérhető, amit kérek. Megelégszem egyelőre már azzal is, ha játszik nekem valamit a hegedűjén.

— Igaz ni, tökéletesen el is feledtem, hogy létezik.

— Nagyon tudom. Ime, öt hónap óta vagyok ennek a háznak a . . .

— . . . királynéja.

— Jó, mondjuk így. De még egyszer sem hallottam, hogy . . .

— Miért nem parancsolt reám? — S már sietett is a hegedűjéért.

Márta elgondolkozva nézett a nagy lánggal égő tűzre. Miért is nem szólt róla még eddig soha? És messziről, messziről jött a beismerés : mert mindezideig csökönyszerűen került mindent, ami közelebb hozta volna lelkeiket. — És most? — faggatta magát, de a válasz nem küzdhetett még fel magát az öntudatáig. Nem is volt sok ideje erre, mert Pál máris visszatért, kezében a régen hallgató hegedűvel.

És játszani kezdett.

Márta lábujjhegyen kivitte a lámpát a másik szobába, aztán odaült, ahonnan fenyőtobozokkal táplálhatta a tüzet. A tűz minden fellobbanása csak őt világította meg, cirógató, meleg lángolással.

Rombay szerelmesen merült el nézésében és ami mondanivalója volt, mind-mind a hegedűjére bízta...

Márta egészen átengedte magát a muzsika varázsának. Néha, amikor a dal különösen lágyan símult szívéhez, azon tűnődött, hogy most az igazi Pál muzsikál?

Sóvárgó vágy fogta el: valakihez tartozni, valakihez közel tudni magát. Be jó is lenne azzal az eggyel, akinek joga van a testéhez, lélekben is eggyé válni! A hegedű pedig hívta, hívogatta.

Míntha bilincsek estek volna le róla feállt, indult.

— Elég volt a muzsikából? — kérdezte férje mosolyogva.

Márta nemet intett.

— Csak innen akarom hallgatni, egészen közelről. — Már le is ült s míg kezét egészen könnyedén a Rombay karjára tette, fejét a hegedűre hajtotta s annak sügta tréfás bizalmaskodással:

— Mondd meg a gazdádnek, hogy fecskeérkezéskor keresztelünk...

Akit olyan sok örömmel vártak, csodára! Nem is kellett valami nagy csalódást a szülőknél pedig: «csak» leány volt.

— Sebaj! — hangoztatta Hódréthy Lórántné egyre másra, de éppen e túlbuzgalmából érezte ki Márta, hogy anyja az egyetlen, aki nincs megelégedve. Alig másfél év elteltével azonban, minden csorbát helyre köszörült a sors, mert testvérkét adott a kis Mártának: egy hatalmas, mindig éhes, ezért mindig követelődző, magát sokszor kék dühökbe bömbölő fiúcskát.

Tekla bárónő teljesen kibékült a földöntúli beavatkozásokkal, hiszen olyan büszke volt az unokájára, mint anyakirályné a trónörökösre.

— De aztán, elég legyen a jóból! — kedveskedett a

leányának. — Két gyerek! Sőt, sőt szerintem, a leány el is maradhatott volna. Mint ahogy leánynak — egyáltalában — mindig felesleges születni. Már csak azt mondom...

Rombay örömet az rontotta, hogy éppen a kis Zoltán születésével egy időben roppant össze a Rákóczi Elemér, alias Rosenwasser és Rombay érdekszövetség, mégpedig olyan robajjal, hogy az egész közvélemény felfigyelt rá.

Ki hitte volna azt, amikor két esztendőn át olyan fényesen ment az üzlet, hogy a zsongórési híd elkészülése után egy vicinális építésénél is ők nyerték meg a pályázatot. Ott pedig nem kétszáz munkás élelmezéséről volt szó, de kétezernél is többről.

— Mi jutott maguknak eszébe? — rohanta meg Rombay az öreg Rosenwassert. — Döghúst adni az embereknek?

— Mi az, hogy döghús? — védekezett az öreg nagy hangon. — A nagyságos úr tudhatja a legjobban, hogy valamennyi birkája élt még, amikor levágtuk.

— Ja vagy úgy? Az én birkáimról van szó? — kérdezte Pál könnyedén.

— Hát persze, hogy arról. — Rosenwasser hangja halkabb lett ugyan, de sokkal merészebb. — Azt nem állítom, hogy élve ki tudtuk volna a birkákat hajtani a határból, de minek is tettük volna? Küldtünk értük annyi szekeret, amennyi kellett. Igaz?

— Ne lefetyeljen hiába. Inkább arra feleljen, mi történt a bőrükkel?

— Ne tessék félni. Idejében elégtek. Na igen. Tetszik érteni? A félszer, amiben lógtak, kigyulladt a részeg éjjeli őr pipájától. Már be is jelentettük az esetet a biztosítónak.

— Jó, de a tűz kigyúlta előtt ki látta?

— Már, hogy a R. P. bélyegzést ki látta rajtuk? Az nem fontos kérem, hisz van elég R. P., aki birkát tart ezen a tájon. Csak a betük formája a fontos, az meg: nincs. Ha én a nagyságos úrnak volnék, bélyegzőt változtatnék.

— Jó, jó, tudom a dolgomat, de mit vallottak maguk?

— Hát mit vallottunk? Akarunk mi még a nagyságos urral üzletet csinálni máskor is. Megbízhat a mi diszkréciónkban.

— Mit gondol, mennyit kap a Rákóczi, a maga kedves csemetéje? Mi?

— Talán semmit, talán egy évet. Többet nem, mert nem lett megmérgezve senki komolyan. Természetesen a nagyságos úrtól függ, hogy az ügy — simán kezeltessék.

Rombay maga is úgy vélte, hogy kár lenne egy pár kubikus megcsömörlése miatt olyan nagy dolgot csinálni. A fő az, hogy az ő neve semmi körülmények között ne kerüljön közsájr. Már a hídépítésnél is voltak zúgolódások. Akkor az egyik munkás azzal lázított, hogy penészes a liszt, ahogyan akkor sikerült elfojtani az ügyet, most is csak sikerülni fog, persze több, sokkal több utánajárással.

Rombay nem sajnálta sem lábát, sem érveléseit, sem «jószívű pártfogását». Mert erre fektette a súlyt: Sajnálta azt a szerencsétlen vállalkozót, akinek — csak gondolkozzunk emberségesen! — hat kis gyereke sir oda-haza az édesapa után.

— Nekem igazán sem ingem, sem gallérom — magyarázta a székhely kaszinójában. — De mégis, gondolatok csak meg, börtönbe kerülni a saját hibáján kívül. Hiszen be van bizonyítva, hogy abban az időben, amikor az a szerencsétlen úgynevezett mérgezés történt, ő nem is volt Kutymarán.

— Mégis... — ellenvéleményezte valaki... — Pál azonban azzal vette el élet a még ki se mondott szónak, hogy hangos nevetéssel ölelgette az illetőt:

— Ne fáraszd magad öregem, úgy is tudjuk, hogy zsidógyűlöleted még a Verhovay szellemének is jólesnék, ha itt járna közöttünk.

De amikor hazatérőben egyedül érezte magát a kocsijában, egy cseppet sem állt nevetésre a kedve. Ellenkezőleg idegesen tépegette bajuszát és harapdálta ajkát. Fejében pedig mint megannyi szegetverő kalapácsütés ismétlődött a kérdés:

— Mi lesz, ha kisül? Mindent elkövetek, hogy ne süljön ki.

Emelt fővel akart Márta előtt állani és egy tapodtat sem veszíteni abból a társadalmi helyzetből, amit ház-

sága révén és talán azért is, mert lassan-lassan leszoktatta magát a parlagias viselkedéséről, már eddig is megszerzett magának.

— Vigyáznom kell nagyon — vallotta. — Mert amióta átkozottan egy a titkom a Rosenwasserével, valahogy mindig úgy érzem magam, mint kezdő korcsolyázó, a kövel telehintett jégpályán... Ezért vigyázni, vigyázni és újra csak vigyázni!

VIII. FEJEZET.

Pár nappal kisfia születése után anyósa azzal fogadta:

— Nem gondolja, kedves vőm, hogy jó lenne egy nagyszabású keresztelőt rendezni?

— Mire való volna az? — felelte Rombay türelmetlenül, de Tekla báróné mellé ekkorára már odacsoszogott Picike néni is és az is magyarázott:

— Hát nem érted, Puci, pardon: Pál, hogy nektek igyekezni kell egy kicsit feljebb, feljebb. Jó, jó, tudom én azt nagyon jól, hogy a Rombay-család ötszáz év előtt is létezett, de ma nem úgy van, mint régen volt, mert ma, aki visszahúzódik, azt elfelejtik vagy még rosszabb: semmibe sem veszik. Ezt csak nem akarhatod?

— Nem hát. De Mártát kérdezték? Fogadom, hogy nem is egyeznék bele egy ilyen cécóba.

— Máris beleegyezett — diadalmaskodott anyósa.

Rombay most már csak éppen a forma kedvéért ellenkezett még egy darabig, hiszen titokban ujjongott, hogy ilyen kapóra jön neki ez a nagy vendéglátás. Maga indult körútra, hogy a Márta meghívásait személyesen tolmácsolja.

Ennek következtében egy szép májusi napon mindenfelől érkeztek a kocsik, nemcsak nagytekintélyű személyiségekkel megrakodva, de táncolni vágyó fiatalsággal is. Márta büszkén nézett szép kis kertjén végig.

— Két év alatt igazán jó munkát végeztem — örvendezett. — Ribizkebokrok helyett rózsa, a kalarábék helyén rengeteg virág. Nem fogok szégyent vallani az bizonyos.

A gyönyörű kis kert nagy hársfája alatt hosszú nyugágyon fekve, fogadta vendégeit. Gyönyörű volt, amint finom batisztágnemű csipkái közül mosolygott az érkezőkre, köszönte a jókívánatokat. Tőle nem messze kisleánya játszadozott a jól kipárnázott járókában. Közvetlenül mellette pedig szép kis fehér kocsjában, a nap hőse aludt.

— Zoltán Sándor Lénárd, ellene mondasz-e az ördögnek? — kérdezte maga a megye püspöke, mire a főispánné a karján nyöszörgő csecsemő nevében hallhatóan, ünnepélyesen — mert meggyőződéssel — felelte a lehetetlent: «Ellene».

Szemek könnyel teltek, fiatal feleségek titkon a párjuk kezét szorongatták. Hódréthyné meghatottságában odalépett a vejéhez és ország-világ láttára nemcsak magához ölelte, de még arcon is csókolta. Kétszer egymásután.

Rombay szó nélkül csókolt kezét viszonzásképpen, majd meg a püspök mellett állva, jól mimelt szerénykedéssel, a tettenkapott turpisság némi zavarát kifejező sunyi mosolygásokkal fogadta úgy a néma kézszorításokat, mint a huncutkás suttogásokban feléje áradó jókívánságokat.

Márta kérően tárta karjait, mire a keresztmama kedveskedő ünnepélyességgel helyezte beléjük a régi csipkék és rózsaszín selymek tömegében nyugtalankodó kis honpolgárt.

— Mindenségem! — súgta a fiatal anya felragyogó szemmel, áhítatos hálával.

Az egyházi szertartást uzsonna követte. Ezután a fiatalabb vendégek a nappaliba vonultak táncolni, a többiek számára pedig kártyaasztalok nőttek ki a földből. Nagy buzgalommal indult meg itt az alsós, ott a tarokk, amott a kaláber. Csak néhány öregebb dáma költözködött a hosszú tornácra, hogy ott körben ülve, a Picike néni karmesterkedése mellett, rázendítsenek a pletyka örök kakovóniájára.

Mártát egyedül hagyták, hogy pihenjen. Ő azonban jobban vágyott arra, hogy gyermekeivel gügyögjön. Datus szerető gonddal vigyázott mindhármukra. Egy ideig

némán üldögélt egy kis zsámolyon, végre nem állta meg, hogy öreg fejét úrnője kezére hajtva, meghatott suttogással ne kérdezze :

— Aranyom, boldog? Úgy-e, nagyon boldog? . . .

Márta nem felelt rögtön. Keze átsiklott a tisztos szép fejre s míg végig-végig simogatott annak ritkás ezüstjén, elmélázva felelte :

— Nagyon ! . . .

De valahonnét, messziről, messziről és egészen halkan jött a beismerés.

— Amit most érzel, nagy-nagy boldogság. Ezért hálás lehetsz, de tökéletes csak akkor lehetne, ha a párod nem kényszermegalkuvás dobtá volna a karodba, hanem . . .

A gondolatait foszlányokra tépő elszenderülés két ködalakot láttatott vele feltűnni, eltűnni, két, alig körvonalozott két ködalakot, akiket mégis megsejtett, mégis megismert. Az egyik a Bárdffy Sándoré volt, a másik Szentendrey Ádámé.

— Szegény, jó Pálom, ezt nem érdemli meg — korholta magát. — Hiszen egészen megható, hogy mennyire igyekszik igazi élettársammá átalakulni.

Dadus rögtön megértette kereső tekintetét. Felállt s kissé körülnézelődött.

— Szóljak a nagyságos úrnak? Úgy látom, ott kártyázik az orgonabokron túl, a főispánnal, meg a . . .

— Kártyázik? Azt mondod, Dadus, hogy kártyázik? Tévedsz öregem, mert az lehetetlen.

— Hívom. Jó?

— Mondd, hogy kéretem.

Rombay máris sietve érkezett. Márta mosolyogva nyujtotta kezét :

— Mit csinál, édes? — De nem válasz jött, hanem időt nyerő kérdés :

— Kell valami, angyalom? Parancsoljon velem.

— Köszönöm. Igaz, hogy kártyázik?

— Ki mondta? — És csökönyösen nézte a nyugágy egyik lábát. Márta arcának sápadtságát lassanként haragvó piros váltotta fel :

- Kártyázik? Maga, Pál?!...
- Háziúr vagyok, nem vonhatom ki magamat.
- Pedig megígérte nekem.

— Kis feleségem, ne gyerekeskedjék. Ez nem komoly kártyázás, ez csak afféle malomalatti durák.

- Akármí, de szószegés!...

Két villogó szempár mérte erejét össze. De Márta legott feladta a harcot és ijesztő fehéren, erőtlenül esett vissza párnáira. Rombay ijedezve, békítően hajolt feléje.

— Rögtön abbahagyon. De már hogyné is hagynám!... Na, nézzen rám! Nézzen már rám! Csak egy kicsit. Mosolygósán. Így!... Így ni! Szerelmem. Angyalom. Köszönöm! És most rohanok... Úgy-e, azt belátja, hogy a megkezdett partit be kell fejeznem. A főispán, meg a püspök a partnereim. Na lássa! Ebből csak nem lehet veszedelem? Sőt, szükségem, fenemód szükségem van reá! — mormolta a fogai között, mialatt visszament a már türelmetlenkedő urakhoz.

Márta egyelőre hiába várt reá. Úgy látszik, azt a partit késő estig sem lehetett abbahagyni. A kis Mária nyűgös-ködni kezdett. — Biztosan a kuszikája bántja — jelentette ki Dadus, mikor a picinek szájába dugott ujja forró-ságot érzett a hiányzó szemfogatcska helyén.

A fiatal anyának ettől kezdve nem a kártyán és férjén és annak be nem váltott ígéretén járt az esze, de herbatéán, ibolyagyökéren és kilátásba helyezett sok csucsujgatással, még több gyereksírással átvirrasztott sok-sok éjszakán.

Ezalatt Rombay rendületlen kitartással kártyázott tovább. Most már nem a főispánnal és a püspökkel kaláberezett, hanem a vármegye többi előkelőségével ferblizett és vesztett.

— Sebaj! — feleselgetett lázadó lelkiismeretének. — Sőt, így van ez jól, ennek örülök.

El is határozta, hogy akárhogy ellenzi az asszony, még a vármegye székhelyére is be fog rándulni egy párszor direkt azért, hogy ott is ferblizzen és veszítsen. Mert vannak esetek, amikor a kártya tulajdonképpen — sakkhúzás.

Ezt a bölcsességet cigányútra terelődött ügyei juttatták eszébe és azt is, hogy ezután minden igyekezetével azon kell lennie, hogy tökéletesen magukhoz tartozónak érezzék őt az irányadó körök befentesei. Mert, hej, aki ebben az országban nem képezi egy hatalmas klikknek egyik mozgató kerekét, az ugyan nemcsak, hogy nem halad előre, de semmire sem megy! Ezt már reggel felé sütötte ki, amikor jó előérzetektől felvidítva búscúzkodott vendégeitől.

A kis Mária fogzását a kis Zoltán bélhurutja váltotta fel. Aztán, mindennél nagyobb aggályt keltve maga Márta dőlt ki mellőlük egy nagyon rosszakarató hagymázzal. Volt egy hét, amikor egyik óráról a másikra katasztrófától lehetett tartani. Rombay ügyeit egészen elhanyagolta. Ő tudta, hogy mit jelent ez! De nem bánta. Ezekben a napokban csak Mártának élt, akiért igazán, örömmel halt volna meg minden pillanatban. Ezért, amikor az orvos szerint perceken múlhat, hogy megmenthetik-e nagybetegét vagy sem, mert — mint mondta — sok függ attól, hogy idejében alkalmazzuk vagy a hideget, vagy a meleget, vagy a csillapítót, vagy éppen ellenkezőleg az izgatószerket, Rombay, anyósának minden ellenkezését figyelmén kívül hagyva, úgy intézkedett, hogy az öreg hölgynek saját szobáját adta át, mint a Mártához legközelebbit, ő maga pedig hetekig Márta szobájának küszöbén, egy hevenyében odalökött matracon töltötte a hosszú éjszakákat. Többet ébren, mint alva. Lova ezalatt mindig felnyergelve állott az istállóban.

— Hogy meg lesz hatva Márta, mikor mindezt elmondom neki — örvendezett Tekla bárónő, mikor már túl voltak a legrosszabbján. De Pál nyers felzúdulással tiltakozott:

— Isten ments! Nem vagyok én iskolásfiú, aki egyest vár a bizonyítványában!

Márta mégis megtudta. Örülve a visszakapott fiatal életének, ami mindenki iránt jobba, elnézőbbé, bőkezűbbé tette, sietett ezt is odajegyezni, ahol férjének jó tulajdonságait számontartotta: a szíve legközepébe. Rombay ezt, természetesen, rögtön észrevette és túlradó örömmel,

toronymagasságban hordta a fejét, annál inkább, mert közben szerencsésen kievickélt a Rákóczi Elemér-féle «slamasztikából». Gyakran beszélt az ügyről a vármegyéjebeliakkal. Jólesett minden alkalommal megfigyelni, hogy senki szemében sem villan a gyanúsításnak legparányibb szikrája sem. Sőt, önhittség nélkül ismerte be magának, hogy mindig éber és soha nem lankadó igyekezetének máris megvan az aratása, mert nincs olyan alakulat, vagy kör a megyében, ahova őt be ne vennék, maguk közé ne hívnák, tanácsát ne kérnék.

— Még egy-két év és főispán lehetne belőlem. Ha ugyan a képviselőség nem lenne célszerűbb. Mindenesetre majd meglátjuk. Csak a pénz ne lenne ismét fogytán! — dünyögte kedvetlenül és már százszor is azon a ponton volt, hogy Mártának a tanácsát kéri, ami másszóval azt jelentené, hogy jó mélyen belemarkoljon a Hódréthy-vagyomba. Ettől azonban még mindig visszatartotta egy maga előtt is érthetetlen szemérem, gyávaság. Azt is belátta, hogy felesége szó nélkül teszi, amit lehet. Lám, minden kérés nélkül újonnan fedette a házat, nemkülönben az összes gazdasági épületeket. Pedig már akkor tudta, hogy kénytelen lesz fürdőre is menni, mert második szülése után és annak tetejébe jött tifusz után mindenféle rendelleneségek mutatkoztak.

— Oka az is lehet — magyarázta az orvos —, hogy túlgyorsan követte egymást az a hatalmas két csemete.

Rombay sok káromkodást morzszolt a foga között a hosszas egyedüllét unalmára gondolva, de ugyanakkor örült is korlátlan szabadságának.

HARMADIK RÉSZ.

I. FEJEZET.

Kietlen, szürke, esős reggel volt az, amelyen végre a nagyon lefogyott, sápadt, gyenge lábon álló Márta beülhetett kocsijába édesanyjával, aki a végleges szakorvosi tanács meghallgatása miatt Budapestig kísérte. Onnan, testben összetörten, lélekben leküzdhetlen depresszióktól gyötörve, szállt fel most már teljesen egyedül a Franzensbadba induló vonatra.

Franzensbadba érkeztek első pár napja csomagolással, rendezgetéssel és a gyógykezelésbe való beleéléssel járó fáradságokkal telt el. De később, ki-kiült a térzenéhez. Minden érdekelte. Annyi esztendei falusi magány után minden színesnek, újszerűnek, európainak, a világ közepének tetszett neki és nagyon szórakoztatta. És ő, aki eddig soha életében nem volt kíváncsi, most órákig el tudott tünődni azon, hogy vajjon mi hozhatta ide ezt vagy azt az érdekes, vagy furcsa szép, vagy csúnya fürdőzőt.

Néhány hét után az orvos már hosszabb sétákat, sőt kocsikázásokat is engedélyezett néha. Egy ilyen alkalmat megragadva rándult át Karlsbadba. Tömve volt a fürdőhely. Ahogy a főüzletek kirakatait vizsgálgatta, minduntalan magyar szó ütötte meg a fülét. Fel sem nézett. Kit ismerhetne ő, aki hajdani külföldi utait leszámítva, úgyszólván mindig csak falun élt. Ahogy erre eszmélt, fájó érzések kezdték gyötörni:

— Egyedül... egyedül — lüktetett halántékában, mint már annyiszor.

Nemsokára úgy találta, hogy fárasztja az álldogálás, ezért Pupp felé irányította lépteit. De amint belépett, azt látta, hogy egyetlen üres hely sincs. Tétován nézelődött, mert éhes is volt, szomjas is, nehezeére esett volna

a továbbvándorlás. Egy pincér észrevette határozatlanságát :

— Ott a fa alatti asztalkánál volna egy hely, ha nem lenne kellemetlen másokkal ülni.

Márta idegenkedve nézett arra. Egy öreg úrinőt látott ott és egy urat háttal a kijáratnak. A pincér máris sietve somfordált melléjük s most arra kezdett mutogatni, ahol Márta várakozott. Erre az öreg hölgy feléje nézett és barátságos kézmozdulattal kínálta fel az üres széket. Márta köszönő fejbólintással foglalt helyet s csak azután nézett fel, hogy szentől-szembe találja magát : — Szentendrey Ádámmal. A meglepetés első pillanatában mind a ketten némán s mégis árulkodó örömmel, egymásbavesző nézéssel áldották a véletlent. Az öreg hölgy kérdően jártatta pillantását egyikről a másikra. Szentendrey volt az, aki nevetve beszélni kezdett :

— Micsoda, de micsoda véletlen ! Megismer még? — Majd az öreg dámához fordulva : — Kedves néném, engedje meg, hogy Rombay Pálné önagyságát bemutassam : Nagynéném, Zergesdy Johanna grófnő. Most pedig mondja, hogy kerül ide?

— Nem vagyok itt — ügyetlenkedett Márta, akinek csak arra volt most gondja, hogy megrendülését eltitkolja. Szentendrey újabb nevetése hallatszott :

— Ne mondja ! Nem itt? Hát akkor hol?

— Franzensbadban — felelte Márta és mélyen elpirult, mert úgy érezte, hogy szörnyű indiszkréció rejlik már csak e névben is.

De a nagynéni legott szapora szóval faggatni kezdte :

— Franzensbadban? Igazán? Sokat voltam ott hajdanában. És hol lakik?

Márta megmondta az utcát és számot. Az öreg hölgy még tovább kérdezte. Látszott, hogy minden érdekli. Ők ketten hálásak voltak e szóáradatért, mert időt engedett álarcok és vérték magukra erőszakolására.

E naptól kezdve sokat voltak együtt. Úgy történt ez, hogy Zergesdy grófnő egyszer azt találta mondani, hogy Karlsbad unalmas, mire öccse hamarosan meggyőzte arról,

hogy Franzensbadban kitűnőek az orvosok. Így történt, hogy alig két nappal a találkozás után máris átköltözködtek abba a penzióba, amelyben — ahogy később kiderült — Johanna grófnő első szerelmi idillje lejátszódott. Igaz, hogy a tizenegyediknek egy kis karlsbadi erdei pad volt a színtere, de tizenegy olyan közel van már a tucathoz, míg az első mindig csak az első marad! Az pedig Franzensbadban volt.

Tudni kell, hogy az öreg grófnőnek, legalább hatvanéves koráig az volt a főoglalkozása, hogy ilyen érzelmi kegyhelyekkel csillagozza tele Európa térképét. Most pedig, hogy ezen a koron is jóval túl volt, meg kellett elégednie azzal, hogy sorra látogathatta azokat. Sőt, akadály esetén már azzal is, hogy gramofonlemezek segítségével idézgesse mindazt a sok halott keringőt és elnémult nótát, amelyek valamiképen összefüggtek szívének egy-egy kedves emlékével. Ezeket hallgatva kedvére kiszipoghatta, kisóhajtozhatta magát.

Szentendrey nagyon jól ismerte ezt a gyengéjét, azért még mielőtt Franzensbadba értek volna, máris sietett egy új lemezszállítmányt rendelni, amely a «Bruder lustig»-tól az «O du lieber Augustin»-on át úgyszintén a «Kerek ez a zsemlyétől» a «Vékony deszka kerítésig» minden megvolt, amiről feltételezte, hogy hivatva lehet egy elnémult szívet ideig-óráig tetszéltre galvanizálni. Így aztán zavartalanul összejöhetett Mártával. Délelőtt nem is kísérelte meg a találkozást, mert a fiatalasszony ezt az időszakot egészen kúrájának szentelte. Az ebédet rendesen hármasan fogyasztották, de még előttük gőzölgött a feketekávé, amikor az öreg grófnő máris nyugtalankodni kezdett és délutáni pihenőt emlegetve, otthagya őket az asztalnál, hogy gramofónjához és szerelmesleveleihez siessen vissza. Ezekből is jókora ládányit hurcolt magával Európaszerte. Értékes, gyönyörű gyűjtemény volt az, de ő már alig nézte, hogy nagy író, vagy nagy zeneszerző, vagy nagy politikus van-e alájuk írva. Ma már óriás és vaskos okuláróján át böngészve, olyan mindegy volt, hogy a régies, kusza betűk Musset, vagy Liszt Ferenc, vagy Türr István, vagy Cavour

nevét cikornyázták. Csak két szó érdekelte bármily nyelven bárkitől. Csak azt a két szót kereste és találta mindenikben: «szeretlek» és «imádlak».

Szentendrey, aki tudott ezekről a relikviákról is, beszélni kezdett róluk Mártának. Nem tudta megérteni, firtatni nem merte, mi okozza a fiatalasszony hirtelen támadt elszomorodását.

Márta hálás volt, hogy nem kérdezett semmit, mert csak egyetlenegy válasz égette a nyelvét és az így hangzott volna: Irigylem a nagynénjét. Nem azért, hogy annyian szerették, de amiért ő annyira tudta szeretni: a szerelmet. De éppen ezt nem volt szabad kimondania. Soha ilyenféléről nem akadt szó kettejük között. Mégis, mennyi mondanójuk volt minden együttlétnél. A néni távozása után Ádám mindennap megkérdezte:

— Hová megyünk most?

Hangja mindenkor derűs és tárgyilagos volt. Tudatalatti vágyai úgy érezték meg a reménykedést — melyek ezt a kérdést a szájába adták —, mint szeizmográf a távoli földrengést. De Mártának sikerült éppen olyan tárgyilagos derűvel felelni:

— Ha nem bánja, üljünk ki a parkba.

Sohasem hívta saját lakásába. Miért? Mert félt? És szégyelte, hogy félt? Mert betegnek tudta magát és nem akart emiatt sírva fakadni előtte? Mert hű akart maradni férjéhez? Tulajdonképpen ez mind együtt lázadozott benne és hol a veleszületett és belenevelt elvek kerültek felül, hol újra fellángolt szerelme követelőzőtt örök jogokra hivatkozva. Nagyon szenvedett és mégis nagyon boldog volt.

Azok az együtt töltött órák, a park valamelyik messziről is látható, mégis eldugott padján, mennyi olyan ablakot, ajtót tártak fel újra, amelyen a végtelenség derűje, megértése, harmóniája a lelkébe özönlött. Milyen gyönyörűség volt hangosan gondolkozni. Milyen messze érezte magát az otthoni, kicsinyes mindennapiságtól, férje féltékenységtől. Humor nélküli élcelődésétől. Tejpénztől. Szolgáló megesésétől. Csorbult bögréktől. Mindentől, ami

földszagú. De egynek mindig örült. Ha Ádám a gyerekeiről kérdezősködött. Csupa szeretet és ragyogás volt a szeme ilyenkor ; a hangja meg csupa derű, amikor róluk beszélt. Mennyi mindent tudott mondani kisleánya apró, rizskása-fogáról, a kisfia göndör szőke hajáról. Legbátrabban ő is a Szentendrey fiáról szeretett kérdezősködni. Ennél a témánál úgy vélte, nem érheti veszedelem egyikő-jüket sem.

— Mondja, a kis Péter, mert úgy hívják, nemde, tulajdonképen már hány esztendő?.

— Bizony már csaknem tíz. Hány éves is a maga kisleánya?

Márta megértően nevetett vissza :

— Csaknem kettő.

— Majd megmondom a fiannak. Éppen egymáshoz illők.

— Gondolja?

— A legkomolyabban.

Ezt a kérdést gyakran megtárgyalták ugyan, de mindig jókedvűen, nevetve, könnyedén, mint ahogy két ügyes játékos törekeny virágok felett színes léglabdákat dobál át és újra át egymásnak. Márta nagytitokban mégis, szívének legédesebb álmodozásával gondolt e lehetőségre.

Minden héten egyszer levél érkezett férjétől. Kissé túlcikornyás, jól olvasható, tisztartóbetűvetéssel voltak azok írva. Mindig gyöngéd megszólítással kezdődtek : «Asszonykám», vagy «Mamuska». Így. A végén is hosszú sorokra terjedt a szerelmes figyelmeztetés és búcsúzkodás. De a közepükön a pontos beszámolásnak volt helye. Ház-tartásról, gazdaságról és azoknak sok ügyéről, bajáról. Rombay híven felsorolta, hány tehén borjadzott, hány disznó hullott el, hány üveg uborka savanyodik télire. Hány juhbőrt vett meg a zsidó «impertinens olcsón». Legutóbbi levelének végefelé Márta még a következőket is olvasta :

«Igaz ni! majd elfeledtem a zekerei nagy újságot megírni. Emlékszik, úgy-e a kis Verusra, a jegyzőné szolgálójára? Szép kis fruska volt. Maga egyszer süteményt adott neki, amikor még csak libát őrzött a falu végén. Em-

lékszik? Nos, ma temették. A dolog úgy történt, hogy a jegyzőné valami herbateához való főért leküldte a kertek alá, tudja, ott messze, túl a kúton. Hogyan-hogyan nem, egy arra ténfergő részeg vándorlegény megleste s ahogy ott tépegette a virágokat, hirtelen elkapta, mint fecske a legyet. Sokan hallották a kétségbeesett segélykiáltozását. A kondás oda is szaladt időre, de mikor meglátta, hogy miről van szó, persze hogy röhögve eresztette vissza a galagonyaágot. Ez úgy alkonyatkor történt. Verus sokáig bujdosott a bokrok között. Valószínűleg szégyelt hazamenni. A jegyzőné végre is maga indult keresésére és mikor meglelte, természetesen pár jó, egészséges pofont mért le neki — ahogy illett is. A kisleány látszólag beletnyugodott még ebbe is s mint megijedt kutya kullogott a jegyzőné után. De reggelre hiába keresték. Csak harmadnap vetette ki hulláját a libató vize. Nagy a gyanúm, — mondta a levél tovább — attól félt a kis butus, hogy nem akad egy másik vándorlegény az útjába? Nem gondolja? Pedig dehogy nem akadt volna olyan szép leánynak! Na, nincs igazam?»

Mártán végigfutott a hideg. Lehetséges, hogy ebben a rút beállításban a Pál felfogása tükröződik vissza? Mily visszataszító annál inkább, mert tréfálkozva írta. És önkénytelenül a sajátmaga kelepcebe csalása jutott újra eszébe. Milyen undorítóan komikus jelent volt az is! Ez a visszaemlékezés annyira felháborította még most is, hogy e pillanatban semmi különbséget nem talált férje és a részeg vándorlegény tette között. Irtózott mind a kettőtől. Egyáltalán mentől több időt töltött Szentendreyvel, annál sivárabbnak látta férjének nevelési hibáit és lelki fogyatékoságait. Otthon valahogyan a megszokás, a napnap melletti együttlét, Rombaynak gyakori okos mondásai, páratlanul gyöngéd figyelmességei, nemkülönben az apró-cseprő kérdések körüli megértő mosolyok, a gyermekszobában támadt jóízű felkacagások mind-mind letompították, elhalkították azt, amit Márta úgy jellemzett titokban: «más diapazon». De így, a távolból, csak a hibákat látta az ő ijesztően józan emlékezete.

Mindezt Szentendrey előtt gondosan rejtegette. De azon a napon, amelyen férjének hosszú levelét megkapta, tréfásan mégis mondott ennyit :

— Tudja, én vagyok a legkifosztottabb ember a világon. Mert a mult mindig úgy rögződik emlékembe, amilyen adott percében tényleg volt. Ha nagyon szép volt, nagyon szép maradt, de ha csunya, most is az, sőt talán még csunyább. Higgye el, irigylem azokat, akik meg tudják maguknak szépíteni a multat.

Ádám erre csak azt felelte, két kezét nyujtva Márta felé :

— Én pedig csak azt az egyet irigylem, aki a maga jelenét tehetné széppé, de nem teszi . . .

— Honnan tudja? — támadt ellene a fiatalasszony fölényesen.

— Hát nem elég magára nézni? Nem elég a maga szavát hallani? Nem árulta el titkát éppen ebben a pillanatban is? — kiáltott Ádám szenvedélyesen. — Mi volt maga Porto-Finoban?! Csak gondoljon vissza, mi volt és mi most? . . .

Márta néma megadással vont egyet vállán. Szentendrey pedig — félig öntudatlanul — tovább kínozza :

— Nem tudja? Hát megmondom én. Ma egy csenevész, fészekből kiesett, töröttszárnyú madár. Ó, szó sincs róla, valószínűleg egy nagyon dicséretreméltó szorgoskodó kis cinege. De, hol van a maga igazi énje, Márta? A szárnyaló? Az egyéni? A mindenkinél különb énje? . . .

— Maga úgy beszél — próbált mosolyogni Márta —, mintha . . .

— Igen úgy — vágott szavába Ádám —, mintha azt keresném, azt siratnám, azt szeretném visszavarázsolni, ami az enyém volt. Azt . . . Azt! Semmi mást, mert nekem az a — Minden . . . Ne álljon fel, Márta! Ne menjen el! Ne hagyjon itt! Hallgasson meg! Kérem! . . . Könyörögök! . . . Márta! válják el! . . .

— Én? Megörült? . . .

— Lehet. De örültséget mindig az követ el, aki az életét tudatosan dobja áldozatul egy érdeemtelennek.

— Hogy meri ezt nekem mondani?

— Értse meg!... Szeretem... Ma még ezerszerte jobban, mint hajdan!... Kell más magyarázat?...

Márta nem felelt. Összeroskadtan ült és úgy nézett maga elé néma vívódással. Jó sokára azt mondta — halk hangon :

— Pál ezt túl nem élné...

Aztán újabb gyötrődő mérlegelés után csaknem sikoltva, megértésért könyörgőn :

— Gyermekem van!... Kettő.

Bár Ádámnak nem lehetett többé kétsége afelől, hogy a Rombay Pál felesége csakis őt szereti, mégse bírt tőle egy biztató szót kapni és mikor a fiatalasszony némán köszöntve felállt, nem volt bátorsága őt visszatartani.

Márta pedig csaknem futva ért lakására. Odaérve, rögtön rendelkezett, sürgőnyt írt, az orvost kérte, csomagolt és másnap, mire azokat a gyönyörű rózsákat átadhatták volna, melyeket Szentendrey minden reggelen üdvözlétül küldött, ő már régen vonaton ült, hogy mentül hamarabb, mentül gyorsabban meneküljön, sajátmagától, akiben ezidőszerint egy cseppet sem mert már bízni.

II. FEJEZET.

Egyelőre nem Zekerére ment, de Hódrétre, gyermekeihez.

Most azokra volt legnagyobb szüksége.

Nagy lett öröme, amikor Mária hozzá totyogott, kislánya pedig feléje mosolygott.

— Hadd lássam, jót tett Franzensbad? Állj ide a világhozzá! — rendelkezett Hódréthyné tréfás szigorral, de mingyárt nagyon komolyan csóválni kezdte a fejét :

— Még mindig nem vagyok megelégedve veled. Mit mondott az orvos?

— Hogy még legalább két hónapig nagyon nagy nyugalomra van szükségem.

Anyja gyöngéden megcirógatta a halvány arcocskát.

— Maradj itt addig — kérlelte. — Itt nem lesz semmi dolgod, gondod, bosszúságod, mint Zekerén, ahol — úgy hallom — még ma is munkások piszmognak a házon.

— Itt maradni? . . . Lehetetlen — védekezett Márta. — Ezt már Pál miatt sem tehetném.

— Ugyan kérlek! — kottyantott beszélgetésükbe Szokványi Szidónia.

Tekla bárónő gyanakvón figyelt fel, sőt titkos kis intégetéseket telegrafálgatott feléje. De mióta Picike néni tolószékbe került a köszvényes lábával, nem volt nála kiméletlenebb zsarnok Magyarországon. Most is cinikus vállvonogatással mellőzte unokanővére izgalmát és nevetgélve mondta ki azt, ami belőle régóta kikíváncozott :

— Ugyan kérlek, Pál, Pál . . . Attól ugyan maradhatsz nálunk. Miért is ne maradnál? Itt vannak a gyermekeid s mindnyájan boldogok vagyunk, ha látunk . . .

— Jól tudom és köszönöm — felelte Márta nem egészen jókedvvel, de gyanútlanul. — De lássa be, Picike néni, hogyha már maguk is örülnek ittlétemen, hát még Pál mennyire örülni fog, ha hazamegyek !

— Na . . . na . . .

— Mit na . . . na . . . nénikém, talán vannak kételyei? — Ezt a fiatalasszony olyan önhitt biztonsággal mosolyogta feléje, mintha a Mont-Everest szilárdságáról beszélne. Szidónia valósággal kihívásnak vette :

— Na . . . Na. Csak azt mondom, hogy na . . . na ! — ismételte csúfondárosan. — Ha olyan nagyon örülne, itt lehetne. De nincs. Pedig ráért volna idejönni, míg te Franzensbadból idáig utaztál.

— Biztosan nem hagyhatta ott a munkásokat — mondta Tekla bárónő, de olyan nyomatékkal ejtve a szót, hogy Márta gyanút fogott, annál inkább, mert Picike ingerülten támadt Hódréthynére.

— Mit integetsz? Mintha nem állapodtunk volna meg abban, hogy Mártának is csak hasznára lesz, ha kinyílik a szeme.

— A szemem? Mit akar ezzel mondani?

— Azt, hogy minden férfi egyforma. Igen. Ezt mondom.

Kujón, ahány csak van. Igen. Az. A te férjed sem különb, sőt, komiszabb, mert ő még magyarázni sem szégyenli, hogy beteg vagy és ezért . . .

— Hallom, folytassa kérem! — És Márta már ott állt előtte toronymagasságban. Egy megszeppent kis hájcsomó pislákol az alacsony székből feléje. Bűntudatos lélek a haragvó arkangyal felé. Mégis összeszedte minden bátorságát, hogy kimondja, ami a bögyét nyomta :

— Hát igen, «ezért» kénytelen a te kis szobalányodnál, a Zsuzsikánál kárpótlást szerezni magának.

Kimerülve rogyott össze, de egyszerre nyilegyenesre nyúlt a háta, Márta elképzeldhetetlen válaszát hallva :

— Ha teszi, jól teszi . . .

A két öreg hölgy nagy egyetértéssel nézett össze e felháborító — «minden asszonyi méltóságot lábbal tipró» — kinyilatkoztatásra. Márta még ennél is többet tett, mert, mintha most vágyakoznék igazán a férje után, azt mondta keményen, ellenvetést nem tűrő hangon :

— Még ma indulok.

— Még ma? De hisz ez lehetetlen! — jött a szörnyűködés két oldalról egyszerre.

— Nincs lehetetlen. Indulok.

Anyja érvelni kezdett :

— És még egész éjjel, pihenés nélkül, betegen? Legyen eszed, kisleányom, kérlek, legyen eszed!

— Mamikám, ne tartóztass. Ismered csökönyösségemet — kérlelte Márta, nem haraggal, de nem is engedve. Egy lépést tett az ajtóhoz, de ekkor újra felcsattant Picikének csúfolódó nevetgélése.

— Hagyd őt, Tekla. Nem látod, hogy azt a csélcsap férjét a bolonulásig szereti?

Márta adós maradt a felelettel. Erélyes kézzel nyomta le a kilincset és kisietett. A folyosóra érve, némi tétovázás után, mégsem a kijárat felé tartott, hanem amerre lakosztályának nagy csendessége várta. Fájón rezgő idegekkel vetette magát az ágyra. A saját hangja zsongott még mindig a fülében, ahogyan azt mondta :

— Ha teszi, jól teszi!

Úgy is érezte, ahogy mondta? Hát nem, mert lázongott. Minden egyes kis porcikája lázongott, pedig a gondolatok, amelyek mint gyors viharfelhők hömpölyögtek, kergették egymást erre-arra az agyában, a rendetlenségük lüktető ereiben, tulajdonképpen nem is egyéni gondolatok voltak, hanem a monogám nő évezredes elemi feljajdulása, tiltakozása a poligám férfi évezredes árulása ellen. De Márta ezt nem mindgyárt vette észre. Annyira fel volt indulva, hogy egyéni sértésnek és szenvedésnek érezte azokat az atavisztikus felgerjedéseket. Csak akkor kezdett magábaszállni, amikor a Picike csúfolódó kiáltása vetődött fel kéretlenül a nagy káoszban. — Hagyd őt, Tekla, nem látod, hogy azt a csélcsep férjét a bolondulásig szereti?

— Én? A bolondulásig szeretem? ... Pált? ... Ezt mondta? És most, talán éppen most, azt forgatják, rázzák, vizsgálják ők ketten. És azt is, hogy féltékeny vagyok. Hogy azért akarok hazasietni, mert holmi rikácsoló jelenetet kívánok rendezni Pálnak, «akit a bolondulásig szeretek». — Bár úgy lenne — sóhajtott szomorún. — De, tulajdonképpen a látszat nekik az igazat.

— Tulajdonképpen, mit is akarok? — tört rá a kérdés élesen, kíméletlenül. Összemérni az erőmet egy szobalánnyal, szerelemfáltésból? Nem! ... Hát akkor? Mert bosszúra vágyom, amiért azalatt csalt meg a férjem, talán épp abban az órában, amikor letagadtam egyetlen, igaz szerelmemet, eldobtam életem nagy boldogságát, mindent, mindent ... a neki fogadott hűségem nevében?

Most már még mélyebben, mélyebben igyekezett saját lelkébe látni.

— Mi van hát velem? Miért érzem magam megrablottnak, szerencsétlennel? Miért zokogok ilyen eszeveszetten egy óra óta?

Soká töprengett így, magát nem értve, magát megvetve, de egyszerre csak nagyhirtelen felült ágyában.

— Megvan! Rájöttem! — mormolta homlokát tenyerével ütögetve. — Pál hűség nélkül, reám nézve: közömbös. Mert az volt a vérté, önmagával szemben. Az volt benne a szép, az emberi, a viszonzásra készítő, a megvesztegető. De,

ha még ez sincs? . . . Akkor . . . Akkor . . . Én uram, Istenem, de hisz akkor egészen hiába adtam neki az életemet ! Mert hiszen akkor nincs reám szüksége ! . . . Irtózatos, őrjítő gondolat ! . . .

Késő éjszaka lett, mire elszenderült.

Másnap nem szólt az elmenetelről, anyja pedig minden igyekezetével azon volt, hogy ottlétét nagyon kedvessé tegye. Még ékszerdobozát is elővette évtizedes rejtékéből és egy nagy művészi arany és erdélyi zománcból készült régi nyakékkal ajándékozta meg. Estére még egy meglepetésben volt része, amennyiben férje — minden előzetes híradást mellőzve — megérkezett. Nagy örömet mutatott, nagy hangon beszélt, túlzott fesztelenséggel mozgott. Márta ebből is kiérezte, hogy valami oknál fogva kényelmetlenül érzi magát.

— Magáért jöttem — mondta, feleségét ismét és ismét magához ölelve. Aztán Picikéhez fordult :

— Miért néz rám, mint egy kísértetre, öreg szülém? — Harsogó nevetéssel mondta ezt, Szidónia pedig közel volt az ájuláshoz.

— Ilyet mondani egy szűz leánynak — lázadózott minden csepp vére, de néma maradt, mert mindennél jobban érdekelte, hogyan fog Márta a «bűnössel» szemben viselkedni.

Alaposan csalódhatott szegény, mert ők ketten a legjobb barátságban karoltak egymásba és mentek a kertbe, ahonnan a gyermekek víg visongatása hallatszott.

Két nap mulva, minden marasztalás ellenére, a Rombay-család Zekerére indult.

A hosszú kocsizás alatt Mártának sikerült magát «megszervezni», ahogy ő nevezte. Belátni, hogyha együtt akar maradni férjével, nem ellenségként kell vele szemben állni, de még megértőbbnek lenni, még elnézőbbnek.

Még a híres Zsuzsikát sem küldte el rögtön, csak miután egy kitűnő helyet biztosított neki. Márta csak egyetlen egyszer tett szóvá egy hasonló esetet.

— Pál, miért teszi?

Mire az nevetve ölelte magához és joviális őszinteséggel ő is kérdéssel felelt :

— Jobb szeretné, ha minden héten eret vágatnék magamon?

És talán, mert visszaemlékezett gyermekkorának vergődéseire, rémületeire, melyeket mind-mind a szülők közötti hangos szóváltások zúditottak ártatlan fejére, mindent igyekezett megérteni.

Az ő kiegyenlítetttség utáni örök sóvárgása gyakran segítségére jött. Hisz annak köszönhette, hogy néma tudott maradni, amikor minden porcikája remegett a vágytól: jól odamondani, igazát bizonyítani, éles szavak viharba-harangozását kiélvezni.

Rombay viszont hónapokig vigyázott, hogy ne ingelje. De elég volt két-három pohár bor, vagy Márta előtt eltitkolt kártyaparti, vagy eltitkolt ügyek, hogy rosszkedvűen, eltompultan, vagy egyenesen hibát kereső rossz-hiszeműséggel támadjon feleségére. Egy ilyen rossz percében annyira ment, hogy Mártának — minden bevezetés nélkül, egyszerűen — szemére vetette a már hónapok óta távollevő Zsuzsika elküldését. De felesége tréfásan, kerekre nyitott nagy szemekkel, lassú fejrázogatással, csodálkozást kifejező szájsucsorítással, mint egy előre is elnéző anya nézett vele farkasszemet. Aztán mindkét kezét a már kissé szégyenkező ember vállára tette, könnyed nevetéssel és mégis kérőn adta tudtára megmásíthatatlan akaratát:

— Az ilyesmiről mi ketten soha, de soha ne beszéljünk együtt. Jó?

Rombay újra felfortyant.

— Ha akarok, beszélek. Igenis, beszélek.

Márta egyszerre komoly lett nagyon.

— Nézze, Pál! Annyi közös érdekünk van és annyit bevehetünk még az életünkbe és be is fogunk venni rendre, rendre, ahogy a gyermekek nőnek, hogy igazán kihagyhatunk egy kérdést, egyetlen egyet.

Hangos nevetéssel kiáltott fel a férj:

— De ha engem csak ez az egyetlen egy érdekel.

Márta nem talált szavakat. Még a lélekzete is kimaradt a nagy meglepetéstől, de a humor iránti érzéke segítségére sietett és ő elnevette magát, amikor azt felelte:

— Tudja, hogy ez nem is igaz? Van sok-sok más, ami magát érdekli.

— Téved! De, például?

— Hegedűje.

— Cincogás.

— Mondjuk. Kérdem, mert nem tudom: szeret lovagolni?

— Na, ezt már jól eltalálta! Nagyon. De az nem számít, mert nincs lovam.

— Miért?

— Mert koldus vagyok ahhoz, hogy igazán jól vegyek, gebékre meg nem ülök.

— Én sem. Valamit majd csak kigondolunk.

Pál lóbolond volt egész életében és egyszerre, előérzete azt súgta, hogy Márta nem hiába mondta, amit mondott.

Pár nap múlva csakugyan megérkezett két nagyon szép paripa a geszti ménesből. Mikor először lovagoltak ki, Mártának örömkönnny buggyant szeméből, mert aki a falu pompás legelőjén mellette vágatott, arra kevés lett volna az a dicséret, hogy tökéletesen üli a lovat, mert annál sokkal több illette. Hiszen Pál egyszerűen lóra született. Eggyé vált azzal, amint nyeret érzett maga alatt.

— Mikor ült nyeregben utoljára? — kérdezte e csodás rátermettség láttára.

— Már régen, nagyon régen.

— Sajnálhatja.

— Teszem is.

— Hol tanulta?

Boldog nevetéssel adta meg férje a választ:

— Azt hiszem, valahol a Don tövénél vagy legalább is arrafelé.

— Igazán?

— Na persze, úgy körülbelül ezer évvel ezelőtt.

Összenevettek és szokatlanul jó hangulatban, jóízűen elbeszélgetve kalandozták be a határt. Ismét van valami, amire Pálnál büszke lehet. Olyan jólesett ezt tudni Mártának.

Sajnos, férjének sem életfelfogása, sem életmódja, sem

elvei, sem szokásai nem voltak olyan kifogástalanok, mint zenei hallása és lovastudománya. Márta például sosem látta kellemetlen érzés nélkül a posta kezelését, amelyhez még mindig csökönyösen kötötte magát.

— Miért teszi? — faggatta mindjárt esküvőjük után. — Csodálom, hogy nem únta még meg nap-nap mellett végigolvasni azt a sok levélcímzést, amihez semmi köze.

— Ahogy vesszük. Szeretek embertársaim veséjébe látni. Ez pedig annak egyik módja.

— A levelezőlapokat is elolvassa? Csak nem?

— Miért ne? Mulattatnak!

— Mondja, az én leveleimet is ilyen alaposan át fogja vizsgálni?

— Az csak ezután válik el, szerelmem.

Nevetve mondta ezt, kézcsókkal enyhítette és a fiatalasszonynak mégis rossz napot csinált vele. Mindez több esztendővel ezelőtt történt, de Márta még ma sem békélt meg férjének e szokásával, mert tudta, hogy gyanakvó természete készteti e kémkedésre. Most pedig, mióta Franzensbadból hazatért, az is bántotta, hogy kénytelen a Szentendrey leveleit kerülő úton, a dadus kezén át küldetni. Sokszor elpirult, ha eszébe jutott ez és azt kérdezgette magától:

— Mit gondolhat rólam Ádám? Azt, hogy rabszolgasorban élek, vagy azt, hogy műkedvelő intrikus vagyok, aki élvezi a titkolózzást?

Mindkét feltevés súlyosan nehezedett reá, de mégsem bírta magát rávenni arra, hogy válaszában magyarázgatson.

Valóságos naplók voltak azok mindkét részről, amelyekben sok szó esett mindennapi életük kisebb-nagyobb adottságairól, olvasmányaikról, kedvtelésükről. Márta egészen őszintén leírta kellemes meglepetését, amikor először látta, férje milyen csodásan üli meg a lovat. Szentendrey viszont kertjének szépségeiről számolt be nagy szaktudással. Érzelmeikről nem sokat beszéltek. Ott csillant az ügyis mindenik sorukban. Annál több szó jutott a gyermekekre. Kivált Márta tudott sok minden kedveset, mulatságost a «maga menyéről» feljegyezni.

«Hát még a fiam! Ha látná! Máris övé a világ. Beszél, beszél. És kérdez. És akaratos. És hízelgő. De ha valami igazán kell neki, úgy akárhogy tiltjuk azt tőle, vagy rejtjük előle, az előbb-utóbb az övé lesz, az bizonyos. Nem képzeli, milyen mulatságos, amikor sunyin körültekint s ha azt hiszi, hogy nem látjuk, négykézláb, gyorsan-gyorsan indul a megkívánt tárgy keresésére. Ha aztán megleli, pirinkó kis kezével hamar-hamar maga alá gyömöszöli, akár fényes gyufatartó, akár mézzel kent kenyér az. Remélem, nem szemfényvesztőnek készül.»

Egy későbbi, sokkal későbbi levelében pedig ez állt: «Köszönöm, hogy fiam negyedik születésnapja eszébe jutott. Dadus idejében továbbította a gyönyörű gőzhajót. Tudja, hogy igazán befűthető? Forognak a kerekei, sőt tagadhatatlanul halad is a vizen. Megsúgom, hogy magam is sokszor eljátszom vele. A fürdőkád azóta, persze, örökös áradásban van, úgyhogy a kövezeten remek úszóversenyt rendeznek a szivacsok és szappanok, Pál nagy bosszúságára. Tegnap még ennél is meglepőbb dolog történt. A hajó tudniillik, eddig ki nem derített okból, a kád legfenekére süllyedt, mégpedig akkor, amikor a két gyermeket egyedül hagytuk a fürdőszobában. Úglátszik, Zolinak jutott eszébe, hogy még több víz újra felszínre hozza a hajót. Megvallom, tegnap ekként kísérleteztünk előtte egy összelapult gumilabdával. Elég az hozzá, hogy a kis zsarnok valósággal kényszerítette Máriát, hogy az összes vízvezetéki csapot segítsen neki kinyitni. Zuhanyt, melegvizet és mindent. Mi — akik a kertben voltunk elfoglalva — a nagy zuhogásra lettünk figyelmesek. De már ekkorára a megszeppent kis Máriám ijedten kiabált ki az ablakon:

— Mama, mama, baj van! Aztán azt is, hogy: — Jaj, jaj, Zoli! . . .

Megértheti, milyen rémüldözéssel rohantam a fürdőszobába. Ám elképzelt iszonyatok helyett tudja mire léptünk be? Arra, hogy Zoli úrfi ott ugrált, tapsikolt és tapsikolt a szörnyű áradatban és — izgatott örömmel, vad diadalüvöltések közben — ujságolta mindnyájunknak külön-külön, hogy: «Özönvíz! Zúg, zúg!» Végre, mint

utolsó nagy tromfot vágta ki: «Özönvíz zúg, zúg, Zolinak zúg».

Én pedig most itt ülök a szobámban és az anyák módján elgondolkozom azon, vajjon mennyit árult el fiam majdani jelleméről, az a megdöböntő. «Zolinak zúg». Jótékony önbizalmat vagy kártékony önzést? Jaj, ha én azt tudhatnám! Vagy jobb, ha nem tudom? . . .

«Egyelőre csak gyönyörködöm abban az őserőben, mely ezt az alig négyéves kis emberkét verekedésre és ha nem vigyáznánk, máris a fák tetejére való mászásokra készíti.»

Egy más alkalommal megemlítette azt, hogy férje feltűnően szótalan. «Mintha nagy gondokkal viaskodnék. Pedig, tudtommal, gazdaságában a legnagyobb rend van. De hiába faggatom, mindig azzal utasít el, hogy nem szeret komoly kérdésekről asszonnyal fecsegni. Csodálatos, hogy ő, aki mindig azt kívánja, hogy minden istállót, pajtát, srófot, kereket, a vetést, az aratást, új nyakkendőt, ócska hordót együtt nézzünk meg, mindent tárgyaljunk meg, még eddig sohasem engedte azt, hogy igazán fontos ügyeibe betekintést nyerjek. Én tehát csak azt látom, hogy néha mindenre telik, néha a legszükségesebb sincs. Ilyenkor természetesen a magaméból pótolom, de lehetőleg úgy, hogy észre ne vegye, mert tudom, hogy megneheztelne érte.»

Mennyire megdöbönt volna, ha tudomására jut, hogy mekkora veszedelem fenyegeti nyugodalmát. Szerencséjére elmúlt az, mielőtt bárki is gyaníthatta volna létezését. A dolog úgy történt, hogy Rombay az évek előtti Rosenwasser-Rákóczi panamából ép bőrrel kerülvén ki, nagybölcsen levonta annak az odiózus ügynek összes tanulságát és szép csendesén éldegélve kis birtokán, minden tehetségét arra fordította, hogy társadalmi szintjét emelje. Vagyona újabb gyarapítására mindaddig nem gondolt, ameddig az öreg Rosenwasser duzzadt pénztárcája a hála-bankókat, kellő és kikövetelt mennyiségben rendre-rendre izzadta ki magából. De mikor arról értesült, hogy az öregot halva találták éppen a zsongórési hídfő melletti rekettyésben, egyszerre feleszmélt és gondolatai rohanvást kezdtek kapkodni egy nyugvópont után. Csakhogy nem lelte azt sehol.

Tudta, hogy Márta az édesanyja élte fogytáig csak azokkal az összegekkel rendelkezik szabadon, amelyeket örökölt.

— Ehhez csak legutolsó esetben, legeslegutolsó esetben fogok fordulni! — mondogatta magában. — De hol van még ez a «legutolsó eset?» — biztatta magát, a kártyás optimizmusával. — Egyelőre más kibúvót kell, hogy találjak, mert Zekere már megint ki sem látszik az adósságból.

Egy heti meddő keresgélés után, a feltűnően tele postatáska nyomra vezette.

— Hát persze . . . De természetesen csak kölcsönképpen és sohasem szegénytől! — érvelt magamagával. — Itt van például az a haszontalan Illye Péter, akinek a testvére nagy vagyont szerzett «odaát». Most aztán, mindig küldözgeti a nagy bankókat Petinek, aki viszont alig várja, hogy korhelykedésre váltsa valamennyit. Ezt, ideig-óráig, megfosztani attól a lehetőségtől, hogy reggeltől estig és estétől reggelig tántorogjon, szinte életmentés lenne. Végre is, miért ne? . . . Csak úgy, sportból. Heccből . . . Hiszen megadom . . . Valamilyen formában egész biztosan megadom.

A kisértő postatáskát ismét elővette, ismét benne turkált.

— Miért ne? — mondogatta, egy vaskos levelet kihálászva mélyéből. — Ha legalább ezer forintot tartalmaz, máris nagy segítség! Mindenesetre megnézem, jó spurim van-e? Még mindig visszatehetem, ha akarom . . . És valószínűleg ezt fogom akarni.

Keze mégis megremegett kissé, amikor gömbölyű rajzonát az Illye Péternek címzett boríték felső hajlásába dugta. Éppen, amikor a forgatásához kezdett, rettenetes ijedtség markolt a szívébe, mert a kis Mária olyan nesztelenül lépett a szobába, hogy már ott is állt atyja mellett, mikor az jelenlétét észrevette. Első rémületében a levelet ideges sietéssel dobta vissza a postatáskába, de a kisleánya meglepetését látva, újra érette nyúlt és most halkan füttyö-részve, arcán mosollyal, a világosság ellen tartotta, mintha csak vizsgálná. Mária érdeklődve nézte ezt a műveletet.

— Apó — kérdezte fontoskodva —, segíthetek?

Rombay homlokán kiütött a verejték s keze, mint egy

fadarab esett a nyitott táska öblébe. Máriácska mindezt jól játszott tréfás komolykodásnak vette és fejét hátravetve jóízűen, tele torokból nevetett. Aztán megkísérelte, hogy apja ölébe másszon, de mivel ez nem sikerült, a legközelebbi székre állt és onnan karolta át a nyakát :

— De igazán apó — csicsergett —, igazán segíték. De ha mondom ! Hisz én már tudok olvasni. Ott jön Mamszi, nézdd. Kérdezd meg tőle . . . Kérdezd csak meg, hogy milyen jól tudok !

Rombay úgy érezte, hogy az égnek reá kell szakadnia vagy a földnek alatta megnyílni, de rögtön. A végítélet trombitájának hangjaira se szállhatott volna jobban magába, mint mikor az ő ártatlan gyermekének ajkáról halotta : «Apó, segíthetek?»

Sírni szeretett volna szégyenében és az oltár lépcsőjéhez verdesni a fejét. Mégsem jutott más megoldás eszébe, mint kocsira ülni és valamelyes ürüggyel a kaszinóhoz hajtatni.

A vármegye — egyszínűszőrű — előkelőségei éppen voltak egy, még a déli órákban lezajlott esküvő folytán és most még mindig rendületlenül ferbliznek.

Rombaynak reggelre több volt a nyeresége, mint a szükséges összeg. És egyszerre olyan messze maradt el tőle a tegnapi vergődése, olyan messze minden kísértés és olyan nevetségesen összezsugorodott mindkettőnek a fontossága . . . Meg sem értette, hogy mi jutott eszébe, amikor azokhoz a piszkos levelekhez akart nyúlni.

Ma is, mint tegnap, a mindenes besántított a postatáskával. Rombay úgy nézett rá mégis, mint egy kísértetre, ezért odaszólt Mártához :

— Nyissa ki, angyalom. Én nem érek reá. Különben is, fenemód megúntam már a vele való babrárt. Vállalja?

— Szívesen. De ha nem bánja, megkérem a postakísérő asszonyt, hogy csak a minket illető küldeményeket juttassa hozzánk ezután.

— Igen. Legjobb lesz. Hol van Zoli?

— Álomba sírta magát szegény, mert megvertem. Először életemben és remélem, hogy utoljára ! De nem tehettem másképpen — zokogott Márta. — Hiszen azon kap-

tam, hogy az almafa legtetejéről dobálta le a sárgarigók, értse meg, a sárgarigók — apró fiókáit. Pedig, hogy megtiltottam neki a fáramászást! Hiszen ő még olyan pici! . . . És én úgy féltem . . . és azok a szegény, szegény kis madarak! . . .

Rombay szeretettel kezdte arcáról az újra előtörő könnyeket lecsókolni. De a kert felől rémült sikoltozás és segítségkiáltások verték fel a ház csendjét. Férj és feleség egymás kezét megragadva igyekezett a hangok irányában és amint kiértek, iszonyú látvány remegtette térdeiket. Mert íme, ott feküdt a nagy almafa törzsénél látszólag élettelenül mindkettőjük szemefénye, gyönyörűsége — Zoli. Mária pedig a rémülettől elferdült szájjal, egy pillanatilag se hagyta abba eszelős sikoltozását:

— Orvosért! hamar, hamar orvosért! — rendelkezett Márta.

— Hogyan történt? — faggatta Márta Máriát, mikor már Zoli ágyában feküdt és gipszkötések zsibbasztották forgóban eltört, fájó kis lábát.

Márta ölébe vette a kissé megnyugodott Máriát és csók-özönnel biztatta, bátorította:

— Drágaságom? Mondjad! . . . Hogyan történt?

A kisleány pedig — anyja keblén nyugvó, lekonyított fejével —, kezében egy darab vékony rongydarabbal, melyet gépiesen, görcsösen csavargatott ujjai között, nagyon halkán, büntudatosan vallani kezdett:

— Zoli aludt. Én kint ültem a tornácon és nagyon búsultam azon, hogy Zolit megverted. Hát törtem a fejemet, mivel okozhatnék neki örömet? Egyszerre csak azt láttam, hogy az almafára visszatértek az öreg rigók. Ugráltak. Fel-felrepültek. Visszajöttek. Én bementem Zolihoz és a fülébe súgtam: «Nincs baj! Visszajöttek. Ő rögtön megértett. — Megnézem — felelte és már kint is volt az ágyból. Mikor kiértünk, a rigók éppen az ágak között kergetőztek. Zoli azt mondta: keresik a fészük helyét. Én tudom hol volt, várj, megmutatom nekik. Azt hittem, tréfál, de nem. Máris mászni kezdett. Én kértem, mondtam, hogy megint verést fog kapni. Meg is fogtam

az ingét, de ő kirántotta magát és csúfondárosan nevetett rám vissza és azt mondta: bánom is én, csak azért is, is, is, is.

— Így mondta? — kérdezte Márta megdöbbenve. Máriácska öreges szomorkodással bólogatta, hogy igen, így. Aztán izgatottan adta elő, szinte megjátszotta, hogyan küszött Zoli az első kiálló ágig, ahol megcsúszott és lezuhant.

— És hátha most már sánta marad egész életére? — nyujtogatta polipkarjait az ellenséggé vált képzelet.

A gyógyulás csak nehezen haladt. Talán mert a vidéki orvos nem elég szakértelemmel kezelte a bajt, talán, mert Zoli nem volt hajlandó a csendes, nyugodalmas fekvésre. Még a harmadik héten is lázas volt s a gipszkötést már kétszer meg kellett újítani. Mindig újabb kínok és könnyhullatások kíséretében. Márta egész idejét kis betegének szentelte. Rombay is ott ült órákhosszat a csendessé vált gyermekszobában. Könyveket hozatott és míg feleségét szelíd, türelmes szóval pihenésre kényszerítgette, ő maga, fáradhatatlanul mesét olvasott, papírvárakat ragasztgatott és árnyképeket táncoltatott a falon. Márta mindezt meghatva szemlélte és eddig soha nem érzett melegséggel vette tudomásul. A kisfiúnak egy különösen nyugtalan éjszakája után érkezett a sürgöny, mely Szokványi Szidónia szívszélhüdéstől okozott halálát adta hírül.

— Isten neki, elmegyek a temetésére — határozta el Rombay.

Igy is történt. Mikor pedig visszatért Hódrétről, magával hozta Tekla bárónőt, aki egy év óta nem volt Zekerén. Most már eggyel több kényeztető szeretet vetélkedett abban, hogy az ügyis önző hajlamokkal született gyereket még önzőbbé tegyék. Minden hibáját elnézték, takarták, jóra magyarázták. Minden szeszélyét úgy állították be, mint egy csodaszámba menő, nagy zsenialitásnak az önkénytelen megnyilatkozását. Minden neveletlenségét mint mulatságos originalitást tárgyalták meg előtte és nem vették észre, hogy ezalatt a gyermek máris mekkora

zsarnokká fejlődött ott, abban a rácsos kis ágyban. Hódréthyne közben mind többször sorolgatta elő Mártának a zekerei ház fogyatékoságait.

— Lásd be, hogy már a nagykert miatt is okosabb, ha Hódrétre költözködtök.

— De mamikóm, gondold meg, kiszorítanánk a házból — védekezett Márta.

— Mindig is ilyen voltál, Márta! Soha-soha nem érezted jól magad az anyád közelében.

— De az Istenért...

— Ne is folytasd. Tudom, mit akarsz mondani, de én azt mondom: szívtelesség, szív-te-len-ség, tőlem, egy elárvult, öreg asszonytól megvonni az egyetlen, ami még örömet adhatna neki: unokáit. — Márta rossz lelkiismerettel sietett mellé térdelni és kezét csókolni, este pedig suttogva tárgyalta meg a kérdést Rombayval. Remélte, hogy nagy ellenkezést talál nála, de nagy csodálkozásra Pál látható örömmel fogadta anyósa indítványát.

«Azóta folyton búcsúzom — írta Márta Szentendreynek, akit fia állapotáról is gyakran értesített. — Járom ezeket az alacsony, gerendás szobákat, amelyekben majdnem hét esztendőm morzsolódott le lassan. És amilyen nehezen tudtam ideszokni, most olyan rosszul esik az a gondolat, hogy pár hónapon belül semmi közöm sem lesz hozzájuk... Milyen varázslatosan kényelmes és meleg és testhezformálódó mégis a megszokásnak szürke köpenyege. Milyen szerencse, hogy a földöntúli hatalmak úgyszólván hivatalból ajándékozzák meg velem a földi halandót.»

Egy szép, őszi napon, amikor az első vadlúdcsapat kínai betűket rajzolva húzott délfelé, végre a kis Rombay Zoltán is kikerült az ágyból. Egy meglepően megnyúlt, sápadt, szótlan, még mindig erősen sántító gyerek lett belőle, akinek arcába egy egészen új és ezért idegen kifejezés került.

— Ideig-óráig a sok szenvedéstől — biztatta magát a bálványimádó nagymama.

— Élettánc, életránc — nevetett Rombay, aki fiát

máris felnőttnek és az élet harcában elszánt, céltudatos katonának látta. — Az én fajtám.

Csak az édesanyja kérdezte magában ijedezve, örvendezve, hogy vajjon minő hiba vagy jótulajdonság mondatta fiával olyan diadalmasan, hogy: «Zolinak züg!»

III. FEJEZET.

Tél beállta előtt készen álltak a becsomagolt ládák, elárvultan, céltalanul, porlepetten gubbasztottak a helyükből kimozdított bútorok. Künn az udvaron társzekerek nyikorogtak egész nap, körülöttük sok szóval okoskodó, nehézjárású, izzadt emberek, akik szekrényeket emeltek, kanapékat fogdostak ügyetlen, piszkos kézzel.

Csak a Márta szobája állt még érintetlenül. Ő akarta így, mert időt kívánt nyerni legsajátosabb holmijainak gondos elcsomagolásához. Ennek előljárójában most ott járt-kelt a sok nyitott ajtó és fiók között, hogy mindent előhuzkodjon, mindent osztályozzon, mindent átvizsgáljon. Örült, hogy senki sem zavarhatja. A cselédség még mindig csomagolt. A gyermekek napokkal ezelőtt Hódrétre mentek nagyanyjukkal. Rombay Pál kora reggel a főispánhoz indult valami fontos ügyben. Legalább is így mondta. Márta teljesen belemerült izgató, mindig érdekes foglalkozásába.

Előtte egy nyitott kicsi bőrönd állt. Ebben helyezte el rendre-rendre mindazt, amit továbbra is megőrizni kívánt. Másnak lim-lom és semmi más, neki mérföldkövek, életének, egyéni fejlődésének magasratörő útján.

A Szentendrey levelei után nyúlt. — Csaknem öt évnek aratása — mosolygott rájuk hálás örömmel. Nem állta meg, hogy itt is, ott is ne böngésszen bennük.

— Mily tökéletes összecsendülése a kettőnk gondolkodásának! — csodálkozott egy-egy mondatnál újra és újra. — És mennyi szeretet! — suttogta. Fejét a levelekre hajtotta, hogy arcával érintse, hogy közelségük lelket melegítő érzésekkel telítse.

— Nem zavarom? — repült férjének ingerült hangja, mint parittyából a kő, álmodozásaiba.

Kellemetlenül érintve kelt fel, de félelemnélküli kérdéssel vizsgonozta Pál kémkedő tekintetét.

— Miféle leveleket olvas maga olyan odaadással — emelte fel hangját szigorúan — hogy megérkezésemet sem hallotta?

Márta vállat vont és szótlánul kezdte a szétszórt leveleket összeszedni. De férje durván nyúlt közéjük és néhányat összenyalábolva gyúrte markába.

Márta haragtól reszketve ugrott fel helyéből. Valamivel mindig magasabb volt Rombaynál. Most, hogy nyílegyenesen kihúzta magát, még nagyobbak tetszett. Szavai metszően hidegek voltak, amikor nyomatékkal mondta:

— Adja vissza a leveleimet!

Pál csak annyiban mozdult, hogy egyik levelet kinyitva, az aláírást kereste benne. Egyszer csak ökölrel csapott az írásba.

— Szentendrey? — süvöltött. — Ki az a Szentendrey? Mert hiszen az ő írását látom itt mindenfelé! Hát százával őrzi maga az ő leveleit?! Tudni akarom, hogy mit jelent ez? . . .

Márta kínpadon érezte magát.

— Mit jelenthet? Nagyon jól tudja, hogy öt év óta el sem mozdultam maga mellől.

— Ez csak olyan beszéd. Hányszor volt Hódréten azóta, azonkívül én is többször voltam távol napokig.

— Sosem kérdeztem, hogy miért! — vágta oda Márta gúnyosan.

— Akár meg is mondom. De az más. Az egészen más. Ha én vagy maga lép félre, az egészen más! Mert ne feledje, maga az asszony, a feleség, az anya. Érti?

— Tökéletesen. És megnyugtathatom, hogy mindezeknek az eszményi feltételeknek még a maga beállításában is mindmáig méltóan megfelelttem. De most elég volt a balga szószaporítás. Adja vissza leveleimet.

— Nem! A maga izgatottsága árulkodik, édesem . . . Ezek szerelmeslevelek.

— Nem igaz!

— Lám-lám, milyen hevesen védi őket! — És Rombay tüntetőn helyezkedett el az egyik karszékben.

— Tudni akarom, ki az a szorgalmasan irkáló Szentendrey.

Márta addig szorított kezében egy papírvágó ollót, amíg vére kiserkent alatta. De sikerült fékeznie magát.

— Megmondom — felelte őszintén. — Régi-régi jóbarátom.

— Sosem beszélt róla. Sosem hívta ide. Na már megbocsásson! . . .

— Jobbnak találtam így cselekedni és a maga mostani viselkedése nekem ad igazat.

— Várjon csak . . . «Ikerlelkünk.» Már mint az övé meg a magáé. Mi? Magyarázza meg nekem, szegény analfabétának, hogy ez tulajdonképpen mit is jelent? Azt, hogy: «csak szorosán», mi? — És felkacagva, egy félreérthetetlen mozdulattal egészítette ki mondatát.

De Márta eltorzult arca rögtön megértette vele, hogy máris túlment azon a határon, amelyet még műdurvaság örve alatt sem szabad lett volna átlépnie. Ezért, mikor a fiatalasszony keze indulatos eréllyel támadt az övé ellen, hogy a leveleket kitépje belőle, már nem is nagyon ellenkezett. Fel is állt, hogy elhagyja a szobát, de amikor szeme Márta reszkető kezei után nézett és meglátta, hogy azok mennyi gonddal kezdik a visszahódított írások gyűrődéseit kisimogatni, ismét elöntötte a méreg. Feleségéhez lépve, tenyerét ólomsúllyal nehezítette vállára, miközben rikácsolva kiabálta:

— Követelem, hogy égesse el valamennyit. Megértett? Követelem! — Lihegő dühe mintha kioltotta volna Márta felindulását. Amikor a fájdalmat okozó vaskapocs kéz felett átnézett hozzá, már nem harag lobogott a tekintetében, de mindent megértő nagy-nagy szomorúság. A hangja is szelíd volt, amikor azt kérdezte:

— Miért bánik így velem, Pál? Pedig tudja, egész biztosan tudja, hogy sohasem szolgáltam rá ilyen eljárásra a maga részéről.

A hirtelenharagú ember gyors átnyergelésével Rombay elérzékenyülve, lehet, kissé szégyenkezve is, panaszosan, szemlesütve mormolta :

— Miért ingerelt? Ismerheti az én kutyarossz természetemet. Amikor azt gondolom, hogy maga mást szeret-het, ölni tudnék . . . Megőrülök ! . . .

— Pál, ne kínozzuk egymást.

Rombay, míg válaszképpen a Márta kezét ajkához vonta, csaknem alázattal könyörgött :

— Ha maga igazán vágyik erre, Márta ! . . . Szerelmem ! . . . Úgy kérem, térdenállva kérem, tegyen róla.

— Tegyek róla?

— Igen. Égesse el ezeket a leveleket.

— És ha odaadnám elolvasni? — kérdezte Márta mo-hón. — Mert hátha ezen a nagy áron megmenthetném őket? — reménykedett titkon.

Pál mégis kiérezte hangjából, hogy mennyire nem szívesen tenné. Annál jobban vágyott ő arra, hogy tartal-mukat szóról-szóra megismerje, ám ugyanekkor ösztön-szerűen irtózott a velükjáró sok olvasástól.

— Nem, nem — határozta el magát bosszúállóan, kényelemszeretettel. A legegyszerűbb, ha megsemmisülnek.

Ezért némi fölénnyel válaszolt :

— Elolvasni? Minek? Magának fájna, igen, jól látom : fájna. Én meg talán újra vörösnek látnék valami hófehéret, Vagy az is kérdés : nem-e venném szamárságnak azt, ami magának Szent ! Lássá, máris haragszik. Kis angya-lom, hozza meg hát azt a . . . Beismerem, de éppen mert beismerem, kívánom, kérem ! Hozza meg hát azt a nagy áldozatot : égesse el . . . Mit mond? Hogy ez gyermekes csökönység tőlem? Lehet. De amíg ezek a levelek meg-vannak, mindig olyan érzésem lenne, mintha tudnám, hogy rabló leselkedik be az ablakomon. Maga, aki annyit megért, értse meg ezt is.

Aztán, mikor arra lett figyelmes, hogy a Márta arca hogyan változik a belső tusától halotthalaványra, rábeszél-őn suttogta fülébe :

— Nézze, kis angyalom, mondok én magának valamit :

ha nem teszi meg az én kedvemért, ajánlja fel fogadalomból a Zoli javára.

Márta ideges felnevetéssel nézett reá :

— Pál, maga félrebeszél?

— Nem. Csak egy csoda után áhitozom, édes, arra, amelyik kigyógyítaná sántaságából a mi szegény, szegény kis fiunkat.

Felesége rémülten nézett rá, pedig már abban az első pillanatban is biztosan tudta, hogy mindebből egy szó sem igaz. Jól ismerte férjét, aki telve volt ugyan babonákkal, de hívőnek, a szó fenkölt értelmében igazán nem lehetett volna nevezni. Mégis, hogy féltékenységét egy ilyen indítvánnyal támasztotta alá, mutatta, hogy milyen hiábavaló lenne rögeszméi ellen harcolni, ezért, átgondolt, reménytelen igent bólintott. Megkönnyebbülve sóhajtott fel, mikor végre Pál egyedül hagyta vergődéseivel, a kiéresszakolt halálos ítélet szörnyű vigasztalanságával.

— Nem tehet róla — gondolta Márta máris elnézésel. — Nem tehet róla. Az ő rosszul egyensúlyozott lelkében sok torz rém botorkál gondolatainak kanyargós csavarjai között, de sok szép is! . . . Sok . . . Nagyon sok szép is . . .

Márta órájára nézett. Még csak tizenegy. Sietett visszaülni kedves leveleihez. Minden betűt szeretett volna könyv nélkül megtanulni. Mindenikben vigasztalást talált. Mindegyik visszavezette igazi énjének derűs magaslataihoz. De mégis ott élt tudata alatt az a szörnyű érzés, hogy talán hónapoknak, talán éveknek kell majd eltelnie, amíg ő maga annyira felépül a mai rettenetes lelki depressziókból, hogy életét ismét a megalkuvás elviselhető minden napjába állíthatja.

— Megígértem, tehát végre kell hajtanom a gyilkosságot — sóhajtott fel. És amikor az órákkal megkésített ebédet végre egy asztalkára valaki — akárki — odacsörömpölte, Márta útibőröndjében már ott pihent egy ékkövekkel kirakott aranyszelence — Hódréthy tengernagy egykori büszkesége — és benne sok fekete pernye és sok szürke hamu.

Pál csak egy hét múlva érkezett meg az anyósához.

— Isten hozott, édes fiam — köszöntötte az öreg

bárónő szívélyesen. — Remélem, jól fogjátok itt magatokat érezni addig is, míg én adok ki a kamrából. Mert amíg birom — már csak megmondom őszintén gyerekek —, amíg birom, nem adom ki a spájzkulcsot a kezemből. Nem én!

Márta nevetve ölelte őt magához:

— Jól teszed, mamikám. Ennek én örülök a legjobban.

— Meg én — erősítette Rombay hangos nevetéssel.

De éppen ennek az üres kongásából vehette ki Márta azonnal, hogy valami nyomja a lelkét. Ezért, mikor maguk maradtak a szobában, rögtön megkérdezte tőle:

— Volt valami kellemetlensége a napokban?

Meglepetésre a válasz így hangzott:

— Sőt, ellenkezőleg . . .

Majd pedig mintha nagy terhet dobna el magától, gyors, talán betanult szóáradattal jött a magyarázat:

— Mit szól hozzá? Sikerült végre az, amit már egy év óta próbálgatok, ami mindnyájunknak nagy hasznára van, ami nekem végtelen megnyugvást okoz . . .

— Ne kerteljen, kérem — szólt közbe Márta bátorító mosollyal.

— Nem is — kerepelt Rombay —, csak azt akarom tudtára adni, kis angyalom, hogy eladtam Zekerét.

— Eladta Zekerét?

— El. Mit Putz und Stingel! El.

— De hát kinek? Anélkül, hogy szólt volna? Kinek, az Istenért?

— Egy régi jó emberemnek, akit maga nem ismer. Úgy hívják, hogy Rákóczi Elemér.

— De hiszen, mintha olvastam volna a nevét valahol? Vagy hallottam volna? Igen . . . igen . . . már emlékszem! . . . El is ítélték.

— Le is ülte szegény feje a büntetést. Pedig nem is ő volt a hibás. Hanem, igen, mért ne mondanám meg? Maga úgysem adja tovább: magára vette annak a vén gazember apjának a bűnét.

— Úgy? És mennyiért adta el az ősi birtokot, ha szabad tudnom?

Rombay, mintha kissé kereste volna a szavakat, de csak rövid ideig, hogy aztán annál kimerítőbb magyarázatokban kezdjen. Beszélt arról, hogy mennyi álmatlan éjszakája volt a súlyos adósságok miatt, amiket nem akart megmondani. De most már az erdő felől áll, még pedig hegytetőn! Annál is inkább, mert a vételár egy részét rögtön befekteti egy nagy sertéshízlalási üzletbe, amit Rákóczi Zekerén fog megindítani.

— De . . .

— Semmi de, kis angyalom. Ne féltse maga az én zsidómat! Nincs annál életrevalóbb az egész országban!

— Becsületes?

— Láthatja önfeláldozásából is. Különben kezeskedem róla. Úgy ismerem, mint tenmagamat.

— De amíg az az üzlet megindul? — okoskodott Márta.

— Ó, az ne aggassa, drágám! Gondoskodtam magamról.

— És rólunk? — szerette volna a fiatalasszony megkérdezni. Nem is sokat értett pénzügyekhez és mióta visszatért a régi otthonba, látta meg igazán a hódréti és a zekerei háztartások óriás különbségét. Ezért, mikor arról értesült, hogy férje eladta birtokát, az első kínos meglepetés után arra eszmélt, hogy tulajdonképpen jobban van ez így. Csak nőjjenek fel a gyermekek a Hódréthyek földjén. Hódréthy vagyomból, Hódréthy befolyás alatt. És — állapította meg nagy megkönnyebbüléssel — mennyivel kellemesebb érzés Pált vendégünknek tudni, mint magamat folyton arra kényszeríteni, hogy az ő életviszonyaihoz, az ő életfelfogásához alkalmazkodjam. A «rabkirályné» romantikus, könnyekig megindító szerepéhez igazán semmi hajlamom sincs. Ahhoz póz kellene és önsajnálás és talán bajadérhajlamok is. Sajnos, ez mind-mind kimaradt az én lényem összetételéből.

Gondolatait abban az időben még e főbenjáró ügyeitől is elvonta gyakran ideges félelme, amellyel Szentendrey válaszát várta. Mert Hódrétre való érkezése napján első kötelességének vélte megkérni őt arra, hogy ne írjon többé. Kálváriás volt ennek a levélnek minden sora. Mert mit

adjon ürügyül? Kell-e egyáltalán ürügy? Irja meg az igazi okot? Szégyelte. Kicsinyes izgágaságnak látta férje részéről máris. Hogyan értesse meg egy távollevő, hogy kellő mennyiségben a szúnyogcsípések is éppen olyan kínzók lehetnek és éppen annyira nem nevetségesek, mint egy óriáskígyó halálos szorítása. És hogyan írja meg szomorúságát, amiért le kell mondani várva-várt, számtalanszor elolvasott, valósággal életelixirként ható leveleiről...

A drágaköves aranszelence ott állt mellette. Tekintete sokszor tévedt reá a halványlila levélpapírosról. Érezte, hogy percről-percre fogy bátorsága. Hogy nem tudná most még leírni mindazt, ami dérverte lelkiállapotának hú képét adhatná. Azért csak ez a pár sor érkezett Ádámhoz:

«Nagyon kérem, szüntesse be levelezését. Ne kérje, miért. Elégedjek meg egy önvallomással, melyet senki a világon ki nem sajtolhatna belőlem, de amit magának, Ádám, teljes őszinteséggel, ime leírok. Azt, hogy az én igazi énem csendes, tiszta tónak született, azzal a hivatással, hogy napsugarak, csillagok, kék ég derűje, nyíló virág tükröződjék benne. De az Isten mellém rendelt valakit, aki vásott gyermek módjára, folyton-folyvást, éles kavicokat dobál a tóba... Így van. Legyen ezer, de ezerszerre boldogabb, mint az, aki valaki szerint Máriának született, de a sors Mártának zsugorítgatja össze napról-napra egyre jobban».

Hetek múltak anélkül, hogy erre a levélre válasz érkezett volna. Márta már azt hitte, hogy Szentendrey még ennek elküldésétől is tartózkodik, nehogy Rombay Pál feleségét újabb szenvedések ériék általa. De egyszer ott fehérlött az mégis a Rombay Pál kezében. Márta nem azt látta meg előbb, de férje haragos arcát. Csodálatosképpen Pál nem szemrehányással kezdte. Lehet, nem ismerte fel az írást. Ingerülten, hangosan és éppen nem megválogatott kifejezésekkel döntötte magából a tajtékozó felháborodást:

— Hallott már valaha ilyet? Éppen a hódréti gáthoz vezető dűlön, tudja, ahol az árendásnak a dohánya van, szemben jön reám egy parasztszekér. Aki rajta ül csak

hajtja a lovát tovább, egyenesen szembe a kocsimmal. Rákiáltok, hogy térjen ki. Az a gazember szembenéz velem és megáll az út kellős közepén. Mégegyszer rákiáltok. Meg sem moccan.

— Nem tudja, hogy hívták azt az embert?

— Jóska azt mondta, hogy Pöndör vagy ilyesmi.

Márta ijedve nézett reá.

— Pöndör? Egy barna, villogószemű, harminc-harmincötéves ember?

— Ha jól emlékszem, igen. Mi van vele?

— Én kérdelem, mert tudom róla, hogy valahonnan a Badallón túli vidékből való és már többször volt baja a csendőrséggel, mert «szocialista». Ha ugyan érti, hogy ez mit jelent. Megvallom, nekem fogalmam sincs róla.

— Dehogyan nem. Minduntalan olvashat arról az ostoba-ságról a lapokban. Most már kezdek örülni, hogy a torkára forrasztottam a gorombaságait.

— Torkára forrasztotta? Hogyan értsem ezt?

— Úgy, hogy jól az arcába vágtam az ostorral.

— Pál! Maga megverte Pöndört? ... Csak nem? ...

De hisz ez egy nagyon veszedelmes ember!

— Pár hétig nem tudom, lesz-e? ...

— Hogyan történt?

— Mondtam már. Kiáltozott, szavalni kezdett zsarnokságról, megtorlásról. Mit tudom én miről? Mikor pedig gúnyosan rámvigyorogva azt mondta ... Ejh, nem is emlékszem mit mondott ... Elég az, hogy elfutott a méreg és én úgy találtam ostorral szembevágni az ipsét, hogy üvöltve kapott az arcához s míg hirtelen összekókadt a bakon, középük vágott a lovainak és usgyé ... Mintha a szemét vették volna!

— Szent Isten! Pál ... Hátha csakugyan a szemét ütötte ki?

— Ugyan, ugyan, minek mingyárt drámát csinálni!

— Pál, maga nem is tudhatja, milyen nagy baj lehet ebből, Pöndör József híresen haragtartó, rossz ember.

— Azt még meglátjuk. Ő is tudhatja, hogy nincs az a bíróság, amely ne úgy döntene, hogy az úr ... De kár a

szót tovább prédálni. De igaz ni, mikor betelefonáltam a főszolgabírónak, egyúttal elhoztam ezt a levelet. Egyéb nem volt a postán.

Látszólag tárgyilagosan mondta ezt. Bár nem ismerte fel az írást, mégis ott égett fürkésző tekintete a Márta arcán és amikor azt látta, hogy szájszélei megremegnek egy ki nem mondott szótól és keze el nem titkolható mohósággal kap a levél után, rögtön feltámadt benne a soha el nem csituló gyanú :

— Szabad tudnom, hogy ki írta? — És marka máris borítékra zárult.

— Hogy tudjam mielőtt láttam? — füllentette Márta, hogy felindulását leplezze. Férje azonban, míg a levelet tartó kezét háta mögé tette, kellemetlen hangon tréfálkozott :

— Úgy hiszem, nagyon is jól tudja, hogy gyűjteménye egy ikerlélek-levéllal fog gazdagodni.

A fiatalasszony őszinte meglepetéssel nézett szemébe.

— Gyűjteményem? De hiszen a maga kívánságára elégettem . . .

— Elégette? . . . Igazán elégette? . . .

Márta szobájába rohant és az aranyszelencét kihozva onnan, kinyitva férje elé tartotta :

— Láthatja.

Rombay, talán mert még mindig rosszkedvű volt a Pöndör-eset miatt, talán mert féltékenysége kínozni vágyta, most vállat vonva nevetett fel és azt mondta tudatos kegyetlenséggel :

— Ki biztosít engem arról, hogy ez a pernye azoknak a leveleknek a maradványa?

Márta önkénytelenül visszahátrált. Mintha valami rémnek az érintésétől undorodnék. Ugy érezte, hogy valami kettétörött benne. Valami, amit soha az életben nem lesz hatalmában újra egyéforrasztani. Rombay, szokása szerint, máris megbánta kíméletlenségét és míg azt forgatta eszében, hogy egy új ruhával vagy öt kiló Gerbeaud-val engesztelje-e ki feleségét, bűnbánó kedveskedéssel kérlete :

— No ! Már megint komolyan vette a tréfámat ! Ne

nézzen már rám olyan irtózáttal... Drága kis angyalom... Sosem teszem többé. Ha mondom... Bizony Isten, nem! És most fogja, babuskám, itt a levele ni!

Márta annyira szenvedett, hogy nem volt képes kényeztető szavakra mosollyal felelni. Ennyit mondott csak színtelen, halk hangon:

— Ha Szentendreytől van, nyissa fel maga.

— Én?

— Igen.

S mivel látta, hogy Pál szégyenkezve mégis csak feléje nyújtja az írást, szólalt meg újból:

— Nem, nem! Csak nyissa fel s olvassa el hangosan.

Rombay kényelmetlenül feszengve nyitogatta a borítékot, miután felszaggatta, még egyszer feleségéhez kínálta. Mivel az oda se nézett, kénytelen-kelletlen olvasni kezdte.

Nem sok szóból állott a levél. Bizonyosan sokkal többet tépett foszlányra az, aki ezt végre is a postára bízta. Csak annyi volt benne:

«Ma váltottam jegyet unokanővéremmel: Széplaky Terézszel».

Márta megimbolygott, mintha ütés érte volna.

Alig két hét multával a lapok már az esküvőről is beszámoltak.

— Mennyire sietett. Mintha ő is menekülni akart volna önmagától vagy pedig, mintha az én életemből akarna kiszakadni mentől hamarább — sírta Márta titokban, sok-sok álmatlan éjszakáján.

IV. FEJEZET.

Évek multával megint a véletlen hozta őket össze. Kora október volt. Kitárult óriási gyöngyházkagyló az ég, amelyben a budai oldal lehalkított zöldje, puha szürkéje, aranyló hervadása, mind, mind egy elképzelhetetlen szépségű zománcékszerré olvadt egybe.

Márta az egyik dunaparti szálló ablakából gyönyörködött a természet örök csodájában. Mellette Mária könyökölt hátán lelógó hajfonattal, melyet széles, fekete selyemből

kötött nagy pillangócsokor tartott össze. Eleven, nyakig-láb süvölvény leányka lett. Ha kihúzta magát, már csak-nem olyan magas, mit édesanyja. De különben, még egészen fejletlen.

— Most még nem az, de szép lesz — szokta mondani anyja meggyőződéssel, ha valaki feltűnő nagy szemeit, hamvas barackszínét, finom kis arccskáját és ívalakú friss-gyümölcsszáját dicsérgette. Egyelőre mindez még csak egymás mellett, de nem együtt fejlődött arcában. Az összhangelés varázslatát négy-öt év előtt nem is várta senki. Ő legkevésbé, aki a legjobban akkor érezte magát, ha szederevéstől kéklő fogakkal, a sok hajlongástól kipirult arccal és lehetőleg össze-vissza karcolt kézzel, karral, melyeket dicsekedve mutogatott kétségbeesett nevelőjének, kószálhatott erdők és bozótok sűrűjében vagy pedig nyargalhatott biciklijén a hódréti kert kacskaringós útjain. «Copfja» ilyenkor vízszintesen úszott utána. Ruhácskája angyalredőkben lobogott erre-arra és ő, azzal az érzéssel, hogy övé a világ, tökéletesen boldog volt.

Különben, anyjától örökölt szenvedéllyel bújta a könyveket. Ösztönből értette meg minden felvetett kérdésnek a lényegét. Sokkal fejlettebb volt észbelileg, mint testileg. Zolinak ő is rabszolgája volt. Ő talán mindenkinél inkább, mert büntudatként rögződött idegzetébe az az érzés, hogy azon a szerencsétlen napon ő csalta vissza fivérét a nagy almafához, tehát a lábtörésének ő volt tulajdonképpen az okozója. Most ugyanazon a gyönyörű őszi délutánon, mikor a szép kilátást és a Dunán füttyöngető hajókat nézte és azon örvendezett, hogy a fogorvos semmi javítanivalót nem talált szájában, egészen a percnek élt s nem gondolt gyermekkorának e rettenetes epizódjára. Annál kevésbé Zoli, mert hiszen a kis áldozat boldog elmélyedéssel ül a hátuk mögött és azzal a remek játékmozdonnyal babrált, amit ma kapott ajándékba. Természetesen, nem valami olcsó semmiség volt az, de tökéletes utánzata egy igazi mozdonynak. Minden egyes részlete pontosan kidolgozva, helyére téve, hivatásának átadva. Gőzkazánja fűthető, füttyülő szelepjei, finom emeltyűi

kifogástalanok. Szóval, amilyen egy mérnöknek készülő kis elsős gimnázista valóra vált álma. Már kisdíák lett a Hódréthy Márta fiából. Igaz, hogy csak magántanuló, mert szülei nem bírták magukat rávenni, hogy nyilvános iskolába adják, ahol valószínűleg társainak kegyetlen gúnyolódásainak a sortüzében állna folytonosan. Hiszen mindezeig hiába volt minden költség, minden igyekezet, minden biztatás. A rosszulforrasztott csont megmervítette ballábát, úgyhogy a különben pompásan fejlett gyerek sajátszerű, betegbogárjárással toltta magát előre. Ő maga alig vette ezt észre, mert mozgásában nem akadályozta. Futott, úszott, tornászott, csak lóra ülni járt némi nehézséggel. De ennek titokban még örült is, mert minden állattól idegenkedett, legkivált a lótól. A kutyát, macskát, madarat ma is szerette kínozni, ha észrevétlenül tehetette. Szüleinek, nővérének és az egész háznépnek zsarnoka volt. De azt is csak ő tudta. Pált és Mártát vakká és süketéttette az a soha nem enyhülő fájdalom, hogy fiúk nyomorék maradt. Minden rosszaságát érzélgősen annak a szerencsétlenségnek rovására írták, Zoli régen tisztában volt mindezzel és úgy játszott környezete szívéen, mint egy klaviatúrán. Ám jellemző volt reá nézve, hogy most már nagyon ritkán játszott azon viharos durban. Persze azért nem, mert az mégis csak veszedelmesen közel sodorhatta őt magát a büntetéshez, sőt, ha apját rosszkedvében érte, még a veréshez is. Sokkal célszerűbbnek bizonyult tehát a moll hangok pengetése, mert annak a hangja mindig könnyekbe fullasztotta a szülői szigort. Önzésből volt gyöngéd. Önzésből hízelgő. Önzésből a legjobb tanuló. Huga első nevelőnőjének azért kellett Hódrétről eltávozni, azzal bősitette magára az elfogult nagymamát, hogy bálványozott kis «mártírájáról» azt merte mondani hazájának kifejező nyelvén: in all my life I newer saw such an egocentric boy as Zoli! Ami magyarul körülbelül azt jelenti, hogy «soha életemben nem láttam Zolinál önösebb kis fiút».

Márta is tudott e kijelentésről és tudatalatti érzéseibe elűzhetetlenül befészkelődött az. De most, rövid budapesti

léte alatt, ezer más foglalkoztatta. Kivált a lakáskeresés, ami szerencsésen megoldódott, éppen ma reggel. Ezelőtt egy pár órával ismét a professzornál voltak, mint minden évben kétszer és ismét új reményt merített, egy Németországban kitalált bőrfűző létezéséből. A kisfiúról természetesen mindjárt pontos mértéket is vettek. Most pedig a nap további programját beszélte meg Zolival, Máriát nem is jutott eszébe a vitába vonni, úgymint tudta, hogy bármint határoznak is, leánya mindennek nagyon fog örülni.

— Válassz — mondta tehát Zolinak, szép szőke fejét keze közé fogva. — Válassz. Állatkert vagy Gerbaud?

A kisfiú hamar készen volt a felelettel:

— Gerbeaud és utána cirkusz.

— Lehet mind három, ha nagyon szépen kérsz, nevetett anyja, mialatt csókokkal zárta le a felcsillanó szemeket.

Zoli, bár nagyon únta ezt, mégis tűrte egy darabig, de aztán kiszabadítva magát, a következőket jelentette ki:

— Az a sok ostoba állat igazán nem érdekel.

— A cirkuszban is állatok vannak, — figyelmeztette Mária csodálkozva. Örömtől rikácsoló, éles gyermekhangon ütődött az anyja szívébe a még megdöbbenőbb magyarázat.

— De ott vannak ám bohócok is, akiket pofoznak!

— Zolti?! — szólt fiára Márta, szelíd korholással. — Zolti?! — De nem volt elég ereje ahhoz, hogy a mai nap jó hangulatát további szigorral rontsa.

Pár perccel az előadás előtt érkeztek a cirkuszba. Rombay még nem volt ott és ők egy félig világított nézőtér keskeny lépcsőjén botorkáltak páholyukhoz. A mellettük lévőben három sötét árnyék mozgott. Márta a tétlenség érdeklődésével igyekezett az arcukat kivenni, de nem sikerült. Újabb szomszédok érkezése feledtette az elsőket. Csak akkor szakadt reá megrendülése, amikor a hirtelen fellobbant gáz világítása Szentendreyre esett. Abban a pillanatban látta meg Mártát ő is és fejét meghajtván köszönt. Márta konvencionális biccenéssel fogadta, mire

Szentendreyt fia és felesége, Mártát pedig gyermekei kezdték ostromolni kíváncsi suttogással. Ki az? Kinek köszöntél? Ki az...

A bemutatkozás nem volt elkerülhető. Előbb Ádám jött át a páholy nyílásáig és onnan örvendezett a nem remélt viszontlátásnak. Majd kezével az ő páholya felé mutatva hangosabban mondta:

— Nagyságos asszonyom, engedje meg, hogy feleségemet bemutassam. Teréz kérlek, Rombay Pálné önagsága... Ez pedig a fiam.

Márta ismét köszönt és gyermekeire mutatott:

— Fiam Zoltán és leányom, Mária.

Szentendrey egy nyurga fiút fordított vállánál fogva a kisleány felé:

— Ez pedig a fiam.

A gyerekek kissé megilletődve pislogtak át egymásra. Szentendrey Péter tizennyolc évének toronymagasságából kegyeskedett egy gyámolító pillantással tudomásul venni azt a hosszú, vékony, süvölvény leánykát, nemkülönben némi undorral a szőke kisfiút. Ezalatt Márta Szentendrey-nével váltott pár barátságos szót. De a bebukfencező bohócok hangos rikácsolása lehetetlenné tette a további társalgást.

Az első szám végefelé megérkezett Rombay. Ő ült legközelebb Szentendreyhez s bár nem gyanította kilétét, érdeklődéssel sandított át a szomszédba.

Megtetszettek neki, kivált az asszony, akinek korán őszült haja volt és nagy barna szemei, melyekkel még most is kérdően nézett a világba, mint a gyereklányok szoktak.

Most már Pál érintette könyökkel a feleségét.

— Nem tudod, kik ezek?

Márta fejével intett, hogy tudja. Amint kiürült a porond, rögtön átsúgta a változhatatlan formulát:

— Kedves Teréz, engedd meg, hogy férjemet bemutassam. Pál, kérlek, Szentendrey Ádám.

Rombay meglepetve, talán titkos gyanakvással is nézett egyikről a másikra, de valahogy, rögtön felengedett

merevsége és ő is melegen szoritotta a feléje tartott kezét. Az a fiatalasszony ott a szomszéd ülésen olyan nyugodt volt és olyan nagyon rokonszenves.

— Nem, nem. Ettől a mai Szentendreytől nincs már mit félnie.

Ez a meghatározás olyan jókedvre derítette, hogy a legközelebbi szünet alatt ő indítványozta :

— Jöjjön át a fiad ide, a mi gyermekeinkhez, mi pedig átülünk hozzátok, ha a méltóságos asszonynak nincs ellene kifogása.

— Nincs. Már hogy is volna? ! Persze, hogy a gyermekek jobban fognak mulatni. Csak ismerkedjenek meg. Majd a nagy szünet alatt megmutatom nekik az istállókat.

— Mit, Zoltánkám — kérdezte Rombay — te nem akarsz a lovakhoz menni? Nem baj. Veszek neked helyette valamit. Kucséber, vagy cukrász? Jó, hát legyen cukrász. Ide, ide.

A három gyerek úgy ült ott a három páholyszéken, mint a vádlottak padján. Szégyenlősen, némán, meghatva, megijedve, de kíváncsian. Péter lelkéből lenézte a két éretlent, Mária irigykedve sandított arra az ezüst kacsafejre, mely a fiatal Szentendrey sétabotjának a tetején pompázott. Addig-addig nézte, míg a keze önkénytelen utánanyúlt. Péter rögtön egy Lajos korabeli márki előkelőségével kínálta azt feléje és íme, csoda történt, mert amikor Mária ujjai összecsukódtak felette, az ezüst kacsafej hangosan hápogni kezdett . . . Egy pillanatnyi ijedtség, aztán jóízű nevetés támadt nemcsak a három gyermek ajkáról, de visszhangképpen az egész környéken. Ez a hápogás alaposan megtörte a jeget. Mária feje a Péter fejével csaknem összeért, mert a lány nagy érdeklődéssel tanulta a módját, hogyan kell azt az állatot megszólaltatni, bár — kényszerűségből — most már elővigyázóbb lett, úgyhogy a kacsá nagyokat tátogott ugyan, de nem hápogott.

Péter megkérdezte :

— Először van cirkuszban?

Mire Mária elgondolkozva, titkos számítással billentett ujjával az ajkán végig és nyugodtan felelte :

— Nem először. Ötödször...

— Ilyen sokszor és mégis emlékszik?

— Hogyne.. Ahány foghúzás, annyi cirkusz. Csak nem tudtam rögtön, hogy mennyi is, mert már mind kinőtt újra.

Zoli sem akart kimaradni a sok nevetésből, ezért szőke fejét a két barnához hajtva, fesztelen társalgási hangon alkalmatlankodott.

— Ém mérnök leszek. Hát te?

Sohasem jutott még csak eszébe se, hogy ne magáról beszéljen.

Előadás után a gyermekeket ki-ki hazakísérte szállodájába, aztán a szülők újra összejöttek egy vacsorázóhelyen. Márta beszélt, mosolygott, zenét hallgatott, dicsérte, evett, figyelt a Szentendreyné jótanácsára, aki arra oktatta, hogy «tudod, édesem, nem is lehet jó a bécsi-szelet, ha a tojás fehérje helyett nem tejet kevernek a sárgához és na igen, a prézlit selyemszítán kell áteresztetni, különben darabos marad. Olyan, mint ez. Ehetetlen.»

De mindezalatt is Márta csak Szentendreyt látta, akinek viszonyl Pál búzáárákról suttog és a Rákóczi hízott sertéseiről tart előadást.

Álomban jár most? Varázslat alatt van? Miért ilyen az élet? Ilyen aprópénzreváltó? Ilyen hamvatletörölője mindennek, amit az ember szépnek, nagynak, emberfelettinek látott képzeletében, hosszú éveken át?

Ő és Szentendrey! Mennyi küzdelem. Mennyi szenvedés. Mennyi lemondás és mind ennek mennyi szárnyakat adó kristálytiszta elgondolása. És most, itt ülnek egymás mellett, de nem kettesben, hanem négyen és illedelmes semmiségekkel untatják egymást.

Mennyivel szebb lett volna nem találkozni újra. Hiszen így ismét diadalt aratott a hétköznap a vasárnapon, így útkövezetté kockázódik sziklák magasa. Szentendrey és ő alig váltottak pár szót a vacsoránál. Márta többet foglalkozott annak feleségével. Hétköznap az is. Csacsogó, jelentéktelen. Otthona ragyogó tiszta lehet s mégis, szürkén unalmas. Könyvespolcán legfeljebb pár német és francia regény.

Nevelőintézeti emlékek, amelyeket azóta sem nyitott ki senki. — Miért vette el? — csodálkozott magában Márta. Pedig nagyon jól tudta, hogy miért.

Reggel Mária kopogtatott be hozzá hosszú hálóingben, jobbról is balról is egy-egy nem nagyon vastag, de annál mulatságosabb hajfonattal, melyek felkunkorodó gácsérfarkban végződtek. Ezt viszont egész vékony, kegyetlenül megszorított kis selyemmadzagok védték a kibomlástól.

— Miért rózsaszín az egyik, míg a másik kék? — nevette Márta rájuk mutatva.

— Nini, igaz! — sandított végig rajtuk Mária. — Nem is vettem észre. Milyen remek volt az a cirkusz — lelkesedett és sietett anyja mellé bújni a paplan alá, hogy hirtelen elpirulását elrejtthesse. Anyja úgy tett, mintha tényleg nem vette volna azt észre és nem volt Szentendrey Péterről szó sem közöttük, bár mind a ketten tudták egymásról, hogy őrája gondolnak.

Mennyivel tovább haladt az életóra mutatója tegnap este óta!

*

Márta öltözködés alatt hosszabban nézte magát a tükörben mint szokta. — Különös! Idestova negyvenéves leszek és sem egy szál ősz haj, sem egyetlen ránc — állapította meg minden különösebb öröm nélkül. Azon a napon fürkésző tekintete nem csupán saját arcát tanulmányozta, hanem férjéét is és megdöbbenve látta meg, hogy mi mindent véstek abba a hajdan csinos archa az elmúlt esztendők. S mi mindent letöröltek. Mindenekelőtt hajának hollófeketeségét. Ezt most a vasderes jelző illette csupán. De még mindig sűrűn meredt annak minden ég felé meredő szála, mert az oldalt választását régesrég abba hagyta. Minek fésűt is használni, mikor a kefe is megteszi? Bajuszát angolosan rövidre nyírva hordta, ennek drótsörtéi alatt a duzzadt, érzéki száj sötétvöröse önkénytelenül az akvárium kövein megpillantott valamelyes lassúmozgású tengeralatti állatot juttatta az ember eszébe. Szeme körül tett legnagyobb pusztítást az idő. A régi villogó, hetyke nézést ma nehéz szemhéjjak alól gyanakvó, oldalvást

vizslantó, örökké fürkészni látszó tekintet váltotta fel s a szem alatt a vizenyősen puffadt táskák idősebbnek tündték fel őt koránál. A szemek sarkán pókhálósodó vékony vonalak, ráncok, mélyedések összevisszasága sokat árultak el igazi lényéből. Külsőségeiben is sokban változott.

A régi parlagias mokányberciségek, melyeket hajdan még Berlinben is fennen fitogtatott — tetszelgésből? magyar gögből? — lassan-lassan leoptak róla. Most már nagyon sokat adott arra, hogy öltözékében is előkelőnek lássék. Csak kiszólásai maradtak még mindig «mulatságosan originálisak», ahogy a klubokban mondták. De újabban leginkább honfibuval telt örök gáncsolások jellemezték beszédét. Mindent megszólt, amit a kormány tett, vagy nem tett. — Mert én rebellisnek születtem — bizonykodott erőlesen, amikor csak tehette. Különösen a közmorál laza mivolta ragadta minduntalan éles bírálatra és szörnyűködésre. Mert ezen a téren szigorú volt a kegyetlenségig. — Hová jutnánk, ha az a sok huncut tolvaj meg nem kapná, amit kiérdemel? — szónokolt a kaszinóban, még ha a legizgatóbb ferbli járta is. Olyan sokszor és olyan hevesen nyilatkozott így, míg elérte amire vágyott, sokszor kikérték véleményét a legkomolyabb politikusok is. Az utolsó képviselőválasztásnál aztán úgyszólván ölébe esett a mandátum. Természetesen — kormányparti.

Bikaegészségét híven megőrizte. Talán azért is, mert évek óta nem nyúlt italhoz. — Az én esetem ásványvíz — dicsekedett. A kártya sem vonzotta, ahogy régen, bár ha nekikezdett, némelykor kétszer huszonnégy óra sem volt sok neki. De mindig csak komoly, nagy partikban vett részt. Legendaszerű volt úri nyugalma előzékenysége és hűvös önfegyelme.

Attól kezdve, hogy bekerült a parlamentbe, még jobban ügyelt beszédére, modorára, mert azt ambicionálta, hogy első tekintetre úrnak lássék. — És ha jól vesszük, tulajdonképpen úr volt az ükapám is — terjesztette tréfa örve alatt és nagyokat nevetett hozzá. Tényleg sikerült is a kamarási próbát összeállíttatnia és teljes joggal várhatta a kinevezési okmány megérkezését. — Mert hisz

azért, hogy a nagyapámnak még brassói kék posztóból volt a pitykés «mándlija» és a —szorosan testhez álló — nadrágja, ami viszont a terebélyes hasán a szétrobbanásig feszült dinnyeidevények délutánjain és hogy azoknak a dinnyéknek leves, ragacsos cikkeit a bicskája hegyére szúrva vitte a szájához, azért éppen úgy vigyázott arra, hogy gyermekeinek leendő anyját kutyabőrarmális tulajdonosától kérje feleségül, mint ahogy ő előtte az ő apja, a nagyapja és ükapja vigyázott. — Még egy jó szokást is tanult Rombay Pál, egy tüneményes szerencsével mindig felfelébukó volt főispántól, akit egy újabb kinevezése napján őszintéskedő jókedvében talált.

— Csak azzal a nővel légy goromba, sőt brutális, komám, akire vágysz. A többit, mindazokat, ha fiatal, ha vén, akikhez egy idegszállal sem vonzódsz, tartsd magadtól távol: a legnagyobb, kézcsókoló, hízelgő, lelkesedő örök hódolattal. Bevált recept. Igaz ni, még egyet: bókot csak a legvégső esetben vágj a fejükhöz, mert az ma már olyan rossz hírben áll náluk, mint nálunk a záptojás.

Rombay megköszönte a jótanácsot és azóta ő a miniszterek és a legfelső hivatalokat betöltő méltóságosok feleségeinek, nagynénjeinek és anyósainak a kedvence.

— Nem csoda, ha itt is, másutt is mindig szerencséje van, hiszen olyannak képzelem az agyát, mint egy számológépet, — mondta róla egyszer az országos kaszinóban Kosztká Emil, pedig ő értett hozzá.

— Az már igaz, hogy tanulhatunk tőle! — hagyta rá Cséry Lajos, pedig ő is értett hozzá.

Ügyei jól mentek.

Voltak ugyan némi zökkenések, mint mikor Rákóczi Elemér túlsok szerb disznót csempészett át a határon, Rombay szó szerint a börtön kapujából huzkodta őt vissza. Éppen nagy befolyása következtében. De a nyereség olyan óriási volt, hogy megérte azt a párheti vértizzadást. Nagyon megérte.

Márta mit szolt mindehhez? Mit tudott? Mit látott? Férfjének sötétben csúszó-mászó ügyeiről semmit. Ha ugyan azt az örökös bizonytalanságot, rossz előérzeteket,

melyeket vele szemben sohasem tudott legtitkosabb énjéből kiküszöbölni, semminek lehet nevezni. Mert bár sok mindennek lekoptatták az együtt átélt évek az élet. Márta még mindig valamelyes bizalmatlan érzéssel ébredt a legnyugodalmasabbnak látszó reggelen s azzal feküdt le a legvidámabban eltöltött nap után is.

Pedig ma már sok mindent nézett közömbösen, ami hajdan gyötörte. Különösen Szentendrey házassága óta, hisz azóta fogadta el az életet lázadás nélkül, mint ahogy a vak elfogadja vakságát, az első idők vergődése után. Mert addig, akárhogy tagadta maga előtt, mégis élt benne a remény, hogy hátha változhat a sorsa. Nem is ment el odáig, ahol a mikéntre valamelyes feleletet lelhetett volna. De abban az időben megesett az vele néha, amikor férje kényszerítő ölelésében vonaglott, hogy átengedte magát lehet beteges, de lehet, hogy önvédelmet kereső elképzelésével annak a kéjes érzésnek, hogy nem Rombay Pálnak, hanem annak a másiknak a karjai között van, akit szeret. Ilyenkor lehullott egyéniségéről későbbi korok etikája, hogy az ősi, ösztönszerű, kiválasztási gerjedelmek uralkodjanak rajta elemi erővel. Csak amikor egy-egy ilyen lázparoxizmusa után a férje meglepett, hálálkodó suttogását hallotta, tért magához irtózatossággal, ám Szentendrey után még jobban sóvárogva, mint azelőtt.

De már ennek is vége. Az a gondolat, hogy Ádám kényszer nélkül megelégszik mással, még ezekből a reggelre már csalásnak, bűnnek minősített boldogító önfeledtségeiből is kigyógyította. Rombay, aki sehogy sem értette viselkedését, sértődötten zsémbelődött és hogy visszavezesse «a helyes útra», egy egész könyvtárra való, eddig soha el sem képzelte rajzú, szövegű könyvvel rakta tele Márta hálószobájának asztalát. De amikor belátta, hogy ez sem használ, újra kárpótlást keresett és talált. Ebben képviselői mivolta nagy segítségére volt, mert mindig megvolt a kitűnő alibi pártkonferenciák, gyűlések, tárgyalások és egyebek címén.

Rombay képviselőisége, de talán még inkább a gyer-

mekek neveltetésének problémája végre is meggyőzték Mártát, hogy célszerű lesz Budapestre költözni néhány évre és csak annyi időt Hódréten tölteni, amennyit az iskolák megengednek. Röviddel azután tehát, hogy azon az emlékezetes estén Szentendreyékkel összetalálkoztak, nagy bútorokocsik érkeztek egy szép dunaparti ház elé, ahol Márta már várt rájuk, hogy szokott erélyével, ügyességével és ízlésével egy rosszul tervezett budapesti bér-
lakásban szép, kényelmes otthont varázsoljon. Nagy unszolására anyja is velük jött.

— Csak pár hétre, gyermekek. Az első madárcsibbenés már otthon fog találni és annak az is a rendje. Fialatok a fiatalokkal, öregek az öregekkel.

— De kik azok az öregek a te esetekben, mamikóm? — nevetett Márta, mire nem várt elmélázással jött a felelet :

— Kik? Hát az emlékeim.

Aztán a Márta kérdő tekintetére fáradt, fogatlan száj-
ból gyermekes selypítéssel válaszolt :

— Azok a szép, szép emlékeim ! . . . Amikor fiatal voltam . . . Amikor apád meg én úgy szerettük egymást, ahogyan ti mai fiatalok soha, de soha nem tudtok szeretni ! . . . Amikor te kicsi voltál . . . Apád haza-hazajött és én rögtön megbocsátottam neki, amiért olyan soká távolmaradt tőlünk. De rögtön. Mert tudod, kisleányom, nem volt a mi házasságunk rossz. Sőt nagyon is jó volt ! Most, hogy visszaemlékezem, jólesik az a tudat, hogy alig volt valaha egy-két rossz szó közöttünk ! . . . Alig ! . . .

Márta gyengéden cirógatta anyja fejét, mialatt irigykedve elgondolta, hogy : De boldog is ! De irigylendő boldog az, akinek emlékezete megszépíti a multat !

Az első madárcsibbenésre Hódréthy Lénárdné csakugyan visszatért Hódrétre, de nem ahogyan vélték.

A szokatlan vízparti tél, gyakori ködével, északról sivító, csontig metsző szelével torkonragadta a görnyedt járású, sok ujnyival kisebbre töpörödött, idős úriasszonyt és könyörtelenül kiszólitotta az árnyékvilágból. Márta árvábnak érezte magát most, mintha kora ifjúságában érte volna e csapás, akkor, amikor a magát kereső egyéniség telve

van lázadással, követelődzéssel, önsajnálattal, türelmetlenséggel, dacos megnemértéssel.

Ma már azt érezte, hogy eggyel kevesebben vannak körülötte, akiknek szüksége lehet az ő gondoskodására, beczésére, önfeláldozására és ez nagyban hozzájárult őszinte mély gyászához.

Ott ült férjével a ravatalos szoba mellett, ahol a szomorú jelentések címzésével foglalkoztak. Márta tollbamondta a neveket. Pál gyors kézzel írta azokat. Már egy nagy halom feketekeretes nyomtatvány halmozódott előttük, amikor Rombay írásáról átnézve, megkérdezte :

— Szentendreyéknek küldesz?

— Ha akarod — felelte Márta.

— Miért ne? Megszerettem őket. Egészen rendes emberek. Mi? Tehát? — és felemelt tollal várta a diktálást. Márta lassan ejtett ki minden szót : Méltóságos Szentendrey Ádám úrnak Boglárkő. Tolna megye.

— Igazán? Tolna megye, nem is tudtam! — mormolta Rombay, de érezni lehetett hangján, hogy oda sem gondolt.

A végnélküli temetési szertartás után a gyászoló család Hódrétről visszatért Budapestre. Márta órákat barangolt a budai hegyekben. Egyetlen fekete vonal, a sok tarkaság között, mely felett javában nyargalászott már a tavasz. Szélostorral hajtván, napsugárgyeplőkkel vezetvén virágos kvadrigájának örökké fiatal, szárnyaslovait, melyeknek neve, ki nem tudja régen, világ kezdete óta? az, hogy Hang, Szín, Illat, Forma. Jó volt a közelben tudni valamennyit.

V. FEJEZET.

A sok részvétírás között, mely asztalán várta, ott volt a Szentendrey Ádám és Teréz aláírása is. Vállatvonva olvasta. Odatette azt is, ahol a többi sárgulni fog ezután. De még meg sem írta a köszönetet érte, mikor megszólalt a telefon :

— Feljöttünk pár napra — hallotta a Szentendreyne hangját. — Ha megengednéd, elmennénk hozzátok, hogy szóval is kifejezzük őszinte részvétünket.

— Hogyne, nagyon hálásan köszönöm, édes Teréz. Ma délután itthon leszek. Várlak.

És most ott ült szép kis könyvtárszobájában és igyekezett magával elhitetni, hogy cseppet sem izgatott.

Teréz egyedül jött.

— Ádám csak később lehet itt — magyarázta. Márta rögtön beismerte magában, hogy Teréz sokkal vonzóbb most, mint első találkozásuk alkalmával. Sokat engedett tartózkodásából, közvetlensége meleg volt és szívhez símuló.

— Sokat tudok rólad és nagyon-nagyon vágytalak megismerni, — csevegett a fiatal asszony.

— Kitől hallottál létezéséről?

— Hát nagynénémről, Zergesdy Liviától. Úgy gondolom, egyszer férjem is beszélt rólad előttem, éppen a nénivel.

— Úgy? De mondd csak — sietett Márta elterelni a társalgást. — Gyakran látod az öreg Livia grófnőt?

— Most már nem, de férjhezmenetelem előtt nála laktam. Igen. Tudod, szüleim halála után kényszerítve voltam...

— Értem. Engem úgy érdekel ő. Mondd csak, hány éves az öreg?

— Nyolcvannyolc.

— Még mindig festi magát?

— Dehogy. Ma egészen viaszsárga, arca, keze, mindene. A feje reszket, a keze átlátszó és az is reszket. Az alakja pici, járása botratámaszkodó tipegés csupán. Szája egy halvány csík és semmi más. Mint az éjjeli viola nappal vagy ilyesmi. De keskeny, finom metszésű sasorra és gyönyörű, nedves fénnel belülről világító két nagy szürkészöld szeme még ma is mutatja, hogy milyen szép lehetett.

— És észbelileg? — érdeklődött Márta, akinek gondolata akaratán kívül Franzensbadon járt, sok-sok elcsitult emléket keltegetve.

— Észbelileg? Hisz ez az éppen. Semmi sem érdekli, csak a szerelem.

— Ó, az nem új dolog nála.

— Csakhogy régen kizáróan a saját szerelmi ügyei érdekelték, ma pedig a másoké.

— De hiszen ez szép és kedves.

— Várj csak. Szegény kis öregemnek ma már az a rögeszméje, hogy ki kell pusztítani a szerelmet a világból. Igen, igen! Kipusztítani!

— Hihetetlen! A gramofon?

— Néma.

— Leveli?

— Elégette valamennyit. Mondom neked... Ám amióta — hogy úgymondjam — a saját szerelmi emlékeivel szemben megsüketült, értsd meg, nem tűri a másokét sem. Megy utána, kiszaglássza, kifürkészi és aztán: hajrá! Szóval. Pénzzel. Fenyegetéssel. Ellene! Ellene! Mindannak, ami szerelem.

— És sikerül?

— Nagynéha. Ilyenkor boldog. Magába száll. Csillog a szeme.

— Szörnyű! Olyan lehet, mint, mint valami ismeretlen vallás főpapnője, aki emberszíveket éget el rettenetes istene oltárán... Igaz?...

— Körülbelül. Csakhogy szerencsére, igazi szíveket alig-alig kap kézhez. Mert becsapják az öreget léptenyomon. Csak az a baj, hogy Livia néni a maga otthonában, maga végzi a detektívkedést.

— Igazán? De mulatságos! — nevetett Márta. Teréz szintén vele nevetett, de aztán, elkomolyodva folytatta:

— Ha az én helyemben lettél volna, cseppet sem neveznéd ezt mulatságosnak.

— Te szegény kis törekeny virág! Miért túrted? — És meleg ölelő kar fonódott a hévvel beszélőnek derekára. Teréz halkán nevetett, de nem felelt.

— Bocsáss meg... Értem... Mondd csak tovább csodabogár Livia grófnő furcsaságait. Hiszen most már te is nevezhetsz rajtuk.

— Sőt, hálás vagyok irántuk. Nélkülök ma is ott ülnék Zergesden és rakosgatnám el télire a néném paradicsomalmait, Ádámra pedig csak gondolhatnék,

mint a többi unokafivéremre, akik mind kedves, jó fiúk és akiket nagyon is szeretek, de természetesen csak testvéri szeretettel. De úgy történt, hogy egy délután Ádám átlovagolt hozzánk. Rosszkedvű volt. Levert. Látszott, hogy valami nagyon-nagyon bántja. Mivel a néni a nagy melegtől kimerülve bóbiskolt, mi ketten, mint két megátalkodott cinkostárs, egymásra pillantva jelt adtunk és hangtalanul, mint az árnyék, kisurrantunk a szobából. Ádám azonban még künn a kertben is hangtalan maradt. Én cseppet sem bántam, hogy nem foglalkozik velem. De mivel megszoktam már azt, hogy az egész rokonság az én fülembé öntse panaszait, feltűnt, hogy némán lépked mellettem. Végre is — bár sosem jó kérdezősködni, de most mégis rámosolyogtam és résztvevően, csak úgy találomra, odasúgtam: «elhagyott?» De ő lassan a fejét rázta és egy olyan mosollyal, ami végeredményben minden kedvessége mellett is azt fejezte ki, hogy: hagyj nekem békét, azt a furcsát felelte:

«Rosszabb annál, nekem kell őt megmenteni saját magamtól.» Hiszed azt, hogy mind a mai napig sem tudtam ennek az érthetetlen válasznak az értelmét megtalálni? Megzendült az ég: — Vihar jön, menjünk vissza a nénihez. — Ahol vihar vár? — kérdezte Ádám ismerve életem gombostűszúrással teletűzdelt nyomorúságát.

— Csodára, a néni ez egyszer úgy tett, mintha észre se vette volna, hogy három óra hosszat távol voltam, mégpedig nem egyedül.

Mivel az eső még mindig ömlött, a vacsoránál át-szóltam Ádámnak:

— Nem lesz kellemes hazalovagolnod. — Mire a néni parancsolóan intézte el a kérdést:

— Nem is fog. Itt alszik. Már meg is rendeltem, hogy a zöld szobát készítsék el számára.

— A zöld szobát? — csodálkoztam magamban, mert az az egyetlen vendégszoba a házban, amelyik az én folyosómra nyílt. Oda a legritkább esetben került valaki, akkor is mindig csak nő. Persze egy szót sem szólhattam. Ádám is szó nélkül csókolt nagynénjének kezét.

Reggel azonban korábban ébredtem, mint a háznép és elhatároztam, hogy kiosonok a kertbe, ahol száz, meg száz madár dicsérte az Urat. Vigyázva kinyitottam az ajtót, de amint a küszöbre akartam lépni, valami szokatlan állított meg. Lehajoltam: Hamu? . . . Jobban odanézttem, hát íme, egész küszöböm és előtte a márványmozaik szélesen és egészen a szemközti falig hamuréteggel bevonva! — Hamu? . . . Mit jelentsen ez? Sokáig tünődtem, aztán minden kétséget kizáróan bizonyosnak véltem, hogy ezen a finoman szürke, bársonnyá simított hamúszőnyegen még csak egy pillangó sem szállhatna keresztül anélkül, hogy nyomot ne hagyjon. De mi célból van itt? Éppen itt az én küszöböm előtt? Végre is, mivel a talány talány maradt, erélyesen léptem rá és fordultam a kijárat felé, vagyis éppen ellenkező irányba, mint a zöld szoba.

Nem tettem három lépést, amikor Livia néni kis lidércalakját láttam meg, a hallon túli ajtó felől, tipegni. Gyorsan egy függöny mellé húzódtam és mozdulatlanul lesekkedtem. Nem sokáig vártam. Már is ott jött nesztelen nemeztalpú papucsban, a botja végén hangot tompító gumival. Orrán a legvastagabb nagy pápaszeme csillogott. — Ha most meglát — cikázott át az agyamon — és nem is mertem végiggondolni ezt a szörnyűséget. De nem látott meg. Jött-jöddögélt, mint egy mesekönyvből kiszabadult valamelyes, lassan járó, mert dolgában biztos vészalak. Jött-jöddögélt és megállt ott, ahol a hamuréteg kezdődött, tehát: az ajtó előtt. Egész kicsire kuporodott. Talán le is térdpelt és pápaszemét megtoldva egy magával hozott nagyítóüveggel, aprólékosan végigböngészte az egész hamuállományt. Nagyon meglephette, hogy lábnyomaim a kijárat felé mutattak, az is, hogy szobám ajtaja tárva nyitva volt. Egy darabig még ide-oda tipegett, nézett, tétovázott, aztán, mialatt én végre rájöttem, hogy mindez miért történik — és közel voltam az ájuláshoz — neki bizonyára eszébe jutott az, hogyha én kimentem, nincs kizárva, hogy Ádám is kiment. Esetleg az ablakon. Ez a gondolat mintha szárnyakat adott volna neki. Még karjaival is segített magán, úgyhogy szinte fellegzett utána

a széles csipkeujjak kísértetszárnya, a fehéren kígyózó uszály és a felkavart hamunak szürkéje. Soha nem képzelt gyorsasággal állt máris unokaöccse ajtajánál és előbb botja végével, de legott annak zajütésre alkalmasabb fejével, kezdte döngetni az ajtót. Szegény Ádám álmából csak félig ébredkezve nyitotta fel azt.

— Livia néni? Maga itt? Mit jelent ez?

Nekem felesleges lett volna kérdezni, mert én már tudtam, hogy néném fertelmes gyanúsítása hintette azt a piszok hamut a küszöbömre.

Reggelizés idejére valahogy annyira összeszedtem magam, hogy a teraszra mehettem. Persze, vörösre sirt szemmel és vörösén ragyogó dagadt orral. Örültem, hogy senki sem volt az erkélyen, mert így tovább szipoghattam. A széles kőkorlátra könyökölve néztem a kertre és egy megoldhatatlan problémát forgattam agyamban: — Biztos, hogy elmegyek, de hová, hová mehetnék? . . .

Nem vettem észre Ádámot, aki egyszerre csak a rózsák közül nézett fel reám.

— Baj van, Terike? Mi baj?

Vállat vontam és a három zsebkendő közül a még használatlan tisztát kerestem elő.

— Gyere le — hallatszott egy La France mellől.

— Lehetetlen.

— Gyere, no. Tegnap én panaszkodtam neked, most meg várom, hogy te panaszkodj nekem.

Elmosolyodtam. Mentem. De alighogy két kezem az övébe tettem, megindult a nehezen visszafojtott zokogás újra.

— Terikém, látod?! — babusgatott, mint ahogy az eltörött bábuim idején már oly sokszor tette.

— Minek így tönkretenni a két szép szemedet? Használj vele magadnak? Használj? Inkább gyere, szökjünk meg a néni detektívlámpaszeme elől! Így ni. A becsületes jázminbokrok elrejtenek. Most pedig mondd el, mi bánt? . . . Mint testvér a testvérnek.

— És én, tényleg annak vettem — vallotta Teréz. Márta rábólintott.

— Amiért is, közbe-közbe nagyokat sírva, elmeséltem neki a hajnali fájdó, sértő és hajléktalanságba kergető tapasztalataimat.

— Elmégy? Elhagyod? Ez mind szép — dünnyögte Ádám. — De hová?

— Budapestre. Egy szállodába.

— És azután?

— Helyszerzőhöz.

— És aztán?

— Külföldre. Felolvasónőnek, társalkodónőnek vagy útitársnak...

Ádám, mintha nem is hallott volna, soká-soká némán gondolkodott. Aztán felém fordult és a szemembe nézve azt kérdezte :

— De ha már mindenáron menni akarsz valakihez, miért nem jönnél hozzám? ...

— Hozzád?

— Igen ... Hozzám. Igaz, hogy ez nem a legegyszerűbb. Tudod, hogy mindig szívesen látlak.

— Igen. De hozzád menni nem lehet csak úgy, mint egy helyszerzőhöz ...

— Ezt belátom, de azért mégis tőled függ, akarsz-e hozzám jönni — feleségül? ...

Kimondta. És én két kezem közé fogtam a fejét és csókoltam az arcát, a szemét, a homlokát ...

— .. És a száját — fejezte be Márta a mondatot, hogy legalább ne attól hallja ezt, aki boldog lett ettől a csóktól.

Örült, hogy a teát hozták, mert a háziasszonyi teendők elintézése közben ráért kissé megnyugodni.

— Boldog? — kérdezte a magától rokonszenves arcú, nagyon is sovány, izgatott beszédű, fiatal asszonyt titkon figyelve. És különösen szemkifejezését vélte megváltozottak. A néhány év előtt még kérdő öztekinetet most csaknem betegesen mohó, örökké éhes lobogással nézett a világba.

Mintha tudatára eszmélt volna, hogy látják, sietett a régi, leányos kíváncsiskodás kedves mosolygásával körülnézni. De Mártát nem vezette ezzel félre. Inkább részvétet

keltegetett. Mert lám, nem érzett most már iránta semmi ellenszenvet. Miért is érezne? Ami történt, annak így kellett történni. Most már tudta, hogy így. De ha már úgy van minden, ahogy van, miért szenvedjen az is, aki semmiről sem tehet.

— Mikor az imént beléptél, meglepett, hogy mennyivel karcsúbb vagy, mint amikor először láttalak — kezdte Márta a teáscsészével vendégéhez lépve.

Teréz vállat vont :

— Keveset alszom, talán azért.

— Miért alszol keveset? Nem jó a szobád?

— Dehogy nem, kitűnő, mint Boglárkőn minden.

— És mégis?

Szentendrey né nem felelt. Márta most a süteményt kínálta.

— Említetted férjednek?

A halvány, leginkább a hóka meghatározásnak megfelelő keskeny asszonyarcot egyszerre pír borította :

— Igen . . . Azaz nem . . . — hebegett Teréz és sietett mélyen lehajolni, hogy a földre csúszott kis teakendőcske után keresgéljen. Márta nem faggatta. Minek is? Hisz egy különös megérzés, mintha csak betűvel írta volna ki számára a magyarázatot.

— Láthatod, hogy ezt a kis finom, cingár asszonykát olyan szenvedélyek emésztik, amilyenek a te testedet sohasem gyötörték. Azért-e, mert ilyenek vagy megalkotva? Vagy csak azért, mert Rombay Pálnak lettél a felesége és nem a Szentendrey Ádámé? Nem tudhatod. De ha Teréz szerelemmel szereti Ádámot — tűnődött tovább — és mégsem lel kielégülést a karjai között, akkor . . . De hiszen akkor Ádám . . .

Márta később nagyon szégyelte magát. De abban a percben csak a látszaton tudott uralkodni, ellenben ugyanakkor a derűs, nyugalom álarca alatt mindent hatalmába kerítő öröme zengte, mint a harsona : de hiszen akkor Ádám nem is szereti őt úgy, ahogy engem szeretett volna !

Szentendrey és Rombay együtt léptek a szobába és

mindnégyen éppen olyan nyugodtan itták a teát, szívták cigarettáikat, mint ugyanekkor néhány ezer más fogadószobában tíz- vagy húszezer ember szerte Budapesten. Igen. Éppen úgy. Mindjárt az uzsonna végeztével Rombay magyar szokás szerint rögtön magának foglalta le Szentendrey társaságát. Tréfás fesztelenséggel még vissza is szólt a teázó asztalhoz :

— Tudom, hogy jobban szeretnek maguk között elbeszélgetni, hölgyeim. Mi csak zavarnánk őket, úgy-e, Ádám?

— Mert ahogy említettem neked, barátom — folytatta a lépcsőn megkezdett magyarázatait — már egy év óta van Bécsben a kamarási próbám és minden hozzávaló okmányom. De úgy látszik, alaposan megfeneklett. Ezért gondoltam, hogy te, mint régi kamarás talán meg tudnád nekem mondani, hogy ki által . . . — és most a hangját suttogásra tompította. Márta addig se nagyon hallgatott arra, mert más érdekelte. Cigaretája füstfelhőjén át inkább vendégét tanulmányozta újra.

A nagy karszék és annak magas támlája, terjedelmes öle, süppedő hátpárnái nem a mai ember arányaira, hanem Baváriak és Herkulesek méreteire látszottak szabva lenni. Ezért csaknem gyermeknek tüntették fel azt a — nem is annyira kicsi, mint szokatlanul vézna, ám feltűnően elegáns — asszonyt, aki most párizsi szalonbaba módjára omlatagon, csont nélkül bizta magát a tarka selymek és plüszök gyámolító puhaságaira. Arca csaknem belevesztett a háttér kávé-, mogyoró- és sárgásrózsaszín árnyalataiban tartott himzéseibe. Csak a két sötétbarna szeme lobogott, lángolt, amint férjének minden mozdulatát követte azzal az éhes, sóvárgó, alamizsnáért könyörgő tekintetével :

— Megeszi a szemével ! Szegényke . . . — kommentálta Márta és olyan gyámoltalannak, harcképtelennek látta, hogy még irigy sem tudott reá lenni.

Egyszerre erős köhögési roham lepte meg a fiatal asszonyt. Férje aggódva sietett hozzá.

— Látja, Terikém ! . . . Miért cigarettázik? — korholta

gyengéden. — Hányszor kértem, hogy ne tegye!... — majd Mártához fordult :

— Legyen segítségemre, kérem!... Talán önre jobban fog hallgatni, mint reám. De előre mondom, nem lesz könnyű a dolga, mert ez egy nagyon makacs kis nő ám! — És újra Terézre mosolygott.

VI. FEJEZET.

Ettől a naptól kezdve sokat látták egymást. Teri beteg lett. — Bronchytis — állapították meg az orvosok. Márta, aki órákig ült az ágya mellett, már akkor gyanút fogott, hogy hátha valami ennél is komolyabb lappang a háttérben. Hideg idő volt. Késői fagyok lehetőségét sírták a magyar gazdák. Veszedelmesnek látszott egy nagybetegnél arra várni, hogy majd csak rásüt a nap és akkor jó lesz minden.

— Vigye a Rivierára — tanácsolta Márta, egyedül a Teri javára gondolva, de Ádám olyan ijedt vagy sértett mozdulattal háritotta el ennek a tervnek még a gondolatát is, mintha Rombayné legalább is azt indítványozta volna, hogy változtassa sivataggá a boglárkői kertet. Lehet, ez volt az oka, hogy Márta előbb egy nagy virágcsokornak az átrendezését találta fontosabbnak és csak aztán szólalt meg újra :

— Talán még nem késő St. Moritz?...

— Március vége ott sem az, ami Terinek kellene. De van más baj is. Ha bevárjuk a nyarat, az összeesik Péter szünidejével.

— Miért baj az? Magukkal vihetik...

Szentendrey nézése a betegszoba felé tévedt nagy szomorúsággal.

— Tehát ő is sejti — sóhajtott Márta. Ezért gyötri még a gondolat is, hogy mit tegyen a fiával, nehogy az egy tüdővészre hajló valakinek a közelében töltsse a nagy vakációt. Tetszetős ötlete támadt :

— Nézze, Ádám. — Már olyan nagy barátság fejlődött a két család között, hogy mind a négyen csak a kereszt-

néven szólították egymást. — Nézze, miért ne adná hozzánk Pétert?

Szentendrey elmélázva mosolygott :

— Hódrétre? Pétert? . . . Hányszor gondoltam erre . . .

Egészen, de egészen más formában . . .

— Én is ! — szaladt ki Márta száján.

— Márta ! Ezt maga mondja? ! . . . — örvendett Ádám és önkénytelen mozdulattal mindkét kezét nyujtotta a két finom kéz után. Azok is már-már emelkedtek, mint két szárnyra kelő madár, de ebben a pillanatban halk köhéscselés hallatszott a betegszobából és a kezek szárnyaszegetten hanyatlottak vissza anélkül, hogy érintették volna egymást. Mint négy sebzett madár.

De mégis azon a zimankós késő márciusi délutánon dőlt el a Péter és Mária sorsa, mert akkor érlelődött meg Szentendrey Ádám fejében az a régesrégén belevetegetett gondolat, amit Hódréthy Márta vetett, vetegetett belé már évek óta szerető szívvel, asszonyi fufanggal, hogy az a két szép gyermek — legyen csak mentől többet együtt, mert így fogják legbiztosabban lehetetlennek tartani az életet egymás szerelme nélkül.

— Legalább ennyit, mindenért. A sok, rettentő sok elpazarolt évért ! . . . — fohászzkodott Márta. Amikor aztán minden részletében megtárgyalta Ádámmal, hogy mikor érkezik majd Péter Hódrétre, meddig maradhat ott, Terivel pedig azt, hogy mit juttasson a fiú eszébe :

— Tenniszcipőt hozni. Meg lovaglócsizmát . . . Úszóholmit is !

Az élet egyebet sem tesz, mint mindig nivellál . . . Pedig amit nivellált, az már talán halott is? ! . . .

Ezt mondta magában Márta azon a délutánon, mert olyan nivellálnak érezte a szívét, a korát, a helyzetét Szentendreyvel, Terézzel, férjével, gyermekeivel és az egész világgal szemben, olyan nivellálnak, hogy már nem is az élők között érezte magát, hanem valamerre künn . . . Messze. Messze, künn a Hangtalanságban, ahol nagyon hideg van. Ahol Süketség Ő Kegyetlen Felsége az úr . . .

Olyan magától értetődően ment most már minden.

Leánya nemcsak nőtt és fejlődött, de részt is kezdett kérni abból, ami eddig egyedül az anyját illette. Ott, ahol a bókokat osztogatják, ott, ahol behódolnak, ott, ahol szavára felfigyelnek. Hiszen jó volt ez így és így is kellett ennek lenni... De mégis... Olyan új volt mindez és olyan meglepő...

Egy nap Máriával a ház előtt találkozott Márta és egymásba karolva, derűs hangulatban léptek be a kapun. Ott a házmesterné és a vice álldogáltak éppen. A hosszú folyosó, mely a lépcsőig vezetett, úgy hozta feléjük a hangot, mint egy megafón. Akarva, nem akarva meghallották a két ember beszélgetését. A házmesterné lelkesedve mondta:

— Hogy milyen frissen tud járni az a nagysága, az egészen csoda!

Mire a másik rosszkedvűen dűnnyögte:

— Na hallja! Ha még az se tudna... Az ő korában!...

A házmesterné sietett a harsogó helyreigazítással:

— Nem a kisleányról beszélek, jóember, hanem az öreg nagyságáról...

Márta az első pillanatban megszedült, megtorpant, mintha fejbeütötték volna. De aztán leánya karját még szorosabban magához vonta:

— Hallottad?

— Mit? — kérdezte Mária, valahonnan a Holdból érkezve vissza és még azt se látta meg, hogy anyja milyen halálosan sápadt.

— Bocsáss meg, mamszikám — mentegődzött — de éppen azon gondolkodom, hogy... Jaj, mamszi! Ha tudnád, milyen nagyon, de nagyon izgató!... Ma arról beszéltünk az osztályban, hogy jó volna egy vitaestét rendezni fiúkkal, leányokkal együtt... A vita tárgya ez lenne: «Remélhet-e az emberiség valamit a repüléstől, illetve: a nagy tömegek — mert hisz ez a fontos —, a nagy tömegek szempontjából lesz-e valaha hasznos jármű a lég-hajó?» Úgy-e? Borzasztóan érdekes? — Mária éppen most fordult abba a korba, amikor a leányoknak négy jelző — eggyel se több — tökéletesen elegendő összes kellemetlen

és kellemes benyomásaik tolmácsolására : borzasztó szép, irtó csúnya, rémes nagy, örült finom, vagy örült helyes. Borzasztó hálás, irtó okos, rémes szolid. Vagy . . .

— Milyen más világ — tündött Márta, aki még mindig a házmesterné szavainak romboló hatása alatt állt. De örült mégis, hogy leánya nem figyelt azokra a leleplezésekre, melyek sajátmaga előtt is ismeretlenek voltak.

— És Zoli? . . . — kérdezte leányától. — Őt is meghívjátok arra a vitaestére?

— Ó, dehogy — nevetett Mária. — Ővele nem lehet vitatkozni . . .

— Miért?

— Mit tudom én ! Csak nem lehet.

— Ugyan, ugyan.

— Ne haragudj, mamszikám. Tudod, hogy mennyire szeretem őt . . . De a többiek . . . A multkor is, a Parádyék délutánján . . . Hát csak mondom neked, mamszi, nem lehet, mert Zoli nem tűr ellentmondást.

— Hanem?

— Hanem goromba. Úgy néz, még rám is, mintha a legnagyobb ellensége volnék.

— Nem gondolod, hogy érzi, hogy ő tud legtöbbet köztetek?

— Miért többet? Csak mást. Igen, igen. Én is kitűnően vizsgáztam, ő is. Én a gimnáziumból, ő a reálból. Na hát? Úgy-e? Idősebb is vagyok . . .

— Leány vagy.

— Ma már ez privát ügy. A tanulás és tudás esetében semmit, de semmit sem számít. De nem ám ! Ő mérnök lesz, én tanár . . .

— Tanár?

— Igenis, drága mamszikám — bakteriológus.

— Uram bocsáss? ! Gyere csak, cicuskám, ülj hamar, de hamar az ölembe, így. Így ni . . . És most magyarázd meg a te tudatlan vén anyádnak, hogy mit is értesz te a bakteriológia szó alatt . . . Mi ? . . .

— Nem én. Te drága, te édes, te legjobb, legaranyosabb a világ összes «mater»-ei között ! Nem én ! Úgy sem

ért... úgy sem érdekelne az téged. És éppen az olyan borzasztó szép benned, mamszikám, hogy a te irtó tudásod még egészen, de egészen abból a másik, abból a régi-régi világból való... Haragszol? Ó, be kedves, édes, cukros vagy ilyenkor! Csókolj meg és... De jó! Van még tíz percem és mesélj, mesélj. Tudod, arról az időről, amikor még a tengernagy bácsi élt és valaki, akit Bárdffy Sándornak hívtak...

— Mit tudsz te róla?!

— Na, na mamszikám. Na lám! Még mindig mekkora ereje van valakinek! Egy kézmozdulat és hopp, a két lábamra állít... Engem, a tornaterem bokszbajnokát! De mamszim! Egyetlen mamszim?!... Nem akartalak... Bizony Isten, nem akartalak megrikatni...

— Nem is, te csacsi kisleány. Ne hidd, hogy... Csak egy kis szemgyulladás kaptam ma reggel, abban az «irtó» forgószélben. Elég modernül fejeztem ki magam? De mi van Péterrel? Rég nem láttuk...

Kínos kis kapirgálások az asztalterítőn, aztán lehorkadt fej szomorú, halk sűgása:

— Megbukott a római jogból... Hogy miért is kellett annak a sok vén római ügyvédnek vagy minek, valaha is megszületni!

És most már Mártán volt a vizsgaszalás sora.

Ezen a napon Márta ismét a tükörhöz állt, mint a mesebeli királykisasszony.

«Tükröm, tükröm, mondd meg: igaz-e, hogy vén, vén asszony lett már belőlem?» — Hanem a tükör nem akart ilyesmiről tudni...

«Tükröm, tükröm, mondd meg...» — folytatta tovább. Ha egy asszony arcán nem látszik a kora, ha teste-lelke szintén soha azt még tudomásul se vehette, muszáj neki mégis mímelni a vénet?

Érthetetlen volt előtte ez a szentesített kényszer. Éppen olyan érthetetlen, mint az lett volna, amely arra kényszerítené, hogy a fiatalságot affektálja. «De ettől a kényszerítől ugyan nincs mit félni», nevetett, mert ezt a többi asszony irígysége biztosan soha nem fogja szentesíteni.

Maradt ezután is, amilyen volt, mesterkélttség nélkül: szép, elegáns, tevékeny, erélyes, a lehetőségig derült. Mások szolgálatára mindig kapható. Ez a külsejére értődött mind. Ezeknél mélyebben gondolatok, érzelmek és eszmények örök lángolása világolt, melegített lelkében, mint a nap.

Még ennél is mélyebben, sokkal mélyebben, még azon a határon is túl: ahol az emberi lélek, már csak ősi ösztönöktől irányítva, félhomályok és derengések között tapogatózik az értelem világossága felé — tűz. Tűz, amely nem lánggal, még csak nem is izzással égett, de halk parázslással senyvedt . . .

Ez a tűz sokezeresztendő. Lényege azonos a sokezeréves asszony vátesz-szövéténekével. Ez a tűz ma már csak nagyritkán lobban, ám akkor sosem a ködön innen. Szemmel nem látható. Tudat be nem fogadja. Sejtés letagadja és mégis, egy-egy asszonyban éppenolyan kiolthatatlan, mint anyai érzése. Ennek a rejtélyes, csökevénytűznek a nyugtalanító fel-fellobbanása riasztotta ki Mártát nem egyszer, de százszor, gögös nyugalmából, ez töltötte meg szívét, mikor legkevésbé várta, fojtogató nagy ijedéssel.

Zoltán rendkívül fejlődött. Sánta volt, az igaz, de ebbe már lassan-lassan mindenki belenyugodott. «Legalább nem viszik el katonának», nevetett az apja. Tanárai zsenit láttak benne. Márta bálványozva nézte el hibáit. Kedvét is örömmel kereste volna, de Zoltán régen értésére adta, hogy ez terhére van.

— Nem vagyok én sem doromboló macska, sem öleb — mondta egyszer durván, ám haragjának okozóját, a szerető gonddal kötögetett finom ütér-melegítőt, mégis zsebre dugta . . .

A megköszönésre természetesen még csak nem is gondolt. — Kamaszkor, ez az! — sietett Márta a mentéssel!

— Komisz jazz — dörmögte magában Mária, aki kezdett kigyógyulni a Zoltán-imádásból. Annál inkább, mert — tudod, mamszi — egészen más az ő politikai plattformja, mint az enyém — magyarázta fontoskodva.

Anyja elmosolyodott.

— Igazán? Megmagyaráznád? . . .

— Szívesen. Mi hetedisták elhatároztuk, hogy akár-hogy rábeszélnek is a nagy fiúk, mi nem fogjuk a királyságot megszüntetni.

— Mit? . . . mit? . . . mit?!

— Na, de mamszi ez csak nagyon szép tőlünk, nem? Amikor pedig tudjuk, hogy feleslegesek! De azért kár lenne értük, mert olyan gyönyörű lehet mégis egy udvari bál. Mi? . . . Az meg lehetetlen király nélkül, nem?

— Na persze! Tehát míg eggyen, kettőn jól ki nem táncoltad magad, megkegyelmezel, legalább is egynek, akit úgy hívnak, hogy Ferenc József. Nemde?

— Na! Ne neved ki drágaságom! De . . . igazán . . . Na! Mondom már, hogy én nem vágyom arra, hogy a trónok megdőljenek, csak arra, hogy a nép önrendelkezési jogával szabadabban élhessen!

— A nép önrendelkezési joga?! . . . Mi az, aranyom?

— Ó, az egy nagyon hosszú és komplikált história! De nem erről akartam beszélni, hanem a Zoltán úrfi . . . Itt jön ni, éppen. Mondja el ő maga!

— Már megint árulkodtál rólam?

Zoltánnak kétszer is átcsuklott a hangja vékonyból vastagba és vissza, ameddig ezt mondta, de se szopránban, se baritonban nem hangzott az valami túlságos barátságosnak.

Mária vállat vont. De hogy farkasszemet is nézett fivérével, egyszerre az orrára mutatott:

— Dagadt?!

Zoli dühösen szorította kezeit ökölre, de nem felelt. Most már anyja is kérdően cirógatta:

— Hogyan történt?

— Elestem.

— Nem igaz. Megverték — mondta Mária megvetően.

Márta magához akarta vonni a fiát, de az erélyesen kibontakozott a karjai közül és nővéréhez fordult támadóan:

— Máris visszafizettem érte . . . Ha tudni akarod . . .

— Kinek és mivel?

— Joklynak, aki azért támadt ellenem, mert azt mondtam, hogy a haza — kóficság.

— Zoltán! Ezt mondtad? Csak nem komolyan?

— Naná. Tréfából... Persze, hogy tréfából. Arra az a nagy melák előbb a saját mellét döngetve ordított, hogy a haza, az szent... A hazáért meghalni gyönyörű s több efféle hülyeséget. De mivel bosszankodott, hogy nincs tanár a közelben, aki hallaná — nekem támadt.

— Jól tette — szólt közbe Mária.

— De én is jól tettem, amit tettem!

— Ti rossz fiúk! Vajjon mit? — kérdezte Márta, még mindig reménykedve.

— Hogy mit? Hát azt, hogy megmondtam a vén szipákoló Zórándynak, hogy a Jakly cigarettájának a szagát érzi...

— Zoltán?! Te árulkodtál? — Márta felugrott és olyan elemi erővel robbant ki hirtelen támadt nagy haragja, hogy amit egyik gyermeke sem látott még soha, most teljesen elvesztette önuralmát. Karja magától lendült, keze akaratán kívül emelkedett, Zoltán gyerek pedig a meglepetéstől dermedten tűrte, hogy az a kar és az a kéz őt rázza, verje, üsse... Csak akkor vetette magát Márta hangos felsírással a fia mellé, amikor annak rosszul egyensúlyozott teste, az ütés súlyától megtántorodva, vágódott végig a szőnyegen.

Márta napokig betege volt e szörnyű jelenetnek és mikor már régen éppen úgy járt-kelt az emberek között és éppen úgy mosolygott, mint azelőtt, még akkor is mondta, csavarta egy rémületes hang, minden gondolatában azt az őrjítő vádat: Áruló a fiad! A fiad áruló!

Őrütség. Beteges túlzás. Hogy lehet egy tizenötéves gyermekről ilyen ítéletet mondani? Mennyi ostobaságot fog az még tenni és mondani, amíg végre egész értékű emberré női ki magát. Mert az lehetetlen, hogy az én fiam, Hódréthy Zoltán unokaöccse más lehessen, mint a világ legkorrektebb gavallérja.

Szentendrey is ilyesmikkel vigasztalta, mert ahogy

beteg feleségétől visszaérkezett Svájcból, Mártának első dolga volt elpanaszolni keserves vergődéseit.

— Ugyan, kérem! — füllentett Ádám — én is tettem ilyeneket az ő korában.

— Tett? Igazán tett? — örvendezett a szegény, meggyötört asszony. — Visszaadja a bizalmamat... Pedig most igazán nem lehet panaszom, mert Zoli olyan, mint a kezesbárány. Az is szerencse, hogy egynéhány fiút kicsaptak az iskolából. Képzelve, anarchistáknak vallották magukat. Az egyik éppen Zoli mellett ült a padban. Biztosan tőle tanult sok mindent... Sosem bocsátom meg magamnak, hogy fájdalmat okoztam neki.

Szentendrey kezébe vette Márta jobbkezét és tréfálkozva kérdezte:

— Ezzel tette? ... Fogadom, hogy ennek jobban fáj... — És választ sem várva, ajkához vonta azt a fehér kezét.

Márta úgy érezte, most megy ki abból minden fájdalom.

— De beszéljen nekem Teriről — kérte, hogy ezeket az érzéseket elhessege.

— Még mindig nincs jól. Sőt — felelte Ádám szomorúan. — Pedig, íme, több, mint négy éve járjuk a gyógyhelyeket. Egyiptomból Tátrafüredig, Palermótól Davosig...

— Legalább ő...

— Hiszi, hogy meggyógyul.

— Ez a fő... És Péter?

— Csak akkor boldog, ha maguknál lehet.

— Mondja úgy, hogy Mária közelében.

— Hála Istennek!

— Amen.

Összenevettek. Tökéletesen megértették egymást. Kezük ismét önkénytelenül összetalálkozott, meleg baráti üdvözlésben.

Ma már kevésbé lázongtak, hogy csak ennyit juttat a sors nekik, azt is csak nagyritkán. Ma már kezdtek nagy hálát érezni és jóleső örömet, hogy ennyit is juttat.

— Pál hol van? — érdeklődött most Szentendrey.

— Ő miatta is aggódom.

— Beteg? Csak nem?!

— Egészsége kitűnő, de . . . Valamit érzek, valamit . . . Nem is tudom kifejezni, de mintha . . . Megmondom. Úgy hallom, a Rákóczi sertéshizlaldája most kibővült egy nagy sertésfeldolgozó részvénytársasággá. Nekem sehogy sem tetszik, hogy ebben Pál igazgatóságot vállalt.

— Miért nem?

— Hisz ez az! Nem tudom, hogy miért nem — csak nem. Minden idegszálam azt tanácsolja, hogy nem. De persze semmi adatom sincs ellenük, így nem szólhatok, csak aggódom.

— Ha megnyugtattja — szívesen közénk állok én is bizonyos tőkével.

— Nem. Nem. Semmibe, amiben . . .

— Amiben?

— Nos, megmondom, amiben Pál pénzügyileg érdekelve van.

— Ahogy parancsolja.

Szétmentek. Nem is találkoztak Péter és Mária lakodalmaig.

VII. FEJEZET.

Mert az is elkövetkezett.

Ekkor látta Szentendrey Hódrétet először.

Teri nem lehetett jelen az esküvőn. A fiatal pár azzal ült vonatra, hogy majd útközben meglátogatják őt abban a külföldi szanatóriumban, ahol a nemrég óta ismert kék fénnel igyekeztek rajta segíteni.

Zoltán rosszkedvű volt. Nem szerette Máriát, akinek őszinte szókimondása sokszor sértette legérzékenyebb oldalán, hiúságában. De még kevésbé állhatta új sógorát, mert érezte, tudta, hogy Péter éles szeme keresztül lát rajta és ez mindig kellemetlenül hatott reá.

— Tanár, szülő — magyarázta egyszer Máriának —, öreg néni, öreg bácsi, de meg te is és az iskolatársak is, mind csak arra utaztok, hogy az ember terveit megakaszthatók. Legegyszerűbb tehát azokról a tervekről egy szót sem elárulni. — Előre! . . . Rajtaütés! Az már beszéd!

Ha azután jajgattok, — «waigeschrien!» — az már a ti bajotok és nem az enyém.

Rajtaütéssel kezdte adósságügyeit is elintézni, a legkisebb lelkifurdalást sem érezve anyja feljajdulásainál, vagy apja fenyegetőzéseivel szemben. Sőt, dicsekedett velük. Mert amilyen elzárkozó volt előzetesen, olyan dicsekvő, a cinizmusig dicsekvő volt utólag.

A vadászati módok közül viszont csak a csapda és madárlép érdekelte. Sajnos! — sóhajtott az anyja, akinek nagyon fájt a szíve az így megkínzott kis állatokért, de rögtön kész volt a magyarázattal:

— Ha nem volna sánta, biztosan nem tenné, de ez jár a legkevesebb fáradsággal.

Hogy ugyanezeket az eszközöket veszi igénybe kis szolgálók és napszámos leánykák esetében is, erről Mártának, szerencsére még halvány sejtelve sem volt és ezért elmélázva gondolkozott néha azon, hogy vajjon megszületett-e már az a mindnél különb, szép, okos, jó, hótiszta csodalény, aki egyedül lehet méltó párja az ő lángész fiának? . . .

Azon a gyönyörű szeptembervégi délutánon, amikor az utolsó kocsis is kigördült az udvarról, Márta megkérdezte Zoltántól:

— Mit fogsz most csinálni?

— Természetesen készülök vissza az iskolába. Hajnalban indulok. A bácsi is jön? — Kelletlen oldalpillantással kérdezte ezt, amiben talán gyűlölet is volt, nemcsak gyanakvás.

Szentendrey helyett Márta sietett felelni.

— Szó sincs róla. Ádám bácsi még néhány napra a vendégünk marad. — És az éppen belépő Rombayhoz fordult Márta: — Jön velünk? Szeretném kedves vendégünknek a kertet és a Zoltán-házat megmutatni.

— Csak menjetek előre. Én majd kocsin utólérlek valahol.

— Helyes. Azután elviszesz minket a gáthoz, jó?

— Kitűnő. Félóra múlva találkozunk.

Meglátszott rajta, hogy valami nagy kérdéssel van tele a feje. Szentendrey nem is állta meg, hogy hozzá ne lépjen:

— Ha bármiben a segítségére lehetek . . .

— Elsősorban itt vagyok én — sietett Márta a közbeszólással.

Rombay vállat vonva nevetgélt.

— Mit láttok rajtam, hogy így . . . Mindenesetre nagyon köszönöm, de egyelőre majd csak szegeletre jutok egyedül is. — Csak . . . Nos, hát igen, csak az bosszant, hogy valami kis ugrifüles firkász kiírta a «Deres» című szennylapba, hogy a zekerei sertésfeldolgozóban «rendszeresen!» kutyahúst kevernek a kolbászba.

Jóízű nevetés fogadta ezt a búskomor feljajdulást.

— Mulatságosnak mulatságos, de mégis csak nagy hülyeség — kacagott Ádám.

— Az. Annál könnyebben el fogják hinni.

— Hogyan védekeztek?

— Könnyen. De mennyi költség, mennyi herce-hurca árán. Vizsgálat. Tanuk. Kiszállások. Beidézések. Persze, mindig azt a szerencsétlen Rákóczit fogják előrángatni. Engem véd a képviselői immunitás, ha . . . De ez ne zavarja sétátokat. Éppen azon vagyok, hogy az Állatgyógyászatból kérjek egy szakértőt Zekerére, aki górcsővi vizsgálat alapján vessen véget ez ostoba meséknek.

Márta és Szentendrey beszélgetve, lassan indultak le a lépcsőn, Rombay máshol járó gondolattal nézett utánuk. Jobban bántotta a dolog, mint mutatta. Hiszen tagadhatatlanul történtek meggondolatlan lomposságok Zekerén.

— Mert sohase tudom — fűzte kellemetlen gondolatait tovább — sose tudom megérteni azzal a csökönyös jebivel, hogy a látszat minden. Arra úgy kell vigyázni, mint az oltáriszentségre! Már pedig milyen kitűnően megúsztuk a dolgot! Amióta Pókfalván öljük a sertést, és fagyasztva hozzuk — jól megkent tengelyeken! — Zekerére, Pókfalván azt hiszik, hogy a szállítmány szappangyárba kerül, Zekerén meg azt, hogy ugyanazok érkeztek, amelyeket az állatorvos szeme előtt valamelyik nagy vásárban vettünk . . . De Rákóczi nem állja meg. És nem állja meg, hogy egyszer-másszor egy kis extrát a kondérokba ne keverjen . . . Ma sem tudom, hogy került az anyósa pincsi-

kutyája kés alá? De hiszen nem is az a baj. Hanem, hogy éppen abból a darab kolbászból kínáltak kóstolót» annak a nyomorult irkásznak, amibe a kis kutya lábüzlete tévedt . . .

Zoltán mindedig csendesen ült az ablaknál és egy nagy könyvben lapozgatott, amely — különböző vizierót hasznosító — telepekről szólt, persze, bőven illusztrálva. Szentendreytől kapta tegnap délután :

— Úgy hallom, vízimérnök akarsz lenni, azért úgy gondoltam, hogy . . . Legújabb . . . Most jelent meg! . . .

Még a fülébe csengtek az átadáskor elhangzott szívélyes szavak és bár örült a könyvnek, mégsem érzett hálát miatta.

Senkit a világon nem gyűlölt úgy, mint éppen Szentendreyt, mert senkire se volt olyan irigyen féltékeny, mint az édesanyjára. Már pedig, ama sok év előtti cirkuszeszt óta úgy beleragadt fejletlen elgondolásába a gyanú, mint az őszitalrón barangolók ruhájába a «farkasfog» vagy a «koldustetű».

— Mi van kettejük között? — lappangott nála a kérdés már akkor, amikor még meg sem értette volna még a leg-
elemibb feleletet sem. — Hát apa semmit sem lát? — kérdezte most, amikor még a szerelemnek csak a legprimitívebb megnyilatkozását kezdte koránérő nemisége megismerni. Azt, amit ismert, azt máris olyan lenyűgöző hatalomnak tudta, hogy eszébe se jutott feltételezni bárkiről is, hogy leküzdésére, még ha akar is, vállalkozhatnék. Azokon a fogalmakon, melyeket erénynek, becsületnek neveznek — kivált a nőknél —, még sohasem gondolkozott. Igen. Azt tudta és gőgös is volt reá, hogy anyja menyire általános tisztelet tárgya. De nem részletezte. Neki nem az kellett, hogy anyja felsőbb etikai okoknál fogva legyen tiszta. Neki az kellett, hogy ne legyen Szentendreyné. De bárkié másé sem, még apjáé sem! Mert az anyának, a fiatal zsarnok szerint, bűn egyéni életet élni! Ocsmány önzés! Az anya azért van, az a létjogosultsága, hogy gyermekeiért minden pillanatban kész legyen az önfeláldozásra. És éppen úgy lenézte volna,

meggyűlölte volna anyját, ha arról értesül, hogy áldott állapotban van az édesapjától, mint ahogy várt, lesett az alkalomra, hogy egyszersmindenkorra kiolthassa anyja szeméből azt az örömteli felragyogást, valahányszor Szentendreyt váratlanul megpillantja. Mivel apja még mindig ott ült az elhagyott uzsonnaasztalnál, ahol feketekávé töltegetett magának, Zoltán melléje húzódott és ő is szemicskért gyümölcsből, süteményből.

Apja szivarra gyujtott, de még mindig úgy el volt merülve gondolataiba, hogy a fiú nem merte megszólítani. Mit is mondjon?

Az imént pedig olyan jól előkészített minden szót. De most... Most mintha szétolvadtak volna a szájában. Puhák, formátlanok lettek. Semmire sem valók. Aztán meg, tulajdonképpen nem is azt szerette volna, hogy az anyja és apja között egy nagy, fájdalmas jelenetet rögtönöz. Nem, nem azt. Csak arra vágyott, hogy lassan-lassan kivonjon mindent az anyja életéből, ami Szentendrey.

— Megvan. Csak arról fogok beszélni — s máris, két barack szopogatása között, sunyi, egyetértésre számító mosolygással odaszólt apjához:

— Apa? Szereted te Ádám bácsit?

— Szeretem? szeretem? Igen is, nem is. A barátom. Most már rokon is. Megszoktam.

— Én nem szeretem.

— Nem? Na, abba még nem fog belehalni.

— Miattam élhet... Csak... Szeretném tudni...

— Ki vele...

— Szeretném tudni, igaz-e, hogy valaha-valaha Ádám bácsi a mamszi vőlegénye volt?

Rombay ajkának balsarka idegesen rándult meg. Zoltán tudta, hogy ez közelben levő emberre, állatra, egyaránt rossz jel. Jónak látta tehát egy óriás szilvával betömni a saját száját.

— Mi közöd hozzá? Miért kérded? — dörmögte apja mélyen, halkán, mintha vakkantott volna.

Zoltán szeretett volna valamivel messzebb lenni, mint amennyire volt. De éppen, mert megijedt a saját vakmerő-

ségétől, hangosan felnevetett s mintha jó élcet mesélne, mondta :

— Csak azt szeretném tudni, hogy ilyenkor, amikor így kettesben sétálgatnak : arról az időről beszélgetnek-e a kedves öregek?

Rombay keze ökölbe szorult. Zoltánhoz ugrott, lehajolt, hirtelen marokra nyalábolta az ingét, mellényét és annál fogva rántotta fel székéről a holtra vált fiút. És mialatt rázta, mint egy pákoszkodáson ért kis kutyát, üvöltve kérdezte, szeme a fiú szemét, foga csaknem a fiú fogát érintve :

— Mi akar ez lenni? Gyanusítás? Mi? Besúgás? Mi? rágalom? Mi? Fiúnak az anyja ellen? Te . . . te . . . Hát tudd meg, te gazkölyök, hogy a te anyád egy szent. Mindig is az volt. Az is marad. Tudd meg azt is, hogyha szűk lesz valaha ez a ház kettőtöknek — jegyezd meg magadnak, te Júdás —, hogy neked lesz szűk, mert kirúglak. Megértetted? — és Zoltánt ellökve magától, úgy csapta be az ajtót maga után, hogy néhány porcellántányér csörömpölve hullott le a falról.

Zoltán szintén igyekezett mielőbb szobájába vánszorogni, ahol különben, amint felkavarodott gyomra egy kissé megnyugodott, ekként összegezte az iménti jelenet benyomását :

— Úgy látszik, vannak kérdések, melyeket sem apák, sem anyák előtt nem előnyös felhozni. Ezt jó lesz magamnak a fülem mellé írni.

Ennek a bölcs belátásnak olyan kitűnő eredménye volt, hogy a szülők sokszor örvendezve súgtak össze a következő években.

- Hála Istennek, Zoli egészen, de egészen megváltozott.

— Úgy-e, mondtam — diadalmaskodott ilyenkor Márta — úgy-e, mondtam? Látnivaló volt, hogy csak a kamasz-évek ferdeségei készítetik arra a sok zagyva beszédre és aggasztó viselkedésre. Úgy-e, megmondtam?

A következő évek egyéb változást is hoztak.

Zoltán most már a műegyetem parádés tanulója lett.

Vízimérnöknek készült. Mikor ezt bejelentette szüleinek, Márta magához ölelte, s míg büszke gyönyörűséggel csókolgatta fia szép, okos fejét, nevetve említett fel egy régi-régi gyermekkori emléket, azt, amikor a kis Zoli a fürdőszoba összes csapjait megeresztve, boldogan tapickolt a lármás áradatban, azt kiabálva diadalmasan: Zolinak zúg! Zolinak zúg!

— Most már újra elmondhatod, kisfiam, hogy Zolinak zúg... Úgyebár?

— Majd csak, ha a diplomám a kezembe lesz — válaszolta a magas szőke fiatalember, aki, ha nem maradt volna bicegő járása, valóban tökéletes külsejűnek lett volna mondható.

A következő évek egymásutánjában Szentendrey Ádámné, ez a finom, vékony, kérdőszemű asszonyka, akiben annyi sóvárgás tombolt az étellel szemben és aki mellett az élet mégis olyan könnyörtelen göggel ment el, mint kegyetlen királyné az éhes koldus előtt, a szegény kis, örökké köhécselő Teri, olyan lassan, csendesen, olyan panasz nélkül csúszott át a fekvőszékből a betegágyba, a betegágyból a koporsóba, hogy jóformán észre sem vette senki, hogy ez már mind annak a nagy hullámnak a hátán történik, amely viszi tovább, tovább, kijebb, kijebb az élők sorából... S most ott pihen a bolgárkői sírboltban.

Az elkövetkezett évek meghozták Márta unokáit is, mégpedig mindjárt egyszerre kettőt. És Márta, amint ott üldögélt mellettük s gyönyörködött órákig a kis Mártában és a kis Ádámban, bármint örült is nekik, valahogy mégis azt találta, hogy immár az ő életének nyara is elmúlt, az ő életének nyara, amelynek mindig csak ablakon át nézte a ragyogását.

Az elkövetkezett évek csak Rombaynál nem hoztak lényeges változást. Ő még mindig járt-kelt, szónokolt, anekdotázott, hajhászta a népszerűségét. Nélkülözhetetlen volt a magas politikai körökben. Mindenütt szívesen látták, bár azt tartották róla, hogy sokkal kényelmesebb vele egy klubasztalnál ülni, mint lett volna ötszáz évvel ezelőtt valami elhagyott erdei úton találkozni. De azért általános

rosszalással utasították vissza egy ellenzéki képviselőnek azt a tapintatlanságát, hogy egy akkor divatos viccet Rombayra vonatkoztatva, azt mondta róla :

— 605, vagyis : nicht ganz erlich.

Pedig ugyanakkor mindenki szükségét érezte magyarázgatni, hogy miért van vele jóban. Nagy segítségére volt, bár ezt ő se, más se vette figyelembe, hogy Pucinak maradt egész életében. Ez ellen még a Márta nagy energiája is elégtelennek bizonyult. Eleinte, éppen a felesége kedvéért, ő maga is igyekezett, ahogy ő mondta : ponderáltabb szintre kerülni, de aztán feladta a harcot és maradt a mindenkitől hátba veregetett jovialis Puci.

Pali ! — soha. Vagy ha igen, úgy mindig tudatosan, valamelyes, csak általa ismert cél szolgálatában.

Pál? — legfeljebb egy-egy nagy temetésen, vagy szobor megkoszorúzásánál, ha ő volt a díszszónok. Ilyenkor jó színésznek bizonyult. Puci mivoltáról már rég kitapasztalta, hogy mentőövnök is beválik. Ő tehát nagy ügyességgel és még több ügyeskedéssel folytatta többé-kevésbé bevallott üzelmeit. Igen nagy vállalkozásoknak állt az élén, vagy a háttérben, ami végeredményben az ő esetében egyre ment. Miért tette? Mert sok pénzre volt szüksége? Mert sok kellett a szeretőnek? Lehet. De az igazi ok más volt. Az igazi ok a játékszenvedélye, melyet azoknak a nagy esélyeknek a folytonos ingadozása sokkal jobban kielégített ma már, mint a legnagyobb tétű baccarat vagy poker. Izgatta, hogy közben-közben kerültek keserves, késhegyen akrobatáskodó napjai, hetei vagy talán hónapjai is. Voltak idők, mikor csőd, sőt talán még annál is rosszabb közeljövő fenyegette, ha kisül. De valahogyan sohasem sült ki és ez újabb kísérletezésre bátorította.

Egyszer igazán hajszálon függött minden. Ez akkor volt, amikor egész szokatlanul egy nyári hónapban Magyarország valamennyi folyója kiáradt medréből és az általuk tönkretett országrészt új életre kellett ébreszteni. Erre a nagy munkára mint legalkalmasabbat Rombay Pál cs. és kir. kamarást, a zekerei járás képviselőjét küldte ki a kormány, mint teljhatalmú kormánybiztost. Kitűnő

szervezőnek bizonyult, óriási apparátussal dolgozott, az elért fényes eredményekért legfelsőbb helyről is megérkezett az elismerés, egy igen nagy érdemrend alakjában.

Rombay boldog volt. Barátai ünnepelték. Márta szívből örvendett vele.

Titkon azonban jobban korholta önmagát, mint valaha, amiért még mindig volt vele szemben valami megmagyarázhatatlan bizonytalansági érzés, valami, amit az angol úgy fejez ki, hogy «what next?» s amit magyarul talán úgy fordíthatnánk le, hogy «jaj, mire fogunk legközelebb ébredni?» Magyar asszony ajkán a jaj szón lenne a hangsúly, annyi bizonyos.

Az általános öröm közepében egyszer csak ott feketélt egy ürömcsepp. A «jaj»-csepp. Mert Rombay Pál egy nagyon is nehéz felhőktől sötét reggelre ébredt. De elsímult az is. Hamarább, mint remélhetni merte. Elsímult, mert lehet-e megharagudni egy olyan pompás emberre, akinek kormánybiztosi elszámolásában ilyen tételek állanak, hogy «radirgummi 60 ezer korona?» És aki, mikor ezért felelőségre vonták, hahotázva csodálkozott?

— Radirgummi? Dehogy? Megtévedt a számkukac és radirgummit írt gummikerék, már mint autókerék helyett.

Az ilyen igazán csak vicc. Mégpedig jó vicc. Éppen csak, hogy a számfejtőhivatalt kellett erről meggyőzni. Annál inkább, mert a még mindig szép Rombay Pálné, született Hódréthy Márta öméltósága országos ünnepélye, melyet a Margitszigeten rendezett a magyar társadalom legelőkelőbb hölgyeinek segédletével, több mint kettőszázezer koronát juttatott a vízkárosultak felsegélyezésére. Nahát!

Igy történt, hogy az a bizonyos hajszál, amin Rombay becsülete függött, kötélérősnek bizonyult. Csak éppen az őseitől örökölt neve helyett egy másikat vettek használatba az emberek, persze suttogva és csakis a háta megett azt, hogy «majdnem Puci». S mintha megsejtette volna ezt, jó darabig nagyon csendes maradt ezután a kis gumi-defekt után, ahogy azok mondták, akik azt a gúnynevet adták neki.

Mikor pedig Márta, aki legutolsónak hallott valamit egy kétes számadásról, vagy miről, megkérdezte tőle, hogy mi igaz abból a radirgumi legendából, akkor Rombay gavalléros kézcsókolás után azt felelte a feleségének :

— Tudja, édesem, mi a «hivatalos Schimli?»... Nahát... Ez az! Azt asszony meg sem értheti... De kár is lenne a szép fejét törni egy ilyen semmiségért.

Márta nem faggadta tovább.

IX. FEJEZET.

1914. Háború.

A poklok ajtaja tárva-nyitva s azon özönlött-özönlött minden, ami rossz, minden ami aljas, minden, ami hazug. Őrültek háza és fegyház lakói tizmillió számra zúdultak az emberiség otthona ellen, hazája ellen s minél förtelme-
sebb hóhérmunkát végeztek, annál nagyobb dicsőítés és jutalom járt ki nekik világszerte.

Belzebub maga is kibújt a poklok legfenekéről : Körül-
nézett, megundorodott és teletalálattal belerúgott a föld
kellős közepébe. Azóta az sokkal gyorsabban forog, de —
olyan is az.

Sem Márta, sem más nem ért reá egyébbel foglalkozni,
mint egyes sebeket kötözgetni akkor, amikor az egész
világ egy vérző, gennyedő, elfenésedő, tátongó seb volt.
De feltehető, hogy vannak olyan baktériumok, amelyek
éppen az ilyen sebben érzik magukat a legjobban. Azért
szurkálják, azért mérgezik, amikor csak tehetik.

Márta azonban nem politizált, hanem szó nélkül neki-
állt és Hódrét asszonyait rendre szoktatta, ügyeiket kezébe
vette, kivédte. Mindenekelőtt kis kórházát, amelyet a hód-
réti nagyházban rendezett be, kizárólag lábamputáltak
részére látta el minden belső kényelemmel.

— Miért éppen csak lábamputáltakat kérsz ide min-
dig? — kérdezte Mária, aki pár napra meglátogatta.

— Nem találsz ki? Zoltán nevében cselekszem.

Leánya nem felelt. Miért mondaná, hogy fivére a leg-
utolsó, aki az efféle bájos anyagi érzélgőséget megérti.

— Apád is helyesli ezt a berendezést — folytatta Márta. — Egészen megszégyenít bőkezűségével. Képzeld! Rokkantjaimnak nemcsak, hogy múltabakat vesz, de lehetőségig biztosítja a megélhetésüket. Tenger, mondom neked, tenger pénzt ad nekem e célra. Honnan veszi? Nem tudom. Ha kérdem, nevet és azt feleli:

— Ennél ma nincsen könnyebb, szó szerint azon taposunk.

Mária visszasietett gyermekeihez és folytonos levélváltásához, mert természetesen férje is a harctéren volt, tehát folytonos veszélyben, talán már holtan is. Az itthonmaradtak élete is kinszenvedés volt. Milyen lehetett hát a harcterekre kárhozottaké?

Szentendrey Budapesten egy nagy kórháznál teljesített szolgálatot. Rombay pedig... Rombay? Igen furcsán viselkedett.

A háború kitörése őt személyében tulajdonképpen nem érintette. Hiszen ő magát rögtön felmentette. Fia pedig, hála sántaságának, egyáltalán még szóba sem jöhetett. A háború kitörése mégis szó szerint megörjítette. Először is rögtön megérezte a fantasztikus nyereszkekedés óriás lehetőségét. Erre pedig nála is épúgy kitört az aranyláz, mint bármely, Klondykeba igyekvő kalandorban. Ezenfelül... Az ő fejében a háború fogalma, egész sajtászerűen, úgy alakult ki, mint valami rettenetes összekeveredése a világ összes bűneinek és összes játéklarlangjainak. Ő, állandó lázálmában úgy látta, hogy míg az egyik szobában krupierek a hadvezérek s a tét: millió és millió ártatlan emberélet, a másokban alkuszna, szaladgálnak, ordítóznak és kínálják a «deglehetetlenebb is lehetséges»-nevű részvényeket. Va banque! Hajrá! Most, vagy soha!

Rombay hat hét alatt milliomos akart lenni. Egy kis szerencse, amit, hála Istennek, mostanság lehet egy kicsit így vagy úgy billenteni is! — és kiköszörüli az utóbbi évek jövedelmi és egyéb csorbáját.

— Rákóczi, megértett?

— Hogyne, méltóságos uram. A sertésfeldolgozó mellé konzervgyárat állítunk.

— Úgyvan. A szállítás máris biztosítva. Vevő a Kriegsministerium. Fogyasztó a katona künn a fronton és ezért, jól értsen meg, Rákóczi, azt akarom, sőt köve-
telem, érti? *kö-ve-te-lem!* hogy a legjobbat adjuk. Meg-
értett?

— Meg. De minek? Aki éhes, az nem válogat . . .

— Ne okoskodjék: Akarom, hogy a katona, aki minden percben szemben áll a halállal, örömet találjon az ételében. Akarom.

— Hallom, méltóságos uram, hallom. Úgylesz, ahogy kívánja. Aztán, minő ételekre tetszik gondolni? Gulyásra?

— Arra. Meg . . . Ej, de jó! Meg töltöttkáposztára. Igen, igen. Mit néz rám olyan csodálkozással? Valóságos, jó, sőt kitűnő jó töltöttkáposztára, amilyen még konzervben sosem volt. Gondolja el, milyen öröm lesz künn a fronton a szegény fiúk között!

— Meg tetszett gondolni, hogy az ilyen extrajó előállítás sokkal többre fog kerülni?

— Még akkor is meg kell hoznunk az áldozatot. Sem maga, sem én, sem a fiam nincsenek kinn abban a céltalan, őrjöngő pokolban. Nahát? Érti?

— Nekem két fiam van kinn, méltóságos uram. Kettő.

— Na, lássa! Milyen jól fog nekik esni, ha zekerei konzerv kerül majd a kezükbe. Tehát a gulyás és a töltöttkáposzta is a lehető legjobb legyen!

— Úgy lesz. — És most már Rákóczi úr is éppen olyan lelkesen állott a munkához, mint maga Rombay Pál.

A pénz pedig, még e költségesebb előállítás mellett is, rohamosan szaporodott a zekerei nehéz vasládában, mely egy faliszekrénynek látszó régi-régi fafaragású tölgyfa-bútorba van behelyezve. Ennek hátfala hajdan szintén ajtó volt, de most már be van falazva régen. Maga Rombay is már majdnem, hogy elfeledte. Pedig volt idő, mikor csak azt a percet várta, azt a percet leste, amikor este végre, kopogtatást mellozve, nyithatta fel azt a titkos zárat . . . Csaknem huszonnégy éve . . . De rég is volt. Talán igaz se volt?!

Ma már csak egyet tud, hogy itt a háború, az a véres

salak, amelyből vederszámra lehet a pénzt meríteni, még annak is, aki egyszerre nagyon finnyás lett a keze tisztaságára.

*

— Te, Puci! — kiáltotta feléje egy reggel a képviselőház folyósóján Márgácsy Antal delegátus. — Te, Puci! . . . Tegnap bent jártam a Kriegsministeriumban. Úgy félfüllel hallottam valamit. Ha neked volnék, utána néznék ott a dolgaidnak. — S már futott is tovább, hogy egy minisztert elcsíphessen.

Rombaynak szeget ütöttek a fejébe ezek a sebtében elejtett szavak. Egy órával később már a bécsi vonaton ült.

Nem mintha konzervjeinek minősége aggasztotta volna. Hiszen meg volt győződve arról, hogy a háború kezdete óta csakis a legjobbat készítetteti. A kérdésnek ez a része tehát — tudomása szerint — a lehető legjobb mederben haladt. De — a másik? Az a legutóbb leszállított tíz vagon töltöttkáposzta konzerv, aminek árával a Kriegsministerium mindezideig tartozik?

S most előáll, mintha földből vagy a pokol fenekéről kinőtt mérges gomba volna: a hadsereg ételmezését ellenőrző bizottság és kisüti, hogy a frontra legújabban érkezett zekerei konzervszállítmány csalás. Hogy a dobozokban káposzta helyett közönséges repceocsu van, tölteléke helyett pedig homok.

Ilyen abszurdum!

De valaki, akinek szavára adhatott, nagyon komolyan intette, hogy semmi nevetnivaló nincs ebben a vádban.

— Nagy baj lehet a kérdésből, tekintve, hogy csehek vezetik a vizsgálatot. Tehát azt tanácsolom, járjon a dolognak a végére az úr haladéktalanul és ne feledje, hogyha mostanság sikerül ellenségeinknek valamiből — és bármi legyen is az — politikai előnyöket kisajtolni, akkor azok azt feltétlenül meg fogják cselekedni.

Bécsből Rombay 24 órán belül máris Zekéren volt.

De későn. Mire odaért, nemcsak, hogy az egész telepen

állt az üzem, de annak minden sarkán szuronyos baka posztolt.

— Mi történt? Mi is történhetett? — kérdezgette magától, növekvő izgalommal.

Ám katonán kívül nem volt élőlény sehol. A nyomasztó csendet egy bezárt ajtót szimatoló, kapargató, vinyogó kiskutya zavarta, Rombay megismerte. A Rákóczi kedvenc foxija volt. Nem volt, akit megkérdezzen. A falu két kilométernyire, az úton sehol senki. Valószínűleg most már azt is lezárták, mind a két irányban. Ahogy már századszor mérte az udvar hosszát, kaputól a kútig, kúttól a kapuig és rémkép rémkép után rajzott az agyában, egyszerre nyikorgott a kis ajtó és egy öregedő, félig munkás, félig paraszt kinézésű ember lépett be rajta. Feltűnően csunya halálfeje volt. Ezt még felfokozta az, hogy egyik szeme helyén vérrel aláfutott szörnyű űr tátongott. Ahogy kihívón vigyorgott, csupa apró ránc képződött a pergamentbőrén s ezeknek mindenikéből csak úgy izzott a káröröm. Feltett kalappal jött. Mikor Rombay előtt megállt, meg sem billentette.

— Pöndör József vónék — nevetgél.

Rombay értelmetlenül nézett reá.

— Úgy látszik, az úrnak rossz az emlékező tehetsége. Rosszabb, mint az enyém . . .

— Na, kifelé, kifelé — parancsolta Pál türelmetlenül, gőgösen és az ajtóra mutatott.

— Lassan a testtel — hékás!

Rombay, aki keresve keresett valamit vagy valakit, akibe köthessen, akin vagy amin idegességét kirobbant-hassa, kezének egy vízszintes legyintésével máris letörölte az alkalmatlankodó fejéről a kalapot. De mielőtt még földre érhetett az, egy másik kéz máris elkapta a Rombayét és erőszakkal görbítette azt vissza, rettentő fájdalom okozva. Az így megkínzott ember önkénytelenül felhördült. A katona két lépésnyire volt tőlük. Oda se nézett.

— Mi bajod velem? Te paraszt?! . . . — ordította Pál, akinél a meglepetés éktelen dühvé változott. Annál inkább, mert karja a hajdani törés folytán sohase volt egész ép-

nek nevezhető, most éppen hogy erőtlenül lógott, teljesen harcképtelenné téve Rombayt. Annál erélyesebben harogott hangja :

— Hallod? Mit akarsz tőlem?

— Tőled? Már semmit. Csak... Veled. Leszámolni. Érted? Évek óta dolgozom ezen. Tudom minden kis trafikádat. Nagyon nehezen jutottam egyiknek-másiknak nyitjára... De rájöttem... Mindig rájöttem. Akkurát megmondhatom, ha kíváncsi vagy rá. Például... na csak, mondjuk például a zsongoréti híd építésekor elköve-tett...

— Elég! Ne papolj! Térj a dologra.

— Papolok, mert arra van kedvem — és mivel Rombay egy lépést tett a kiskapu irányába, a jövevény oda hátrált és most egész testével nekifeküdt.

— Próbáld! — hetykélkedett gúnyosan. Rombay fel-szisszenve kapott a meggyötört karjához, amelyet már ez a kis megmozdulás is újabb fájdalommal telített.

— Nahát! De ide hallgass. Tudom a pókfalvi kis miskulanciáidat is. De ez mind bliktri! Vártam. Mit kap-tál volna, ha akkor, békében, ellened vallok? Egy eszten-dőt? Kettőt? Talán még annyit sem? Hát vártam tovább. Majd megjön az én órám, mondtam magamnak. Most megjött... Már üt is!

— Mit akarsz? Mit akarsz tőlem? Pénzt?...

— Okos vagy te koma. A könnyű végít fognád. De nem úgy áll a bál!... Hallgass csak. Na, jó, gyere a kút kávájához. Leülhetsz. Úgyse tudsz már a lábodon állni, úgy látom. Hé, őrmester úr — szólt oda a katonának —, úgy nézem, nincs ezen a kútostoron veder, volna egy pohárféléje, meg egy hosszú spárgája? Mert meg kéne ezt az embert itatni, különben elájul, a kis gyenge virág-szál...

De a katona cseh nyelven motyogott valamit és kö-zömbösen lépkedett tovább. Rombay behúnyt szemmel, mozdulatlanul ült ott, csak a balkezével markolta gör-csösen a rozoga faparkányt, amin ültek. A jövevény pedig folytatta :

— Egy fél év óta a gyáradban dolgoztam. Hat háborús hónap több, mint hat béke esztendő. Azalatt időm volt a munkásaidat átgyúrni. Most könnyű, amikor mind-egyik tudja már, hogy az urak hozták a háborút a szegény emberek nyakára. Öt hét előtt aztán elkészültem a nagy munkámmal. Megvan a bizonyítékom ellened.

— De mire kellett ez kendnek? ... Nem értem! ... Miért? ...

— Még mindig nem jött rá az úr? Nahát, megkönyörülök az eszin ... Hát azért az ütésért, amit ott, régen, a hódréti gát mellett mért rám, amitől kifolyt a fél szemem. Ott ... Helyben! Nézz ide! ... Látod? Egy lyuk ... Mit? Még undorodsz is? De csak nézd, mert a te műved! ...

— Az nem lehet!

— Már pedig én mondom, hogy lehet. Te is tudhatnád, Rombay Pál, ha ott nem hagysz akkor, mint egy agyonvert kutyát. De ma leszámolunk. Háború van. Nem hiába vártam. Kész a vád, de még milyen kész! ... És kész a büntetés ... Amilyen kell, amilyen kidukál ... Amilyent én teneked szántam! ... Mert alád fűtöttem ám, én, Pöndör József! Mégpedig alaposan. Fogadjunk, hogy ma a te szemed fénye fog kialudni, Rombay Pál! «Majdnem Puci» ... Te! ...

— Bolond beszéd!

— Mondom ... Fogadjunk! ... Ott jön már a cseh generális la ... Herr General Strazsevác. Hogy a fene egye, aki a nevét kitalálta. Na, Rombay Pál! Neked sem irigylem a bőrödöt. Biz' istók, hogy nem! ...

Ezzel a kisajtót kitárta, hogy a tisztek belépjenek, ő maga kívül került a kapun, de ott két könyökét a kerítés tetejére helyezve, arra támasztotta a fejét és halkán füttyörészve nézett az udvarba.

— Ehun ládd! A cseh generális nem ad neki kezet ... — jegyezte meg, hegyeset köpve a járdát képező téglák egyikére.

Ezalatt a három tiszt a ház felé tartott. Rombay karfájdalma miatt kissé bizonytalan léptekkel kullogott utánuk. Az őrtálló katona nyitotta ki előttük a kulccsal le-

zárt ajtót, jót rúgva a még most is ott panaszkodó kiskutyán. Senki sem ügyelt arra sem.

Most már az irodában voltak. Rombay körülnézett. Igen, ott az egyik saroknál álló mosdóasztalon víz és egy pohár. Balkezeivel ügyetlenkedve töltött magának és ivott, ivott, mintha új életet inna magába.

A tiszték elhelyezkedtek. Neki a saját íróasztalánál álló karosszékében mutattak helyet.

Strazsevác z tábornok mingyárt hozzá is fogott a vizsgálathoz. Ha ugyan vizsgálatnak lehet nevezni egy előre kész ítéletet, amely csupán kimondásra vár.

— Rombay úr, ön ellen nagyon súlyos a vád. Ön legutóbb a küzdő katonák részére, a küzdő katonák számára egyszerűen repceocsuból és homokból összekevert vacakot szállított.

— Soha!

— Mi-it?! Felesel?...

— Tábornok úr, ön előtt valaki tudatosan hazudott és ön... Nos igen... Ön elhitte...

Három kard csörrenése, székek robajos szertegurulása, három szál, fényes kitüntetésekkel teleaggatott, szolgálati pisztolyokkal felfegyverzett tiszt megvadult, fergetegszerű összekaffogása volt erre a válasz.

Rombay egykedvűen hagyta, hogy annak a keményhangzású idegen nyelvnek a sortüze elpattogjon a feje felett. A feleségére gondolt. De jó, hogy fogalma sincs arról, hogy itt mi történik most. Mit is szólna Márta mindehhez? Sajnálná? Segítségére sietne? Haragudnék reá, amiért százszor meg százszor hiába kérte, hogy hagyjon abba mindent, mindent és jöjjön haza, biztosítsa a meglévő vagyont. — Higgye el, arra nagyobb szükség van a mai világban, mint újat hajszolni — mondogatta mindig. — Ha tudná, milyen biztos vagyok afelől, hogy háborúban szerzett pénzeket sohase lesz áldás! — Hányszor mondta! És ő csak hagyta beszélni, mert asszonybeszéd csak asszonybeszéd — gondolta akkor. És most?... Mi is lesz most? — riadt vissza a jelenbe, ahol a Strazsevác zölényes, könyörtelen hangja feléje harsant éppen:

— Tíz vagónnal ! Tudja jól, hogy tíz vagónnal és mind Slusznicebe, ahol most a dicsőséges bohusici hadosztály harcol. És maga ezt tudta. Nagyon jól tudta és azért irányította oda !

— Tábornok úr legjobban tudja, hogy ilyesmi lehetetlen. Ami pedig a konzervet illeti, ilyen csalás az én gyáramban nem történt soha.

Az egyik tiszt szó nélkül eléje tett egy leólmozott dobozt. Ráismert rögtön. Az ő címkéje volt rajta.

— Nyissa fel — rendelkezett Strazsevác. A másik tiszt már feléje is nyújtotta a konzervnyitót.

— Jól felkészültek az urak — dünnyögte Rombay, de ahogy a vékony vaseszközért akart nyúlni, önkénytelenül felszisszent.

— Valamelyik úr lesz olyan szíves . . . — mondta hangosan. — Az én karom, úgy látom, felmondta a szolgálatot.

Rögtön készek voltak a szolgálatra. Egy-kettőre lepattant a kis pléhfedél és a Rombay tágranyílt szeme előtt csakugyan ott barnállott, szürkült egy piszkos lében úszkáló, megnevezhetetlen moslék. A tiszték most már össze-összenézve, pislogva, magyarázni kezdtek :

— Találomra húzták ki a sok ezer közül . . . Úgy küldték vissza a harcterről . . . A harctéri katonák élelmezését felülvizsgáló kommisszióhoz. Melynek én vagyok az elnöke.

Ezt Strazsevác generális mondta, kezét a csákójához emelve, mintha sajátmaga előtt tisztelegne.

Rombay felállt.

— Ezennel foglyának tekintem magam, tábornok úr. De kérem, fogassák el azonnal azt az öreges, félszemű embert, aki az imént önöknek nyitotta a kapuajtót.

— Elfogatni? Csak úgy? Semmiért?

— Nem semmiért — kezdett izgulni Pál. — Dehogy is semmiért ! Régi haragosom. A bíróság előtt neki is meg kell jelenni. Feltétlenül ! Minden ettől függhet.

— Csak csendesen, kérem. Ha majd szükségét érezzük . . . De most még . . . Hanem . . . — és itt a tábornok hangja egyszerre csaknem atyáskodó lágysággal szólt hozzá :

— Hallgasson ide, Rombay úr! Tudhatja, hogy mi nagyon sokat tudunk önről, előbbi üzelméről... És politikai szerepléséről. Ön ma egy nagyon befolyásos ember... Ha kívánja, mondjuk úgy, hogy veszedelmes ember.

— Én? Nagyon megtisztelve érzem magam, tábornok úr, de...

— Semmi de! kedves Rombay úr. Ön, úgy tudom, nemcsak a miniszterelnöknek, de a honvédelmi miniszternek is a belső köréhez tartozik...

— Sajnos, ezt nem mondhatnám. A pártkörökben, képviselőház folyósóján, ilyen helyeken, nem mondom, hogy néha egyik vagy másik kegyes velem szóbaereszkedni... De...

— Milyen szerény lett ön egyszerre! De térjünk a tárgyra. Nemde, ön most itt, ebben a teljesen elhagyatott telepen, teljesen ki van szolgáltatva nekem?

— Teljesen.

— Nemde, ön ellen döntő bizonyítékom van, hogy az ön gyárából, az ön neve alatt... Ilyen naivság... Mit is gondolt ön, amikor elszállította?... Szóval, a neve alatt a legalávalóbb csalás történik, rendszeresen. Egy óriási méretű csalás, ami önt feltétlenül a börtönbe juttatná, ha добра ütnénk.

Rombay felfigyelt. A tábornok, jól ápolt körmeit nézgetve, folytatta:

— Értse meg, azt mondtam, ha добра ütnénk. Mert lehet ugyan, hogy ma már egy-két ember tud róla, de azok még ma legfeljebb suttognak erről-arról. A suttogást pedig kellő apparátussal nem olyan nehéz elnémítani... De ha mi kezdenénk el az ön ügyét nyilvánosságra hozni... Nagy garral. Hivatalosan, hogy úgy mondjam ünnepélyesen, abban a percben hol lenne ön, Rombay úr? Feleljen nekem, hol lenne ön?

— A másvilágon — nevetett Rombay kesernyésen, meggyőződéssel.

— Na lássa! — atyáskodott a generális... És most azt mondom: válasszon!

— Mit válasszak? Mi választanivaló van itt?

— Élet és becsület — vagy halál és megbélyegzés.

— És mi van a kettő között?

A két fiatalabb tiszt a szoba másik végébe vonult, mint látszott csak azért, hogy cigarettát kínálnak és gyujtsanak egymásnak. Ellenben a tábornok egészen Rombayhoz hajolt és úgy kezdett a suttagásba :

— A miniszterelnök és honvédelmi miniszter . . . Érti?... Ön olyan könnyen megtudhat egyetmást . . . Ami fontos . . . Ami a mi szempontunkból fontos . . . Majd Budapest és Bécs között . . . A vonaton megismerkedik egy sötétzöld-ruhás . . . Fehérszegfűs nővel . . . Aki . . . Nekünk . . .

Rombay, aki eddig meg sem moccant, egyszerre felugrott s mintha megnőtt volna, úgy állt most a meglepett katonák előtt és magából kikelve, torkaszakadtából ordította :

— Kém? . . . Azt akarják tőlem, hogy kém legyek? Én? Rombay Pál? . . . Hát nem. Hát azt már nem, uraim ! Elég léhaságot követtem el az életben . . . De olyan mélyre mégsem süllyedtem — üvöltötte —, hogy ezt a gyalázatos ajánlatot önök a szemembe merjék mondani.

És balkezével verte az asztalt, ahogy csak bírta.

— Csitt, Rombay úr, ne olyan hangosan !

— De igenis kiabálok. És szeretnék még hangosabban kiabálni, olyan hangosan, hogy őfelségétől az utolsó pöcegödörtakarítóig mindenki meghallja . . . Hogy mindenki tudja, hogy Strazsevác generális, őfelsége az osztrák császár és magyar király hadseregének nagyszerű katonája . . . Rombay Pál kamarást arra akarja csábítani, hogy a hazája ellen, a királya ellen kém szolgálatot teljesítsen . . .

Még tovább beszélt, mert valóságos őrjöngés fogta el felháborodásában, de már nem hallgatott reá senki. A három tiszt, egészen közel, összedugott fejjel suttagott, tanácskozott és — határozott a szoba túlsó sarkában.

Rombay kimerülten roskadt vissza a hajlított bükkfakarszékbe. A nagy düh után csodálatos nyugalom jött rá egyszerre.

— A halálos ítéletedet mondtad ki . . . amikor a gaz-

ságukat a szemükbe vágta — jött a beismerés, de nem ijedt meg tőle.

Inkább a halál, százszor inkább, mint a hazaárulás. Ezt olyan elképzelhetetlen gázságnak tartotta mindig, hogy ehhez mérve, mint bűn, még a gyilkosság is eltörpült az ő felfogásában. Hisz annak lehetnek megmagyarázható és enyhítő körülményei, de a hazaárulásnak? ... Semmi. Soha, soha : semmi !

Strazsevác most már ott állt mellette, de nem reá nézett, hanem a feje feletti görbén álló arcképre. Tisza Istvánt ábrázolta az, Benczur festménye után.

— Azt nézheted — gondolta Rombay titkos kárörömmel. — Mert hogy ő ad most nekem erőt teveled szemben, hű csehem ! ...

Már képes volt tréfálkozva fogni fel helyzetét. Soha életében nem volt gyáva. Most se lesz az. Hát lássuk. De csak hadd beszéljen ő, mialatt kérdőn nézett fel a széles pofacsontú, óriás alakra.

— Örülök, hogy megnyugodott, Rombay úr — jött feléje a magasból. — Talán most már elfogadhatóbb választ fog adni. Várom.

— Mi az az elfogadhatóbb válasz?

— Nézze, szeretnék önnel félúton találkozni. Önnek is előnyös lenne, nekem is. Ha előbbi indítványomba ... eh, eh ... eh ... belemegy ... Úgy hajlandó vagyok ... Nemcsak azt a konzervcsalást eltüntetni a világból ... Istennem, láttunk már annál cifrább dolgokat is úgy megsemmisíteni, mint a szappanbuborék ! Nos, ha indítványomat elfogadja, hajlandó vagyok vállalni a felelősséget arranézve is, hogy kifizetik önnek azt a szállítmányt. Éppen úgy kifizetik, mintha tényleg a legeslegfinomabb töltöttkáposzta lett volna benne. Hálás lesz nekem ... Remélem ... Hálás ... Mi? ...

Rombay újra alig tudta fékezni magát, mégis jól játszott nyugalommal felelte :

— Köszönöm, tábornok úr. Ha kegyeskedik kiküldeni azt az őrtálló katonát ... és előállíttatja vele a Pöndör József névre hallgató parasztot, aki nézze, ott ólalkodik

még mindig a kerítésnél, úgy öt percen belül meg fog győződhetni, hogy nekem arról a gyalázatos csalásról halvány sejtelmem sem volt, sem ma, sem azelőtt. Nem... Soha!...

Strazsevác szeme összeszorult. Csak egy kis hasadékból tűzte a tekintetét a Rombayéba.

— Hogyne! Hogy ön kiszabadulva innen, rögtön fusson, szaladjon, fel-fel Bécsig, a császárig, panaszkodni, vádolni... Hogyne!

— Tábornok úr, becsületszavamra ígérem önnek, hogy...

— Ez mind nagyon szép, kedves barátom, csak hogy ki áll jót nekem az ön becsületszaváért?

— Tábornok úr... — A megkínzott ember fel akart állni, de félúton visszaruskadt. Minek küzdjön... Mire való a további beszéd?...

Talán a tiszték is ugyanazt gondolták, mert miután ismét összenéztek, a legfiatalabb leoldta magáról a szolgálati pisztolyt és csendesen odahelyezte az íróasztal sarkára, ők pedig lábujjhegyen, vigyázva, mintha alvó gyermeket félnének álmából ébreszteni, kihúzódtak a másik szobába.

Mind a három nagyon sápadt volt és idegesen, gyakori oldalpillantásokkal lesett az iroda irányába.

A tábornok még azt is mondta halkán, mintha inkább gyónna:

— Kiismerhetetlenek ezek a magyarok mégis! Mikor idejöttünk, azt hittük, ügyebár, hogy egy egészen közönséges csalóval lesz dolgunk, mégpedig könnyű dolgunk. És nem. De mennyire nem!... De hiszen ez képes azért az eszményért, hogy: haza! nemes egyszerűséggel éppen olyan magától értetőően feláldozni az életét, mint a történelem nagyjai közül is csak egynéhány. Szinte sajnálom, hogy ajánlatommal kirukkoltam neki. De... Persze... Most már veszedelmes lenne az életbenmaradása... Ránkénézve is... És hazánk szempontjából is...

— Hát éppen ez az!... Ezért...

A két fiatal tiszt egészen az ajtóhoz húzódott.

— Járkál — súgta az egyik és újra odatapasztotta a

fülét. Valami fiókot húzhatott ki . . . Újra járkál . . . Vízet tölt . . .

Most már a generális is ott állt mellettük.

— Nem hallok semmit ! . . . — csodálkozott.

— Én sem . . . — lehelte a főhadnagy. — Pedig már lett volna ideje . . .

— Lehet, hogy levelet ír . . .

— Lehet . . .

Nagyon hallgatott a csend. A tábornok érezte, hogy az egyik lába elzsibbadt, mégse merte megmozdítani . . .

Végre egy nehéz test zuhanása hallatszott.

— Különös, nem hallottuk a lövést? ! . . .

— Várjunk még pár percet . . .

Vártak. Aztán az egyik nagy vigyázva kiosont a tornácra, onnan a ház túlsóoldali ablakához, hogy onnan lessen be.

Az íróasztalon ott feküdt a pisztoly érintetlenül, de Rombay mégis holtan terült el a színes rongyokból háziilag szőtt futószőnyegen. Nem találtak levelet, csak egy kis gyűrött, balkezével nehezen megírt cédulát :

«Önként megyek a halálba, mert amit szerettem, mindig túlságosan szerettem !»

Ennyit. Miért írta éppen ezt? Senki sem értette. Valószínűleg ezért írta éppen.

Később az irodakisasszony egy dobozt is talált, amin ez állt : Méreg ! A doboz üres volt s a kisasszony visszaemlékezett, hogy pár hét előtt írt érte a csókádi patikába, mert Rombay úgy találta, hogy nagyon elszaporodtak a rókák a határban.

— De nagyon kérem a gyógyszerész urat, hogy valami igen erős, rögtön ölő mérget küldjön, mert azt mondja a méltóságos úr, hogy a méltóságos asszonyt bántaná, ha azt hallaná, hogy a halálra ítélt állatok kínlódtak.

NEGYEDIK RÉSZ.

I. FEJEZET

A temetés után a teljes összeomlás következett.

Rombay — úgy találták barátai — a lehető legroszszabb percet választotta a meghalásra, amikor a sok függőben lévő ügye — szószerint — egymás nyakát törte.

Márta napestig számolt, tanácskozott, fáradt, de mindezen a vége mindig az volt mégis, hogy fizetni kell.

Szentendrey rögtön felajánlotta segítségét, egész vagyonát, de Márta éppen azt nem akarta elfogadni.

— De itt van Mária és a gyermekei. Az ő számukra csak megengedi, hogy Hódrétet én vegyem meg — kérte Ádám.

— Nem. Majd másképpen segítek magamon. Ajánlkozik egy jó bérlő . . .

— Nem jobb, mint én.

— Kedves Ádám, ne legyen soha, semmiféle pénzkérdésről szó közöttünk. Ígérje meg . . .

Szentendrey nagyon kelleetlenül dűnnyögött valamelyes igent, mert nem esett jól neki a merev visszautasítás.

Márta azonban egész családja ellen keresztülvitte akaratát. A birtokot, kastélyt évekre bérbe adta. Az instrukció megváltásából a még függő apróbb adósság is éppen hogy kitelt. Csak amikor a kis kórház felosztatásának szükségét elkerülhetetlennek látta, roskadt magába, szíve mélyéről feltörő zokogással. Még jó, hogy senki sem volt tanuja a gyengeségnek.

Az vigasztalta némileg, hogy abból az összegből, amit annakidején Pál adott a kórháznak, összes ápoltságát elhelyezhette az életben tisztességgel. Hálás volt ezért férje emlékének. S amikor egyik mindkét lábát elveszített somogyi paraszt — akinek kis házikót vett egy kertecské-

vel — azt írta neki : «Isten áldja azt a kedves kezet, amely az én kezemből kivette a koldusbotot» —, jólesett azt válaszolni : «Az én kezem csak átadta azt, amit egy meleg szív küldött ! . . .»

— Szegény-szegény, sok fából faragott Pál ! Mennyi szép és nemes volt benne mégis ! . . . — sóhajtott, mialatt e levelét borítékba tette.

A Zoltán-házat is megtarthatta. Ékszerrei árán váltotta azt magához. De ezt cseppet se fájlalta. Úgyse tette fel azokat a drágaságokat soha, mert csaknem valamennyit a háborús meggazdagodásnak köszönhette. Pál egy időben, kivált eleinte, valóságos lázzal vásárolta össze a sok gyöngyöt, gyémántot. Vásárolta és ajándékozta. Jutott mindenkinek : Mártának, Máriának és — valószínűleg még : több másnak is.

— Mennyivel kedvesebb, ha a napsugár a Zoltán-ház ablakait csillogtatja és nem azokat a hideg, idegen köveket — állapította meg Márta. Úgy érezte, ez az önállóságát biztosító kis otthon mindennél fontosabb, hiszen enélkül mit tehetett volna egyebet, mint leányánál keresni új otthont?

Ő? Boglárkón? Mint örök vendég? Még rágondolni is rossz volt ! De így, lassan-lassan majd csak sikerül éppen olyan széppé tenni, mint amilyen a Zolti bácsi idejében volt.

Mivel a kastélyban idegenek laktak, Márta sétáit inkább a gát felé irányította.

Ott, ahol hajdan, a megnyitás ünnepén, a szónoki sátor állt, most kertcskét ültetett. Ennek egyik sarkán pedig szalmatetejű, különben nyitott kilátót építtetett magának. Órákat töltött benne, könyvvel a kezében, melybe legtöbbször bele sem nézett.

Szentendreyről a gyászszertendő alatt csak nagyritkán hallott. Mária írt róla olykor. «Papa a kórházában ugyan-csak komolyan veszi a munkát.» Vagy : «Papa egy kórházlátogató bizottsággal Lembergbe, Leitmeritzbe utazott». Ilyesmit.

Ő maga még egy levelezőlapot sem küldött soha. Márta

megértette. Hálás volt érte, de azért tudta azt is, hogy megsértette, amikor oly közvetlen melegséggel felajánlott segítségét visszautasította.

— De újra csak úgy tennék — nyugtatta meg magát. És várt, türelemmel.

— Mit? — kérdezgette gyakran, a naplementét nézve, a víz selymes kis loccsanásait hallgatva.

Ujjain számolt : Zoli jövő hónapban lesz huszonhárom-éves. Jövőre végez . . . Én tavaszra ötvenegy . . . De most még csak ősz van. Hála Istennek.

Szerette az őszt.

— Csodálom, hogy Szent Ferenc sohase szólt így : «Kedves testvérem, ősz . . .» Talán azért nem, mert ő, aki a természetben mindent megértett, mindent befogadott, mindent szeretett, a tavaszt, a nyarat, ám az őszt száműzte az életéből? Pedig minden évszak között az őszenek van a legtöbb mondanivalója . . . Lehet, hogy csak hozzám, aki mellől dértől érintve oszlott szét a tavasz . . . Aki mellett szótlan ment el a nyár, de akinek olyan bársonyos kézzel simogatja a szívét — testvére, az ősz ! . . . És a tél? Ó, a tél még tőlem is olyan messze van ! Nem akarok gondolni a télre !

Maga is mosolygott ezeken az elmerengéseken.

A posta érkezése mindig eseménye volt a napnak. De most már nagyon sokszor várt egészen hiába, mert Zoltán csak ritkán szánta rá magát, hogy édesanyjának írjon. Pedig tudta, hogy mennyire eped utána, de : «azért anya, hogy epekedjék» — felelte vállatvonogatva vagy pár rövid sorban, valahányszor Mária írásban vagy szóval felhozta ezt neki. És valóban, nem is nagyon ért rá a levélíráshoz. Először is, mert igazán komolyan vette a tanulást. Óriási tervei voltak, amikről tudta, hogy csak nagy felkészültség árán lehet megvalósítani, ha ugyan rákerül a sor, mert ebben a háborús Európában ki tudja, mikor kezdődhet újra az igazi kultúrmunka ? ! Rombay Zoltán nem nagyon bízott az emberiség jövőjében. Egyáltalán semmiben sem nagyon bízott. Annál jobban meg volt győződve arról, hogy neki joga van : követelni. Mit? Min-

dent! Ebből kifolyólag, válogatás nélkül, személyes sérítésnek vett mindent, ami nem az ő kényéhez alkalmazkodott, kezdve a naptól, a felhőtől, a melegtől, a hidegtől, végig minden földöntúli és földi hatalmon és tekintélyen. Alapjában a teremtés központjának tudta magát, akinek örökös hódolat dukál. Neki és sok társának, akikkel utcán, kávéházban, az egyetemen, gyűléseken összejött, felfogása szerint a mult idők vezéralakjait ez a jelző illette csupán: döglött oroszlánok. Politikailag a legszélsebb, legüvöltőbb világfelforgató anarchiát hirdette, nem azért, hogy az emberiséget képzelt vagy tényleges békllyóktól megszabadítsa, de mert ezáltal millió és millió embert megfoszthatna... Mitől? Nem részletezte. Talán nem is tudta, de olyasféle szavak, mint megfosztani, elvenni, kitaszítani különös, bódító varázssal zsongtak lelkében.

Lehet, hogy sántasága és az azzal járó sok kellemetlenség sokban hozzájárult e ferde gondolkozás beidegzéséhez. Lehet, hogy a társaságát nem választotta a magasabb etika követelményei szerint, de tény, hogy Rombay Zoltán huszonhároméves korában nem talált a föld egész kerekén mást, ami érdekelte volna, amit szeretett volna, csakis: sajátmagát. Ó, igen, voltak szeretői, akikért akárhányszor vadul, konokul kiállt egy-egy bár parkettjére vagy kocsmápadlójára, hogy megvédje, hogy visszaszerezze őket. Bámulva suttozták, hogy csodásan hűséges, nem is gondolva, hogy még a kiválasztott nőt is kizárólag azért szerette, azért kockáztatta miatta az életét, mert az a nő az övé volt.

Mint ahogyan «Én» (és nem egy külön) valaki volt az anyja is. Aki hozzátartozott, aki énjének egy része volt szintén. Kibővült énje. Szeretőivel, anyjával szemben azonfelül még fölényét is érezte, mert hogy azok csak nők, ő pedig férfi.

És a pálya, amelyet magának választott? Valahogyan azzal szemben is hasonló ösztön volt az, amely feléje terelte, bár más formában megnyilatkozó. Önzés az is. Majd megmutatom én, hogy... Itt az Én érvényesülésének vágya fűtötte. Másnál úgy hívják azt, hogy ambíció.

Nála több volt ez annál, vagy kevesebb, hiszen alapja egy leküzdhetetlen vágy volt, másokat, talán magát az elemeket is leteperni, igába görbíteni. Mások javára? Nem. A saját dicsőségére? Még valószínűbb azonban, hogy a maga hasznára.

Kicsi gyermekkorá óta imádta a vizet. És még ma is, bár ezt maga előtt is nagyon szégyelte, költő lett, ha a vízre gondolt. Nem a tűz ihlette. Ó, dehogy! Mit is kezhetne ő a tűzzel? Hiszen az máris megfékezve, korlátok közé szorítva, engedelmesen ég, gépben, kályhában, kohóban. Amikor pedig igazán gyönyörű, ha nem bűnös szándék gyújtotta, akkor buta véletlen. Analfabéta is lehet gyújtogató, vagy tűzoltó. Olykor gyönyörű gyújtogató pusztítása, ám a technikus szempontjából nem érdekes. Ellenben a víz? . . . A hatalmas. Az éltető. A milliárd élettel teli. A víz, amely veszélyes. Makrancos. Őrjöngő. Mint egy buja asszony. Egyszer rohanva pusztít, másszor csilánva éltet. És milyen sokféle húr van a hangszerén! Vegyük csak példának a Badallót. Ha holdvilágos nyári estén hallgatod csak, úgy nagy közöket tartva beszélget halkán, lágyan, selymesen. De ha fent, a messze hegyekben, nagy vihar volt tegnap, jaj, de nagyon beszédes lesz tőle a kedve. Ha télen jégtáblák borítják, muzsikálva bujkál köztük, mint egy rossz suhanc. Itt nagyot kalapál, ott sustorgást mimel, néha még loccsan is, néha meg felnevet. Amikor tavasszal áradása rohan, haragja úgy tombol, úgy zúg, mint a végítélet angyalának szörnyű harsonája. Ilyenkor mindennek, amit tép, rombol, szakít, lázong és büntet, mindennek, ami zajong, mar, sikoltoz, kölcsön veszi a hangját, hogy mindet-mindet egyszerre üvölthesse szerte.

Hogy szerette ilyenkor Zoltán a Badallót!

Milyen szerelmesen kiáltotta oda: majd megmutatom én neked, hogy . . . Együtt kacagtak ilyenkor, ő meg a folyó. Egyszer édesanyja előtt is ilyenformákat beszélt a vízről:

— Hogyne! Hiszen Zolinak zúg! — nevetett Márta boldogan s míg fia szép fejét két kezébe fogva, egészen közélről gyönyörködött szöke hajában, finom metszésű

szájában, anyai hiúsága azt mondtatta véle: Mint egy görög Isten!

Mennyire szerette őt Márta ezért is! Mennyire messze volt attól, hogy fia lelkivilágának igazi képét még csak meg is sejtse.

Olyan messze, amennyire csak egy édesanya lehet, a jóságos Istennek különös kegyéből.

Az a Zoltán, akit ő ismert, bár gyakran kemény és akaratos, de legtöbbször mégis kedvesen elbeszélgető, gyöngéden feléje hajló, szeretettel ölelő, csókoló, kényeztető kisfiú maradt vele szemben, aki meggyőződéssel jelentette ki bárki előtt, hogy a Mária kislánya, akármit is mondanak, mégsem hihető, hogy valaha olyan szép lehessen, mint amilyen az ő drága, egyetlen mamszija még ma is.

Amilyen őszintén bámulta anyja külsejét, annyira lekicsinyelte nézeteit. — Kétségbeejtően ósdi! — mondta sokszor, még a szemébe is. Nem is nagyon méltatta arra, hogy komolyan megtárgyaljon vele bármi olyan kérdést, amit igazán érdekesnek, vagy éppen életbevágónak minősített, például a politikát. De hogyan is lehetne asszonnyal, még hozzá egy ötvenéves asszonnyal megértetni, hogy ma már, hála a világháborúnak, melynek csakis forradalmak fognak véget vetni, — megdőltek az ócska «popáncok» Haza? Király? Micsoda anachronizmus, még a nevük is! De persze szegény jó mamszi még hisz a létjogosultságukban. És csak hadd higgyen, továbbra is. Mert ez a szent naivitás az ő nagy charme-ja...

Igy történt, hogy bár Zoltán telítve volt az új eszmékkel, annak is a legvörösebb árnyalatával, — kíméletből? lenézésből? kényelemből? legfeljebb, ha tréfálkozva tett reájuk célzást, ha anyjával beszélt. Ez is ritkán fordult mostanság elő.

Minden kibúvót felhasznált, hogy ne kelljen Hódrétre mennie, ahol teljesen idegennek érezte már magát.

Még más oka is volt Budapesten maradásának. Úgy hívták, hogy Dusinka. Származásra: orosz, cseh, lengyel? Ő maga sem tudta. Csak arra emlékezett homályosan, hogy egész gyermekkorra vándorlásokkal telt el

és hogy apja kellékes volt, anyja pedig ugyanannál a kabarétársulatnál öltöztetőnő, ahogy ő mondta, — vetkőztető banya, ahogyan ellenségei mondták. Dusinka minden nyelven beszélt, de valamennyit a valahogynál is sehogyanban. Persze, ezzel hódította meg Zoltánt is anyyi, de anyyi más férfi után. Tagadhatatlan, hogy jól állt az a kis seregélyzsibegés az örökké izgó-mozgó madáralakjához, csillanó madárszeméhez, melyben csodálatos sötét lángok tudtak kigyúlni. Nem a szerelem perceiben, ó nem, hanem mikor egy-egy zugutcában, esetleg ott is a pincében, ahol titkos üléseken az elvtársait tüzelte a burzsujok ellen.

Dusinka volt az egyetlen nő, akivel Hódréthy Zoltán politikáról beszélt. Vele azután halálos komolyan.

Apja temetése óta nem ért rá Hódrétre menni. Anyjával azonban egyszer-kétszer találkozott mégis, mert Mária egyenesen megkövetelte, hogy Bolgárkőre jöjjön, amikor Mártát oda várták. Iyenkor kedveskedett és tréfálkozott. Rengeteget kérdezett, nehogy őt kérdezzék. Anyjával úgy bánt, mint egy kényeztető nagybácsi a kis keresztlányával. Aztán a huszonnégy óra elmúltával, elmaradhatatlanul megérkezett az a fontos sürgöny, ami elszólította őt szerettei köréből.

— Mikor látlak? — kérdezte anyja, a búcsúölelések közben.

— Amikor csak tehetem, nemsokára jövök.

Legutóbb, amikor Boglárkőn találkoztak, Márta azt súgta a fülébe:

— Kisfiam, úgy-e, nem felejtetted el? Jövő hó tizedikén lesz szegény jó apád halálának az évfordulója... Úgy-e, lejössz arra a napra Hódrétre?

— Hogyne, hogyne... — s már szállt is a várakozó autóba. De Márta utánakapott a karjának, úgy mondta halkán:

— Láthatod, szegény kis Máriánk akkorára már nem utazhatik... Ne hagyj hát egyedül engemet azon a szomorú napon, kisfiam! Úgy-e, nem teszed?...

— Dehogy, dehogy... Ott leszek...

Egy titkos könyökérintés a sofőr oldalába s az autó ugorva indult. Zoltán, sapkáját lengetve, kiabált vissza :

— Egészen biztosan ott leszek . . . Egész biz . . .

A többit elnyelte a távolság hangtalansága.

Rombay Pál halála napján mégis egyedül állt özvegye a sírnál. Gyermekei közül Mária nem jöhetett, mert egészen közel volt lebetegedéséhez. Zoltán pedig táviratozott : «Közbejött akadály folytán indulásom lehetetlen. Levél megy».

Mártát szíven találta ez a néhány szó. Ez a hazugság még az ő anyai süketségét is túlkiabálta.

Soha életében még csak nem is képzelte, hogy emberi lény olyan elhagyatottnak, feleslegesnek, kifosztottnak érezhesse magát, mint ő, amikor az a sürgönylap lassú szállingózással a lábaihoz hullott. «Nincs az a magányos szirt az óceán közepén, mely olyan egyedül állna, mint amilyen egyedül áll minden egyes emberi lélek e földön. Ezt Emerson írta valaha nagyon régen. De Márta úgy érezte, hogy nem valaha és akkor is csak tollal papírosra, hanem most. Most éles vésővel Végzete írja azt az ő szíve legközepébe ! . . .

Napokig járt-kelt, gondolkozott, töprengett és nem tudta mitévő legyen. Hiszen, amikor a beígért levél is megérkezett, amelyben csak ennyi állt : «Mamszikám, ne haragudj, de aki annyira a jövő szolgálatában áll, mint a te fiad, attól nem kell rossznéven venni azt, ha a shintoizmus sugalta halotti ünnepélyekre nem kapható» . . . És utóiratként : Örülj velem drágaságom, ismét kitüntetéssel kollokváltam.»

Sajnos, Márta figyelemre sem méltatta a levélnek ezt a részét. Őt ez a sor kötötte le egészen : «Aki annyira a jövő szolgálatában áll.» Ezt ismételte magában a meggyötört asszony újra és újra, nyugtot nem találva. Milyen jövő lehet az, amely nem hogy megtagadja, de egyenesen megsemmisíti a multat? Ami pedig, éppen a Zoltán esetében, csupa bátorítással, segítséssel, melegséggel és szeretettel volt telisdedteli?

Cselédsége aggódva látta, hogy mint halványodik,

fogy napról-napra jobban. Kit figyelmeztessenek erre? Végre is az öreg, hűséges komorna, bátorságát összeszedve, levelet írt Szentendrey Péternek.

«Talán ne is tessék a kedves, drága kis Mária öngagságának megmondani, de»... — és itt csupa panasz és csupa adat következett. A Zoltán nevét meg sem említette, mégis egy vádirat volt az egész levél az ellen a valaki ellen, aki az ő imádott úrnőjüket ennyire meggyötörte.

A fiatal férj nem sokáig gondolkozott, hanem a jó Johanna epistoláját új borítékba téve, sietett azt édesapja címére továbbítani. Ugyanakkor egy táviratot küldött Mártának, tudatva, hogy a harmadik unoka megérkezése huszonnégyszáz órában belül várható.

II. FEJEZET

Csaknem egyszerre érkeztek Boglárköre, Márta Hódretről, Szentendrey Budapestről. Akkorára már a kis jövevény is ott aludt, még boldog öntudatlansággal az édesanyja karjában.

Adám elcsigázott volt, Márta szomorúan figyelte.

— Sok dolga van? — kérdezte.

— Ó, dehogy. Miért kérdi?

— Őszinte leszek. Mert nem vagyok megelégedve a színével.

— Higye el, egészségem tökéletes. Amit az arcomon lát, annak oka más, egészen más...

— Akkor tudom, hogy mi: valaki miatt aggódik. Igaz?

— Igaz. De már ezen is túltettem magam. Kérem, ne beszéljünk róla.

— Miért ne beszéljünk? — És Márta úgy nézett rá, éppen olyan bizalmat elvárva, éppen olyan leplezetlen vonzalommal, mint hajdan, sok-sok év előtt, amikor azt hitte, hogy mind a ketten szabadok. Mennyi odaadó szeretet volt e tekintetben s mekkora hiánya minden kacérkodásnak, éppen úgy, mint hajdan.

— A régi Márta... egészen a régi, — jött, mint egy

meleg hullám, az Ádám szívébe és még kevésbé gondolt arra, hogy elárulja azt, ami annyira bántja, aggasztja, rémíti. Hiszen annak egyesegyedüli okozója Márta imádozott gyermeke: Rombay Zoltán.

Rombay Zoltán, akiről Budapesten már mindenki tudja, hogy titkos összejöveteleket tart ismeretlen emberekkel. Kémekkel? Forradalmárokkal? Mindenesetre nagyon gyanus elemekkel és hogy van egy szeretője, némelyek szerint valószínűleg máris hites felesége, aki ennek a csöcseléknek vagy a zsoldjában áll, vagy a vezetője. Mindenesetre Zoltán olyan elemek közé került, hogy édesanyjának elképzelhetetlen lelki kint okozna, ha megsejtené a valót.

De miért sejtse meg? Miért ne mentse meg ettől? Vagy ha ez lehetetlen, miért ne álljon mellette, amikor ez a szörnyű valóság rászakad, éppen ő, aki több mint negyedszázad óta sóvárogja azt a percet, amikor oltalmazója, védelmezője, életének hű társa lehet? Huszonhét év nagy idő. De — és itt tekintete újra Mártára esett, aki egy szál ősz haj nélkül, egyenes háttal, karcsún, könnyű járással, éppen a lánya szobája felé indult.

Szentendrey gyönyörűségtől táguló tüdővel sóhajtott fel. Aztán Márta után szólt:

— Ne menjen most el mellőlem. Jöjjön vissza, kérem... Szeretnék valamit mondani...

Rombayné meglepetve nézett reá, de mikor azt az új életre ébredt, rajongó tekintetet meglátta, kissé elsápadva, kissé megremegve, ő is visszamosolygott, megértően, meghatva, némi zavarral, talán egy kissé hamiskásan is. Asszony módján időt akart nyerni, ezért tréfálkozva kérdezte:

— Végre! Tehát mégis meg akarja gyónni, hogy mi az a sötét titok, ami annyira bántja?

De Szentendrey tiltakozva rázta fejét, majd pedig mindkét kezét feléje tárta:

— Sötét titok? Nem tudnám, hogy léteznék... Ha volt, elfelejtettem. Azért nem tagadom, hogy van egy titkom, csakhogy az nem sötét, hanem éppen ellenkező-

leg: ragyogó. Boldogító. Öröm. Egy titok, amelyet átmentettem a multból.

— Ne... Ne mondja tovább... Úgyis tudom... És... — Márta kezébe véve a feléje nyújtott kezét, Szentendreyt a tükörhöz vezette.

— Nézzen bele! — mondta erőltetett nevetéssel, mert hiszen nagyon fáj neki, hogy ezt kénytelen volt megtenni. — Nézzen bele!

— Nézek — felelte Ádám engedelmesen —, de ez a tükör nem mondhat nekem semmi olyant, amit eddig is nem tudtam volna... Megőszültem. Bánja?

— Nem.

— Én sem. Az arcomon ráncok. Bánja?

— Nem. De nézze az én arcomat. Igazán nem mondhatja, hogy síma...

— Miért mondanám, mikor nekem így is a legszebb a világon?

— Ádám, térjen magához! Hallja?... Sír az unokám. Hallja?

— Hallom. De miért bántson az ő kedves kis hangja, mikor a magáé éppen olyan üdén cseng, mint huszonhét év előtt?

— De mégis... A világ...

— Márta! Nem szégyeli magát? Mintha nem tudná, hogy a világ — magát is, engem is olyan egyedül hagy, mint amilyen egyedül áll egy megfagyott fosszilla, valahol az Északi Sarkon? Mintha nem tudná, hogy a lelkünk nagy magányát csak mi szüntethetjük meg. Maga az enyémet, én a magáét...

— De a gyermekek?...

Szentendrey egy pillanatra megköhkenve nézett valamerre messze, messze, de aztán vállat vonva, dacosan válaszolt:

— Máriáról felelek. Péterről is... Csak... Zoltán... Ejh, Zoltán nem számít.

Mária rögtön kihúzta magát:

— Hogyan? Zoltán nem számít?... De igenis, hogy...

— Hagyjuk ki Zoltánt ebből a mi kettőnk ügyéből.

Kérem... Könyörgöm... Hagyjuk ki... Lehet, ő sem kérdezné meg, kit vegyen el, kit nem, hisz ő már teljesen önálló... Márta, kérem... Csak a szívére hallgasson, most az egyszer önzőn... És az én kedvemért...

Márta egészen közel ment Ádámhoz, s mindkét kezét vállára téve, egyenesen a szemébe mondta:

— Tudja, hogy nagyon, de nagyon boldoggá tett máris?...

S valahol a szíve legmélyén ott dobogott, ott hálálkodott, ott zsongott három szó, csak három, de e percben minden érzését kifejező: Kedves testvércém: Ősz...

Mégis felutazott, hogy fiával beszéljen.

— Kérem, ne jöjjön velem — mondta Ádámnak, mire Szentendrey rögtön elhatározta, hogy egy későbbi vonat után indul.

— Félek attól a találkozástól — magyarázta Péternek.

— Nem csodálom — felelte Péter. — Mária és én régóta tisztában vagyunk Zoltán úr felől. Attól sem az édesanyja, sem más — sőt tovább megyek —, sem a társadalom, sem a haza jót nem várhat.

— Látod, ezt nem merném mondani. Már az a tény, hogy olyan nagyon tehetséges, mert hisz ez tagadhatatlan, garancia arra, hogy hasznos ember lesz belőle.

— Valószínű. De kinek hasznos? Ez a kérdés — macskodott a fiatal Szentendrey.

Apja nem folytatta a vitát, inkább bekérdzkedett menyéhez, hogy a legifjabb unokájával megismerkedjék. Szeretett volna Máriának egyébről beszélni. Arról, ami egész valóját boldogsággal töltötte el, de félt, hogy a még nagyon kimerült, sápadt asszonykát felizgatná. Ezért némi elfogódottsággal üldögélt mellette és hiába kereste a szavakat, nem jutott eszébe semmi. De mégis, egy rég kipróbált recept, amely így hangzott: Ha szívedhez közel álló asszonnyal, leánnyal szemben nem találsz szavakat, talán éppen azért, mert túlsok mondanivalód lenne, beszélj neki ajándékról.

Örült, hogy ez a bölcsesség eszébe jutott:

— Kis gyönyörűség! — hajlott tehát menyéhez. —

Még ma visszautazom Budapestre, ezért szeretném tudni, mire vágyasz leginkább : egy ezüst teakészletre? Vagy egy... Vagy egy... Mondjuk, gyémántgyűrűre? Mi?...

Mária egyszerre, tőle nem várt erővel, megragadta a kezét, s mialatt apósa fejét közelebb, közelebb vonta magához, sokat tudó, hamiskás, kedvesen sunyi mosolygással súgta :

— Gyűrűt? De papa?! Gyűrűt, nekem?... Én úgy gondolom, hogy gyűrűt mostanság maga csak mamszinak adjon... — És a kis borzas, szőke fej, szeretettel símult a Szentendrey kezefejére.

— Gyermekek! Te, édes... — Ádám meglepetve, meghatva máris ott térdepelt az ágy mellett és boldogan, hálás csókokkal halmozott el két kis átlátszóan fehér kezét.

Ezalatt Mártát Budapest felé vitte a vonat.

Behúnyt szemekkel ült, hogy csakis azt lássa, amit látni vágyott : a jövőt.

— Enyém az élet. Végre az enyém! — jöttek gondolatái megvesztegetően, színesen, mint egy virágéső. Naiv örömmel számíttatott, példákkal dobálódzott. Csaknem ötven év? Mi az, ha súlyát cseppet sem érzem? Ismerek nyolcvanéves asszonyokat, akik még ma is utaznak, járnak-kelnek. Ott vannak színházban, hangversenyteremben, mindenütt. Ma már ez nem is ritkaság... Ádámon meg éppen nem látszik a kor. Lehetne mondjuk : erős negyvenes, de nem több. Egy nappal se több! Milyen boldogok leszünk! Együtt, végre, végre, mindig együtt. Egymás gondolatát tudva, értve, élvezve. — Ismered ezt a könyvet? — Hogyne. — Olvasd csak. Szeretni fogod nagyon. — Nézd, holnapra ki fog nyílni az új rózsánk, a Nur-Mahal. Főkertész uram, nagyon örül már rá, ügyebár?

— És ő csak bólint majd és magáéhoz szorítja az én karomat... Aztán végigmegyünk kerten, erdőn, mindig egyformán lépő lábbal, mindig egymásba karolva. Lehet, órákig szótlanul, de abba a jóleső, beszédes hallgatásba merülten, ami csak olyan emberpároknál lehetséges, akik tökéletesen megértik egymást, mert hiszen ez a beszédes hallgatás két, egymásnak teremtett ének a ritmikája...

Zoltán? . . . — vegyült a szivárványhídon érkező gondolatok közé — egy nagy sötétség. Mert egyszerre úgy érezte, hogy fiánál konok ellenzésre fog találni.

Már rég nem volt bérelt lakása Budapesten, így hát fogadóba szállt. Ugysem kívánt egy napnál tovább maradni. Vasárnap volt és még csak reggeli kilenc óra. Minden valószínűség szerint Zoltánt még otthon találja. Tudta fia lakását, hiszen ő maga rendezte be néki ezelőtt három évvel, amikor a műegyetemre iratkozott. Mennyi örömmel, szeretettel tette. Pénz volt hozzá bőven, túlsok. Pál szinte követelte, hogy fiának minden elképzelhető kényelmet megadjon és azóta, dacára megváltozott anyagi helyzetének, mindig gondja volt rá, hogy Zoltánnak mindene éppen úgy meglegyen, mint volt apja életében. Inkább sajátmagától vonta meg a falatot, de a drága lakbér mindig pontosan megérkezett, nemkülönben a bőséges havi pénz is. Odahaza Hódréten minden eladható tojás, tej, vaj, túró, gyümölcs és zöldség ezt a célt szolgálta és ő ezért fáradt, dolgozott napestig és alkudott és fukarkodott és vonta meg magától könyvek vásárlását, ruhák rendelését, mert szerető anyai szívének jólesett életcélul tűzni azt, hogy : minden Zoltánnak és Zoltánért ! És most mégis kellemetlen előérettől nyugtalanítva csengetett be a díszes lépcsőházból nyíló, fehérre zománcolt ajtón.

— Kit tetszik keresni? — kérdezte egy loncsos kis cselédféle, aki nagysokára csak éppen annyi rést nyitott, amelyen fésületlen feje kifért.

Márta megmondta a nevét. Mire a kislány ezt kiáltotta, nagyon meglepett arckifejezéssel és szemtelen vigyorgással :

— Na hát? ! . . . — és már szaladt is az utcai szoba felé.

Márta bosszankodva követte, de mikor az ajtóhoz ért, nem tudta nyitni, mert akkorára már az a kisleány görcsösen fogta a kilincset belülről. Ellenben több hang szapora suttogást, több ide-oda szaladgálást, csoszogást, ajtók óvatos nyitását, zárását hallotta.

— Mi történik itt? . . . — És kíméletlen eréllyel feszítette magát az ajtónak és a következő pillanatban bent volt a teljesen üres szobában.

Milyen szobában?... Vajjon nem tévesztette el az emeletet? Hisz itt nyoma sincs az ő rendezésének. Ezek a zsirpecsétés, össze-vissza álló bútorok, szivarhamutól, szivar- és cigarettavégektől bemocskolt asztalok. Itt-ott összegyűrt papírdarabok, melyekben sonkahulladék és heringmaradékok dísztelenkedtek. S milyen levegő!... Sok mosdatlan emberi test kigőzölgése, pálinka- és étel-szagokkal összekeveredve. Mi ez? Spelunka? Lebuj?...

Az előszoba felől siető macskalépteket vélt hallani. Hirtelen újra kinyitotta az odavezető ajtót és ekkor kopott öltözetű, szemig felhúzott gallérú, tarkójukon beretvált, hosszúhajú, néma alakokat látott egyenként, vigyázva, kiosonni. Aki pedig a konyhán át kalauzolta őket...

— Zoltán?! — kiáltott reá Márta, bár sokkal könnyebben hitte volna el, hogy vízionál, semhogy a gyürkös ingben, ócska papucsban a saját fiát látja.

De a mindig a szívébe markoló, jellegzetes biccenő lépésének egyenetlen toppanása magához térítette mégis.

— Zoltán? — ismételte kérdően, erősen fékezve felindulását.

— Nos, mamszi?... — hangzott némi zavarral s mégis hetykén a furcsa köszöntés.

— Kik voltak ezek? — És Márta a lépcsőház felé mutatott.

— Barátaim.

— Úgy?...

— De parancsoljon helyet foglalni...

— Köszönöm, majd csak állok. Ez a szoba úgy néz ki, mintha ezek egész éjszaka itt tanyáztak volna.

— Helyes a megfigyelésed, mamszikám. Tényleg itt tanyáztak. 1918-at írunk, ami azt jelenti, hogy jó egyetmást megtanácskozni.

— Ilyen alakokkal?

— Úgy tudom, az apostolok sohasem dolgoztattak angol szabóknál.

— Úgy? Tehát ezek apostolok? Micsoda tanoknak az apostolai?

— Vallatás? De ha parancsolod, felelek: a béke apos-

tolai. De most már én is kérdezek. Szabad tudnom, hogy minek köszönhetem megtisztelő látogatásodat?

A Zoltán arckifejezése gyanút, nyugtalanságot, sértődöttséget árult el. Ez fűtötte valóban. Máris kész volt sértéssel, kíméletlenséggel megtorolni ezt az anyai «rajtaütést». Csak egy szóra várt, amibe beleköthessen, csak egy tekintetre, csak egy mozdulatra.

— Megtanítom én . . . — ágaskodott benne veleszületett vadsága.

Márta, bár mindezt nem is gyanította, mégis ijedve keresgélt egy elfogadható ürügyet, hogy jövetelének igazi célját elrejthesse. Hiszen képtelen lett volna ebben a hangulatban, ebben a környezetben előhozni azt, ami csupa szépséggel telíti a lelkét. Hogy időt nyerjen, kezére mutatott:

— Nézd, véletlenül hozzáértem valami zsíroshoz vagy olajshoz? . . .

Zoltán felnevetett.

— Az egyik barátom orosz. Nos, igen . . . Orosz fogoly. Imádja a szardiniát, csak az a baj, hogy dobozát úgy kezeli, mint majom a kókuszdiót, egyenesen a szájához veszi és szürcsöli.

— Milyen jónevelésű ember lehet. De most, bemehetek a hálósobába úgy-e, hogy lemossam ezt a piszkot?

Zoltán új gyanúval terhelve, oldalvást figyelte:

— A hálósobámba? — mondta nevetgélve és hirtelen az ajtó elé állt. — Nem. Oda már nem!

Márta fia szemébe szegezte tekintetét.

— Nem kívánok indiszkrét lenni, de . . . Mivel összes vendégeid a hálósobádon át *kellett*, hogy távozzanak, úgy hiszem, nincs benn senki . . .

— Nem jól hiszed, drágám . . . Különben — és itt Zoltán is kiegyenesedett és anyja fölényes nézését kihívó hetvenkedéssel viszonzta. — Különben, ha olyan nagyon éget a kíváncsiság . . .

— Engem?

— Nem jól áll neked a tettetés, hagyd abba, kérlek. Nos, hát igen . . . Megházasodtam . . . Akarod látni a . . .

Kezét a kilincstre tette, de Márta hozzákaptott és visszatartotta.

— Hogy mondod? Megházasodtál? Te? Anélkül, hogy nekem . . .

Felkiáltása oly őszinte megdöbbenést árult el, hogy Zoltán megenyhülve mentegetőzött :

— Biztos voltam abban, hogy ellenezni fogod és ezért jobbnak láttam . . .

— Ki az a nő? Hogy hívják? Honnan ismered?

Márta kemény hangját fia ismét kihívásnak minősítette :

— Látod, mamszi, ez mind olyan kérdés, amelyre sokkal könnyebb nekem ma már, az anyakönyvvezető után felelni, mint lett volna az anyakönyvvezető előtt, Ám, szófogadó fiúhoz illően, pontról-pontra megadom a választ. Hogy kicsoda? A Tabarin nevű világszínpad első balle-rinája . . .

— Tehát : táncosnő?

— Ma már nem. Az volt. Üres idejében. Mindig csak üres idejében. Neve? Dusinka. Várj csak? Igen : Hazdrucsek Dusinka.

— Micsoda nemzetbeli?

— Ki tudja? Ki kérdi? Szép. Okos. Nemzetbeli? Ugyan mamszi, 1918-ban ki kérdez még ilyen maradiságot? Békét akarunk és új rendet. Aki velünk tart, ha orosz, ha cseh, ha zsidó, ha szerecsen, az a mi nemzetbélünk . . . Igenis. Az...

Mártában forrt a harag és felháborodás, a keserűség, a kétségbeesés, de mindent tudni akart, s ezért nyugodtságot erőltetett magára.

— Kérlek, Zoltán — mondta halkán — most nem a politikai véleményedet akarom hallani, de feleletedet kérem harmadik kérdésemre : honnan ismered?

— Nem mindegy az is? Tabarin? Bar? Amit parancsolsz. Hisz te valószínűleg egyiket sem ismered. Feleségem, — már nem használ semmit a felszisszenésed, drága mamuska ! mert igenis a feleségem két évvel ezelőtt került Budapestre. Egy angol tiszt csempészte be. Jó barátom volt. Amikor elutazott, öt hónappal ezelőtt, megígértem, hogy elveszem. Szerződése volt a Tabarinban, s mint ide-

gennek, sok kellemetlensége lett volna a rendőrséggel...
Míg így...

— Értem. Tehát idegen. Valószínűleg ellensége a hazádnak...

— Haza?! A világháború negyedik esztendejében?...
Haza?!...

— Zoltán!... De hagyjuk. Ha jól értettem, egy angol tiszt...

Zoltán most már örömét lelte anyja zavarában, sértődésében, vergődésében. Túlzott cinizmussal, tréfálkozva dobta feléje:

— De mamszikám!?!... Csak nem képzeled, hogy ma a feleségideál, a szűz!?

Márta érezte, hogy szemhéjától a körme hegyéig mint vörösödik.

— Nem? Hát akkor mi az ideál? — hebegte, a földre nézve.

— Elhódítani. Egyedül az enyémmé tenni azt, aki százé volt, s akire ezrek várnak... Érted?...

— Nem. És nem is akarom.

Mártának alig volt annyi ereje, hogy bútorokat, falat végigtapogatva, a folyosóra vonszolja magát. Zoltán ösztönszerűen hozzá sietett, hogy átölelje, de anyja szelíden eltávolította:

— Hagyj menni, fiam.

— És Dusinka?... Úgy hiszem, most már kész az öltözéssel. Behívom.

— Nem. Most nem... Talán soha. Nem tudom...
Nem tudom...

Ott ült a kocsiban megint, félig alélt volt, s mégis csupa rémlátás, csalódás és kétségbeesés... Egy szót morzsolt össze-összekoccanó foga között újra és újra csak egyet: temetek... temetek...

Mikor a szállodához ért, még látott egy szeretett arcot feléje hajolni, még érezte, hogy két erős kar emeli ki a kocsiból:

— Mártám?! Szerelmem! Mi történt?...

De erre a feleletet csak órák multával adhatta meg.

Egyelőre, halálhoz hasonló ájulással vitték fel a szobájába, fektették ágyára és hívták hozzá Budapest legelső orvosait.

— Természetesen nem szólt Zoltánnak a mi kettőnk elhatározásáról? Úgy-e, nem? — kérdezte Szentendrey, mikor másnap dél felé annak a szörnyű látogatásnak összes kínzó részletét újra végigszenvedte Mártával.

Megnyugtató fejrázás volt a felelet.

Mikor pedig Márta felkelhetett, Szentendreynek volt rá gondja, hogy minden készen legyen az esküvőre. Ennek megtörténtével, mivel utazni nem lehetett, a határ mindenütt zárva volt, egyenesen Hódrétre mentek. Jó is volt ez így, mert a Márta jelenléte megmentette az októberi forradalom romlásától a házat, kertet és a kastélyban lakó bérlők vagyont, életét.

Aztán? Néhány hónapi nyugalom? Nem. Csak a rettentő izgalmakat követő és megelőző elcsitulás. Az sem az egész országban, hanem csak az események sodrától távoleső kis falukban, pusztákon. Így Hódréten, ahol Márta és Ádám lehetőségig elzárkoztak a külvilágtól, hogy csakis egymásnak éljenek.

A Zoltán-ház szobáit valóságos télikertté varázsolták. Ez is hozzájárult ahhoz a derűsen békés légkörhöz, mely otthonukat annyira jellemezte. Nem volt abban részükről semmi tudatosság, semmi akarás, egyszerűen azért volt ez úgy és nem másképpen, mert lényükből indult az ki, mint madárnak a hangja, virágnak az illata, napnak a sugara.

És hogy élvezték azt a szép kis otthont!

Mégse nagyon beszéltek, még kevésbé gyügyögtek mind e kincseikről. Ösztönösen érezték, hogy a szó, ha még olyan lelkes, ha még olyan őszinte is, mégis banalizál, kivált, ha gyakran ismétlik. Aztán, miért szavak felaprózására bízni azt a csodás hangulatot, amely mintegy éltető elem áramlott, áramlott minden póruson át tudatukba, tudatalatti megérzéseikbe, mintha csak maga a boldogság delejezné őket.

Mária? Péter? A gyermekek? A vergődő haza? A gyes seblázban őrjöngő egész emberiség? Hogyne! Törődtek minddel. Segítettek, ahol lehetett. Megosztottak velük

örömet, aggodást, bánatot. Életüket is adták volna mind-
egyikért, épúgy, mint eddig. De azért úgy érezték mégis,
hogy az az érzés, mely mindkettőjüket egymáshoz köti,
az létük alapja, megmagyarázója, jutalma. Az a Minden
és minden egyéb csak : Részlet. Még a Zoltán iránt táplált
kiírthatatlan szeretet is, bánat is . . .

*

Egy novembervégi esős alkonyaton azonban nagy izgal-
mat keltve tört rájuk a hódréti harang váratlan zúgása.
Rögtön tudták, hogy a fenyegető árvíz miatt verik félre,
hisz napok óta ők is, három falu népe is, minduntalan a
gáthoz vándorolt és tanakodva, aggályoskodva nézték,
mint ostromolja a megáradt folyó a magas töltést? — Ha
átszakadna ! — hallatszott az ijedt suttogás, a rémlátó
hangos feljajdulás itt is, ott is . . .

— Ha átszakadna, tulajdonképpen mi is lenne? —
kérdezte Márta az egyik mérnöktől, mert akkorára már
éjjel-nappal őrség állt készenlétben.

— Hogy mi lenne, méltóságos asszonyom? Attól függ.
Ha túloldalon törné át a víz, csak a cseresdi határt öntené
el. Csupa zombék, legelő, annak tehát ilyenkor nem nagy
baja esnék. De ha erre felé zúdulna ránk a veszedelem,
akkor bizony Zimokháza és Mikefalva rossz helyzetbe ke-
rülne. Nagyon is !

Márta most, hogy a harangot meghallotta, rögtön erre
a két falura gondolt. Hányszor lovagolt vagy kocsizott
oda régi időkben. Az egyikben nagyon szép fejtős kendő-
ket szőttek, a másikban órákig elnézte egyik-másik faze-
kas munkáját. Zimokháza? ! Mikefalva? ! De hisz erős a
gát, biztatta magát és mondta később a mérnöknek, akivel
siettükben találkoztak. Mire az, tarkóját vakargatva
dünnyögve felelt : Erősnek erős. Nem is ott a veszedelem,
hanem hogy akárhogy vigyázunk, valami gazembernek
mégis sikerülhet azt átvágni.

— Átvágni? ! Lehetséges?

— Ha jól megfizetik . . . Történt már ilyesmi másutt
is. De most mégse tessék aggodni, mert résen vagyunk !

Márta meglepve nézett utána :

— Erre sohasem gondoltam . . . — mondta magában, de aztán másfelé terelődött figyelme.

Ott állt Ádámmal a gát tetején, a nádfedelű messze látó védelmében és nézte a fáklyák vörös fényétől fantasztikusan megvilágított, a sötét éjtszaka feketeségéből előtörő szürke víznek rohanását, kavargását, vad felzúgását. Percről-percre fokozódni látszó, dübörgő ostromát. Már csaknem lábbal érinthette volna. Meddig nő reggelig? . . .

Elrendelte, hogy bármi történjék is, hajnalban tegyenek neki jelentést.

Johanna gyertyával kezében — adott időre — pontosan megjelent és a nemalvástól vacogva azt suttogta :

— A víz egy arasznyit apadt . . .

— Milyen boldog lehet a kis mérnök ! — mondta Márta Ádámnak, akihez benyitott, hogy közölje a jó hírt. Aztán visszasietett ágyába és talán sohasem volt édesebb álma, mint azon a derengés nélküli, síróra álló novemberi hajnalon.

III. FEJEZET.

Március 21. A bolsevizmus uralomrajutása. Márta és Ádám biztonságban tudták magukat. Az egész Hódrét velük tartott. Boglárkő szintén kívül esett a veszélyeztetett körzeteken. De — Zoltán? Mi van vele? Márta még férjének se merte említeni félelmeit, mert hogyan vallja be, hogy fiát nem a bolsevikektől, de magától a bolsevizmustól félti?

Szerencsére ez az idegekbe maró aggodalom nem sokáig gyötörte, mert április első hetében sürgöny jött Máriától: «Zoltán nagyon megtörve ma ideérkezett. Levél megy» . . .

Mi történhetett? Menekült? Csalódott? Ha ezt remélni lehetne !

Márta legszívesebben rögtön vonatra ült volna, de a gát innenső oldalán vörös katonák, a tulsón pedig cseh különítmények portyáztak. Nem volt tanácsos a hódréti házat üresen hagyni. Szentendrey különben is amellet

érvelt, hogy a Mária levelét minden körülmény között be kell várni. Másnap kezében is volt az is. A Mária meghitt kis konyhaszolgálója hozta a konytyában. Postára nem lehetett volna bízni, így azonban baj nélkül megérkezett.

«Ne aggódj Zoltán betegsége miatt, drága egyetlen mamszikám — írta Mária szokott közvetlenségével —, inkább kimerült és összetört a szerencsétlen és inkább lelkileg, mint testileg. Péter és én azt hisszük, máris a gyógyulásnak jele, hogy idáig jutott. Bár így volna. De remélem, hogy így is van, mert irtózva undorodik a közelmulttól. Azokra az ő híres apostol barátaira minden rosszat mond. Átkozza őket nyakra-főre, mert meg van róla győződve, hogy egyszerűen gyilkosok valamennyien, akik benne cinkostársat véltek találni. Így volt-e? Nem tudom. Ismered Zoltánt. A képzelete sokszor igazágtalanná teszi, most talán annál inkább, mert minden keserűségnek nem ők az okai, hanem — Dusinka . . . Bocsánat! Róla kellett volna mindenekelőtt írnom. Zoltán őmiatta hiszi azt, hogy elveszítette a földet a lába alól. Péter meg én, éppen ellenkezőleg, azt hisszük, hogy most fog igazán talpra állni! Most, hogy az az aljas kis démon nem hipnotizálja többé. Mert ennek vége. Hallod mamszikám? Örülj velünk: vége, vége, vége! Dusinka nincs többé. Dusinkát egy népbiztos elszöktette Zoltántól. Szerinte apostol barátainak a segítségével. Szóval nincs. Egy kósza hír úgy mondja, hogy autójuk felborult valahol Szolnok körül és ők ketten — már mint Dusinka és a népbiztos — egy árokban lelték a halálukat. De Péter és én ezt nem hisszük, mert ez túlszépen hangzik. De akár él, akár nem, tény, hogy a bolsevik bíróság — vagy minek hívják — «törvényesen» elválasztotta Dusinkát Zoltántól. Mindennek pedig az a haszna, hogy Zoltán fehérebb a krétánál, fehérebb a hónál. Ahogy Péter meg én a bosszantására tréfálva mondjuk: fehérebb a patkányméregnél. Tény, hogy most arról fantáziál, hogy milyen jól nézne ki egy egyenes országút, amelyen végignézve: minden egyes telegráfpóznán egy-egy bolseviket látna lógni. De persze, ezt csak mostani

vergődése mondatja vele, mert csodálatosképpen igazán szenved, igazán búsul az után a nemzetközi kis — mondjuk: — boszorkány után.

Tudom, hogy most nem hagyhatod el Hódrétet, Zoltán pedig nem mehet oda, de úgy-e mamszikám, megbocsátasz neki? Kérlek . . . kézcsókolva sírva, ölelve kérlek, — bocsáss meg neki!»

Márta kezeiből kihullott a levél. Megbocsátani? De mennyire! Egész szívéből. Rögtön. Hiszen mennyivel könnyebben esik neki szeretetet adni, mint haragot tartani! És . . . Ki tudja? . . . Ha akkor nem Zoltán vallja be, hogy házas, hanem ő mondja meg, hogy férjhezmenni készül . . . Ki tudja, nem tört volna-e meg akarata a fia féltékeny haragján? . . . Ki tudja, végeredményben nem Dusinkának köszönheti-e jelenlegi nagy boldogságát? . . . Különös mérnök a Sors, nem szereti az egyenes utat. Öröme a kacskaringósban telik, sőt legszívesebben útvesztőket épít.

Még aznap írt fiának. Ott lüktetett a szíve minden egyes szóban. Mikor jössz? De nagyon várlak! — ezzel végezte. Mégse jött az a felelet, amit remélhetett. Zoltán megköszönte ugyan a kedves meghívást, alá is húzta azt, hogy hálás érte, de a boríték címezése elárulta duzzogó, kérlelhetetlen hangulatát, mert ime ekként volt az megfogalmazva: «Méltóságos özvegy Rombay Pálné, ezidőszent Szentendrey Ádámné úrnőnek.» Márta megértette és nem hívta másodszor.

Még néhány hónap folytonos remegés és utána, soha nem szűnő gyötrelmem: Trianon. Hódréttől két kilométernyire a gát túlsó oldalának mentén az új határ. Cseh zsandárok őrzik s ha olykor-olykor puskaropogás veri fel a csendet, a hódréti, a zimokházi, a mikesfalvi magyar anyák keresztet vetnek és szigorú szóval tiltják gyermekeiknek, hogy a víz partjára menjenek játszani. Hát még fürödni! . . . Az egyenesen istenkísértés lenne.

De mégis, nagy lassan, nagy nehezen megnyílnak az országok és utazhat, aki teheti. Leghamarabb Olaszország engedi be a magyarokat. Szentendreyék az elsők, akik

kihasználják a lehetőséget. Útjuk célja — mi is lehetne más? — mint Portafino. Olyan merészek, hogy meg merik tenni ezt a multba visszanyúló — látogatást és olyan boldogok, hogy nem bánják meg, hogy megtették, sőt ellenkezőleg. Amit hajdan, ifjú szemmel, meg sem láttak, az most még gazdagabbá teszi életörömük aratását. Autót vettek és csaknem egy évig barangoltak Sziciliától Velen-céig. Itt időzve, amonnan vígan menekülve, ahogy éppen kedvük tartotta. Aztán: Anglia. Mártának teljesen új világ. Ádám boldogságát tetézte, hogy ő lehetett a cicerone képtárban, múzeumban s a kertek kertjében: Kewban. Mint két szünidő alatt kóborló iskolás diák, úgy örültek minden szépnek, különösnek.

London egyik külvárosában óriási mulatóra — valamilyes «Luna-park»-ra — akadtak. Ebben céllövő bodé vonta magára figyelmüket.

— Van kedve kipróbálni az ügyességét? — kérdezte Szentendrey.

Márta nevetve bólintott s már kezébe is vett egy pisztolyt.

— Nem inkább puskát? — vélte Ádám. — Pisztollyal sokkal nehezebb. — Márta tréfás sértődéssel vágott vissza:

— Éppen azért. Valaha nagyon ügyes voltam. Zolti bácsi büszke volt reám. — S már kezébe is vette a pisztolyt. Célzott. Csak egy félujjnyit hibázott. Ez bosszantotta, annál inkább, mert Ádám ötször vagy hatszor célba talált.

— Nem hagyom ennyiben — makacskodott Márta és újra célzott, most már szerencsével.

— Hódrétre érve, rögtön rendelünk céltáblákat. Jó? — mondta, mikor ismét kocsijukhoz indultak.

— Parancsára, asszonyom...

Szentendrey egyetértőleg szorította karját a karjához. De mikor egy hosszabb párizsi időzés után végre visszaérkeztek Hódrétre, teljesen megfélelkeztek a wembleyi céllövő bódéről. Csak évek multával juttatta azt eszükbe egynéhány ott vásárolt levelezőlap, melyet sok száz más-sal Márta egy rég lezárt fiókból ásott elő egészen véletlenül.

Egyszerre előttük állt az egész vásár. Az egész jelenet.

Egyben visszavarázsolódott akkori hangulatuk emléke. Azé, amely az a sok, formában, színben, emberben, nyelvben körülöttük nyüzsgő idegenszerűség között olyan jólesően fokozta az összetartozandóságuk boldogító érzését.

— Hálátlanok voltunk! — nevettek most össze és még aznap megrendelték a pisztolyokat, céltáblákat. Aztán, az ujonnan megtervezett játszótér sarkán, ahol tenisz, croquet, karikadobó, kugli és egyéb öröm várta a gyermekek és unokák beígért érkezését, megépítették annak a wembleyi céllövő bódénak, ami kívülről egy szép kis kerti ház volt, a pontos utánzatát. Márta és Ádám sajátkezűleg állott neki, hogy belsejét kifessék. Márta — háttérnek almafát festett, szép aranyalmákkal.

— Gondolja, hogy a színüket eltaláltam? — kérdezte.

— Ha magának volnék, egy kis okkert még kevernék bele.

— Hát most?

— Kitűnő.

— Nos akkor rajta. Előre!

Este holtfáradtan, de megfiatalodva, életörömmel telve ültek a nagy hársfa alatt. Márta az ujján számolva mondta:

— Már négy esztendeje... Tudja Ádám, hogy tíz nap múlva négy esztendeje annak, hogy megesküdtünk?

Ádám közelebb húzódott, aztán halkán és inkább csak a szemével mosolyogva kérdezte:

— Igazán nem bánta meg soha?

Márta azzal a tengerhez hasonló szemével, melynek szürkészöld mélységeit az idő még most sem bírta megfosztani mindent meglátó, megértő, lelkes ragyogásától, hosszan nézett legjobb barátjára, második énjére. Még halkabban jött ajkáról a válasz:

— Csak azóta élek.

IV. FEJEZET.

Zoltánról ismét nyugtalanító hírek érkeztek. Nem Mártához, akit néma megegyezéssel úgy Mária és Péter, mint Szentendrey, kivált Szentendrey, a szerető gondnak kétszínűsködésével védtek, őriztek mindentől, ami szo-

morúságot, vagy éppen gyötrelmet okozhatna neki. Ők maguk azonban arról tárgyaltak, arról suttogtak, arról irtak egymásnak, hogy Zoltán ismét fülig van az adósságban, pedig amint ragyogó készültséggel letette az utolsó vizsgát, rögtön alkalmazást nyert a földművelésügyi minisztérium vízügyi osztályában. Ma már akkora a fizetése, hogy tisztességgel megélhetne belőle, annál inkább, mert anyja még mindig tetemes zsebpénzzel látja el.

— Miért költ ilyen nyakra-főre? Hiszen semmiben sem találja örömét? — tünődött egyszer Mária, mire férje nevetgélve vonogatta vállát:

— De hisz valószínűleg, éppen az viszi a prédálásba, hogy folyton keresve keresi az életörömet, ami végre-végre örök meghasonlottságából kimentené. Vannak ilyen rosszul számítók. Sokkal nagyobb számban vannak, mint gondolod! — Aztán szerelmesen magához ölelve szép feleségét, tréfálkozva súgta a fülébe:

— Tulajdonképpen mindennek te vagy az oka. De persze!

— Hogyan?

— Hát úgy, hogy mint az idősebb, mindent, ami jó és kedves, elharácsolnál előle. Neki csak azt hagytad te kis gonosz, ami selejtes.

Mária egyazon pillanatban felkacagó támadással esett neki:

— Ezért a csúnya meggyanúsításért most kikapsz! — fenyegetőzött, s máris, mint két egészséges, fiatal párdúc, birokra menve, kergetőztek végig-végig a szobákon.

Az ikrek akkor nyitottak reájuk éppen, mikor hemperegve küzdtek a bajnokságért. Péter jobban ismerte a birkózás szabályait, de Mária ügyesebb volt. Ezért most is ő győmőszölte a férjét teljes erőből. Ám mégis ő kiáltott oda kislányának, tettetett jajgatással:

— Márta! Gyere hamar, segíts szegény anyádon!

— Én isz! Én isz! — lelkendezett boldogan Ádám és most már négyesben gyürkölték egymást, nagy hahoták között.

Talán éppen ezalatt érkezett Hódrétre a Zoltán sür-

gönye, melyben ez állt: «Hivatalos ügyben közeledben. Szabad-e Hódréten laknom egy-két napig?»

— Ostoba gyerek! — mormolta Márta mosolyogva és sietett válaszolni: «Szeretettel, tárt karokkal várlak.»

Csak amikor a távirat elment, jutott eszébe, hogy mennyi szívdobogástól, izgalomtól kíméli őt meg az a körülmény, hogy fia érkezése olyan időre esik, amikor Ádám távol van hazulról. Hiszen Zoltánnál sohasem lehet tudni, milyen sértő szavakra, vagy éppen durván kihívó viselkedésre ragadtatná el magát. Micsoda kínos helyzetek állhatnának elő mindhármukra nézve. De így? Sértő göröngyök helyett síma bársonyon lépkedhetnek. Egy régóta sóvárogva várt, remélt és milyen szépnek, milyen boldogítónak elképzelt vágya fog teljesülni újra. Márta felvillanyozva járt-kelt kis birodalmában. A vendégszobát szellőztette, rendezte.

Tárgyalt a szakácsnéval. A városkába kocsizott, hogy ott mindenféle elképzelt jókat összevásároljon. Kertjének virágait könyörtelenül dézsmálta és helyezte utánozhatatlan művészettel szebbnél-szebb tartókba.

— Mintha egy királyt tetszenék várni, — mondta elismeréssel az öreg Johanna.

Mire Márta jókedvű felkacagással felelt:

— Egy királyt? Az semmi! De van ám annál még nagyobb úr a világon: egy kiskirály. Nos, én most azt várom...

Az autó kúrtszava máris a kapuban találta.

Ösztönösen egymáshoz sietéssel ölelték, csókolták egymást.

— Kis fiam!... Egyetlen kis fiam! — ismételte Márta telhetetlen örömkítőréssel, mire Zoltán esetlen, erőltetett kézmozdulattal veregette az anyja vállát, hátát.

— Mamszikám, jó mamszikám.

De valahogy mégis kihallatszott abból a becéző szóból, hogy rég megszűnt az egy fogalomnak kifejezője lenni. Nem lüktető szívből jött az spontán megnyilatkozással, de valahonnan, porlepte emlékek herbáriumából kotorásztá elő szintelenül, szárazon.

Márta is kiérezte ezt, de azt fia félszeg bizonytalanságának, rég idehajazárásának próbálta betudni.

Hogy ezen túlsegitse, maga mellé ültette a pamlagra és a hajdani gyengéd babusgatással simogatta kezét.

— Nem is képzeled — mondta derűs melegséggel —, nem is képzeled, mennyire örültem sürgönyödnök.

Aztán, hogy fia csak néma kézcsókkal vette ezt tudomásul, ezt kérdezte :

— Mondd csak, hogyan kerültél haza? Hivatalból erre a vidékre küldték ki?

— Igen, — szólt végre Zoltán. — A gát több helyen javításra szorul, azt kell átvizsgálnom, hogy jelentést tehessek.

— De jó !

Hogy Zoltán megint nem felelt semmit, hallgatás állt be közöttük. Mártának száz kérdés és közölni való rajzott az eszében, de valahogy egyiket se merte kimondani, mert hátha éppen azzal nyit utat azokhoz, melyeket legjobban vágyik elkerülni? Valószínűleg fiának is ez bénította meg a nyelvét. Ezért, amikor valamelyikük az időre tett megjegyzést, Márta idegesen állt fel és sétát indítványozott. Zoltán kapva-kapott rajta, s most már egymásba karolva, vidáman, nagy tehertől szabadulva indultak. Útjuk a kerti ház mellett vezetett.

— Hát ez mi? — kérdezte Zoltán.

— Gyere, nézd meg. Ugy-e, mulatságos? — nevetett Márta.

Zoltán szórakozottan vett kézve egy pisztolyt. Célzott. Letette. A szerte heverő töltényekre nézett.

— Mennyi pénz fekszik ebben a haszontalanságban — nevetgélt.

— Mondd, hová akarsz menni? A gáthoz?

— Úgy hiszem, hogy mióta a nagyház és kert bérbe van adva, nincs is más hely, ahová mehetnénk? — dünyögte Zoltán.

— Körülbelül — felelt Márta. — És ezt sokszor fájlalom.

Fia őszinte csodálkozással nézett reá :

— Fájjalod?

— Hogyne, amikor minduntalan cseh határőröket vagyok kénytelen látni a túloldalon.

— Vagy úgy?

V. FEJEZET.

Még egy nyár, egy ős és egy tél. Kettesben. Boldogan. Tavaszra egy nagy utazást terveztek Spanyolországba. Egy egész kis könyvtár kitelt volna a könyvek, rajzok, térképek halmazából, amelyeket az útrakészülődésben összegyűjtöttek. Ádám Velasquez képeiért lelkesett, Márta Goya falkárpitjaiért. A sevillai pathiók Alcazar, granadai Alhambra, de talán mindennél jobban az ottani Generaliffekertek, melyeknek már csak elképzelése is, mintha tündérkezekkel húzta, biztatta volna őket, hogy induljanak.

— Életem vágya fog teljesülni — mondta Márta —, amikor az első forsytia-ág bearanylik majd az ablakon.

— Előbb azonban Boglárköre kell még mennem, de nézzük csak... Igen. Ma szerda... Csütörtök... igen, holnaphoz két hétre... Jó?...

— Igen! Nekem is lesz még tíz-tizennégynapi dolgom.

— Talán Budapesten találkozunk, ahol a vizumok, útlevelek, autó-triptikek megszerzése esetleg utolsó percig dolgot fog adni.

— Csak az eső ne esnék folyton.

— Fürdeni fogunk napsugárban. Igérem. Senki sem lesz ott boldogabb — mint — te meg én.

— Te meg én! — kiáltotta vissza Ádám tréfásan, fiús jókedvvel lengetve kalapját, amikor a vasúthoz indult.

Márta viszonzásképpen hirtelen azt a térképet kapta fel a mellette levő kerti asztalról, amelyet az autó előállításáig tanulmányoztak s azt lobogtatta vígan, magasan a feje felett, mint egy zászlót. Mindkettejüket annak a szép utazásnak előre örvendezése, mintha száz új aranyszállal kötögette volna össze.

— Két hét... Hosszú nagyon — mondta magában Márta.

— Két hét, de majd csak eltelik — biztatta magát Ádám. Leveleik pedig nap-nap után érkeztek, mentek, telve tervekkel, megbízásokkal, örömmel, bizalommal, egymásnakélésük megnyilatkozásával.

— Csak az eső állna már el. Minden tavaszi virág tönkre megy . . . — írta Márta első levelében. A másodikban már a Badallóról panaszkodott, amely rohamosan árad. A harmadikban mellékesen megemlített annyit, hogy Zoltánt alkalmasint Hódrétre vagy a közelbe küldi az árvízmentesítőtársulat.

Egy másikban dicsérte a gátat, mely hála a mult tavaszi javításoknak, minden veszélyt kibír. «Ezért — bármit is írnának a lapok — egészen nyugodtan végezheti dolgait édesem, mert szó sem lehet bajról, annál kevésbé, mert, ha valahol áradás fenyeget, úgy az csak a túloldalon várható, ahol most a cseheknek emiatt fáj a feje, ha fáj . . . Mert hisz ottan csak legelők vannak, azoknak pedig ilyenkor még tán használna is egy megiszapodás.»

«Zoltán . . . úgy hallom, megérkezett, — állt a tizedik levélben. Most tehát egészen biztos, hogy Hódrét, Mikefa és Zimokházának népe teljesen hiába aggódik, mert ha valaki, úgy ő tudja a mesterségét. Ezt nem egy elfogult anya mondja, de főnöke is, aki szintén itt járt, de elment, miután átadta a munkát — mint mondotta — «a legzseniálisabb mérnöknek, méltóságos asszonyom. Igazán büszke lehet a fiára!» Úgy-e Ádám, megérti, hogy ez a sok jó kikéredkedett a tollamból? Bocsássa meg, hiszen ezzel a legutolsó felhő is eloszlott a mi kettőnk spanyol egéről. Még három nap, aztán indulunk! Úgy-e Életem? De jó. De jó! De nagyon köszönöm ezt a sok jót, ezt a mindent, amiért a szíve telisden tele van hálával, a maga Mártájának!»

Másnap hiába várta a tizenegyedik levelet Szentendrey. Valószínűleg Márta már nem tartotta érdemesnek az írást, mivel maga fog megérkezni holnap vagy holnapután, — magyarázta Máriának, aki egész családjával Budapestre utazott, hogy elbúcsúzhassanak a nászutasoktól, — ahogy ők mondták.

Másnap azonban Márta helyett sürgöny érkezett. Min-

den szava hasonlatos az olyan ügyetlen, vagy kegyetlen, vagy szerencsétlen kézhez, mely egy rántással leejti, izzéporrá töri a ház legféltettebb, üveg alatt őrzött kincsét.

Mert, mialatt Szentendrey teljesen útra készen feleségét percről-percre várta, ott lenn, az áradással fenyegető Badallo parjánál, ez történt :

Márta kora reggel óta rendezett és rendelkezett. Szobákat takarítottatott és zárt le. Éléstárát vizsgálta apróra át. Hosszabb utazások előtt mindig így cselekedett, mert még a távoból is szerette házát példás rendben tudni. Mikor már az utolsó befőttes üveg is a helyére volt téve, jókedvvel szólt oda Johannának :

— Tudja, hogy majdnem megfeledkeztem a kerti házról, pedig ott is tenger holmi van még szanaszéjjel. Úgy, ahogy a Szentendrey-gyermekek hagyták egy hónappal ezelőtt. Most persze megyek rögtön. Hol is a kulcsa?

Johanna sietett érte. Mialatt oda járt, az inas meglepett arccal jelentette, hogy az öreg Borostás Lidi mindenáron öméltóságával akar beszélni.

— Nem érek rá. Mondja kérem, hogy előre is megigérem kérése teljesítését, feltéve, ha teljesíthető, hanem . . .

Csakhogy az öreg anyóka máris ott állt az ajtóban és türelmetlenül, össze-összeborzongva, mintha fáznék, motyogta :

— Sürgős az ügy nagyon . . . — És intett az inasnak, hogy hagyja el a szobát. Aztán odasúgta Mártának :

— Mert nagy baj van lelkem, nagy baj.

— Halljam.

— Az úrfi . . .

Márta ijedve kapta meg a csontvázzá aszott kart.

— Nem úgy, ahogy gondolni tetszik. Él. Ép és egészséges. Szép is, nagyon szép . . . — De mit ér az, ha . . . Azt mondják, baj lesz a gátnál.

— Baj? Hogy értsem?

— Hogy . . . Az úrfi . . . Már csak úgy hívom, ahogy gyerekkorában hívtam : az úrfi . . . Valamiben törí a fejét.

— Persze, hogy törí. Ilyenkor nem is nézheti csak úgy bambán azt a megbolondult Badallót.

— Igen ám, de . . . Azt mondják . . .

— Elég ! Nem akarok hallani egy szót sem ! — kiáltott Márta és az ajtóra mutatott. — A maga szeme, hangja, mind-mind úgy csillan, úgy hangzik, hogy valamelyes szörnyű vádat sejtek a fiam ellen . . . Hát azt nem . . . — s megragadta az erőtlen kezét, a kijárat felé lódította az öreg asszonyt. Lidi sírva fakadt :

— Én csak jót akartam. Isten a tanum, csak kérni jöttem, hogy az úrfi cáfolja meg, amit . . .

— Ki ne mondja ! Megtiltom. Érti? Megtiltom, hogy malomalatti pletykákkal lopja az időmet. Meh . . .

Éppen akkor lépett be Johanna a keresett kulcsokkal. Márta felizgatva, elfehéredve, remegő ajakkal, türelmetlen idegességgel nyujtotta a tenyerét érettek.

— Sietnem kell, hisz máris alkonyodik — szólt vissza a küszöbről és a kijáratához indult.

Nagyon fel volt ingerülve, elsősorban az öreg Lidi ellen.

— Bár lehet, hogy meghibbant az esze — jártatta gondolatait, de még kettőt sem lépett, mikor az előszobában csaknem összeütközött a tiszteletes úrral.

— A keti házban kell széjjelnéznem — mondta hangosan. — Megbocsátja, nemde, tiszteletes uram, ha arra kérem, jöjjön velem és útközben . . .

De Léthay Ábrahám nagytiszteletű úr szomorúan nemet intett és azt felelte :

— Ami mondandóm lenne, jobb szeretném a szobában, négyszem között . . .

— Ahogy kívánja . . .

— Méltóságos asszonyom, tudja ügyebár, hogy mindig nagy tisztelet, hogy úgy mondjam, szeretet kötött a méltóságod becses személyéhez és családjához.

Márta titkon karperecórájára vetett egy pillantást.

— Tudom, nagytiszteletű uram, tudom. Mivel szolgálhatok?

— Szomorú az én szívem . . .

— Kérem, mondja, mi hozta ide. Nincs időm . . . Még ma, az éjjeli vonattal el szeretnék utazni . . . Ezer a dolgom addig, most is éppen indultam a játékszereket átnézni

és a férjem browningját elhozni, mert félek, megrozsdásodik abban a kerti házban . . .

— Értem, méltóságos asszonyom, értem . . . De nehéz az én helyzetem nagyon . . .

— Akkor miért . . .

— Mert a kötelességem, asszonyom! — s a hajlotthátú öreg ember kiegyenesedett. Egyszerre egy fejjel magasabb lett, mint Márta.

— Meg kell, hogy mondjam, mert elejét kell, hogy vegyük egy szörnyű vádnak, amivel Zoltánt, egykori szeretett tanítványomat, illetik.

— Vád? Micsoda vád?

Léthay egy szék támlájába kapaszkodott, hogy elbírja a terhét. Még így is megingott, amint halkán, nagyon halkán mondta :

— Zoltán idegen munkásokat hozott magával . . . Azokkal járkal egész nap a gátnál . . .

— Csak ennyi? — Márta fellégzett. — De mondja kérem, mi ebben olyan borzasztó? Olyan országra szóló . . .

— Hát éppen az. Országra szóló — ha igaz, amit sutognak, hogy azok a munkások nem magyarok . . .

— Hát aztán? Biztosan kiváló szakmunkások. Lehet, hogyha még most nem is, de reggelre olyanokra lesz a fiamnak szüksége . . .

— Lehet. Csakhogy azok a munkások csehek . . .

Mártát ez a szó a földhöz szegezte. Most már leste, várta a tiszteletes szavait :

— Csehek! . . . Micsoda könnyelműség Zoltántól! Pedig tudhatta volna, hogy ez a falusi nép rögtön kész lesz a gyanúsítással . . .

— Ebben igazat adok önnek — hagyta rá Márta. — Úgy hiszem, még ma beszélhetek vele, hiszen még nem is láttam, mióta a környékre érkezett. Üzentem neki, hogy az éjjel utazom, ezért biztosra várom . . .

A nagytiszteletű úr kezét csókolt :

— Boldog leszek, méltóságos asszonyom, ha világságot derít erre a szerencsétlen ügyre és remélem, hogy

vasárnap a szószékről feddhetem meg nyájamat, amiért egy hitsorsosunkat alaptalan gyanúval illették.

Márta elgondolkozva nézett utána, aztán lassan elindult újra a kerti ház felé. Pedig már nem is nagyon tudta, hogy miért akart oda menni, de azért mégis ment, mert arra gondolt, hogy az a ház közelebb esik az országúthoz, amerőről Zoltánt várta. Aztán meg, ott senki sem hallhatja a beszédüket.

Kinyitotta az ajtót, felcsavarta a villanyt. Mennyi derűs órának emléke fogadta! Ott az a labda a karosszék alatt, a kis Márti kezéből gurult el s mivel a búcsúhaboskávét éppen behozták, elfeledte előkeresni. A ping-pongasztalnál még ma is látszik, hogy milyen erős csatát vívott Mária és Péter.

— A kis háló, úgy emlékszem, egy helyen el is szakadt... Igen... Itt... Mert Mária gyakran túl erélyes a mozdulataiban... Régen azt hittem, akaratóban is... Úgy indult... de ma már, egyetlen vágya, hogy férjének tessék... Kedves, jó, okos kis leányom! Milyen jó lesz holnap, mert fogadok reá, hogy Budapesten vár reám... Holnap... De jó lesz holnap... De ma? Miket is beszélt össze a tiszteletes is?... Lidi is?... Ejh... Fecsegések...

Közben fiókokat nyitott, zárt. Most a céllövészethez vezető ajtót nyitotta fel, annak a túloldalán egy polc állott, amely az átlépést lehetetlenné tette. Ezen Flaubertek, elhasznált és érintetlen töltények nagy összevisszaságban. Túltan az erősen átlyuggatott céltábla. Márta büszkeséggel emlékezett arra, hogy Ádám ellen fogadva, háromszor egymásután találta el a legyet — a kis bulldogrevolverrel.

Hol is van?... Egy csomó divatlap alól szedte elő. Igaz! Mária dobta azokat ide, amikor Ádám azzal nyitott reájuk, hogy a halászok éppen most érkeztek meg egy fél-mázsás harcsával. Erre... Uccu! Mária, Péter, a kis Ádám, a kis Márti egymás kezét fogva, ujjongva, nevetve rohantak, megnézni a csodát...

A halászok... a Badalló... Zoltán... Ismét ott volt, amitől egy félóra óta menekült. A Lidi hangjánál, a tisz-

teletes úr gyötrődő arckifejezésénél, a saját irtózatos félelménél. Mert hiszen, ami eddig csak tudatalatti rossz sejtések alakjában terjengett, mint a köd egész valójában, az lassan-lassan addig gomolygott, rendeződött, amíg alakot kapott. Zsongó, kalapáló, dübörgő, jajgató kérdés vergődött Mártában.

Mi az igaz? . . . De hiszen már az a tény, hogy kérdi, bizonyosága annak, hogy ő is gyanúsít . . . Ő? A saját fiát? . . . Keze a kis revolver markolatán játszott . . .

— Három csöve töltött — jegyezte meg magában. Ez megnyugtatta. Mert hogyha . . . De már hogy is lenne igaz? ! Teljesen lehetetlen, hogy igaz legyen. De ha mégis igaz, jó tudni, hogy végezhet a saját életével . . . Ádám? ! . . . Ha itt volna . . . Ejh, jobb így. Szabadabb a fejem, biztosabb a kezem . . . Ha . . . Agyrém! Agyrém! Agyrém! Az én fiam nem áruló! Árulás tőlem, hogy egy percig is befogadtam a lehetőségnek még csak az árnyékát is.

Undorodva tette le a fegyvert és sietve ment át a szoba másik oldalára. Fele útján állt meg a kulcsokat emelő keze :

— Léptek. Biccenő, egyenetlen koppanós lépés . . .

— Zoltán! . . . — repült elébe, a karjába.

— Nem gondoltam, hogy itt vagy — mondta az kedvetlenül, míg anyja kezét csókra emelte. — Csak egy percre jöttem — mentegetőzött, mikor Márta székkal kínálta. Tulajdonképpen nem is helyes, hogy eljöttem. Bolond éjszakánk lesz ott künn a töltésen, attól félek . . .

— Mit gondolsz? Baj lesz? . . . Mert, ha igen, nem indulok.

Zoltánt mintha megdöbentette volna ez a kijelentés :

— Szó sincs róla — hadarta. — Itt Hódréten semmi esetre sem lesz baj . . . Csak eredj, kérlek . . .

— Izgatottságod rád cáfol, fiam. Hogy értsem?

Zoltán válla türelmetlenül rándult . . . aztán klip-kloop, klip-kloop, elkezdte a szoba hosszát innen oda, onnan vissza mérni.

Márta elébe állt.

— Ül le, kérlek. Így lehetetlen beszélni, pedig . . . Pedig, kérdeznem kell valamit.

A fiatalember gyanakodva nézett anyjára.

— Kérdezni? . . .

— Igen . . . Nézd, gyermekem, ma több oldalról hallottam, hogy azon tanakodnak : miért hoztál magaddal idegen munkásokat, amikor mind a három falunak apraja-nagyja örömet áll munkába, ha kell . . .

— Csakhogy nekem nem kell . . . Egy szál sem közülük. Egy szál sem ! . . .

— Miért e felfortyanás? Bántottak? Haragszol reájuk?

— Nem. De ne szaglásszanak körülöttem.

— Nincs titkod . . .

— S ha volna . . .

Márta, két karját lefogva, újra megállította :

— Neked? Titkod? Mi lehetne?

— Semmi. Mikor indul a vonatod?

— Éjfélkor. Most még nyolc óra sincs. Ha jelenlétedre künn szükség van, inkább veled megyek.

Zoltán felkapta a fejét.

— Mi jut eszedbe? Hiszen én egészen messze megyek innen, valamerre Mikefalva határában.

— Ott gyengül a töltés?

— Hogy tudod? — ijedt fel Zoltán s most ő kapott anyja két vállához.

— Zoltán? ! . . . Fiam? . . . Mi tesz ilyen idegessé? Rád sem ismerek? . . .

— Te teszel idegessé — felelt durván. — Igen, te. A megőrülésig. Nem tudom, mi ütött beléd, de valóságos vizsgálóbíró szemekkel kíséred minden lépésem, minden mozdulatom. Mit akarsz? Mit kívánsz?

Egy szivart vett elő. Türelmetlen sietéssel harapta le a végét, aztán parasztos, pöfögő szipákolással gyújtott rá. Mindezt, hogy időt nyerjen, még inkább, hogy anyját bosszantsa. Pedig nem is ezt akarta, hanem, hogy elterelje a beszédet. És Márta, akiben az izgalom, a rémület, a már-már biztos tudattá változó kétely egyszerre hirtelen haragban robbant ki, fia elé állva, szemtől szembe nézett vele.

— Azt mondják, hogy nem bíznak benned, hogy félnek tőled és a cseh munkásaidtól. Tudod?

- Nem bánom.
- Fsetleg megtámadnak...
- Tessék.

Márta haragján egy percre felülkerekedett szeretetének nagy aggodása.

— Beszélj velük, fiam. Magyarázd meg, hogy...

— Én?... Eszemben sincs... Mitől félnek? Mivel gyanúsítanak?

— Úgy képezem, azzal... Ezt nem mondta nekem senki... Mégis úgy képezem azzal, hogy átvágod a gátat.

— S ha tenném?...

— Zoltán?!... Még tréfából se...

— Ugyan?! Ha a víz erre tör, megázik Mikefalva és Zimokháza. Nagy eset!... Két falu...

— Három. Mert Hódrét is...

— Az nem.

Márta fennakadó lélegzettel, ijedten meredt fiára.

— Hogyan tudod ilyen biztosan?

Durva vállvonás és kellemetlen, dicsekvésnek beillő felnevetés volt a válasz.

Márta minden szónál jobban megértette fia gondolatmenetét, de még mindig volt egy szál, ami fékezte felindulását. Ez a kérdés, hogy miért tenné? Ebben már benne van a megnyugtató válasz is, mert igazán: miért tenné? Nem lehet reá oka, anélkül meg...

Zoltán órájára nézett.

— Már mégy? — És Márta hangja csaknem sikoltásnak hallatszott. Az ajtóhoz ment, mintha el akarná állni az utat. — Maradj még!... Nézd, milyen sötét van. Lámpás nélkül nem is mehetsz... Gyere fel hozzám, a Johanna szobájában ég a villany, arra könnyű lesz utunkat megtalálni, de arra, a gát felé...

— De, édesem — nevetgélt Zoltán —, minek izgulsz? Hisz semmi szándékom útnak indulni. Még legalább egy fél óráig nincs.

Megnyugtató szavak voltak ezek és mégis, hallatukra miért ötlött az anya eszébe egy rettentő szó: Alibi...

— Megmérgezték a gondolkodásomat. Lidi és a tiszteletes. Meg... — vergődött titkon.

Zoltán, aki döccenő lépésekkel járt fel s alá a szobában, hirtelen megállt.

— Tulajdonképpen én is búcsúzni jöttem, mert elutazom.

Márta messziről hallotta a saját hangját, amint csodálkozva kérdezi :

— Igazán? Sok időre? Hová?

— Lehet, évekre. Amerikába.

— Hogy jött ez a gondolatod?

— Tanulmányozni akarom a Niagarát, illetve az ottani vízműveket.

— Itt hagyod a biztos hivatalodat?

— Itt.

— De honnan van reá pénzed?

A fiatal mérnök anyja rémlátó szemébe nevetett, amint válaszáat megadta :

— Pénzem? Még nincs, de lesz!

Mártának úgy tetszett, mintha a gát felé hallgatóznék, amikor ezt mondta. Egy pillanat alatt mellette termett és mellényét megragadva, felindulástól félőrülten, rázni kezdte.

— Lesz?... Ki adja?... Követelem... Tudni akarom!... Követelem!... Ki adja? És miért?...

Zoltán egy erélyes mozdulattal elhárította a támadást.

— Mamszikám — nevetgélt csúfolkodva —, úgy látszik, te még nem feledted el a honleányi «griff»-et. Mi?... Megnyugtatlak, én ma nem fogom elkövetni azt, amit hisszel. Igen, igen. Hiszszel! Sőt! Mert bár a gátat igenis átvágom... Hagyj kibeszélni, kérlek!... Átvágom, aminek következtében néhány falu lábvizet fog kapni. Egyéb baja mi lehet? Megromlik a termése? Hányszor megromlott esőtől, szárazságtól eddig is. Bedőlt egypár vályogpalota? Csupa haszon! Jobbak fognak a helyükre épülni. Nahát. Az a buta cseh azonban fizet... Fizet... Mert elhitte, hogy fél Magyarország elázik a Hódréthy Zoltán ügyeskedése folytán...

Márta, mintha meg lett volna babonázva, mozdulatlanul, szótlan irtózáttal állt és bámult a fiára, de csak, amíg annak hangját hallotta. Mikor azonban elhallgatott, s csak a biccenő lépések hallatszottak, az ajtó felé igyekezve, egyszerre gúzsba kötött egész valóját egy kiáltás rázta fel, elevenítette meg, készítette cselekvésre. Egy kiáltás, amelyet kirobbanó indulata dobott felszínre, s amely most belezúgott a hangtalan éjszakába :

— Áruló ! . . .

Zoltánt megdöbbsentette anyjának fékevesztett hangja, de mivel nem akarta ezt elárulni, hetykén szólt vissza a küszöbről :

— Nem. Csak jó üzletember . . .

Márta elállta az útját. Krétafehér arcából a két szeme lángolt, lobogott, de a szája remegett és kért :

— Zoltán . . . Könyörgök . . . Imádkozva könyörgök hozzád, fiam, menj, siess, tedd lehetetlenné azt a szörnyűséget . . .

— Nem tehetem.

— Ha pénz kell, itt van Hódrét. Vedd át. Vedd el . . .

— Kolduskenyér . . .

— Lesz . . . Amennyit akarsz . . . Lesz . . .

— A törvényesített szeretőd csak tartsa meg, amije van. Hagyj menni ! . . .

— Nem.

Márta agya talán be se fogadta a szörnyű sértést, annyira nem gondolt sajátmagára. Zoltán gyors pillantást vetett órájára, s kiragadva magát a tartóztatni akaró karokból, kilépett a szabadba. Itt azonban megállt, hogy tájékozódjék, mert a világosból jöve, semmit sem látott. Összeborzongva szólt vissza :

— Most már, ha akarnám, sem tehetném.

— Rohanj !

— Késő !

— Hazudsz ! . . .

— Hát hazudok. Isten veled . . .

Lépése máris nyikorgatta az út kavicsát.

Márta keze tapogatózva nyúlt a browning után.

Klip-kloop, klip-kloop! — hallatszott már a kapunál. Márta a hang után rohant s az éjszakába kiáltott: — Áruló! Áruló! Áruló!

Egy nem nagyon hangos csattanás, egy felhördülés valahol messzebb, a kapun túl, erre feleletül még két csattanás, gyors egymásutánban.

Márta ott feküdt, sebére tapasztott kézzel, nem messze a kerti ház küszöbétől. Nem nagyon szenvedett. Inkább valami különös álomszerű nyugalom váltotta fel az iménti felindulását. Nem is nagyon emlékezett már rá, ehelyett képek, foszlányokra szakadó, terjengő, szétmálló, majd ismét összetömörülő, éles körvonalú emlékek és újra képek... Hajón. Lobogó hajjal, lobogó fátyollal áll és nézi a naplementétől felgyújtott Dunát... Egy hang, a Bárdffy Sándoré... Nike!... Aztán soká semmi. Majd megint sirályok. Sok, sok sirály... Tenger... Portafino... Castell Parragi... Tantalus vára... Ki mondja ezt?... Ádám... Te jószág!... Te áldás!

Egyszerre, messziről örvénylő árnak irtózatos zúgása hatol csendes éjszakába. Márta felülni próbál, de ez fáj, nagyon fáj. Visszahanyatlik.

Igy — egészen közel a földhöz — tán még jobban hallok. Milyen különös! Most egyszerre, egy nagy fa alatt vagyok. Az imént még nem volt itt... Most itt van. Honnan jöhetett?... Minő kérdés! Zekeréről... Rég ültem alatta. Pál?! Hallja? A kis Mária kiált. Segítségért kiált.

Miért? Ah, igen... A fürdőszoba és benne a vízcsapok.

Mind-mind nyitva lehet, hogy ilyen erősen hallszik...

Hogy nő a lármája! Betölti a világot... És ebben a nagy áradatban a csöpp kis Zoli. De ő nem fél! Nézzék, milyen boldogan tapicskol, táncol, tapsikol s milyen diadalmasan kiabálja: Zolinak zúg! Zolinak zúg!...

Drága, egyetlen kisfiam! Hát igazán Zolinak zúg? Mi?

Márta hangtalan nevetéssel tárja két karját, de felejt, hogy miért tette, annyira figyel:

Különös... Egészen tisztán emlékszem, hogy minden csapot elzártunk. Hogy van az mégis... Ha?!... Most

még jobban bömböl . . . A víz . . . A víz . . . Ott künn, az éjszakában? . . .

Örülsz neki, aranyhajú, kis hősöm? Úgy-e, örülsz? De . . . mintha halkulna . . . távolodnék. Messzire . . . Messzire . . . Milyen csend! . . . Milyen némaság . . .

Semmi.

A kert felől léptek hallatszanak. Klip-kloop. Klip-kloop . . .

Valaki belebotlik egy holttestbe . . .

Valaki, akinek a karja vérzik . . .

Valaki, aki két napon belül meg fog gyógyulni és akkor vándorútra indul. S mert a világháború lényege önzés, irigység, gyűlölet, kapzsiság, mind éppen ő benne testesültek meg, eljövendő évek hosszú során át fogja folytatni a rombolásnak munkáját. Hazája ellen, embertársai ellen. Lehet, sajátmaga ellen is.

De Hódréthy Márta mindezért nem fog már szenvedni. Őt az ő Mária-énje egy kedves emléknek halk altatódalával ringatta az örök pihenésbe. Altatódala egy szép kis szőke fiúról mesélt, aki anyai szívéhez sohasem volt közelebb, mint mikor tapsikolva, dicsekedve újságolta, magyarázta sorra mindenkinek: Zolinak zúg! . . . Zolinak zúg! . . .

VÉGE.

Felolvasatott 1932. V. 22-én
a Petőfi társaságban.

IGY VAN.

Motto : «Nem jöhetek, fiam! Mert a kőfal szorít,
Erős kövek közé vagyok szorítva itt.»

(«Kőműves Kelemen» székely népballada.)

I.

Dévavár... Kőműves... Kőműves Kelemen ifjú felesége...
(Akit befalazott tizenkét kőműves.)

Mint keleti mesék sorsdöntő talányi,
úgy álltok előttem.

Sokszor eltűnődtem : e zord legendának rejtett értelme mi?
Ősztönös féléssel mért riadok tőle? (mikor csak nagyritkán
éber-álmódások ködgomolygásában bukkan fel, tűnik el
egy-egy töredéke.)

Nagyon halaványan, elmosódva rémlik : — nagyanyám
mesélte (vagy lehet dalolta) (mialatt én némán, meg-
kövülve álltam

s kisgyermek módjára : szörnyű borzongások gyönyörére
vártam.)

Azóta velem jött az a régi monda, — mint bojtorján bojtja,
mely köntösre tévedt s ott félig elveszve a sok szín szál
között csökönnyös, céltalan, botor kitartással mind csak
marad, marad.

Sohasem szerettem. Rosszsejtéssel féltem.

Nevetve kérkedtem : Be jó, hogy nem értem! —

(Majd, — mikor kinőttem a gyerekcipőket
s tavaszi farsangnál vígabb lett az élet, —
gyakran útrakeltem.)

Egyszer — vándorlásim olyan tájra vittek,
hol — zöld hegyek ormán — szürke várrom görnyedt ;
— porladozó sírkő Hősidőknek multján ! —
s ismét eszembe jött : Dévavár . . . Kőműves . . .
Kőműves Kelemen ifjú felesége . . .
Ismét eszembe jött, de csak pillanatra.
Valaki kacagott, s én visszanevettem.
Jöttek boldog évek, én mindent, ami bús, mindent, ami
bántó,
gőgösen feledtem.

Egyszer, később — mintha gondolat peremén — szám-
űzött, tagadott sejtések buhelyén
Végigködölt volna tizenkét kőműves kísértetcsoportja.
Szívem nagyot dobbant. Fájt is, — pillanatra ;
de szemem mosolygott, hisz a húgom lánya éppen akkor
mondta :
— boldog dicsekvéssel, fojtó öleléssel —
Nénikém ! Nénikém ! — nézzen a kezemre ! —
Jegygyűrű. . . .

Istenem ! hogy múlnak az évek . . .

Másszor úgy esett, hogy tükör előtt álltam
gyémántos, rubintos, nagytollas, rózsaszín új éket próbáltam.
«Jól áll? . . . Úgy-e, jól áll» — kérdeztem, ám ahogy
fejemet kacéron ide-oda hajtom :
— dús barna fürtök közt — tévedek? jól látom? *fehér*
hajsza csillan.

«Az első» . . . sóhajtom pityergésre készen,
De párom felkacag — «Szerencse ! . . . Ki ne tépd !» —
— Keze érintése máris eltüntette
becézgető szava máris felejtette . . .
Ó, jaj ! nem egészen — mert hogy a tükörbe titkon kém-
lelődtem
Tizenkét kőműves — vigyorgó kőműves — vonult ott előttem.

Ezután sűrűbben láttam a jelenést,
mindig váratlanul.

Nagy ház előtt álltam, mellettem a párom.
A ház napsugaras, — legszebb a világon.
«A mienk, a mienk» — csókos szájjal súgtam —
«s hogyha megvénülök . . .» Tovább nem jutottam,
mert akit szerettem, magához vont, nézett:
«Vénülni? Te? Ugyan? Én mondom, hogy *soha!*
Akinek az élet minden reggel újra csupa szín, lágy összhang
s közelhozott csoda, —
az sohase vénül!
«Már pedig ilyen vagy. Hisz azért imádlak, hisz azért
szeretlek,
mert ilyen a lelked. Ilyen a te áldott, csupa-derü lelked».

Miért hogy e percben láttam a jelenést? Vagy csak úgy
képzeltém?

Jaj! hogy mutogattak! jaj, hogy kinevettek!

Tizenkét kőműves — az a tizenkettő.

Mozdulni se mertem, hangtalan töprengtem, a céljuk
mi lehet?

Ha mind ellenségem, magam hogyan védem? . . .

Ám ekkor a férjem, ahol rémet véltem, épp odamutatott.

«Nézd, nézd az agavét, — kertünk szép öregét — száz
éves? Nem mindegy?

Ma még csak bimbózik, — holnap, vagy azután? virág-
zik igazán!»

Jólesett mosolya, mosollyal feleltem,

de azért — titokban — más szóktól remegtem.

«Öreg», «vén», «öregség», némán morzsolgattam,

mert — mint ördögszekér az őszi avaron, —

úgy forgott, keringett, hömpölygött, zizegett,

Fáradt agy pászttáján e szörnyű fogalom.

Pedig még messze volt szigora, bélyege

(se ránc az arcomon, se nem görnyedt a hát)

s a hegytetőkre fel könnyedén vitt a láb)

ezért suhanó árny volt még a gond csupán,

mint Cyrus felhőknek játszi, lenge árnya virágos rét felett—
egy nyári délután.)

Évek múltak, jöttek, jobbnál jobbak, szebbek.
Dévavár . . . Kőműves . . . Kőműves Kelemen ifjú felesége...
Emlékein során be messze kerültek,
be nem érdekeltek.

II.

Tűzeső égette, könnytenger áztatta évekig a földet.
Országok omlottak, otthonok bomlottak.
Milliók véreztek. Milliók halódtak.
Ám ki ezt túlélte — egy halálnak kínját
ezerrel cserélte.
Nekem is kijutott bánatból, gondokból, még több, mint
sok másnak.
Párom eltemettem. Házamat vesztettem.
Barátságban hittem, szívemet tenyeren a *szívekhez vittem*...
Sok-sok álnokságnak a koldusa lettem.

A fejem megöszült, nehéz lett járásom.
— Csupa mély barázda minden arcvonásom.

Egy virágos sírnál be sokszor kémleltem, be sokszor
kérdetem,

«Hol vagytok? mért késtek? titokzatos rémek, emlékeztetői
a sok elmúlt évnek.

Várlak már. Jöjjetek, — tizenkét kőműves — az a tizen-
kettő.

Minap is ott jártam. Tavaszébredés van.

A sírra ibolyát, jácintot ültettem.

Amint ráhajoltam — hallottam — (Képzeltém? kedves
suttogását rég elnémult szónak?)

«Vénülni? Te? . . . Ugyan! . . . Rég mondtam. Emlékszel?
Akinék az Élet minden reggel újra csupa szín, lágy össz-
hang s közelhozott csoda,
az sohasem vénül.

— Már pedig olyan vagy, olyan maradsz végig,
mert olyan a lelked. Olyan a te áldott, csupa derü lelked».

Ijedve felsírtam.

Testben öregedni? lélekben — lelkemben! ? — fiatal maradni??

Ez sorsom évekig? . . .

Összeborult virág selymes suttogása ismét az Ő hangján adott erre választ :

«Mert félnél éppen te? Sosem voltál gyáva.

Éveidnek során sok kincset gyűjtöttél,
tapasztalat, tudás prizmás gyémántjait,
szíved fájdalmának, gondoknak, bánatnak szép igazgyöngyeit.

Azokat add ! Szórjad. Add mind-mind kétkézzel.

Add, add mindazoknak a fiataloknak,
akik most — vásári, csalókan csillogó, szegényesen silány ékekkel indulnak.»

Hévvvel tiltakoztam ; jajjal védekeztem :

«Mind azoknak adjam?

Inogó talajon balgán imbolygóknak?

Élvért, földiségért rohanó, lázító, vad Ámokfutóknak ?

Az új nemzedéknek, mely tette most ébred?

— Vágyaik ijesztők. Céljaiktól félek —

talán mert nem értem. (Vagy : más a mértékem?)

Hiszen ami nékem Szépség, Szentség, Szárnyak,

az nekik csak gátlás, únva únott béklyó,

éppen csak elég jó, hogy az öregeket miattuk ne vessék,
miattuk megvessék?

És te? mégis nekik szánnád a kincseket,

miket egy élten át — Veled együttesen — gyűjtve-gyűjtöttem?

— Amiért indulnak, tudom jól, hisz látom, hitvány, örült,
káros időszerűségek !»

— «Hitük, hogy : úttörők.»

«Csak romboló erők.

Nem azért törtetnek, hogy hidat rakjanak,
de hogy elmélyítsék a szakadékokat.»

— «Feledd ezt. Mellékes. Csak arra emlékezz, hogy mit
lelked adhat, *csupa örök érték!*

Erre van szükségük.

Örülj, hogy adhatod, örülj, hogy onthatod.

— Ahogy a nap hinti sugarát, melegét.

(Nem kérdez, nem ítél — csak adja, csak ontja, —)

úgy add te is, — jónak, rossznak, tévelygőnek, magát
elvesztőnek —

gondolatid javát, életművészeted, életbölcse séged megé r t ő
mosolyát.»

Új füllel hallottam. Értettem. Fogadtam,
akként fogok tenni, ahogy Ő kívánja.

Lelkem kincseit, ha másoknak adhatom

kétkézzel adhatom,

— mint friss virágokat a nyitott ablakon —

sosem lesz panaszom.

Ahogy így örvendtem, ahogy így terveztem,

Tizenkét Kőműves állott meg előttem,

az a tizenkettő.

Megdöbbenve kértem : «Mért jöttök? Kik vagytok?

Valamely kegyetlen — földöntúli törvény zord végrehajtói?

Öregség pribéki? Halálnak futári?

De bárkik legyetek — ellenem — most éppen? . . . mi

rossz szándék vezet?

Hisz sokszor hívtalak, még többször vártalak,
akkor nem jöttetek.

Most élni akarok ; mert az én lelkemben,

fiatal lelkemben felgyűjtött kincsekre

még sok szükség lehet.

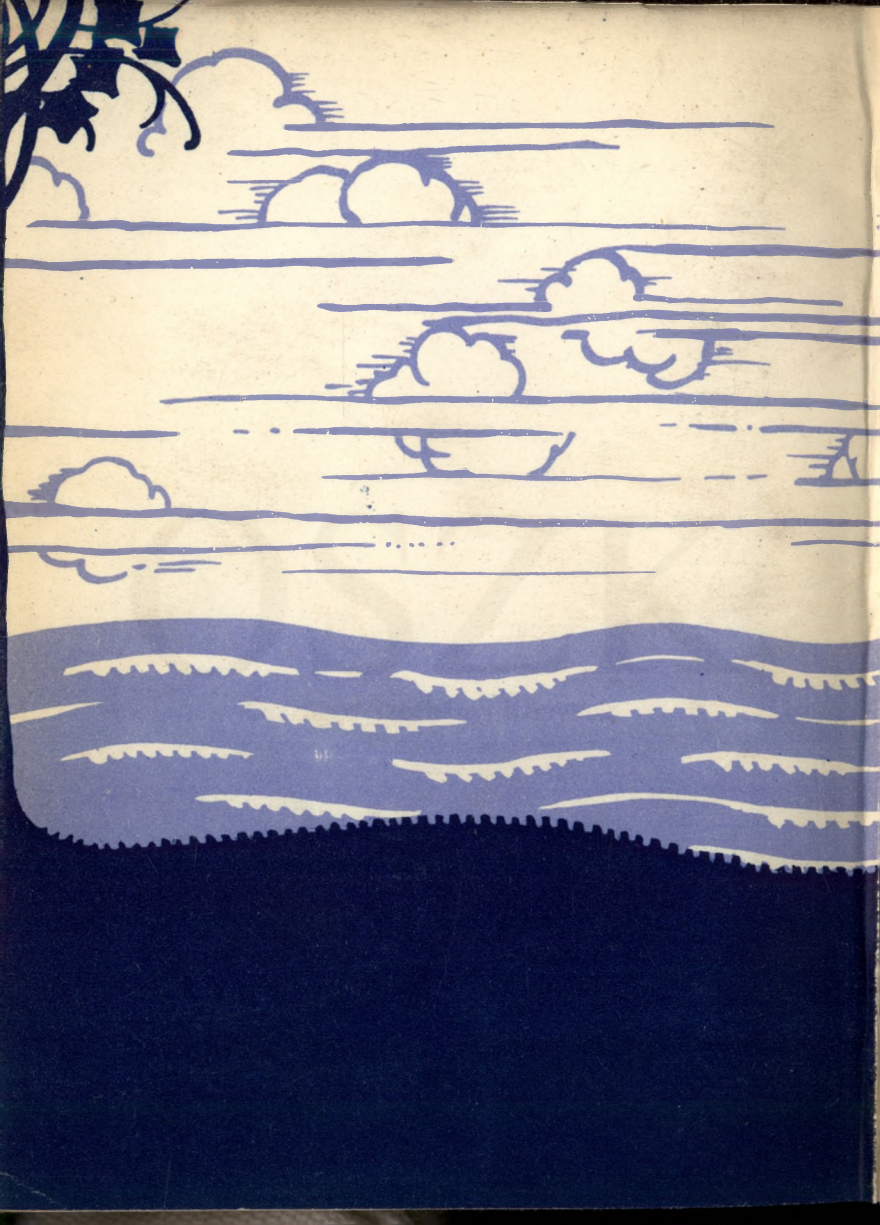
Tizenkét Kőműves összetanakodék . . . Könyörtelen némán
ekként viselkedék :

Az egyik elibém nagy tükröt állított, a másik őszhajra,
arcráncra mutatott.

A többi azalatt követ kőre rakott,
aztán mind-mindahány — szürke kockakövek keskeny
üregébe
engem befalazott.
Arasznyira tőlem — künn — lüktet az élet, én abból
kizártan,
hangtalan, kietlen nagy-nagy magányomban *kincset nem
adhatok! . . .*
(Amin át — lelkemből lélekhez — juthatna)
— tizenkét kőműves, közömbös kőműves
nem hagyott ablakot.

Irta születésének 68-ik évfordulóján
1932. március 7-én.

Szikra, gróf Teleki Sándorné.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

